

תמצית מסכת

בבא בתרא

תמצית מסכת בבא בתרא

תמצית מסכת בבא בתרא

סיכום של דברי הגמ', (רש"י או רשב"ם ותוס' חלקי),
בצורה מסודרת וברורה, מועיל לחזרה ולבהירות הסוגיות.

תמוז התשע"ז

מודיעין עילית

תמצית מסכת בבא בתרא

ניתן להשיג חוברות "תמצית" גם על מסכתות-
ברכות, מסכתות סדר מועד וסדר נשים, ב"ק ב"מ, ונדה.
וכן תמצית גפ"ת על מסכתות פסחים גיטין בבא מציעא.
וכן תמצית תנ"ך.
ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזו"א אמו"ב).
נקודות מכירה בירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אשדוד, ורכסים.
לפרטים 0527692282

מידי חודש יו"ל חוברות סיכום על הגמ' הנלמדת לפי סדר הדף היומי,
ועל משנה ברורה לפי סדר מבחני "דרשו", ניתן לקבל חוברות אלו
בדואר (תמורת דמי משלוח), בפקס.
או במייל A0527692282@gmail.com

כל הזכויות שמורות

הערות ותיקונים יתקבלו בברכה

לפרטים- 0527692282

השותפין:

לומר שאינו חפץ אלא בגזית, וכל אחד נותן מחלקו ג' טפחים, ובגזית כל אחד נותן ב' טפחים ומחצה, ובכפיסין כל אחד נותן ב' טפחים, ובלבנים כל אחד נותן טפח ומחצה. ואפי' אם נוהגים לבנותו מהוצא לולבי דקלים (ובע"ב פירש נצרים) ודפנא ענפי עץ ערמונים, יבנו מהוצא ודפנא (ד). וכתבו התוס' שאם נהגו בגזית יותר מו' אינו מחויב, וכן בכולם, ואם נהגו פחות מהוצא ודפנא לא יכול לעשות כך, דמנהג הדייט הוא, וכן בשאר מקומות דכתיב הכל כמנהג המדינה אין לסמוך על מנהג הדייט. ולהלן ג. יבואר מהו גזית וכו'.

ב: - ג. האם שותף יכול לכפות את שותפו

להשתתף בבניית הכותל - איתא במתני' "השותפין שרצו לעשות מחיצה בונים את הכותל באמצע" - לל"ק מחיצה היינו גודא - כותל (וכמו שמצינו לשון זה לגבי כלאים וכדלהלן), והא דלא קתני בונים אותנו באמצע, קמ"ל שאין די במסיפס אלא צריך כותל, ולפי זה בהכרח דס"ל לתנא דמתני' שהזק ראייה לא שמיה הזק, ולכן רק אם רצו צריכים לבנות מחיצה, וקמ"ל מתני' שאף אם אחד שכנע את השני לבנות כותל ונתרצה, בונים את הכותל באמצע, ואינו יכול לטעון שנתרצה רק לחסימת האויר ע"י מחיצה דקה כגון של נסרים, המספיקה למניעת הזק ראייה, או שיבנה את כל הכותל ברשותו, ולא נתרצה לבנית חצי הכותל ברשותו ולמעט מקום תשמישו. וכתבו התוס' שלישנא זו מספיק שיקנו וישעבדו נכסיהם לעשית הכותל, וא"צ קנין ברוחות או בחזקה. עוד כתבו התוס' ששומר חינום יכול להתנות להיו כשואל, והוי קנין גמור שמחייב עצמו לשלם על אונס.

ולל"ב כוונת מתני' "השותפין שרצו לעשות מחיצה" היינו שנתרצו לעיקר החלוקה (ומחיצה היינו פלוגתא כדכתיב "ותיה מחצת העדה"), ולשון מתני' הוא כלשון בני אדם האומרים בא נעשה חלוקה, ואיירי בחצר שאין בה דין חלוקה, והא שאין יכולים לחזור, הטעם הוא משום דאיירי שעשו קנין (ברוחות שכל אחד ברר לו חלק וע"י הקנין קנו כל אחד חלקו, ולרב אשי איירי שכל אחד החזיק בחלקו רפק ביה פורתא, וקרקע נקנית בחזקה אחרי שהסכימו בשעת חלוקה, וכתבו התוס' שהחידוש של רב אשי הוא שא"צ לומר לך חזק וקני). אבל קנין על החלוקה גרידא אינו מועיל דאין חליפין קונים אלא דבר ממשי, וסיבת הכפייה לבנות כותל היא משום דס"ל דהזק ראייה שמיה הזק, ואף שאין בחצר דין חלוקה קמ"ל מתני' שאחרי שנתרצו לחלוק אין די במסיפס אלא בונים כותל.

מתי נאסרה התבואה כשנפרצה מחיצת הכרם

הסמוכה לשדה - אם נפרצה מחיצת הכרם הסמוכה לשדה לבן של תבירו, וסמך את זרעיו לגדר, ובלי גדר צריך להרחיק

סיבת התחלת מסכת בבא בתרא בדין שותפין, משום דבסוף בבא מצינא איירי בחלוקת האבנים בבית ועליה שנפלו, ובב' גינות זו ע"ג זו, (וטעם זה נצרך אף אם כולה נזיקין לאו חדא מסכתא, אף שלענין מחלוקת ואח"כ סתם אין סדר למשנה, משום שפעמים שנה רבי את המסכת האחרונה לפני הראשונה). תוס'.

בניית מחיצה בין הצרות השותפים

הקדמה לסוגיא: הנדון בסוגיא היא על חיוב בניית כותל בין ב' צרות גינות או שדות, אם חייב לבנות משום הזק ראייה, או דאיירי בנתחייבו ע"י קנין, (ונסתעף מזה הנדון אם הזק ראייה שמיה הזק) וכשבונים כותל ממה בונים אותו ומהו גובהו ועוביו, ולמי שייך המקום והאבנים אם נפל הכותל, ומה עושים לסימן כשרק אחד מהם בונה את הכותל.

ב. מקום בניית הכותל - שותפים בחצר שבתי שניהם

פתוחים לחצר, ורוב תשמישם בחצר, שבאים לעשות מחיצה ביניהם, בונים את הכותל באמצע שכל אחד נותן חצי מקום עובי הכותל.

חלוקת האבנים והמקום אם נפל הכותל - כיון

שכשבאים לבנות שניהם משתתפים באבנים ובמקום (לל"ק שניהם חייבים לבנות משום הזק ראייה, ולל"ב איירי שאנו זוכרים שהקנו זה לזה לעשות מחיצה. תוס') לפיכך כאשר נפל הכותל לאחר שנים רבות שניהם מתחלקים באבנים ובמקום כותל, ואין אחד יכול לומר שנבנה בשלו והאבנים היו משלו. ואיתא בגמ' ד. דקמ"ל דאע"ג דנפל לרשות אחד או שאחד מהם פינה את האבנים לרשותו, מ"מ חולקים, דשותפין לא קפדי אהדדי. וכתבו התוס' דכיון שאין חזית לא לזה ולא לזה, פשיטא דחולקים באבנים ובמקום הכותל אע"פ שנפל הכותל לרשות אחד מהם, ולא דמי למחליף פרה בחמור דמי שמוחזק זוכה, דהתם מתחילה היה הדבר מבורר וברשות אחד מהם נולד הספק, אבל כאן גם לפני נפילת הכותל אם היו באים לחלוק היו חולקים בשוה, אפי' לרבנן דפליגי אסומכוס. ולא אמרינן הכא כל דאלים גבר משום דאיכא דררא דממונא, והחידוש הוא שאע"פ שנפלו לרשות אחד מהם ושהו ברשותו הרבה, אינו נאמן שהם שלו במיגו שהיה יכול לומר לקחתיה ממנו, דמיגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי שלא עשאה לבדו כיון שחבירו היה חייב להשתתף עמו. ולרש"י (ד). בקושיית הגמ' פשיטא איירי שנפלו האבנים לרשות שניהם בשוה.

ממה בונים את הכותל - בונים את הכותל כפי מנהג

המקום, שאם נהגו לבנות מגזית בונים מגזית ואין אחד יכול

תמצית מסכת בבא בתרא

ובחצר גופא אם היה שם כותל שנתרצו הראשונים לעשותו ונפל מחייבים אותם לבנות כותל (משום שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר בלא ליזהר זה מזה. תוס'). ואין חייבים לבנות יותר מגובה ד' אמות, אף אם הכותל הישן היה גבוה יותר.

לשינא בתרא הזק ראיא שמיה הזק והיכא שחולקים את החצר חייבים שניהם להשתתף בבניית הכותל, ואין די במסיפס בעלמא.

חלוקת כתבי הקודש - כתבי הקודש של שותפין והיינו ס"ת או נביאים וכתובים הכתובים בכרך אחד לא יחלקו אותם אע"פ ששניהם רוצים.

גויל גזית כפיסין לבנים - גויל היינו אבנים לא משויפות, גזית הם אבנים משויפות, והם טפח יותר מכפיסין מחמת הבליטות שבצדדים כפיסין הם אריחים ואריח הוא חצי לבניה, והלבינה ג' טפחים, ונותן אריח מכאן ואריח מכאן וטפח טיט ביניהם, לבנים הם לבנים שלמות המונחות לעובי הכותל. ודווקא בטיט מספיק טיט ברוחב טפח, אבל בריכסא טיט המעורב באבנים דקות צריך יותר מטפח, וי"א שבריכסא צריך טפח, ובטיט מספיק פחות, וי"מ למקבל עליו לבנות כותל לחבירו.

כמה עובי נצרך כדי להעמיד כותל - כותל של ד' אמות צריך שיהיה עוביו ה' טפחים כדי שיעמוד, ואם גובהו יותר מזה צריך ששה טפחים, וכן היה הטרסקין בבית המקדש הראשון להבדיל בין ההיכל לקדשי הקדשים שהיה גבוה ל' אמות והיה עוביו טפח, וא"צ לכל גובה ד' אמות עוד רוחב ה' טפחים, אמנם מקדש שני שהיה גבוה יותר שהיה ק' אמה (דכתיב "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", וי"מ דקאי לענין השנים שהיה קיים שהראשון היה קיים ארבע מאות ועשר שנים והשני ארבע מאות ועשרים ושני הדברים נכונים), לכן עשו פרוכת ולא כותל, ולא עשו כותל ל' אמה והשאר פרוכת, דגם ל' אמה אינו עומד אלא ע"י כובד התקרה ומעזיבה, ולא עשו פחות מל' משום דבעינן שיהיה הכל או מכותל או מפרוכת. וכתבו התוס' שלתירוץ זה א"צ לתירוץ הקודם. עוד כתבו שהנדון בסוגין הוא לענין כותל מגזית העשוי לימים רבים, אבל שייך לעשות כותל חלש יותר ברוח פחות מהנזכר בסוגיא. וטרסקין י"מ דהיינו מפסיק וסוגר (את הלוחות שניתנו בסיני שהיו בקודש הקדשים), וי"מ דהיינו פנים וחוצ' (שיש ספק אם אותה אמה מקודשת כפנים או כחוצ', ולכך בבית שני היו ב' פרוכות).

ד"א כדי עבודת הכרם, ובשיעור זה היו כלאים, ונפרצה המחיצה, אומר לו לבעל הכרם לגדור כדי שהגפנים לא יאסרו את התבואה, וכתבו התוס' שבעל הכרם חייב לגדור משום שהוא המזיק, ואפי' לרבי יוסי דס"ל שעל הניזק להרחיק את עצמו, מודה הכא דהמזיק ירחיק משום שזה גירי דיליה. ואם חזרה ונפרצה אומר לו גדור, ואם נתייאש מלגודרה נאסרה התבואה אם הוסיפה וגדלה בשיעור אחד ממאתים, וחייב בעל הכרם באחריותה, ואם לא נתייאש מלגודרה ועוסק כל שעה לגדור לא נאסרה, וכמו שמצינו שאם האדם מחזר לקטוף את הירק הוא לא נאסר, וטעמא משום דכתיב "לא תזרע" דומיא דזריעה דניחא ליה. ואם לא אמר לו לגדור אינו חייב באחריות, וגם אם נפרצה צריך לחזור ולומר לו גדור, ואם חזרה ונפרצה מסתפק ר"י אם צריך לחזור ולהתרותו בפעם השלישית. ואם הוסיפה התבואה אחד ממאתים בב' הפעמים יחד, אין מצטרפים לאסור. עוד כתבו התוס' דהכא לא חשיב הזק שאינו ניכר, שהרי ניכרים הגפנים בשדה, (אבל מטמא אינו ניכר אם הוכשרו).

הזק ראיא אי שמיה הזק ונ"מ לחיוב בניית כותל

לשינא קמא הזק ראיא לאו שמיה הזק ואין מחייבים אדם לבנות כותל בין החצרות, ודי במסיפס בעלמא, לרש"י היינו יתדות עץ התחובים בארץ, וכתבו התוס' שאם נתרצו לעשות כותל עושים אותו מגויל או גזית עם הרבה חלונות, או שאינו גבוה עשרה טפחים.

ומ"מ בגינה שמגדלים בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה חייב לבנות כותל (ובבבקה אינו חייב לבנות כותל מפני שרק חודש בשנה היא עומדת בקמותיה, ובחודש זה אסור לעמוד שם. תוס'), משום דאסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה שלא יזיקנה בעין רעה (והדימוי חצר לגינה הוא מאיזה אבנים בונים את הכותל).

וכן מחייבים אדם להשתתף בבניית בית שער (צורת עיגול עם פתח בצד שלא יראו בני רה"ר לתוך החצר) ודלת לחצר, דהזיקא דרבים שאני, דזימנין דחקי רבים ועיילי להתם, ולרשב"ג כופים רק על בניית הדלת משום שיכולים לראות מרחוק. תוס'.

וכן מחייבים אדם להרחיק כותל מחלונות ביתו של חבירו ד' אמות, (אם הכותל גבוה יגביהו מלמעלה ד"א כדי שלא יציץ וישחה ויראה, ומלמטה כדי שלא יעמוד על הכותל ויראה, וממול הבית כדי שלא יחשיך את הבית) דהזיקא דבית שאני משום שאדם עושה ביתו דברי הצנע.

וכן בגג הסמוך לחצר צריך לעשות לגג מעקה ד' אמות, משום שבעל החצר טוען שכיון שאין תשמיש הגג קבוע אינו יודע מתי ישתמש כדי להסתיר עצמו משא"כ חצר שתשמישה בכל שעה אין עושים בה דברי הצנע.

ושייר את בבא בן בוטא כדי להוועץ בו, וגרם שיהיה עוור, וניסה לגרום לו שיקלל אותו ולא הסכים, וגילה לו הורדוס שזה הוא עצמו, ואמר לו שאם היה יודע כמה רבנן זהירים לא היה הורגם, ואמר לו בבא בן בוטא שתקנתו שיעסוק בבנין ביהמ"ק, ושישלח לשאול את המלכות אם יכול לבנות ובינתיים יבנה, וכן עשה, ואמרו שמי שלא ראה את בנין הורדוס לא ראה בנין יפה מימיו, ובנאו בשיש כחול ירוק ולבן שורה נכנסת שורה יוצאת, ואמרו לו חכמים שלא יצפה את האבנים זהב, כי עדיף כך שזה נראה כגלי הים. (ואף שדניאל נענש על שהשיא עצה לנבוכדנצר שחתכוהו מגדולתו, וי"א מה שזרקוהו לגוב האריות, מ"מ הורדוס היה עבד שהוא חייב במצוות, או משום שבית המקדש לא יכל להבנות בלי המלכות.

ד. בנית כותל בגינה ובקעה - סתם גינה שהזק ראיתה קשה כמקום שנהגו לגדור ומחייבים אחד את השני לגדור, אבל סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור, ואין מחייבים אחד את השני לגדור. ועיין בגמ' בדברי אביי וברש"י ותוס' ובקושית רבא.

בנית כותל במקום שנהגו שלא לגדור

אם רק אחד רוצה לעשות כותל יבנה את הכותל כולו ברשותו, ויעשה חזית מבחוץ ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם.

מהי חזית - לרב הונא לל"ק הכונה שיעשה בליטה שיעבה את הכותל ע"י אבנים וטיט לתוך של חבירו, שאם יעשה לתוך שלו חבירו יוכל לעשות ג"כ ברשותו, אבל לחתוך את הבליטה הוא דבר ניכר. ולל"ב יעשה בליטה לתוך שלו, ואין חוששים שגם חבירו יעשה לתוך שלו מפני שזה ניכר, אבל החיתוך אינו ניכר, והגמ' שואלת על זה מלשון "ועושה חזית מבחוץ", וכתבו התוס' דמ"מ אינה תיובתא, ד"ל שהכונה מחוץ לכותל. ולריו"ח חזית היינו לטוח את האמה העליונה מבחוץ, שאם יטוח בשלו חבירו יטוח ג"כ, ואין חוששים שיקלף את הטיח, מפני שהקילוף ניכר.

ד: ובכותל העשוי מהוצא לרב נחמן יכוון את ראשי הווצין לצד חבירו, ולר"ח יוציא את ראשי הקנים המעמידים את כותל ההוצא, ויטוח אותם בטיט כדי שלא יחתכם דבהוצא אין החיתוך ניכר. תוס'. ואין לחוש שיקלף משום שהקילוף ניכר. ולאביי אין תקנה להוצא אלא שיכתוב שטר.

ג: השיעורים האמורים במתני' לעובי הכותל, היינו שיעור האבנים עם הסיד שעליהם.

איסור סתירת בית הכנסת

אסור לסתור בית כנסת לפני שבונים חדש, אא"כ יש ביטחון **תיוהא** ביקוע שיש חשש שיפול, (ורב אשי הכניס מיטתו לשם עד שהתקינו את המרזבים כדי שלא יתייאש מלבנות את החדש). וכתבו התוס' שישן סמוך לבית הכנסת במקום שהאורחים רגילים לישן ולאכול, אבל בבית הכנסת עצמו אסור לאכול ולשתות או להכנס שם מפני החמה והגשמים, ולא אמרין שבתני כנסיות שבבל על תנאי הם עשויות, אלא לענין שאחרי שחרבו מותר לעשות שם מה שירצה, חוץ מקלות ראש.

טעם האיסור - י"מ משום פשיעותא שיארע אונס ויפשעו ולא יבנו אחר, וי"א שהטעם משום שבינתיים לא יהיה להם מקום להתפלל, ונ"מ כשיש מקום אחר להתפלל.

מרימר ומר זוטרא היו סותרים ובונים חדש לחורף וסותרים ובונים חדש לקיץ, ששל חורף היה נמוך וכתליו רחבים וחלונותיו מועטים מפני הצינה, ושל קיץ היה אחר שהאוויר שולט בו. וכתבו התוס' שההתר הוא דהוי כמו שיש בו תיוהא, ואם היו בב' מקומות צ"ל דאיירי שהיה בו תיוהא, או דנימא שאם יש בית כנסת אחר מותר (ולעיל איירי שיש מקום להתפלל אבל אינו בית הכנסת), או דנימא שאין לחוש שיפשעו כיון שיש קור וחום, או כיון שזה לזמן גדול.

איסור סתירת בית הכנסת הוא אפי' אם מוכן להם כסף ביד הגבאי לבנית השני, דשמא ישתמשו בכסף לפדיון שבויים, וחשש זה שייך אפי' אם האבנים מסודרות והקורות מוכנות, דשמא ימכרום, אבל כשבית כנסת החדש כבר בנוי מותר לסתור את הישן מפני שאין דרך אדם למכור דירתו, וא"צ להמתין עד שיתפללו בחדש. תוס'.

מה שיעץ בבא בן בוטא להורדוס לסתור את ביהמ"ק, צ"ל שהיה ביטחון תיוהא, או שמלכות לא חוזרת בה, אפי' אם אמר המלך שיעקור הר.

הורדוס היה עבד של בית חשמונאי, ורצה לישא נערה מבית חשמונאי, וכששמע בת קול שמי שימרוד יצליח הרג את כל אדוניו חוץ מאותה נערה, וכשראתה הנערה שהוא רוצה לישא אותה עלתה לגג והכריזה שמי שיאמר שהוא מבית חשמונאי אינו אלא עבד, (וכתבו התוס' שלפי זה מה שאמרו לאגריפס "אחינו אתה" היינו לפי שעבד חייב במצוות) ונפלה מהגג ומתה, והטמינה הורדוס בדבש, י"א שבא עליה וטמנה כדי ליישב יצרו, וי"א שלא בא עליה וטמנה כדי שיאמרו שנשא בת מלך. והרג את כל החכמים (כתבו התוס' דלאו דזווקא כולם דהא אישתיירו בני בתירא) כיון שהם אומרים שאין מלך אלא "מקרב אחיך",

ה. רבינא הקיף את רוניא מד' רוחות ולא רצה רוניא לשלם, וכשהראה שאכפת לו משמירת התמורים, אמר לו רבינא שא"כ הוא חייב לשלם, שהרי לכל הפחות היה צריך לשכור שומר, ואמר רבא לרוניא שיפייס את רבינא, דאל"כ יחייבו לשלם כפי שווי הגדר כרב הונא אליבא דרבי יוסי דכן הלכה.

מדיני בר מצרא - רב ספרא בריה דרב יבא אמר לרבינא שלא יסלק את רוניא משדה שקנה סמוך לשדהו, מדינא דבר מצרא, כיון דאמרי אינשי "ארבעה לצלא ארבעה לצללא". י"מ דרצען עני נצרך לד' ככרות ליום כמו עשיר, וא"כ מדין "ועשית הישר והטוב" צריך ג"כ לוותר לעני. וי"מ דשכרו מועט מפני שצריך לשלם ד' לקנית העור וד' לעבדנים, ועל כן יש לוותר לו. ורש"י מבאר שכיון שהיה לו שדה בתוך שדותיו של רבינא יוותר לו, כי בכמה דברים הוצאות שדה אחת שווה לב' שדות. והתוס' הקשו דאין מרחמין בדין, ור"ת מפרש שרבינא היה מצרן מג' רוחות ורוניא מרוח אחת, ועל זה אמר רב ספרא שאין חילוק ביניהם. ור' אברהם מפרש שרוניא היה אריס בשדות שהיו לרבינא במצרא, ועל זה אמר רב ספרא שגם לאריס יש דין מצרן.

כותל חצר שנפל חייב להשתתף בבנייתו עד גובה ד' אמות דבהכי סגי להזק ראייה, ואם בנה גדר יותר מד' אמות אין חייב השני לשלם, אמנם אם סמוך כותל אחר לכותל זה, אע"פ שעדיין לא שם תקרה, מגלגלין עליו את הכל דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה. וכתבו התוס' שאע"פ שבזה נהנה וזה לא חסר פטור הכא חייב, דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה, או משום דחשיב חסר, כיון שהיה צריך להגביה את הכותל מחמת ההזק ראייה.

מתי אדם נאמן לומר שפרע את חובו

ה: בהלוואה - לריש לקיש אינו נאמן לומר שפרע בתוך זמן ההלוואה, והלוואי שיפרע בזמנו, וכן עשה מר בר רב אשי. ולאביי ורבא אף בתוך הזמן נאמן, ד"ל שפרע בתוך הזמן כדי שלא יטרידו, וכן עשו רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע. והלכה כר"ל.

אף **יתומים** אינם נאמנים לומר שהחוב שולם (אע"פ שאין ליפרע מנכסי יתומים אלא בשבועה), דחזקה דלא עביד איניש לפרוע בתוך הזמן. ודווקא ביתומים גדולים, אבל בקטנים אינו גובה אפ"י תוך זמנו, דשמא התפיס צרי לפרעון. תוס'.

אם תבע את הלווה לאחר הזמן וטוען שפרע בתוך הזמן, הגמ' מסתפקת אם אומרים "מה לי לשקר" שהרי היה יכול לטעון שפרע בזמנו, וממילא נאמינו בשבועה שפרע בתוך

ואם שניהם נתרצו לעשות כותל יבנו אותו באמצע, ויעשו חזית משני הצדדים, ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. לרב אשי יכולים ג"כ שלא לעשות חזית כלל, ומתני' איירי שקדם אחד ועשה חזית, ולרבא מפרזיקא מתני' לא תני תקנתא לרמאי, ועל כן פירש רבינא דאיירי בהוצא, וקמ"ל שאף הוצא מועילה עשית חזית, ודלא כאביי.

מקיף וניקף

אם החיצוני גדר ג' רוחות אין מחייבים את הפנימי לשלם כלום, דסתם בקעה הוא מקום שנהגו שלא לגדור, ולא מהני ליה מידי שהרי יכולים להכנס מהצד הרביעי.

ואם עמד המקיף או הניקף וגדרו את הצד הרביעי חייב הפנימי לשלם מחצה, ואף דהזק ראייה לא שייך בבקעה מ"מ צריך גדר גבוהה י' טפחים למנוע כניסת בהמות.

שיעור החיוב לרבי יוסי ולת"ק - איתא במתני' "רבי יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל", וצריך לבאר כמה חייב לשלם ומה סובר ת"ק. שיטת רב הונא שלרבי יוסי משלם לפי הכותל שנבנה בפועל, ולת"ק משלם דמי קנים בזול רש"י מבאר הטעם מפני שטוען שגדר כזו מספיקה לו. והתוס' כתבו דלא דמי ליורד דשמין וידו על התחתונה, דסגי ליה בנטירא בת זוזא, אמנם אן סהדי שהיה מתרצה לשלם דמי קנים בזול.

לחייא בר רב לרבי יוסי משלם דמי קנים בזול, וא"כ צריך לבאר מה סובר ת"ק. הגמ' מבארת שלת"ק אינו חייב לשלם אלא שכר שמירה, מה שהיה צריך לשלם לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה, או דס"ל שאינו משלם אלא על הצד הרביעי ולא על הג' הראשונים מפני שכבר יצא זכאי בדין כיון שהיו ימים רבים ולא הועילו לו, ולא על הג' הראשונים, או שנחלקו היכא שהמקיף גדר את הרביעית, שלת"ק אינו משלם אלא על הרביעית, אבל על הראשונות פטור, לרש"י טעם הפטור משום שכבר יצא זכאי בדין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו, וכתבו התוס' דצקת קשה דא"כ לא ישלם אלא טפח אחרון, והתוס' ביארו שמתרצה לשלם על הרביעית ע"מ שיהיה גזור מד' רוחות, אבל כשהניקף גדר חייב על הכל דגלי דעתיה דניחא ליה, ולרבי יוסי אף בזה מגלגלין עליו את הכל. או שלת"ק אף בגדר מקיף מגלגלין עליו את הכל, ולרבי יוסי דווקא כשהניקף גדר מגלגלין עליו את הכל, אבל כשגדר מקיף בגמ' איתא ד"לא יהיב ליה מידי" ובתוס' הביאו גירסא דלא יהיב ליה אלא דמי רביעית, וביארו התוס' דאף דסגי ליה בנטירא בת זוזא, מ"מ אין לך אדם שלא יסייע לרביעית כדי שיהיה גזור מד' רוחותיו.

תמצית מסכת בבא בתרא

כאומר לא פרעתי, מפני שמי שאינו לווה אינו פורע. וכתבו התוס' דטעם זה הוא כדי שלא נאמר שכוונתו כאילו לא לוותי לפי שפרעתי, ובאומר לא לויתי ובאו עדים שלוה ופרע, ג"כ הוי כאומר לא פרעתי, ואין העדים נאמנים.

מתי חייב להשתתף בבניית הכותל בסמך לו כותל אחר-

הבונה כותל גבוה מד' אמות בינו לבין חבירו נתבאר לעיל שהשני פטור על התוספת, ואם סמך כותל אחר חייב. ואם סמך רק לחלק מהכותל בגובה או ברוחב, לרב הונא חייב על הכל, אא"כ בנה בקרנא ולופתא בחיבור שבקן זוית, והיינו שהכותל הראשון הוא ממשיך את כותל הבית מצד אחד, ובנה כותל כנגדו בקרן השניה, ופטור כיון שכותל כזה אינו עשוי להמשיכו. והתוס' מבארים קרנא ולופתא הם ב' דברים, קרנא היינו שעשה כותל קצר ובסופו זוית, ולופתא היינו זוית בראשו מפני הגשמים, והם הכר שלא ימשיך עוד את הכותל.

ולרב נחמן אינו חייב אלא על מה שסמך, אמנם באפריזא לרש"י היינו שנתן על הכותל שבנה (שאינו גבוה ככותל חבירו) קרש ארוך המשמש להניח עליו קורות לבנית עליה, חייב על כל הגובה, דסופו להגביהו כשיעור העליה, ולתוס' היינו שבסוף הכותל יש אבן בולטת ואבן שוקעת, וכן בקבעתא דכשורי שעשה בכותל שבנה מקום להנחת קורות המשמשים לבנית עליה חייב וכנ"ל.

אף אם הראשון השאיר בכותל שבנה חלונות או נסרים הכנה שיוכל השני להניח שם קורות אין השני נאמן מחמת כך לומר ששילם, דטוען הראשון שעשה כך כדי שלא יצטרך אח"כ כשישולם לקלקל את הכותל.

חזקת תשמישין

חזקת תשמישין שונה מחזקת קרקעות, דחזקת קרקעות צריך ג' שנים, וחזקת תשמישין אפי' משתמש רגע אחד בפניו ושותק הוי חזקה, דלא שביק איניש להשתמש בשלו תשמיש של קביעות בלא רשותו, ובהכרח ששילם או שנתן לו רשות. אמנם דווקא כשטוען שמכר לו או שנתן לו מתנה, אבל עצם השתיקה אינה טענה ולא הוי חזקה.

הנחת קורות על כותל חבירו- המחזיק להניח קורות כבדות על כותל חבירו הרי זה חזקה גם לקורות דקות, ואם החזיק לקורות דקות לרב יוסף יש בזה חזקה גם לקורות כבדות, ולרב נחמן לל"ק לא הוי חזקה, ולל"ב הוי חזקה.

נפילת מי גשמים לחצר חבירו- המחזיק שיטפטפו מי הגשמים בחצר חבירו על פני כל אורך הגג ללא מרזב הוי חזקה אף להנחת מרזב לשם דעדיף לבעל החצר שהכל יקלה

הזמן אף שזה נגד חזקה, או שלא אומרים מה לי לשקר נגד חזקה.

כמה פרטים וביאורים מדברי התוס' בסוגין-

א' בסתם הלוואה לא חשיב תוך ל' תוך הזמן. ב' דווקא אם יש עדים על ההלוואה עם הזמן אינו נאמן לר"ל לומר שפרע, דאל"כ נאמן במיגו שיכל לומר לא לויתי או לא קבעת לי זמן.

ג' בכור בתוך ל' הוי בחזקת שלא נפדה לכו"ע, משום שאינו חייב עד ל' יום לפדותו, ושמא ימות בתוך ל' ויפטר. וה"ה שוכר אינו נאמן לומר ששילם בתוך הזמן, דשמא יפול הבית ויצטרך לצאת

ד' אף למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפרוע בעדים, אם לוח שלא בעדים והודה בפני עדים א"צ לפרוע בעדים. וכן למ"ד זה דווקא אם לווה בעדים צריך לפרוע בעדים משום דלא הימניה, אבל כשלא לווה בעדים אף שיש אנו סהדי שחייב א"צ לפרוע בעדים. תוס'.

טענת פרעתי בתשלום על בניית כותל-

מבואר במתני' שאם יש ויכוח ביניהם אם השני שילם לאותו שבנה את הכותל, אם הנדון הוא על הד' אמות הרי הוא בחזקת ששילם, שכיון שידוע לכל שהוא חייב לשלם לא היה בונה משלו אלא היה תובעו בב"ד, אא"כ יביא התובע ראיה שלא שילם והיינו שתבעו ולא נתן לו.

ולר"ל הא דנאמן לא איירי בטוען ששילם בזמן, דזה פשיטא שנאמן, אלא איירי לפני סוף בניית הכותל, ומ"מ נאמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ומהאי טעמא ג"כ אין ראיה לספק הנ"ל אם נאמן לאחר הזמן לומר שפרע בתוך הזמן, ד"ל שאינו נאמן, והכא לא חשיב פריעה בתוך הזמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ואם הנדון הוא על יותר מד' אמות כשסמך כותל אחר בזה יש חזקה שלא שילם, וצריך להביא ראיה ששילם שכיון שאינו ידוע לכל שהוא חייב לשלם, אינו עשוי לשלם עד שיחייבוהו ב"ד. וכתבו התוס' דאיירי שידוע שסירב להשתתף מתחילה, ולכן הוי בחזקת שלא נתן, וא"צ להעמיד בשעשה חזית. ואף שאם טוען ששילם בזמנו נאמן הכא אינו נאמן, ואף לאביי ורבי שבהלוואה נאמן אף בתוך הזמן, דאומר שאולי חכמים לא יחייבו אותו לשלם.

1. ומהאי טעמא אין מכאן ראיה שאם טוען לאחר הזמן ששילם בתוך הזמן אינו נאמן, דהכא אין סברא שישלם דמי יימר דמחייבו ליה רבנן.

התובע מנה מחבירו והלה מודה, ולמחרת טוען ששילם, פטור אפי' אם לווה בפני עדים, דהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפרוע בעדים, (ואם טוען ששילם בתוך הזמן תלוי בספק הנ"ל), ואם טוען להד"מ חייב, דכל האומר לא לויתי

תמצית מסכת בבא בתרא

מרגיש בחבירו כדי להזהר ממנו. תוס'). ולרב נחמן צריך מחיצה י' טפחים כדי שיהיה נתפס עליו כגנב אם יעבור את המחיצה, ולא יוכל לומר שנפל לו משהו לשם, ולא די לזה מסיפס, (אבל לגדיים וטלאים מספיק בכדי שלא יזדקק בבת ראש).

שתי חצרות זו למעלה מזו לרב הונא התחתון בונה גדר עד גובה העליון, ומשם משתתף העליון כדי שלא יפסיד מחמת שפלות קרקעו של תחתון, ולרב חסדא העליון צריך לסייע למטה. וכתבו התוס' בשם ר"ת דאירי שקרקע התחתון גבוהה יותר בהמשך, דאל"כ אינו צריך להשתתף שמה שגבוה יותר מד' אמות מקרקעו, ולר"י אף בלאו הכי צריך התחתון לסייע כיון שהוא מזיק לעליון כשהוא עומד שם.

ז. דין בית ועליה ששקעו - בית ששקע ואין יכול התחתון להכנס לדירתו בלא להתכופף, אין התחתון יכול לכופף את העליון להשתתף בבניית הבית והעליה מחדש, ואף אם בעל הבית מוכן לשלם בעצמו אינו יכול לכופף לשכור דירה אחרת לזמן הבניה, אפי' אם בעל הבית משלם את דמי השכירות. אמנם אם גובה הבית הוא פחות מ"י טפחים יכול לכופף, וכן הדין אם התנו על כך מראש, ושיעור השקיעה י"א שגבהו הוא בין מידת ארכו למידת רחבו כמו ההיכל, וי"א כדרך שרגילים לדור, והיינו בכדי להסתובב בבית עם חבילת קנים ארוכים.

הבונה כותל סמוך לחלונות חבירו וטוען בעל החלונות שהוא מחשיך לו את החלונות, אין יכול לכופף לעשות לו חלונות חדשים, ואף לא לחדש את הכותל אפי' לא את כל הכותל, מפני שישן וחדש אינם מתקיימים יפה ביחד, ואפי' אם רוצה לחליף לו את כל הבית אינו יכול לכופף, מפני שאינו רוצה לטרוח לעבור למקום אחר, ואפי' אם מדובר באוצר של תבן או עצים מפני שאינו רוצה לטרוח להעבירם למקום אחר.

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל איספלידא לרש"י היינו טרקלין, ולערוך היינו מערה, ור"י מפרש דהיינו אכסדרא שפרוצה מרוח אחת ויש שם הרבה אור. והשני נטל גינה, יכול השני לבנות כותל בגינה בשלו, ואין הראשון יכול לטעון שהוא מאפיל עליו, מפני שכשחלקו שמו רק את ההפרש במחיר מחמת הלבנים והקורות, ולא את ההפרש שמחמת האוויר, ולא החזיק ג' שנים.

ואף שסיכמו שיקבל "איספלידא" עדיין שמה עליה אע"פ שאינו כשאר איספלידא, וכמו שהמוכר בית כור עפר סאתים כחצר המשכן, יכול לתת לו שטח של לתך אם המקום נקרא בית כור, וכתבו התוס' דאירי שהלוקח יודע שיש לו קרקע קטנה שנקראת בית כור, אבל בלאו הכי אע"פ שראה את

למקום אחד, ואם החזיק להנחת מרזב לרב נחמן לל"ק אינו חזקה לטפטוף, ולרב יוסף הוי חזקה לטפטוף, ולל"ב דרב הונא הוי חזקה לטפטוף, אמנם לא יעשה שם צריפא דאורבני והיינו גג מעצי ערבה, שמתוך שהטיפות סמוכות אין בעה"ב יכול להשתמש תחתיהם, ולרב יוסף גם זה מותר, וכן הורה רב יוסף למעשה.

ז. קורה העשויה לצל הוי חזקה רק אחר ל' יום, אבל קודם לכן לא מחה מפני שסבור שיסלקה, וכתבו התוס' שעד ל' יום הוי חזקה שלא נתן, ואח"כ הוי בחזקת שנתן. **ובסוכת מצוה** אחר ז' ימים (ושמיני עצרת. תוס') שכיון שהשאירה יותר מהצורך היה לו למחות, וא"כ י"ל ששילם לו להשאירה שם לעולם, ולא דמי לסוכה לצל, דדרכם היה לקבוע סוכתם לצורך כל השנים, ואם חיברה בטיט הוי חזקה מייד.

השוכר חדר בבית משותף יכול להשתמש בזיזים ובכתלים מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד החדר שלו, ואם שכר עליה יכול להשתמש בעובי הכותל במקום שנהגו כך והיינו בראש הכותל, ובגינה שממול הטרקלין אסור מפני שהיא עשויה לנוי ולא להכנס לשם, ורב נחמן מתיר, וברחבה שאחורי הבתים אסור, ורבא מתיר.

דיני מחיצה לגגות וחצרות

מחיצה בין ב' גגות - אם יש ב' בתים משני צידי רה"ר, כל אחד עושה חצי מחיצה ביניהם, ומעדיף יותר מחצי כדי שלא יראה בהדיא לגגו של חבירו, וכן הדין כשיש ביניהם רה"ר, וקמ"ל שאף שצריך בלאו הכי להצטנע מבני רה"ר, מ"מ מוטל עליו להשתתף במחיצה, כיון שהרבים אינם מזיקים בלילה וכשהוא יושב ובלא עיון, משא"כ גג. ואף אם אחד הקדים ובנה חצי מחיצה חייב חבירו לבנות חצי, ואינו יכול לשלם לראשון שיעשה עוד חצי בטענה שהיה מוכן לעשות הכל ברשותו, אבל אינו רוצה לחזור אחר פועלים בשביל דבר מועט, דטוען שגם הוא לא רוצה שיתרועעו יסודותיו מכוּבד הבנין, ואם באו לדין מתחילה או שכל אחד יעשה חצי, או שאחד יעשה והשני ישלם לו על ריעוע היסודות. וכתבו התוס' דקמ"ל שאינו יכול לומר שיעשו הכל ברשות אחד מהם ויריחו את ההעדפה.

גג הסמוך לחצר צריך לעשות לו מחיצה ד' אמות משום הזק ראייה. ואם היתה החצר למעלה מהגג א"צ בעל החצר לעשות מחיצה כיון שגג לא קביע תשמישתיה, ונח להזהר שלא יראוהו.

גג הסמוך לגג לשמואל א"צ לעשות מחיצה ביניהם מפני שגג אין תשמישו קבוע (אבל כשהגג הוא בצד השני של רה"ר אינו

חומה דלתים ובריה- כל אחד מבני העיר חייב להשתתף בבניית חומה דלתים ובריה, ולרשב"ג דווקא עיר הסמוכה לספר צריכה חומה, (ולת"ק בכל מקום שייך שיזדמנו גייסות).

איך מחלקים את התשלום- לת"ק אמר ריו"ח שגובים לפי ממון ולא לפי נפשות, כיון שאין בזה סכנת נפשות אם לא יעמדו נגדם. (ובטעו במדבר מחשבים לפי נפשות כיון דאיכא סכנת נפשות) תוס'. ולל"ב אמר ריו"ח שגובים לפי קירבת הבתים שהבתים הקרובים לחומה יותר צריכים אותה, והני מילי כששניהם עניים או עשירים, אבל עשירים רחוקים משלמים יותר מעניים קרובים. תוס'. ואין לזוז מהלכה זו.

ת. רבנן לא צריכי נטירותא- תלמידי חכמים א"צ להשתתף בבניית החומה ובהעמדת הדלתות בחומה, ובתיקון החומה, ובשכירת פרש ושומר, דרבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב "אספרם מחול ירבון" שמעשיהם של צדיקים כשהם מרובים מגינים עליהם כחול המועט המיגן על הים, והא דכתיב "אני חומה ושדי כמגדלות" לר"ל הכונה שכנסת ישראל כחומה, ובתי כנסיות ומדרשות במגדלות, וי"מ שהכונה שהתורה כחומה והת"ח כמגדלות.

תלמידי חכמים פטורים מתשלום מס, דכתיב "אף חובב עמים כל קדושו בידך" - לשומרם, וכתוב "גם כי יתנו (יהיו שונים בתורה) בגויים עתה אקבצם, ויחלו (יהיו בטלים) מעט ממשא מלך ושרים", וכתוב "מנדה בלו והלך (מיני מיסים) לאו שליט למרמא עליהם".

יתומים צריכים להשתתף בהוצאות שמירת העיר, וכן שאר דברים שיש להם הנאה מהם, ואין פוסקים צדקה עליהם אפי' לפדיון שבויים (שהיא חשובה משאר צדקה ומזכרים ס"ת לפדיון שבויים כמו ללמוד תורה ולישא אשה. תוס'), אך מותר לגבות מהם צדקה כדי להחשיבם.

חפירת באר- יתומים אפשר לחייבם בהוצאות חפירת באר, אמנם אם לא מצאו מים יש להחזיר להם מה ששילמו, דלאו בני מחילה נינהו. ות"ח משתתפים בהוצאות חפירת הבאר שהכל צריכים למים, אבל אם בני העיר חופרים בעצמם א"צ להשתתף בחפירה, ולר"ח איירי לענין הסרת גבשושית מרחוב העיר.

רבי אמר שהוא נותן פת רק לבעלי מקרא בעלי משנה גמרא הלכה אגדה, ולא לעמי הארץ, מפני שאין פורענות באה לעולם אלא בגללם, (וכמו שמצינו שהטיל המלך על בני טבריה להביא דמי הכתר, ואמר רבי שרבנן לא

הקרקע בשעת המכירה צריך להשלים לו לבית כור ממש. עוד כתבו דאיירי ששילם לו פחות מדמי לתן, דליכא למימור הדמים מודיעים, או שנתן לו דמי לתן והנדון הוא אם חייב להחזיר לו מעותיו. וכן המוכר פרדס יכול לתת לו מקום שנקרא פרדס אע"פ שאין שם רימונים, וכן המוכר כרם יכול לתת לו משום שנקרא כרם אע"פ שאין בו גפנים.

ואינו יכול לטעון שהוא רוצה לגור שם כמו שגרו אבותיו, וכמו שאמור שמואל שהאחים שחלקו אין להם זה על זה לא דרך אע"פ שלאב היתה שם דרך, (דהמוכר בעין יפה הוא מוכר וממילא כל אחד לא שירר לעצמו כלום. תוס'). ולא חלונות לערער על סתימת אורו, ולא סולמות לרש"י היינו שאינו יכול לקבוע סולמות כדי לעלות לעליה, בחצר שנטל אחיו, ולתוס' איירי שגם החצר שלו וקמ"ל שלא ישעין את הסולם על הבית, ולא אמת המים להעביר מים מהנהר דרך רשות אחיו, (ולרב יש להם). וכתב ר"י דאיירי שעדיין יש לו אור אך לא אור גדול הנצרך לאכסדרא, ולר"ת אינו מחסר מהאור אלא גורם שלא יוכל לראות משם את שדותיו.

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל כרם והשני נטל שדה לבן, יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן לעבודת הכרם, מפני שע"מ כך חלקו, וחישבו את ההפרש בשעת החלוקה.

ז: יתומים שיש להם שטר ויצא עליו שובר, אינם יכולים לגבות ע"י השטר כיון שיש שובר, ואמר רב חמא לא קורעים את השטר שמא כשיגדלו יפסלו את השובר, וי"א שקורעים את השטר מפני שאין מחזיקים את העדים כשקרנים, ולרב חמא ממה שיצא השובר רק לאחר מיתה משמע שזה מזויף.

השתתפות בהוצאות משותפות

בית שער ודלת לחצר- כל אחד מבני החצר חייב להשתתף בבניית בית שער שישב שם שומר ומרחיק את בני רה"ר מלהציץ בחצר, וכן חייב להשתתף בבניית דלת לשער חצר לנועלו, ולרשב"ג א"צ בית שער אלא בחצר הסמוכה לרה"ר, (ולת"ק בכל מקום זימנין דדחקי רבים).

ואף שמצינו שאלהו הנביא הפסיק להתגלות לחסיד שעשה בית שער לחצרו לפי שעניים הצועקים אין קולם נשמע, יש לחלק כדלהלן, א' איירי התם בבית שער שבתוך החצר, ב' הבית שער מבחוץ אלא שיש לו דלת אבל כשהוא בפנים אפי' יש לו דלת ופותחת הוא רע, כיון שאין העני יכול לבוא אלא עד פתח החצר. תוס'. ג' יש לו דלת ופותחת ומפתח תמיד שם והעני פותחה ונכנס, ד' הפותחת מבפנים.

תמצית מסכת בבא בתרא

מתחלקת בשלשה כדיני ממונות שצריך לתת לכל אחד לפי הילדים התלויים בו, ומתחלקת רק לעניי העיר, אבל לגביה א"צ שלשה לפי שידוע כמה כל אחד צריך לתת. תוס'.

רשאים בני העיר לנהוג בקופה כמו בתמחוי אם ירבו עניי עולם, ולשנותה לכל מה שירצו (כגון לעשות מחצלאות לבית הכנסת, וכתבו התוס' שמוותר לבני העיר לשנותה אפי' לדבר הרשות ואפי' באה ליד גבאי, אבל לגבאי אסור, וכן הנודב שרגא לבי כנישתא אסור לשנותה לדבר הרשות), ושמואל אמר שאפשר לגבות בכיס אחד גם לעניי עולם, ורבה התנה שיוכל לתתם לעניי עולם, ורב אשי אמר שאינו צריך להתנות כיון שנותנים על דעתו.

גבאי צדקה אינם רשאים לפרוש זה מזה שלא יאמרו שדעתו לגנוב, אא"כ זה לשער וזה לחנות ושניהם נראים כאחד, ואם מצא מעות בשוק או שהחזירו לו חוב בשוק, לא יכניסם לכיסו שלא יאמרו שהוא גונב מעות צדקה, אלא יכניסם לכיס של צדקה וכשיבוא לביתו יטלם, ואם אין ענייין לחלק פורטים מפורטות נחושת המחלדות לפרוטות כסף לאחרים ולא לעצמם שלא יחשדום שפורטים בזול, (וגבאי תמחוי מוכרים לאחרים ולא לעצמם), ואין מוניים את המעות שתיים שתיים אלא אחד אחד שלא יאמרו שנטול שניים ומונה אחד.

דיני תמחוי – התמחוי נגבה בכל יום, ואף גבייתו בשלשה כדי שלא יצטרכו לחפש שלישי לחלוקתו שהיא באותו יום. התמחוי מתחלק אף לעניי עולם.

"והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע" זה דיין שדן דין אמת – שלא יפסקו על פי עדים שיודעים שהם משקרים לאמיתו – שלא יטו את הדין (וי"א אף גבאי צדקה), וכתבו התוס' שהרקיע מזהיר יותר מהכוכבים, שהרי מי שלא מצא בת"ח ישא בת גבאי צדקה, ואם לא מצא ישא בת מלמדי תינוקות, וי"מ דהיינו רקיע שע"ג החיות שאורו כאור החמה, **"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"** י"א גבאי צדקה, וי"א מלמדי תינוקות שמלמדים ומחנכים אותם בדרך טובה, ומלמדים בנאמנות (כרב שמואל בר שילת שלא ראה את גינתו י"ג שנה, ואח"כ כשראה ג"כ היה דעתו עליהם), **"ואוהבי כצאת השמש בגבורתו"** אלו תלמידי חכמים.

ט רשאים בני העיר לשנות את המידות, ולקבוע שערים ושכר פועלים, ולקנוס את העובר על כך, אמנם אם יש אדם חשוב בעיר אין בכוחם להתנות אלא בפניו, ולכן ב' טבחים שסכמו שמי שישחט ביום של חבירו יקרע לו את עור הבהמה ועשו כך, חייבם רבא לשלם.

צריכים לשלם, וכשברחו בני העיר האחרים מחל המלך על התשלום לפי כמה שברחו). אמנם כשראה רבי שרבי יונתן בן עמרם נכנס כאילו הוא עם הארץ, לפי שלא היה נהנה מכבוד תורה (ואמר פרנסני ככלב וכעורב שחס הקב"ה על הכלב שאכילתו שוהה במיעו ג' ימים, ומזמן אוכל לבני העורב), אמר שכולם יכנסו לקבל.

אחרי כמה זמן נחשב כאנשי העיר – לגבי תשלומין המוטלים על בני העיר, אחרי י"ב חודש נחשב מבני העיר, ואם קנה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד, (ולרשב"ג י"א שמספיק שיקנה קרקע כל שהוא, וי"א שצריך שיקנה קרקע הראויה לבית דירה. י"א.) והא דבעינן י"ב חודש היינו לגבי חיזוק שערי העיר, אבל לקבורה של עניי העיר ט' חודשים, ולכסות עניי העיר ששה, ולקופה ג', ולתמחוי ל' יום. ולגבי עיר הנידחת שיירה עוברת שלנה שם חייבים סקילה כיחידים וממונם פלט, ואם שהו ל' יום הרי הם כיושבי העיר והם בסייף וממונם אבד, וכן מצינו לגבי נדר שאם נדר מ"אנשי העיר" אסור ממי ששהה בעיר י"ב חודש, ואם נדר מ"יושבי העיר" אסור ממי ששהה ל' יום.

דיני צדקה ומעלותיה

רב יוסף קיבל ארנקא דדינרי מאיפרא הורמיז – לשון חן מאת המקום. תוס'. ונתן את הכסף לפדיון שבויים לפי שהוא מצוה רבה, ואף שאין מקבלים צדקה מהעכו"ם, קיבל משום שלום מלכות, ולא יכל לתת לעניי עכו"ם משום שאסור לגנוב דעת העכו"ם, אבל להלן י: נתנו לעניי עכו"ם משום שאף הגויים יודעים שישראל מפרנסים גם עניי עכו"ם, ולקבל מהם שרגא לבי כנישתא מותר כמו שמקבלים מהן נדרים ונדבות.

ח: דיני קופה של צדקה –

נגבית מערב שבת לערב שבת.

נגבית בשניים דאין עושין שררה על הציבור בפחות משניים, דכתיב "והם יקחו את הזהב", (אבל נאמנות יש גם לאחד, ולכן אפשר לקחת ב' אחים), והשררה בזה היא משום שממשכנים על הצדקה (ואפי' בערב שבת שיש פתחון פה לבעה"ב לומר שהוא טרוד), ואם אינו אמיד אין ללוחצו וכתבו התוס' שאף שמצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ביי"ד מזהירים עליה, הכא כופין היינו בדברים, או שקיבלו עליהם שיכופו אותם, ולר"י כופין בצדקה משום לאו ד"לא תאמץ", ולריצב"א הכונה שבי"ד אין נענשים או שאין מכין עד שתצא נפשו אבל כופין.

תמצית מסכת בבא בתרא

כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות.

כל הרודף אחר הצדקה הקב"ה ממציא לו מעות ועושה בהם צדקה, וי"א שהקב"ה מזמין לו בני אדם מהוגנים לתת להם צדקה, כדי לקבל עליהם שכר.

כל הרגיל בצדקה זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה שמתוך שהם דרשנים ומושכים את הלב כולם מכבדים אותם.

טומאת אדם - שרץ מטמא אדם דכתיב "או איש אשר יגע בכל שרץ", שכבת זרע מטמאה אדם דכתיב "או איש", מצורע בימי סיפורו בין טהרת הציפורים להבאת קרבנותיו מטמא אדם, דילפינן מימי חילוטו (שבשניהם נאמר כבוס בגדים), ובימי חילוטו הוקש למת שמטמא אף באוהל. (ודווקא לענין זה ילפינן, אבל בכמה דברים ימי חילוטו חמורים מימי ספורו. תוס'). ואין ללמוד ממה שמטמא בגדים, דדילמא טומאה בחיבורים שהוא לובש שאני, אבל אם נגע באדם, היה אפ"ל שלא מטמא. ובגדים שאינו לובש להשיי לא חשיב חיבורים, ולתוס' לא ממעט אלא אדם וכלי חרס, וכתבו שיש לגרוס טומאת בגדים שאני, שאע"פ שמטמא בגדים אין ראייה שמטמא אדם. (וכשדנו בענין זה גרס רב אחדבוי בר אמי חלישות הדעת לרב ששת, ונעשה רב אחדוי אילם ושכח תלמודו, וביקשה אמו (לרש"י) אמו של רב ששת, ולר"ח אמו של רב אחדבוי שהיתה מניקתו של רב ששת) שיתפלל עליו ולא הסכים, עד שאמרה לו שיכיר טובה לשדיים שינק מהם, והתפלל ורב אחדבוי התרפא, ונקרא "עולא משגש" אחרתיה דאימיה").

י. פרנסת עניים היא רצון השם - אין לטעון שאין לנו לפרנס עניים, שאם לא היה רוצה הקב"ה שיהיו עניים היה מפרנסם בעצמו, דמה שעשאו עניים הוא כדי שאנו ננצל ע"י הצדקה מזדינה של גיהנום, והדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו (ולא על עבדו) והכניסו לבית האסורים, וציווה שלא יאכילוהו ולא ישקוהו, שהמלך ישגר דורון למי שהאכילו והשקהו.

ע"י הצדקה לא מפסיד ממונו - כשם שמזונותיו של אדם שכר שיתפרנס ממנו קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, כך חסרונותיו הפסידים שעתיד להפסיד קצובים, זכה למזל טוב נותנם לצדקה, לא זכה יפסיד כסף זה. וכמו שמצינו בבני אחרותו של ריו"ח שראה ריו"ח בחלומו במוצאי יו"כ שהיו עתידיים להפסיד באותה שנה ז' מאות דינרים, וכפה אותם בדברים לתת צדקה (ולא אמר להם כדי שיעשו המצוה לשמה) ונתנו פחות י"ז ממה שנגזר, ולקחו בית הקיסר מהם י"ז דינרים.

אין מחשבין עם גבאי צדקה ולא עם גזברי הקדש, לומר היכן נתתם מעות שגבייתם, והנותן מעות לגזבר נאמן שבביתו, ימנה את מה שנותן לו אע"פ שאינו עושה עמו חשבון אה"כ.

אם צריך לבדוק את המבקש אם הוא עני - לרב הונא למזונות בודקים, אבל לכסות לא בודקים. ולרב יהודה למזונות לא בודקים ולכסות בודקים, ונחלקו בסברא אם בכסות לא בודקים משום בזיון, או שבמזונות לא בודקים משום צער, או שנחלקו בביאור הפסוק "כי תראה ערום וכיסיתו", ותניא כוותיה דרב יהודה.

כמה יתנו לעני - עני העובר ממקום למקום אין פוחתין לו מככר של רובע קב הלוקח בפונדיון כשלוקחים ארבעה סאין בסלע, ואם לן שם נותנים לו מיטה וקר, ולשבת נותנים לו מזון ג' סעודות. וכתבו התוס' שככר בפונדיון הוא מזון ב' סעודות, ואע"פ שרגילות שיש לו מזון סעודה אחת, מ"מ כיון שאין מחלקים תמחוי בלילה (לפי שא"א לראות למי נתנו ולמי לא), לכן צריך שיהיה לו סעודה ליום וסעודה ללילה, ועוד סעודה שיטול עמו ולא ילך ריקם (ויהיה רעב מפני שאין לו פת בסלו), ובשבת צריך עוד סעודה בשביל סעודה שלישית, ואף שלר"ע מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה, דעשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הכא שככר הצטרך ליטול נוטל גם לסעודת שבת.

עני המחזר על הפתחים אין נותנים לו מקופה של צדקה מתנה מרובה, אלא מתנה מועטת דכיון שלמד לחזר על הפתחים דיו בכך.

לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שליש שקל בשנה.

מעלות הצדקה

שקולה צדקה כנגד כל המצוות.

הזוכה לתת צדקה מתקיים בו "הלא פרוס לרעב לחמך" ואם לא זכה מתקיים בו "ועניים מרודים תביא בית" ממשלת רומי שצועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכים.

גדול המעשה אחרים לתת צדקה מנותן הצדקה.

צדקה מכפרת בזמננו כמו שקלים בזמן ביהמ"ק, ואם לא נותן יקחו ממנו העכו"ם בזרוע, ומ"מ נחשב זה לצדקה.

טז: כל פרוטה ופרוטה של צדקה מצטרפת לחשבון גדול.

גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו, לענין שהצדקה בכוחה לכפות אף, אמנם חימה אין הצדקה כופה. ויש שדורשים שכל דיין הנוטל שוחד מביא חימה עזה בעולם.

תמצית מסכת בבא בתרא

עוה"ב הרי זה צדיק גמור על דבר זה ומחשבה זו, הני מילי בישראל שלבו לשמים, ואף אם לא יחיה אינו מהרהר אחר מידת הדין, אבל בעכו"ם לא מפני שאינו נותן אלא ע"מ זה, ואם לא מתחרט. וי"מ שחסד עכו"ם הוא חטא לפי שאין עושים אלא כדי שתמשך מלכותם, וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי להתייחר, (וכל המתייחר נופל בגיהנום), וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי לחרף אותנו, ולרבי נחוניא בן הקנה קריאת הפסוק היא "צדקה תרומם גוי וחסד" והיינו לישראל, ו"לאומים חטאת", ולריו"ח כוונת הפסוק שהצדקה מכפרת על העכו"ם כשם שהחטאת מכפרת על ישראל.

רבי אמי לא קיבל צדקה מאיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא, דס"ל שאין להרבות זכויות לעכו"ם, דכתיב "ביבש קצירה תשברנה" שכשתכלה זכות שבידם ישבו ורבי קיבלם משום שלום מלכות, ונתנם לעניי עכו"ם.

א. בנימין הצדיק הוסיפו לו כ"ב שנה על שנותיו, לפי שנתן צדקה משלו (אחרי שנגמר בקופה של צדקה), והציל אשה ושבעה בניה, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא שאמר הקב"ה לקין "קול זמי אחיך" דמו ודם זרעיתיו, ומידה טובה מרובה.

מונבז המלך (בנה של הילני מזרע החשמונאים) בזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, ואמר שהוא גונז אוצרותיו למעלה, במקום שאין היד שולטת בו, והוא דבר שעושה פירות, והוא גונז נפשות במקום ממוון, וגונז לעצמו במקום לאחריים, וגונז לעוה"ב במקום לעוה"ז.

חלוקת שותפין

כמה צריך שישאר לכל אחד בשביל לכפות חלוקה-
בחצר ד' אמות, ובשדה ט' קבין ויש מקומות שמספיק ט' חצאי קבין ואע"פ שבפחות מזה נחשב שדה, מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע אלא בשיעור זה, ובגינה חצי קב ולר"ע בית רובע, ובטרקלין ומורן (-מיני פלסין) ושובך וטלית ומרחץ ובית הבד ובית השלחין יש לו מעין ויכולים לזרוע בו שאר זרעים ממילא יש בו דין חלוקה גם בפחות משדה, צריך שישאר שיעור חשוב לכל אחד, וישאר שמו עליו אחרי החלוקה. ואם שניהם רוצים להתחלק יכולים אפי' בפחות מזה, חוץ מכתבי הקודש כ"ד ספרים הכתובים גליון כס"ת שלנו, שאין חולקים אע"פ ששניהם רוצים משום שגנאי הדבר לחותכם.

כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים, ורב פפא כמעט נענש על כך בסקילה.

מה גורמת הצדקה-

צדקה וחסד מביאים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

הצדקה מקרבת את הגאולה.

הצדקה מצילה ממות, (הר קשה ברזל מחתכו, ברזל קשה וכו').

הצדקה מצילה ממיתה משונה (אם נותן לארנקי של צדקה, שממונה עליה אדם נאמן כרבי חנניא בן תרדיון אבל א"צ שיהיה צדיק כמותו. תוס'. והוא אינו יודע למי נתנה והעני לא יודע ממי קיבלה), ומדינה של גיהנום, וכתבו התוס' שאף שדינה של גיהנום הוא רע ביותר, מ"מ זה יותר חידוש שמציל ממיתה משונה בעוה"ז, לפי שרוב הדברים אין עומדים לאדם אלא לאחר מיתה, ובעוה"ז אין עומדים לאדם אלא מצוות גדולות.

הנותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה (משא"כ הנותן דורון למלך בשר ודם שיש ספק אם יקבלוהו), ורבי אלעזר היה נותן צדקה לפני התפילה. (ת"ח המנדדים שינה מעיניהם בעוה"ז הקב"ה משביעם מזיו השכינה לעוה"ב).

הנותן צדקה הוי כמלוה לקב"ה וכביכול יש בזה עבד לוה לאיש מלוה.

הצדקה מרוממת את קרן ישראל, ואת קרן הנותן.

י: מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים, יפזר מעותיו לעניים, וי"א ישמח את אשתו לדבר מצוה.

איזהו בן עוה"ב "כל שכנגד זקניו כבוד" שחולקים להם כבוד מחמת חכמת זקנתם, וכמו שאמר רב יוסף בריה דרבי יהושע, שפרחה רוחו וראה עליונים שכאן הם עליונים מחמת עושרם, שם הם למטה, ותחתונים שכאן הם שפלים מחמת עוניים, שם הם למעלה, והתוס' כתבו שקבלה ידם שראה את שמואל יושב לפני תלמידו רב יהודה. והבעלי תורה חשובים בעוה"ב כמו שהם חשובים בעוה"ז, והיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ועוד היו אומרים שהרוגי מלכות (והיינו הרוגי לוד שלא היה להם אלא זכות אחת, והם לולניוס ופפוס שמסרו נפש להציל בת ישראל) אין כל בריה יכולה לעמוד במוחיצתם.

צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת- כשישראל עושים צדקה קרנם מתרוממת, אבל חסד לאומים חטאת, שאין עושים אלא כדי להתגדל, ואע"פ שהאומר סלע זו לצדקה בשבין שיחיו בני או בשביל שאהיה בן

את כל סביביו אלא כנגד הפתח, אבל אם פרץ את פצימיו מטמא את כל סביביו לרש"י מטמא כדין קבר שטימאו חכמים את סביבותיו כדי שלא יתקרבו לשם עושי טהרות, והתוס' כתבו שבית אינו מטמא את סביבותיו כיון שמחיצותיו ניכרות ואין לחוש שיעלה ויאהיל עליו, אלא הכונה לזיזים הבולטים, שאם פרץ את פצימיו הכלים שתחתם טמאים שמא משם יצא המת, ואם לא פרץ את פצימיו אינו מטמא כיון שמסתבר שיצא מפתח זה.

פרנסת האכסניא (לרש"י היינו חיל המלך שמוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם, ולר"ח היינו זבל של שייר שחנתה במקום אחד) מתחלקת לפי בני אדם הדורים בבית, ולא לפי פתחים. וזבל שבחצר הנצרך לזבל שדות מתחלק לפי פתחים לפי שהשליכו את הזבל דרך הפתחים.

אחד מבני המבוי שרוצה לסתום כנגד פתחו, לרש"י היינו ד' אמות שיש לו, ולתוס' אין ד' אמות במבוי אלא בחצר, ואיירי שרוצה לסתום כל מה שכנגד פתחו, לרב הונא יכולים כל בני המבוי לעכב עליו לרש"י מפני שמאריך את הדרך למי שרוצה ללכת עד סוף המבוי, ולתוס' מפני שאם יהיו אנשים רבים במבוי לא יהיה להם מקום, והגמ' שואלת ממה שמבואר בברייתא שכשיש כמה חצרות הפתוחות למבוי, כל חצר יכולה להשתמש עם החצרות החיצוניות יותר כיון שהדרך שלהם היא משם, אבל לא עם הפנימיות כיון שדרך החיצוניות אינו שם, וא"כ למה החצרות החיצוניות יכולות לעכב, והגמ' אומרת שחסורי מחסרא, ורשב"א חולק וסובר שגם החיצוניות יכולות להשתמש עם הפנימיות.

י"ב. אם יכולים לסגור את המבוי למעבר-

מבואות המפולשות לעיר אחרת יכולים אנשי עיר אחרת לעכב את אנשי העיר מלסתומם, אפי' אם יש להם דרך אחרת, משום שמיצר שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו, אבל שלא ברשות אמרינו "לנקוט פזרא וליתב. תוס'.

וכן אם רוצים לשים במבוי דלתות, יכולים בני רה"ר לעכב בעדם, ולא דווקא בד' אמות הסמוכות לרה"ר, והטעם משום שפעמים דחקי רבים ועיילי להתם.

המשך דיני חלוקה

חלוקת שדה- אין חולקים את השדה אלא עד שיהיה בה כדי לזה וכדי לזה, כל מקום לפי עניינו, במקומו של ת"ק היה השיעור ט' קבין לכל אחד, ובמקומו של ר"י שהקרקע היתה חשובה ט' חצאי קבין לכל אחד, ובבבל כדי שיעור חרישת יום אחד בשעת הקציר, ובשיעור זה בשעת הזרע שהחרישה קלה יכול לחרוש פעמיים, ולל"ב כדי שיעור חרישה בימי הזריעה, ואיירי בקרקע קשה

ד' אמות לפתח הבית-

אין שותף יכול לדרוש לחלק את החצר, אא"כ יש בה ד' אמות לכל אחד לתשמישין, חוץ מד' אמות שיש בפתח הבית שהם צורך הבית לפרק המשא שעל החמור, ובבית א"א לפרק מפני שיש בו כלים.

אם מתחשבים במספר הפתחים- כשמחלקים חצר לרב הונא מחלקים לפי שיעור הפתחים, וביאר רש"י דאיירי באב שחילק נכסיו על פיו, ונתן לאחד בית עם ב' פתחים ולשני פתח אחד, שכשבאים הבנים לחלוק את החצר זה נוטל שני שלישי זה שלישי. ולרב חסדא כל פתח מקבל ד' אמות, ואת השאר חולקים בשוה, ותניא כוותיה דרב חסדא, ועוד מבואר בברייתא שאם הפתח הוא ח' אמות, יטול ד' אמות על שמונה כנגד הפתח.

מי שיש לו בחצר **פירא דסופלי** הפירה שנתנים בה גרעיני תמרים למאכל בהמה מקבל ד' אמות מכל צדדיה, אא"כ יש לו פתח מיוחד לשם וממנו משליך את הגרעינים ונוטלם, שאז מקבל רק ד' אמות לפני הפתח.

י"א: ד' אמות לפני הפתח למי שיש לו אכסדרא-

מי שיש לו לפני פתח הבית אכסדרא (לרש"י אכסדרא אין לה דפנות, ולתוס' יש לה ג' דפנות) אינו מקבל לפני ד' אמות, כיון שיוכל לפרק משאו באכסדרא, ואכסדרא דבי רב (לרש"י יש לה דפנות המוקפות חלונות, ולתוס' הדופן הרביעית גבוהה ד' אמות או י' טפחים) פשוט שנחשבת כחדר ומקבל ד' אמות, ואף באכסדרא רומייתא (לרש"י יש שם דפנות נמוכות שאינם מגיעות לתקרה ולתוס' הדופן הרביעית גבוהה י' טפחים או פחות) מקבל ד' אמות.

בית שער בית קטן שלפני פתח הטרקלין **ומרפסת** שעולים לשם בסולם ופתוחים לשם כמה פתחי עליות, מקבלים ד' אמות לרגלי הסולם, וגם אם כמה בתים פתוחים למרפסת מקבלים רק ד' אמות.

לול של תרנגולים אין לו ד' אמות מפני שא"צ לפרוק משא, אלא התרנגול מטפס ועולה ומטפס ויורד.

בית שחציו מקורה אע"פ שקרויו כלפי חוץ אינו מקבל ד' אמות, מפני שיכול לפרק בפנים.

דין פתח שסתמו- בית שסתמו את הפתח יש לו ד' אמות, ואם פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות. אחד מבני מבוי שרוצה לפתוח פתח במבוי אחר יכולים אנשי המבוי לעכב עליו, ואם היה לו פתח סתום אין בני המבוי יכולים לעכב עליו, אא"כ כשסתמו פרץ את פצימיו. וכן לגבי בית שיש בו מת אם סתם את הפתח אינו מטמא

תמצית מסכת בבא בתרא

יורש שיש לו שדה ליד אחת השדות של אביו לרבה נוטל את השדה הזו בירושה משום שכופין על מידת סדום וכתבו התוס' בשם ריב"א דאינו דין דאורייתא שהרי יכול לטעון שרוצה דווקא רוח זו, ועוד שהרי בזה נהנה זה לא חסר אין הדין אלא שאינו יכול לתבוע ממנו ממון, אבל פשיטא שיכול למחות שלא יכנס לגור בביתו, אלא כופין מותקנת חכמים. ולרב יוסף יכולים לומר שקרקע זו חשובה עבורם כנכסי דבי בר מריון שהיו מעולות. וכתב רש"י דדווקא בשדה בעל שפעמים זו מתברכת יותר מזו, אבל בשדה לכן לא, והתוס' כתבו שגם שדה שצריכה השקיה שייך שתתברך יותר מאחרת. והתוס' פירשו נכסי בר מריון היינו שלא מסכימים למכור לו זכות זו אלא בדמים יקרים.

ואם שתי השדות סמוכות כל אחת לאמת מים אחרת ולאחד יש שדה סמוכה לאחד מהם לרבה נוטל שדה זו שהרי גם לשניה יש אמת המים, ולרב יוסף יכולים לומר שאולי האמה השניה תתייבש, ולכן הם מעדיפים לקבל בשני השדות או שישלם להם, וכן הלכה. והתוס' פירשו דלא איירי שהאחד מהאחים מצרן, אלא באים לחלוק ב' שדות, והנדון הוא אם לחלק כל שדה לחצי או לכל אחד שדה שלימה, וכן במקרה הבא.

ואם שתי השדות סמוכים לאמת מים אחת לרב יוסף כופין על מידת סדום, וכן הלכה, ולאבי יכול לטעון שרוצה שהיה יותר אריסים לאחיו ותהיה השגה שלו משתמרת.

י"ג. ב' שדות הסמוכים לאמת המים ולנהר חולקים אותה באלכסון לפי שהנהר טוב מאמת המים, והסמוך למים טוב מהרחוק, ומחלקים באלכסון לח' חלקים, ואז מקבלים חלקים שווים. ולר"ח איירי שהנהר בצד מזרח צפון והנהר בצד מערב דרום, ולכן חולקים את השדה לשתיים באלכסון.

גוד או אגוד

חלוקה בדבר שאין בו כדי חלוקה - לרב יהודה יכול אחד השותפים לכפות את שותפו למכור את חלקו או לקנות ממנו את חלקו, ולרב הונא אינו יכול לכפותו על כך. שיטת ר"י שלרב יהודה יכול לקצובסכום יקר יותר מהשווי האמיתי, ולומר גוד או אגוד. ולריב"א דווקא בשווי האמיתי.

בכור ופשוט שהוריש להם אביהם עבד או בהמה טמאה שא"א לחלקם לרב הונא משתמש הבכור ב' ימים והפשוט יום אחד. לרש"י נקט דווקא בכור ופשוט משום דטריחא מילתא להיות שותפים, ולר"ת הטעם משום שהבכור שמקבל ב' ימים מקבל יותר מפי שניים, שיכול לשלוח את העבד למקום רחוק יותר שמרויחים שם יותר, וקמ"ל שאף בזה חולקים לימים. ולר"י החידוש הוא שכיון שמצינו ששניים שנשתתפו בשור לחרישה כל

שיהיה בחרישה בשעת הקציר ב' ימים. רש"י מביא גירסא אחרת, שלל"ק איירי בימי הזריעה, וצריך יומיים כי נהגו לחרוש פעמיים, ולל"ב איירי בימי הקצירה, ואירי בקרקע קשה שבימי הזריעה צריך יום שלם. ולר"ח בהדורי היינו שבחזרתו הוא זורע תוך כדי חרישה שניה.

בור שדולים ממנו מים, שיעור חלוקתו הוא כדי דליית יום אחד, משום שכר הפועל.

כרם שיעור חלוקתו הוא ג' קבין לכל אחד, וכן מצינו שהמוכר לחבירו חלק בכרמו צריך לתת לו לפחות ג' קבין, (ואמר רבי יוסי שאין אלו אלא דברי נביאות), ובבל צריך שיהיה שלש קבוצות של י"ב גפנים.

מיום שחרב בית המקדש אע"פ שניטלה נבואה מן הנביאים לא ניטלה מן החכמים, וחכם עדיף מנביא, וראיה ממה שפעמים גברא רבה מחדש דבר וטעמו עמו, וכן נאמר מהלכה למשה מסיני, (אבל ממה שכיוון לדברי אמורא אחר, אפי' הוא גדול ממנו, אין ראה שזה נבואה, דדילמא לענין זה הם בני אותו מזל).

י"ב: מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות, וכמו שמצינו שהיה שוטה שאמר שימנו לריש מתיבתא את החותם טביומי, והלך מר בר רב אשי, ובאו הרבה שליחים להמלך אם למנות את רב אחא, ודרש בפניהם מר בר רב אשי ומינוהו, ואמר רב אחא שכל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו, וכשראה שעבר זמן ולא מינוהו אמר כל המריעין לו, לעולם אין מטיבין לו. תוס'. וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו. ותינוקת מצינו שאמרה שתנשא גם לרבא וגם לרמי בר חמא.

קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ואח"כ יש לו לב אחד.

הרגיל ביין אפי' אם ליבו אטום כבתולה יין מפקחו.

קדימה בירושת שדה סמוכה

בכור נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה דהרי הם כחלק אחד.

יבם שקם תחת אחיו לנחלה ונוטל ב' חלקים, לאבי נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה, ד"בכור" קרייה רחמנא, ולרבא אינו נוטלם סמוכים זה לזה דאינו בכור אלא לגבי הויה, דכתיב "והיה הבכור" ולא לגבי חלוקה.

תמצית מסכת בבא בתרא

שרשב"ג יחלוק בזה, א"כ חסורי מחסרא ונחלקו בגוד או אגוד כשלא רצה למחול כלום. והגמ' דוחה ד"ל שטעמא דרשב"ג שאין לו מעות לשלם על מה שמקבל יותר מחלקו, ואינו רוצה מתנה משום ששונא מתנות יחיה.

כתבי הקודש אין חולקין אע"פ ששניהם רוצים, ואמר שמואל דהיינו דווקא בכרך אחד, אבל בשני כריכות כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד חולקין. אביי מוכיח מכאן דס"ל לשמואל דאמרין גוד או אגוד, ורב שלמן דוחה דאירי בששניהם רוצים, וכתבו התוס' שאם אין שניהם רוצים אף אי אמרין גוד או אגוד אין חולקים, דתרווייהו צריכי להאי ולהאי.

כתבי הקודש

כתיבתם בכרך אחד - לר"מ ורבי אפשר לכתוב תורה נביאים וכתובים בכרך אחד ואע"פ שאסור להניח נ"ך על תורה, כשהם מדובקים ביחד מותר. (ונביאים וכתובים מותר להניחם זה ע"ג זה אף בשני כריכות) תוס'. ולר"י צריך לכתוב כל אחד מהם בפני עצמו, שלא יראה הכל כמו תורה או נביאים. תוס' ולחכמים כל אחד מספרי הנביאים והכתובים צריך להיות בפני עצמו שלא יראה הכל כמו נביא אחד. ובברייתא אחרת מבואר שאפשר לדבק תורה נביאים וכתובים.

שיור קלף חלק - צריך לשייר בראש הספר קלף חלק כדי לגלול ע"ג העמוד של עץ, ובסופו כדי לגלול את ההקף מפני שיש לו רק עמוד עץ אחד וגוללו מתחילתו לסופו, והקשו התוס' שהרי כתבי הקודש נגללים מסופם לתחילתם, ועל כן גרס ר"י שעושה בראשו כדי הקף העץ ובסופו כדי לגול עמוד, ובשם רשב"א כתבו דהכא איירי בספר שיש בו תנ"ך, ולכן גוללים אותו מתחילתו לסופו, שלא יהיה נראה שסתורה שומרת את הנ"ך, ואמר רב אשי שבס"ת השיעור בתחילתו ובסופו שוה, משום שכל הספרים נגללים מתחילתם לסופם, ויש להם עמוד אחד, וס"ת נגלל לאמצע ויש לו ב' עמודים.

שיעור ההפסקה בין ספר לספר - בין חומש לחומש ובין נביא לנביא צריך להניח ד' שיטין, ובתרי עשר ג' שיטין, ואם מסיים למטה יכול להתחיל את הנביא שאחריו למעלה, משום שאם בא לחתוך חותך, ולא יניח ד' שיטין דגנאי הוא שעמוד אחד יהיה משונה מחבירו, רש"י. וכתבו התוס' שדין זה הוא רק בנביא שאפשר לחותכו. ולריצב"א אף אם מתחיל מלמעלה צריך לשייר ד' שיטין, ודווקא בנביא, אבל בס"ת לא יסיים מלמטה ויתחיל מלמעלה אפי' בהנחת ד' שיטין שמא יבוא לחתוך. עוד כתבו שאף שאין חותכין בשביל חלוקה, מ"מ מותר לחתוך לא בשביל חלוקה.

י"ד. אורך והקף הס"ת - לא יהיה ארכו יותר מהקפו ולא הקפו יותר מארכו אלא צריך לצמצם את גודל הכתב שהיה

אחד חורש יום אחד אע"פ שלאחד יש שני שלישי, וא"כ ה"ה הכא, קמ"ל דלא, דשאני התם שעל דעת כן נשתתפו.

אמנם אף לרב יהודה היכא שאחד הצדדים לא יכול לקנות את חלקו של השני אינו יכול לכפותו למכור לו את חלקו, ועל כן **הציו עבד וחציו בן חורין תיקנו שכופין את רבו לשחררו** וכותב העבד שטר על חצי דמיו, (מפני שאינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, והעולם נברא לפריה ורביה. וב"ה אמרו שעובד את רבו יום אחד ויום אחד לעצמו, וחזרו להורות כדברי ב"ש), מפני שאין האדון יכול לקנות ממנו את חלקו.

כמה ביאורים מדברי התוס' -

עבד אין לו חיים ואינו מקיים לא פרו ורבו ולא שבת, ומ"מ אין כופין את רבו לשחררו כיון שמקיים שבת כל דהו, והוא אנוס. ו"שבת" שייך אף בצד עבדות, ופרו ורבו שייך רק בצד בן חורין.

שפחה כפו לשחררה רק מפני שנהגו בה מנהג הפקר, י"ל משום שאפי' כשתהיה בת חורין לא תקיים שבת, כיון שאינה מצווה על פריה ורביה.

עשה דפרו ורבו אינו דוחה לאו דלא יהיה קדש, משום שהוא עובר על הלאו בהעראה, והעשה מתקיים רק בגמר ביאה, ועוד שהרי היא לא מצווה, ועוד דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה.

אע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה, מ"מ משום מצוה רבה כופין לשחררו.

לא אמרין שימכור עצמו בעבד עברי, משום שאסור למכור עצמו בעבד עברי. ואינו יכול לבעול חציה שפחה וחציה בת חורין, משום שגם בזה אתי צד עבדות ומשתמש בצד בן חורין. ולא אמרין שישמא ממזרת, משום שאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל. ולישא נתינה אסור.

י"ג: וכן אם אחד הצדדים לא יכול לקנות את חלק השני אינו יכול לכפותו שיקנה את חלקו, ולכן עני ועשיר שירשו בית המרחץ ובית הבד, אין העני יכול לכפות על העשיר לקנות את חלקו, (ואם עשאו להשכרה או שאפשר להשכירו. תוס'. השכר לאמצע).

וכן בב' שפחות שאחת יודעת לאפות ולבשל ואחת יודעת לטוות ולארוג (וי"א תכשיטי ספסלים) אין חולקים, מפני שיכול לומר שהוא צריך את שני הדברים, וטעם זה שייך גם בב' כתבי הקודש.

איתא בברייתא "כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקים, ואם לאו מעלים אותו בדמים", והגמ' מוכיחה מזה שאומרים גוד או אגוד, והגמ' אומרת שנחלקו בזה נתאים, דאיתא בברייתא שאם אומר לשותפו כגון בחצר שאין בה דין חלוקה שיטול כשיעור חלוקה והוא יטול פחות שומעין לו, ולרשב"ג אין שומעין לו, וכיון שאין סברא

תמצית מסכת בבא בתרא

י"ד: וכן לר"מ ולר"י היו מונחים בארון השם וכל כינויו, דכתיב "אשר נקרא שם שם ד' וכו'".

כתבי הקודש, המשך-

סדרן של נביאים- יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ותרי עשר. והושע היה הראשון מתוך ד' נביאים של אותה תקופה והם ישעיה עמוס ומיכה, ומה שהקדימו את ישעיה להושע משום שנבואת הושע נכתבה יחד עם חגי זכריה ומלאכי שהיו סוף הנביאים בתחילת בית שני, ולא כתבוהו בפני עצמו כיון שהוא קטן ויכול להאבד. ואף שישעיה קודם לירמיה ויחזקאל, מ"מ סידרו את ירמיה שהוא עוסק בחורבן, ואח"כ את יחזקאל שתחילתו בחורבן וסופו בנחמה, ואח"כ את ישעיה שכולו נחמה.

סדרן של כתובים- רות תהילים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל אסתר עזרא ודברי הימים, רות קדמה לדוד, ואיוב כמ"ד שהיתה בימי מלכת שבא. ולמ"ד שאיוב היה בימי משה לא הקדימו את איוב לפי שאין מתחילים בפורענות, ורות אע"פ שהיא פורענות יש לה אחרית, שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות, ומשלי וקהלת הם שני ספרי חכמה, ושיר השירים אמרו לעת זקנתו, וקינות אמרם ירמיה שהיה אחר שלמה, ודניאל היה בגולה אחרי ירמיה, ואסתר אחריו בימי אחשוורוש, ועזרא אח"כ בימי דריש השני. וכתבו התוס' שאע"פ שגם באיוב יש אחרית, שאני רות שהיא אחרית של כל ישראל, ועוד דאיכא למ"ד שלא כפל הקב"ה שכרו אלא כדי לטורדו מן העולם. עוד כתבו התוס' שלא כתבו איוב אחר רות, משום שתהילים הוא האחרית של רות. ולמ"ד שאיוב מעולי גולה, מ"מ כתבוהו אחרי תהילים משום שהוא דומה לו, שהם שירה ומקראות קצרים וניגון אחד, ולר"ת הוא דומה לתהילים משום שנכתב ע"י ד' זקנים, ודוד כתב ספרו ע"י י' זקנים.

מי כתב את הספרים-

תורה- משה כתבה, ואת פרשת בלעם, ח' הפסוקים האחרונים של התורה י"א שכתבם יהושע וי"א שמושה כתבם בדמע מפי הגבורה (ורב שאמר שיש לקוראם באדם אחד יכול לסבור כשתי השיטות, לרבינו משולם אין לש"ץ לקרוא פסוקים אלו, ור"ת כתב שהכונה שלא יחלקום לב' עולים. ועכשיו נוהגים שאין העולה קורא כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרוא, והסרסור אינו קורא אלא קורא את אלו שיש להם לקרות, כדי שתנתן התורה ע"י סרסור, ויכול להיות שקצת מסייע לו בנחת).

יהושע כתב את ספרו והשלימו פנחס.

אורכו כמו חוט המקיף את עביו, ואמר רבי ששיעורו ארכו כשהכתב בינוני בגויל שהוא עור שלא ניתקן אלא שהשירו את השיער וכותבים בו במקום השיער ששה, ובקלף שחותכים את הגויל והחלק שלכיוון השיער קרוי קלף (והשני דוכסוסטוס) וכותבים במקום החתך איני יודע. ורב הונא כתב ע' ס"ת ולא איתרמי ליה שיהא ארכו כרחבו אלא אחד.

הארון הלוחות והס"ת

מידת הארון והלוחות- ארון שעשה משה היה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. והלוחות ארכם ששה ורחבם ששה ועבים שלשה.

שיטת ר"מ- לר"מ שהאמה היא של ששה טפחים, והלוחות היו מונחות כנגד ארכו של הארון זו ליד זו, ונמצא שמקום הלוחות היה י"ב טפחים, ועובי הארון בשני הצדדים יחד היה עוד טפה, ונשאר ב' טפחים לספר תורה שכתבו משה, והיה הס"ת מונח ארכו לרחבו של הארון, וברוחב הארון היו הלוחות תופשות ו' טפחים, ועובי הארון מב' הצדדים עוד טפה, ונשארו עוד ב' טפחים כדי שהס"ת לא יכנס ויצא בדוחק, שאף שאין מוציאים אותו לקרות בו, מ"מ היו מוציאים אותו כדי לתקנו שלא יתעפש ויתקלקל, וכן משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה את ביהמ"ק היו יכולים להוציאו. ואי נימא שס"ת יש בהקפו ו' טפחים, א"כ ליכא למימר שס"ת זה היה נגלל לאמצעיתו, וצ"ל שהיה נגלל לתחילתו, והיה כורך מעט למעלה. והא דכתיב "ושמתם אותו מצד ארון ברית ד'", היינו שיהא מונח בארון בצד, ולא בין הלוחות. וכן היו מונחים בארון שברי הלוחות דכתיב "אשר שברת" ו"ושמתם" (ולר"י כוונת הפסוק שאמר לו הקב"ה יישר כחך ששברת), והעמודים היו מונחים בחוץ.

שיטת ר"י- לר"י האמה היא של ה' טפחים, והלוחות היו מונחות בארכו של הארון על רוחבן ולא על חודן, ונשתיייר בארכו חצי טפה, ועובי כל דופן היתה אצבע, וברוחב הארון תפשו הלוחות ו' טפחים ועובי הדפנות חצי טפה, ובטפח הנותר היו מונחים העמודים עמודי כסף כמו עמודי ס"ת היו שוכבים לאורכו והלוחות ביניהם, וכתבו התוס' שהעמודים הם סימן להעמדת ישראל, ולא עשאו של זהב כדי שלא להזכיר מעשה העגל, וכן היו מונחים בארון מתחת הלוחות שברי הלוחות, דכתיב "אין בארון רק" הוי מיעוט אחר מיעוט דבא לרבות שברי לוחות. והס"ת היה מונח ע"ג הארגז ששיגרו הפלישתים לישראל שהיה מונח ליד הארון, ולפני שהביאו הפלישתים את הארגז היה הס"ת מונח ע"ג קרש שהיה יוצא מן הארון.

תמצית מסכת בבא בתרא

נבוכדנצר, ולשיטות אלו היה מישראל (שהרי ביקש משה שלא תשרה שכינה על אומות העולם), ו"א שהיה בימי יעקב ונשא את דינה, ולדבריהם לא היה מישראל.

דרו של איוב היה שטוף בזימה.

ז' נביאים התנבאו לאומות העולם בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי. הגמ' אומרת שלא כולם היו מאומות העולם שהרי אליהוא היה מישראל, אלא הכונה שיעקר נבואתם היתה לאומות העולם, משא"כ שאר נביאים שאף שנתנבאו גם לאומות העולם, מ"מ עיקר נבואתם לישראל.

מעשה איוב-

השטן אמר לקב"ה שלא מצא בכל הארץ אדם נאמן כאברהם, שאע"פ שהקב"ה הבטיח לו את הארץ, והיה צריך לקנות מקום לקבור את שרה, לא הרהר.

ואמר לו הקב"ה שאיוב אין כמוהו בכל הארץ, שנאמר בו איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע (היינו ותרן בממונו שהיה רע בעיניו לדקדק בחצי פרוטה שאינה ממון), ובאברהם כתיב רק ירא אלוקים.

ואמר השטן שהוא ירא אלוקים בגלל שד' שומר עליו (וכל הנוטל ממנו פרוטה מתברך, והענינים שלו היו הורגים זאבים, והטעימו הקב"ה מעין העולם הבא הריון ולידה ביום אחד).

ואמר לו הקב"ה שיכול ליטול את כל אשר לו אך לא ישלח ידו באיוב עצמו.

ט"ז. כששמע איוב את מה שקרה למשפחתו ולממונו לא התרעם על הקב"ה, ואמר הקב"ה לשטן שהנה איוב "עודנו מחזיק בתומתו, ותסית בי לבלעו חינם" (כביכול הקב"ה ניסת). ואמר לו השטן "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו", והרשה לו הקב"ה לגעת בו אך לו להמיתו, (שבור חבית זו ושמור יינה).

למרות זאת לא חטא איוב בשפתיו אבל בליבו חטא, ואמר שהעולם נתון ביד רשע, ו"מ שביקש לכפור בעיקר (וכפר בתחית המתים), ו"מ שלא דיבר אלא על השטן, וטען שכמו שהקב"ה ברא סימני טומאה וטהרה וגן עדן וגיהנום, כך הקב"ה ברא צדיקים ורשעים, וא"א לשנות את הדבר וא"כ החוטאים הם אנוסים, ואמרו לו חבריו שאף שהקב"ה ברא יצר הרע ברא לו תורה תבלין, שהתורה מבטלת הרהורי עבירה, וא"כ הבריות יכולים להציל עצמם.

וטען איוב שמא התחלף לקב"ה איוב באיוב, ואמר לו הקב"ה שכמו שכל שיערה יש לה גומא בפני עצמה, וכל

שמואל כתב את ספרו (והשלימוהו גד החוזה ונתן הנביא) ואת **שופטים ורות**.

דוד כתב את ספר **תהילים** ע"י עשרה זקנים (אדם הראשון והוא איתן האזרחי מלכי צדק אברהם משה הימן ידותון אסף וג' בני קרח, ויש גורסים שלמה. תוס').

ט"ו. ירמיה כתב את ספרו ואת ספר **מלכים וקנינות**.

חזקיה וסיעתו כתבו את **ישעיה ומשלי שיר השירים וקהלת**, ונקרא ע"ש חזקיה מפני שגרם להם לעסוק בתורה. וישעיה לא כתב את ספרו משום שהנביאים היו כותבים ספרם לפני מיתתם, וישעיה נהרג ע"י מנשה.

אנשי כנסת הגדולה חגי זכריה ומלאכי זרובבל מרדכי וחבריהם כתבו את **יחזקאל ותרי עשר ודניאל ואסתר**, ויחזקאל לא כתב ספרו, שמא מפני שלא ניתנה נבואה ליכתב בחו"ל, ולכן כתבוהו אנשי כנסת"ג כשהגיעו לארץ, וכן כתבו אז את דניאל ואסתר. (והקשו התוס' שגם ירמיה הלך למצרים ונתנבא שם, ולא מצינו שחזר לא"י). ותרי עשר לא כתבו הנביאים עצמם מפני שהם נבואות קטנות, וכשראו נביאים אחרונים שהנבואה מסתלקת כתבו את נבואותיהם וצירפו אחרים עמם כדי שלא יאבדו מחמת קטנם.

עזרא כתב את ספרו ואת **היחס בדברי הימים** עד אליו (ואז עלה לארץ ישראל), והשלימו נחמיה בן חכליה.

איוב

מתי היה חי - י"א שהיה בימי משה (ומשה כתב את ספר איוב. וימי שנותיו היו משעה שנכנסו ישראל ממצרים ועד שיצאו, והיינו שאז היה חי, וי"א שחי בזמן אחר כמנין השנים שהיו במצרים), ולרבא היה בימי המורגלים, וי"א שלא היה ולא נברא אלא משל היה ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מידת הדין, ושאין אדם נתפס על צער, ור"ל ס"ל שאיוב היה אלא שלא באו עליו יסורים, וכוונת הכתוב שאילו היו באים עליו היה יכול לעמוד בהם. ולריו"ח ור"א היה מעולי גולה ובית מדרשו היה בטבריה.

ט"ו: ובברייתא איתא שי"א שהיה חסיד מאומות העולם, (ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו, והביא עליו הקב"ה יסורים והתחיל מחרף ומגדף, וכפל הקב"ה שכרו כדי לטרדו מן העולם), ובשם ר"א איתא שהיה בימי השופטים (שהיה דור שכולו הבל והיה שופט את שופטיו, ואפי' הטובים שבהם לא היו כלום, והשופטים עצמם היו מקולקלים והתוס' הקשו דאמר בתמורה שכל האשכולות מימות משה עד שמת יוסף בן יעזר לא היה בהם שום דופי), ולרבי יהושע בן קרחה היה בימי אחשורוש, ולרבי נתן היה בימי מלכות שבא (ומלכת שבא לא היתה אשה וכוונת הפסוקים למלכות שבא), ולחכמים היה בימי כשדים

תמצית מסכת בבא בתרא

שנתברך שלא מרד עשיו בימיו, ושעשה ישמעאל תשובה בימיו (דכתיב "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו", שהקדים ישמעאל את יצחק לפניו, ולכן כתיב בישמעאל ויגוע וימת, כמו שכתוב בצדיקים).

ביום שנפטר אברהם אבינו עשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים כדי לנחם את יצחק, י"מ משום שאין לה פה כאבל שאינו מדבר, וי"מ משום שהיא מגולגלת כמו אבילות שמגולגלת על כל באי עולם, ונ"מ אם מועיל לנחם בביצים. ובאותו יום בא עשיו על נערה מאורסה ואע"פ שלא נצטוו מ"מ מכוער הוא הדבר. תוס'. והרג את הנפש וכפר בעיקר ובתחית המתים וביזה את הבכורה את העבודה שהיא בכורות.

י"ז. אברהם יצחק ויעקב הם הג' שהטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב, (ואיוב לא הטעימו הקב"ה מעין עוה"ב אלא בחד מילתא. תוס'). ולא שלט בהם יצר הרע, (וי"א שגם בדוד לא שלט יצר הרע), והיינו שכיון שראה הקב"ה שהם דוחקים עצמם להתרחק מן העבירה, סיעם שמאן ואילך לא ישלוט בהם היצר הרע. ולא שלט בהם מלאך המוות אלא מתו בנשיקה על פי שכינה, וכן במשה אהרן ומרים, ובששה אלו לא שלטה רימה שאין הרימה באה אלא מטיסה מרה המטפטפת מסכינו של מלאך המוות, וכן בבנימין, וי"א שאף בדוד לא שלטה רימה, וכתבו התוס' שאף שמי שאין לו קנאה אין עצמותיו נרקבים, מ"מ שולטת בו רימה.

ארבעה מתו בעטיו של נחש שבגלל עצתו של הנחש נגזרה מיתה על כל צאצאי אדם הראשון, בנימין עמרם ישי וכלאב בן דוד.

לא יחפור:

הרחקת נזיקין

הקדמה: הגמ' דנה איזה שימושים אסור לאדם לעשות בתוך שלו בסמוך לרשות חבירו, מחמת שגורם נזק לחבירו. ויבואר בסוגיא מה גורם נזק לדבר אחר, ומהו שיעור ההרחקה, ועל מי מוטלת ההרחקה על המזיק או על הניזק, ואם חייב להרחיק כשהשני עדיין לא העמיד את הדבר הניזק.

טיפת גשם יש לה מקום בפני עצמה, וכל קול היוצא מהעננים יש לו שביל בפני עצמו, והוא מזמן נשר שיתפוס את ולד היעלה בדיוק ברגע המתאים, ומזמן נחש להכיש את האילה בדיוק בזמן הלידה, א"כ ודאי שלא נתחלף איוב באויב.

השטן נתכוון לשם שמים שלא ישכח הקב"ה את רחמיו לאברהם, וכן פניה הכעיסה את חנה כדי שתתפלל.

יצר הרע- מחטיא את האדם וא"כ מקטרג עליו ונוטל את נשמתו. הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות.

איוב היה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם, והיה שם שמו על אלמנות כדי שירצו לשאת אותם.

עפרא לפומיה דאיוב- חברותא כלפי שמיא, כלום יש עבד שמוכיח את רבו, ועל שאמר שלא הסתכל אפי' על פנויה, הרי אברהם אפי' באשתו לא הסתכל.

ט"ז: איוב לא דיבר בדעת, ומכאן שאין אדם נתפס להתחייב על מה שהוא מדבר קשה בשעת צערו.

איך ידעו ג' רעיו של איוב ממה שקרה לו- י"מ ע"י הכתר שהיה להם שבכל כתר היו ג' פרצופים, וכשבאים סורים על אחד פרצופו משתנה, וי"א ע"י ג' אילנות שהיו להם, (והיינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא). והם באו לנווד לו ולנחמו, ובאו ממרחק של ג' מאות פרסאות, ונזדמנו להכנס יחד באותו שער.

לידת בנות- "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם" לריו"ח באה רביה לעולם שע"י הבנות מתרבה העולם לפי שממהרות להיות לה זרע, ולר"ל באה מריבה לעולם (ולכן כשהחזיר הקב"ה לאיוב כפול ממה שהיה לו, לא נכפלו בנותיו, ולריו"ח נכפלו ביופים). ובר קפרא אמר שכמו שא"א לעולם בלי בסם ובורסי ומ"מ אוי למי שהוא בורסי, כך אוי למי שבניו נקבות.

וד' ברך את אברהם בכל- לר"מ היינו שלא היתה לו בת, ולר"י שהיתה לו בת, ולאחרים היתה לו בת ושמה בכל, ולר"א המודעי היתה איצטגנינות בליבו וכל המלכים היו משכימים לפתחו ליטול ממנו עצה, ולרשב"י היתה תלויה אבן טובה בצווארו, והיתה מרפאה את הרואה אותה ואף שעד יעקב לא היה חולשה, י"ל דאירי בחולי שע"י מכה, או שהכונה שלא היה חולי של מיתה. תוס'. (וכשנפטר אברהם תלאה הקב"ה בגלגל חמה), וי"מ

י"ח. ביאור מתני' אליבא דרבא - ולרבא שאסור לסמוך אף דליכא כותל, האי דתנן במתני' שצריך להרחיק גפת וכו' וכן זרעים וכו' וכן ריחיים ותנור, ואיתא במתני' שההרחקה היא מ"כותל" חבירו, ומשמע שאם אין כותל מותר לסמוך, ואין לומר דשאני הכא דלא שייך טעמא דכל מרא מרפית לארעאי, דלא אמר רבא טעם זה אלא אליבא דרבי יוסי, וכאן איירי אליבא דרבנן. תוס'. וצ"ל שאף אם אין כותל אין לסמוך, וקמ"ל מתני' שגפת וכו' מזיקים לכותל, וזריעה וכו' מזיקים לכותל משום מתונתא, ואינו יכול לטעון שסיר כשיבוא לבנות כותל, מפני שזקק לקול הקרקע נשאר גם אחרי שיסלק, ועוד שכיון שיש טורח בסילוקם יכול לעכב מתחילה שלא אח"כ לא ימהר לסלקם. תוס'. וכן קמ"ל שריחיים קשים לכותל משום שהם מרעידים את הכותל, ותנור מזיק לכותל ע"י ההבל. והא דתנן שמרחיקים משרה מי שרית פשתן מירק של מיני מאכל, וכרישין כרתי מבצלים, חובת ההרחקה היא אף אם אין ירק ובצלים, וקמ"ל שהני קשו אהדדי.

ומודה רבא שאדם יכול לעשות בדירתו חנות של נחתומין או צבעין או רפת, ורק אם לחבירו כבר יש אוצר מעל דירתו אסור, דחנות ורפת הם דירתו של אדם, ואין לנו לאסור א"כ הנזק מוכן. נזק הרפת הוא משום הריח, ונזק החנות לרש"י הוא מפני העשן, ולתוס' משום ההבל (ועל זה אמרו שביין התירו מפני שמשביחו, והבל משביח את היין, אבל עשן מזיק ליין ולכן יין מעושן פסול לנסכים).

נטיעת אילן סמוך לשדה חבירו -

במתני' (כ"ו). מבואר שצריך להרחיק נטיעת אילן משדה חבירו ד' אמות, כדי עבודת הכרם (והיינו האילן. תוס'). לחרישה במחרישה ולבצירה בעגלות, שלא יכנס לקרקע חבירו. והא דא"צ להרחיק משום הזק השורשים לעכב את המחרישה ולחפירת הבור, צ"ל דאיירי שיש בקרקע סלעים המונעים את חדירת השורשים, ומהאי טעמא אם יש גדר מותר לשניהם לסמוך את האילן לגדר דאז אינו מזיק לעבודת הכרם, ואפי' אם בצד אחד יש שדה לבן זה אינו כלאים, אע"פ שהשורשים מתפשטים מתחת לגדר, ומספיק לזה צורת הפתח. ואם אין סלעים המונעים את חדירת השורשים רשאי חבירו לקצוץ את השורשים עד עומק ג"ט, כדי שלא יעכבו את המחרישה. לרש"י איירי כאן שהראשון סמך שלא כדון, וכתבו התוס' בשם הריצב"א שבכהאי גוונא אין רשאי לקצוץ את האילן א"כ נותן דמים, והתוס' כתבו דאיירי בלוקח שהסמיכה ברשות.

ואסור ליטע אילן כ"ה אמה סמוך לבורו של חבירו, ולרבא אסור אע"פ שאין שם בור, והא דתנן ש"אם האילן קדם לא יקוץ" איירי בלוקח שאדם נטע אילן בתוך שלו ואח"כ מכר חצי שדהו לאחר, לרש"י האילן ביד מוכר, ולריב"ם

הרחקת חפירות מבורו של חבירו - אין לחפור בור - עגול שיח - ארון וצר ומערה - מקורה ואמת המים ונברכת כובסין וה"ה חריצין ונעיצין, ואין נ"מ בין בור שהוא עמוק יותר, לאלו שאינם עמוקים כ"כ. תוס'. בתוך ג' טפחים לכותל בורו של חבירו והיינו שצריך להרחיק ג' טפחים מהכותל שבתוך הקרקע, שהרחיק הראשון כשבא לחפור, ונמצא בין הבורות ו' טפחים. (ומתני' דקתני "כותל" אתא לאשמועינן דשיעור כותל ג' טפחים, ונ"מ שהאומר לחבירו שהוא מוכר לו "בור וכותליה" צריך שיהיה הכותל ג' טפחים), וסד בסיד את כותל החפירה, והגמ' (י"ט). מסתפקת אם צריך גם הרחקה וגם סיד או שמספיק אחד מהם.

בטעם ההרחקה רש"י כתב משום שהחפירה מחלישה את כותלי הבור, והתוס' כתבו דאיירי שיש בהם מים, וטעם ההרחקה הוא משום מתונתא (רטיבות), ומה שהגמ' הזכירה שהחפירה עצמה מזיקה, היינו שאז מתחיל הנזק, ונ"מ שגם לרבי יוסי חייב להרחיק משום דהוי גירי דיליה, ובלא המתונתא היה מספיק הרחקה פחות מג' טפחים.

י"ז: אם מותר לסמוך לרשות חבירו כשאין לו בור

שם - לל"ק אם השדה עשויה לבורות כגון בית השלחין שצריכה השקיה באופן תדיר אסור לסמוך לכו"ע, ואם אינה עשויה לבורות לאביי מותר לסמוך כיון שאינה עשויה לבורות, ולרבא אסור לסמוך מפני שיכול גם השני לחפור שם בור. ולל"ב בשדה שאינה עשויה לבורות לכו"ע מותר לסמוך, ואם השדה עשויה לבורות לאביי מותר לסמוך (אפי' לרבנן שמחייבים להרחיק נטיעת אילן כ"ה אמה מבור חבירו כדי שלא יזיק את חבירו, ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו. דשאני הכא שכעת אין בור), ולרבא אסור לסמוך (אפי' לרבי יוסי שמתיר ליטוע אילן בלא הרחקה, דשאני התם שכעת אין שורשים, אבל הכא החפירה עצמה מרפה את הקרקע).

וכתבו התוס' שלפי ב' הלישנות בדעת אביי, אם אחד סמך ובא השני לחפור בור, צריך להרחיק ו' טפחים. עוד כתבו שאין השני יכול לטעון שע"י הסמיכה יצטרך להרחיק את האילן יותר כדי שיהיה כ"ה אמה, משום שהרחקת האילן היא כדי שהאילן לא יזיק, והבור לא נקרא מזיק.

ולפי לישנא בתרא אליבא דאביי הא דמבואר במתני' שיש להרחיק ג"ט מכותל בורו של חבירו, איירי **בבא לחפור בבת אחת** שאז שניהם צריכים להרחיק. **ובסלע הבא בידיים** קרקע רכה שמתפוררת מאיליה מודה אביי שגם הראשון צריך להרחיק ג"ט (ושניהם צריכים גם לסוד בסיד, וא"צ הרחקה יותר מג"ט).

י"ט. הרחקת נברכת כובסין מכותל- נברכת כובסין
 יש להרחיקה ג' טפחים מכותל בורו של חבירו (ואע"פ שאינה דבר קבוע), והיינו במחמצן מקום שריית הבגדים, אבל את הנדיין שמשפשים שם את הבגדים והמים ניתזים למרחוק צריך להרחיק ד' אמות.

סמיכת דברים המוסיפים הבל לכותל חבירו, והטמנה בהם בשבת- גפת -פסולת זיתים זבל מלח סיד וסלעים שאש יוצאת מהם יש להרחיק ג' טפחים מכותל חבירו משום שההבל מזיק לחומה, וצריך גם לסוד בסיד. הגמ' שואלת למה באיסור הטמנה של חמין בשבת בדבר המוסיף הבל (גזירה שמוא יטמין ברמץ) המשנה לא מונה סלעים, ולמה בדין הטמנה המשנה מונה חול ובדין הרחקה לא, ואין לומר שהטעם מפני שאין דרך להטמין בחול, שהרי התנא מונה אף גיזי צמר ולשונו של ארגמן אע"פ שאין דרך להטמין בהם, ועל כן אביי מבאר שאין חילוק בין הרחקת נזיקין להטמנה בשבת, וכל אחד מלמד על מה שחסר בשני, ורבא מבאר שאין מטמינים בסלעים מפני שמשתכי קדירה י"מ ששוברים וי"מ שמעלים חלודה, וכתבו התוס' שלפי זה התנא לא שנה אופן זה מפני שאינו שכיח, או דבאמת מותר להטמין בסלעים, דבמילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן, וכן המנהג להטמין בסלעים. ור"ת מפרש משתכי שההבל שלהם מקלקל את המאכל, ולר"ח הכונה שהם מעלים עפר תיחוח מקלקלים ומחלידים את הארץ שהיא יסוד הכותל, ואינם מוסיפים הבל, ומותר לטמון בהם. ואין איסור לסמוך חול לכותל חבירו מפני שרק בקדירה חמה הוא מוסיף הבל, אבל מדבר קר הוא מתקרר, ואמנם חול לח אסור לסמוך משום מתונתא.

אין חורשים בתוך ג' טפחים לכותל חבירו מפני שחפירה מחלישה את יסוד הכותל והוא עלול ליפול, ודין זה הוא בין בחורש לזרעים ובין בחורש מסביב לאילנות, ומהאי טעמא אין זורעים בתוך ג' טפחים לכותל חבירו, אמנם גם הזרוע במפולת יד ע"י מעדר בלא מחרישה אסור לו לזרוע שם, ואיסור זה הוא מחמת הזריעה, ואסור גם באופן שאינו משקה את הזרעים, וטעם האיסור משום שהזרעים מחלידים את הקרקע ומעלים עפר תיחוח ומתמוטטת הקרקע שביסוד הכותל, אבל אין טעם האיסור משום שהשורשים מתפשטים לצדדים, שהרי מותר לזרוע סמוך לגפן המוברכת בקרקע אע"פ שאין על גבה עפר ג' טפחים וכתבו התוס' שטעם ההתר הוא משום שאין איסור ביניקה משותפת, אם אינם מעורבים ע"ג הקרקע, ואיירי שזה רחוק ג"ט מהגפן היוצאת מהקרקע, ומ"מ על גביו ממש אסור מפני שהשורשים נכנסים בתוך הגפן והוי כמרכיב זרעים באילן, וכל זה בכרם, אבל שאר אילנות שהם קשים אין שורשי הזרעים נכנסים לתוכם.

האילן ביד לוקח, ולשני הפירושים אם המוכר גם חפר את הבור, אין נ"מ מה קדם, וכונת הגמ' שנטיעת האילן קדמה לערעור בעל הבור. ור"ח מפרש דאיירי בלוקח שהחזיק באילן ג' שנים, וטוענים ללוקח.

י"ח: הרחקת חרדל ודבורים זה מזה למסקנת הסוגיא- אם היו לאחד דבורים ובא אחר לזרוע חרדל, והחרדל מחמת חריפותו גרם לדבורים לאכול את הדבש שלהם, לרבי יוסי מותר לו לזרוע, דס"ל על הניזק להרחיק את עצמו, וכמו שמצינו שרבי יוסי מתיר ליטוע אילן אע"פ שיש בסמוך לו בור, ולדבריו א"צ להרחיק את המשרה מן הירק, ורבי יוסי מוסיף לומר שגם אם נסבור שעל המזיק להרחיק את עצמו, יהיה מותר לזרוע חרדל, משום ששניהם מזיקים, שכמו שהחרדל מזיק את הדבורים כך הדבורים מזיקים את החרדל, ורבנן ס"ל שעל המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שמתחילה עשה ברשות, ולכן אסור לזרוע חרדל, וס"ל שהדבורים לא מזיקים לחרדל, משום שאת הגרעין אינם מוצאות כדי לאוכלו, ואם יאכלו את העלים אין בזה נזק כיון שחוזרים לגדול.

ביאור המו"מ בגמ'-

ביאור התוס' לשיטת רש"י- לדעת אביי אפשר לפרש שנחלקו רבנן ורבי יוסי כשבעל הדבורים סמך תחילה, דלחכמים השני צריך להרחיק הכל כמו בבור, ולרבי יוסי כיון שסמיכת הדבורים היא קצת שלא כהוגן מפני שהשני עתיד לזרוע חרדל, להכי גם הוא יכול לסמוך, (ולא דמי לבור שהשני מזיק בידיים ע"י החפירה), אבל לרבא כיון שגם הראשון היה צריך להרחיק, אין יתכן שנחייב את השני להרחיק הכל.

ותי' רב פפא דאיירי שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח העמיד דבורים, דלרבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שסמך בהתר (ולא דמי לאילן שיש בקציצתו הפסד מרובה, דלהכי כשקוצץ נותן דמים, ולא מצינו בשאר דברים שנותן דמים), ולרבי יוסי כיון שזריעת החרדל היא כהוגן, ממילא בעל דבורים צריך להרחיק הכל. והגמ' שואלת למה הסומך בהתר צריך להרחיק.

ותי' רבינא שלרבנן אע"פ שסמך בהתר על המזיק להרחיק את עצמו.

והגמ' שואלת דא"כ לרבי יוסי על הניזק להרחיק את עצמו, וא"כ למה במשרה וירק אסור, (שהרי בעל הדבורים הוא הניזק, דלהכי לרבנן בעל החרדל צריך להרחיק, ואע"פ שגם הדבורים מזיקים, לא חשיב מזיק כיון שסמך בהתר). מסקנת הגמ' מבוארת בדברי הגמ'.

ביאור התוס' בדברי הגמ'- שיטת התוס' שלרבינא מודה רבא לאביי שאם אין כותל או ירק מותר לסמוך (והגמ' חוזרת בה מכל התירוצים הנ"ל), ועל המזיק להרחיק את עצמו היינו שאינו חייב להרחיק אא"כ הוא "מזיק" בפועל, ורק בחפירה צריך להרחיק בלי כותל, משום שהוא נקרא "מזיק" ע"י כל מרא ומרא. וא"כ רבא מבאר את מחלוקת רבנן ורבי יוסי כאביי.

לשמואל שדבר שעתיד ליטלו משם אינו חוצץ, איירי בתבן רקוב שאינו ראוי לבהמה ואפי" ע"י תיקון. תוס'. ויש בו קוצים ואינו ראוי לטיט, והוא רטוב ואינו ראוי להסק, והסק גדול לא שכיח. ובגרוגרות איירי שהתליעו שאינם ראויים לאדם. והחבית עצמה אינה חוצצת מפני הטומאה, משום שדבר המקבל טומאה אינו חוצץ, ואיירי בחבית של חרס המקבלת טומאה, והיינו שפיה לכיוון הבית ששם הטומאה, או שהיא של מתכת.

וכתבו התוס' שכלי חרס אם הוא סותם את החלון לגמרי הוא חוצץ אע"פ שאינו מבטל, ואם אינו סותם את החלון לגמרי בעי ביטול, וכן כלי עץ שאינו מקבל טומאה לא בעי ביטול. עוד כתבו התוס' שאם החבית נמצאת בחלל הבית השני הרי החבית עצמה מעבירה את הטומאה, דחרב הרי הוא כחלל אף לטומאת אהל, והכא איירי שהגרוגרות מכסות את כל החבית, או שאין החבית יוצאת מחוצ לכותל.

כ. אלו דברים חוצצים בחלון, ובאיזה אופן איירי לשמואל-

עשבים שתלשן והניחם בחלון, ואיירי באפרזתא שאינם ראויים לבהמה מפני שהוא סם המות לבהמה. או עשבים שעלו מאליהם, ואיירי או בכותל חורבה שלא יטלם אע"פ שהם קשים לכותל, או בבאים חוץ משלשה לחלון. והא דתנן באהלות שזרעים וירקות המחוברים לקרקע אינם מביאים טומאה ולא חוצצים בפני הטומאה (חוץ מהירקות שמונו שם) היינו שאינם נעשים אהל לחצוץ על מה שמעליהם או מתחתיהם, מחמת שהרוח מנשבת בהם, ואינם עומדים במקום אחד, והוי דומיא דעוף הפורת. תוס'.

מטלניות שאין בהם שלש על שלש שאינם מקבלים טומאה, ואיירי בבד עבה שאינם ראויים להיות טלאי לבגד, והבד הוא כעין בד של שק, שאינו ראוי לקנח פי מכה של הקזת דם, (ואמנם בד של שק ממש שיעורו ד' על ד').

אבר ובשר המדולדלים בבהמה וחיה והם עומדים ליד החלון והאבר בחלון ולא הוכשרו לקבל טומאה, **ועוף ששכן בחלון**, ואיירי שהם קשורים ואינם יכולים לברוח, והם טמאים ואינם ראויים לאכילה, והם כחושים שאינו עתיד למוכרם לנכרי, ואינו עתיד לתלוש את האבר ולזורקו לכלבים, מפני צער בעלי חיים, ואינו עשוי לתת את העוף לתינוק משום שהוא מסרט. ואף לר"מ שבעלי חיים אינם נעשים מחיצה, מ"מ הם ממעטים בחלון. תוס'. עוד כתבו דאיירי בקוף העומד לשעשוע, דאינו עתיד ליטלו משם.

עובד כוכבים שישב בחלון, ואיירי בחבושי מלכות, ואף שעשאו חכמים כזבים לכל דבריהם, מ"מ כיון שמדאורייתא אינם מקבלים טומאה, הם חוצצים מפני הטומאה.

י"ט: מי רגלים - במתני' איתא שאין מטילים מי רגלים בתוך ג' טפחים לכותל חבירו מפני שהם ממסמסים את הלבנים, ורבה בר בר חנה סובר שאין האיסור אלא לשפוך שם עביט מלא, אבל מותר לאדם להשתין בצד כותלו של חבירו, והגמ' מוכיחה שאף בזה צריך להרחיק ג' טפחים בכותל של לבינים מטיט שנתייבש בשמש, ובכותל של אבנים ירחיק טפח, ובכותל הבנוי בסלע א"צ להרחיק.

חציצה מפני הטומאה בחלון שבין שני בתים

שיעור חלון המעביר טומאה מבית לבית - חלון שבין שני בתים העשוי לתשמיש, אם יש בו פותח טפח הרי הטומאה שבבית אחד עוברת לבית השני, ואם נתמעט מטפח אפי" במשהו אין הטומאה עוברת לבית השני, (ובחלון זה איירי בסוגין, וחלון לאורה אם הוא עשוי בידי אדם שיעורו כמלוא מקדח גדול של לשכה, וחלון זה אם היה בו כשיעור אינו מתמעט אם נשאר בו שתי אצבעות על אגודל, ואם אינו עשוי בידי אדם שיעורו כמלוא אגרוף של בן אבטיח שהוא כראש כל אדם, ואם חשב להשתמש בו שיעורו כחלון לתשמיש, ואם חשב עליו למאור שיעורו כעשוי בידי אדם למאור, וחלון העשוי לאויר ולשמור גינות ופרדסים שיעורו כמלוא מקדח בינוני.

חלון שיש בו דבר שעתיד ליטלו משם, אם הטומאה עוברת - שמואל מחדש שדבר שנמצא בחלון וממעטו מטפח אינו ממעט (לחצוץ מפני הטומאה) אם הוא עתיד ליטלו משם, ולכן רקיק שהוא ראוי לאכילה אינו ממעט בחלון, ואע"פ שהוא מאוס מפני שהוא דק ומתלחלח מהכותל אין אומרים שמבטלו שם, וכ"ש שעוגה עבה אינה ממעטת.

דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה, ולפי זה שמואל שאמר שרקיק אינו חוצץ מטעם שעתיד ליטלו משם, איירי ברקיק שנילוש במי פירות שאינם מכשירים אוכל לקבל טומאה, ולר"ח איירי בשמן, וכתבו התוס' ששמן מכשיר, ודווקא מוהל היוצא מתחילה אינו מכשיר. עוד כתבו שאוכל שירד לידי קבלת טומאה אינו עולה מידי כך אלא בשינוי מעשה, ולא די במחשבה לבטלו מתורת אוכל. עוד כתבו דהוה מצי לשנויי דאיירי ברקיק פחות מכביצה שאינו מקבל טומאה.

חציצה בקופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות - הא דאיתא באהלות שקופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות שלא הוכשרו חוצצים מפני הטומאה באופן שאם הקופה והחבית ינטלו, יכולים התבן והגרוגרות לעמוד בפני עצמם, והטעם משום שכל דבר החוצץ צריך שיוכל לעמוד בפני עצמו, דאל"כ הוי סתימת עראי, אי נמי בעינן שדבר החוצץ יעמוד ע"י דבר שאינו מקבל טומאה.

תמצית מסכת בבא בתרא

הרחקת תנור-

מהכותל- תנור שהוא צר מלמעלה ורחב מלמטה יש להרחיקו מן הכותל ג' מהחלק התחתון שהם ד' משפתו העליונה מפני שהבל התנור מזיק לכותל. ומכאן שתנור צריך שיהיה בסיסו רחב טפח יותר מהשאר, ונ"מ למקח וממכר.

מהרצפה- אין להעמיד תנור בבית אא"כ יש מעל גביו ד' אמות עד התקרה כדי שהאור לא יאחז בתקרה, ואם מעמידו בעליה צריך שתהיה תחתיו מעזיבה - ט"ח ג' טפחים כדי שלא תבער התקרה, ובכירה טפח שאינה הסק גדול כתנור, ובתנור של נחתומים שמסיקים אותו תדיר צריך מעזיבה ד"ט, ובכירה של נחתומין ג"ט.

מי שהרחיק כדין והזיק- לחכמים חייב ומ"מ מעכבים עליו השכנים להרחיק כשיעור, שמא ידליק בתייהם ואין לו מה לשלם. ולרשב"ג פטור.

הרחקה מאוצר של חבירו-

אין לפתוח חנות של נחתומין ושל צבעין או רפת בקר מתחת אוצרו של חבירו.

אוצר של יין במתני' איתא שמותר לפתוח תחתיו חנות של נחתומין ושל צבעין מפני שמשביחו, אבל לא רפת בקר, ואספסתא שהיא לחה ומתחממת ומעלה סרחון דינה כרפת בקר, ובבבל אפי' עשן הנר מזיק ליין.

אם הרפת קדמה לאוצר אינו חייב לסלקה, והגמ' מסתפקת אם כיבוד וריבוץ לצורך האוצר, או רבוי בחלונות כדי שיכנס אויר לאוצר שלא תירקב, או בניית עליה ע"ג הבית שהיו רגילים לבנותה לאוצר (וזה עדיף מחלונות מפני שכל הבנין לאוצר), או הכנסת תמרים ורימונים ולא יין ושמן נחשבים כקדימה או לא.

אלו דברים אדם רשאי לעשות בביתו-

חנות- אם בא לעשות חנות בביתו יכולים למחות בו, מחמת קול הנכנסים והיוצאים, אבל מותר לעשות כלים בביתו ולמוכרם בשוק, ואף שיש רעש מקול הפטיש והריחיים (לאביי מבואר בסיפא דמתני' שדיירי חצר אחרת אין יכולים למחות).

כ"א. הרוצה להיות רופא או מקיז דם או אורג (לאחרים, ולעצמו או בחצר אחרת שרי, אי נמי אף לאחרים מותר ואין אסור אלא בגרדי שיש הרבה נכנסים ויוצאים. תוס'). בני החצר מעכבים עליו מפני שמרבה את קול הנכנסים והיוצאים.

מלמד תינוקות- אחרי תקנת יהושע בן גמלא (כה"ג בימי בית שני, וצדיק גמור היה) להושיב מלמדי תינוקות בכל

בן שמונה המונח בחלון, ואינו מקבל טומאה דהוי כאבן, ואיירי בשבת שאסור לטלטלו (ואמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה), ואיירי בגוסס שעתיד למות לפני צאת השבת ושם תהא קבורתו. תוס'.

מלח, ואינו מקבל טומאה לפי שאינו אוכל בפני עצמו, ואיירי במלח מר שאינו ראוי לאדם, ויש בו קוצים ואינו ראוי לעיבוד עורות, והוא מונח על חרס שאינו מזיק לכותל, והחרס עצמו אין בו שיעור לחצוץ, וכמו שמצינו לענין שבת ששיעורו כדי ליתן בין פצים לחבירו. והתוס' ביארו שאין בו כדי ליתן בין פצים לחבירו, וממילא אינו ראוי לכלום ולא יקחנו משם.

כ: כלי חרס שאינו מקבל טומאה לפי שאחוריו לצד אהל הטומאה, ואיירי בכלי מטונף שאינו ראוי לאדם, והוא נקוב ואינו ראוי למקיז דם.

ספר תורה, ואיירי בבולוי שאינו ראוי לקרות בו, והוא גונזו שם.

אבל השלג והברד והגלית והכפור והמים אין ממעטים בחלון הואיל ונימוקים מאליהם, ומים בכלי כיון שאינם עומדים בלי הכלי אינם ממעטים. וכתבו התוס' דמיירי בשלג שלא חשב עליו לאכילה דאינו מקבל טומאה. וא"א לבאר שהטעם שאינם חוצצים מפני שמזיקים לכותל ועתידי ליטלם, משום שגם מלח מזיק, אלא איירי במונחים ע"ג חרס שאינם מזיקים לכותל.

מה מועיל למחיצה- כל דבר מועיל למחיצה, ואף מלח סדומית שהוא עבה וקשה כאבן, ומלח איסתרוקנית אם יש עליו קורה עושים בו מחיצה, מפני שכובד הקורה מעמיד את המלח, (וכמו שאפשר להניח את קורת המבוי על שני צבורי מלח שהם גבוהים עשרה), ואם אין עליו קורה אין עושים בו מחיצה מפני שמתפזר. ורבב אין עושים בו מחיצה מפני שהוא ניתך כשהוא מתחמם.

הרחקת נזיקין - המשך

הרחקת ריחיים- ריחיים יש להרחיקם ג' טפחים מן השכב שהם ד' מן הרכב מפני שהקרקע רועדת כשמסובבים אותם, והטעם משום הרעש, ואין הטעם משום נדנדוד הקרקע שהרי דמצינו שריחיים של חמור שהם קטנים ואינם מנדנדים את הקרקע ירחיקם ג' מן האיסטרוביל מושב הריחיים, שהם ד' מן הקלת המשפך. לר"ח אין הכונה שחמור טוחן בריחים אלא שריחיים מונחים ע"ג עצים, וזה נקרא חמור, והאדם מסובב את הריחיים ברגליו, ולריחיים אלו אין רעש, אבל ריחיים שטוחן בהם בגופו או בידיו יש בהם רעש, ולר"י אף בריחיים של חמור טוחן ביד אלא שהוא ע"ג בנין.

תמצית מסכת בבא בתרא

השני עדיף, דשבשתא כיון דעל על, (וכמו שמצינו שיואב לא הרג את הנקבות של עמלק מפני שלמד "תמחה את זכר עמלק", ורצה להרוג את רבו משום "ארור עושה מלאכת ד' רמיה", וכתוב "ארור מונע חרבו מדם, וי"א שהרגו).

כ"א: בעלי אומנויות שקלקלו- מלמד תינוקות,

והנוטע כרמים למחצה (והנטיעות לא גדלו כמו שצריך. תוס'). ושוחט, ומקיז דם, וסופר העיר לרש"י היינו לבלר ולתוס' כותב שטרות אבל לבלר יכול לתקן, הרי הם כמותרין שלא יקלקלו, ואם קלקלו מסלקים אותם בלי התראה, וכן בכל פסיידא דלא הדר.

לקיחת דבר שחבירו מחזר אחריו- מרחיקין מצודת

הדג מן הדג שנתן בו דייג אחר עינו והכיר חורו כמלוא ריצת הדג והיינו פרסה, ואין מכאן ראייה שיש לטעון דקא פסקת לחיותאי, דשאני הכא שנתן שם מזונות דבטוח ילכדנו ונמצא חבירו מזיקו. וכתבו התוס' שבדבר של הפקר אין הלוקחו נקרא רשע (פירס טליתו על הפאה, ראה את המציאה), ורק אם יכול למצוא במקום אחר (עני המהפך בחררה, פריסת מצודה), ובמעשה דרב מרי לא החזיק אלא בתורת משכון.

לר"י אין לחנווני לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי להרגילם לבוא אצלו כשאבותיהם שולחים אותם לקנות, וחכמים מתירים.

אם אומן יכול לעכב שלא יהיה עוד אומן כמותו-

י"א שחייט או בורסקי או מלמד תינוקות י"א נכרים וי"א ישראל וכבר יש מלמד אחר או שאר בעלי אומנויות יכולים לעכב שלא להביא אומן נוסף שאינו מבני המבוי, אבל אם הוא מבני המבוי אינו יכול לעכב, ולכן יכול להעמיד ריחיים או לעשות חנות או מרחץ ליד של חבירו, וי"א שאף אם הוא מבני המבוי יכול לעכב שלא יעסוק באומנותו, ורב הונא בריה דרבי יהושע מסתפק אם יכול לעכב על בן העיר ממבוי אחר או שגם הוא נקרא שכנו.

כ"ב. ובמלמד תינוקות מודה רב הונא שאינו יכול לעכב,

כדי שיהיה באומנותם שיראו זה מזה משום "קנאת סופרים תרבה חכמה".

ורוכלים מעיר אחרת יכולים לחזר בעיירות (תקנת עזרא כדי שיהיו תכשיטים מצויים לבנות ישראל), ומ"מ אינו יכול לקבוע חנות בעיר, אא"כ הוא צורבא מרבנן שהוא טרוד בגירסא ואין דרכו לחזר, וזה לפני משורת הדין, וביום השוק יכולים לבוא מעיר אחרת למכור בשוק, כיון שגם הלקוחות מעיר אחרת וימכור לאלו הבאים מעיר אחרת. תוס'.

מדינה ועיר, אין אחד מבני החצר יכול למחות על כך, אא"כ הוא סופר העיר לרש"י היינו שמושיב מלמדים תחתיו ומורה לכולם מה לעשות ויש מזה רעש גדול, ולתוס' הכונה כותב שטרות. ומה שמצינו שיכולים לעכב ביד מלמדי תינוקות היינו תינוקות עכו"ם, ולמכור לסתם עכו"ם אסור אם יש ישראל שרוצה לקנות. תוס'.

מלמדי תינוקות

התקנה להעמיד מלמדי תינוקות- בתחילה לא למדו תורה אלא אלו שיש להם אב, דכתיב "ולימדתם אתם" יש שגורסים "ולמדתם" דמשמע מעצמכם. תוס'. ואח"כ התקינו להושיב מלמדי תינוקות בירושלים, דכתיב "כי מציון תצא תורה" שהיה מושפע ביראת שמים ובתורה מהקדושה והעבודה. תוס'. ואמנם לא עלו לירושלים אלא אותם שיש להם אב, ולכן התקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל פלך, והיו מכניסים את הבנים בגיל ט"ז, ומי שרבו היה כועס עליו היה מבעיט בו ויוצא, ולכן התקין יהושע בן גמלא להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ועיר ולהכניסם בגיל ו' בבריא ז' בכחוש, והא דתנן בן ה' למקרא היינו בבריא לגמרי. תוס'. ובזכותו לא נשתכחה תורה מישראל.

מלמד בכל עיר- מתקנה זו ואילך אין מביאים תינוק מעיר לעיר שמא יזק בדרך מפני שהשטן מקטרט בזמן הסכנה, אלא כופים את בני העיר לשכור מלמד, אבל מביאים מבית כנסת לבית כנסת, אפי' אם יש ביניהם נהר ויש עליו גשר רהב, ואם אין על הנהר אלא גמלא - לוח צר לא.

מגיל ו' יש לספות לתינוק בעל כרחו כתורא.

אין להכות את התינוק אלא בערקתא דמסנא מכה קלה שלא יזק, ומי שאינו לומד לא יסרו יותר מדאי ולא יסלקו אלא מ"מ ישב יחד עם הלומדים וסופו לתת לב.

כ"ה תינוקות ראויים למלמד אבל בפחות אין בני העיר יכולים לכוף לשכור מלמד, וחמישים ראויים לשניים, ואם יש ארבעים מביאים מלמד ומסייעים לו לשכור ריש דוכנא שיחזור עם התינוקות מה שלמדו.

אם יש מלמד טוב יותר מהמלמד הראשון לרבא אין

מסלקים את הראשון שמא עי"ז יתפאר הראשון שאין כמונו ויבוא להתרשל שלא יחשוש שיסלקוהו, ולרב דימי מנהרדעא מסלקים, דעי"ז יהיה "קנאת סופרים תרבה חכמה" שידאג מקנאת חבירו שסילקוהו, ויתן לב ללמוד יפה.

אם עדיף גמיר או דייק- אם מלמד אחד מלמד הרבה

ולא מדייק, והשני מדייק ולא לומד הרבה, לרבא הראשון עדיף דשבשתא ממילא נפקא, ולרב דימי מנהרדעא

צריך להרחיק ד"א. והגמ' דנה מה מועילה ההרחקה הנ"ל להגביה את הכותל ד"א, והרי הוא מציץ, והגמ' מעמידה במדיר את כותלו שראש הכותל באלכסון לצד החלונות באופן שא"א לעמוד עליו. ולא מהני להגביה כותלו ד"א דעדיין יכול להציץ. תוס'.

בניית כותל ליד מרזב-הבא לבנות כותל ליד מזחילה של חבירו המונח לאורך הכותל צריך להרחיקו להרחיקו ד"א, כדי שחבירו יוכל להעמיד סולם בשיפוע כדי לנקות את המזחילה מעפר וצורות, וכתבו התוס' דאייירי שמכר ונתן לחבירו זכות לזקוף את הסולם בחצירו. ואייירי במזחילה שהתקרה משופעת - בולטת מכותל הבנין לתוך החצר, שיכול ללכת מתחת השיפוע, אבל בלאו הכי צריך להרחיק ד"א מחמת דריסת הרגל וכנ"ל.

הרחקת סולם משוכן-הבא להעמיד סולם ליד שוכן חבירו הנמצא בחצר חבירו סמוך לכותלו צריך להרחיקו ד"א, כדי שלא תקפוץ נמיה לשוכן ותהרוג את היונים, ואף לרבי יוסי דס"ל שאדם רשאי לעשות בתוך שלו וא"צ להרחיק, הכא אסור לסמוך דכיון ששייך שהנמיה תקפוץ ברגע הנחת הסולם, וא"כ הוי גיריה דיליה - חיצים הבאים מגופו דמודה רבי יוסי שצריך הרחקה, ואע"פ שזה גרמא מ"מ גרמא בנזיקין אסור ויכול חבירו לעכב כשבא להעמיד. וכתב רש"י שהרבה מדיני הרחקות הנ"ל ג"כ אינם כרבי יוסי. וכתבו התוס' דנהג הכא ובעוד מקומות מבוואר שגרמא פטור, ומאידך מבוואר בכמה מקומות שגרמי חייב, וצ"ל שגרמי היינו שהוא עצמו עושה את הנזק משא"כ גרמא, עוד י"ל שגרמי היינו שהנזק בא מיד, ובגרמא הנזק בא אח"כ, וריצב"א מבאר שגרמי חייב מטעם קנס, וקנסו רק בנזק רגיל (שלא יזיק כל אחד לחבירו, ויתכן שקנסו אף בשוגג).

כ"ג. גרמא בנזיקין אסור- אין למקזיז דם לשבת מתחת דקלים אף אם הם יושבים בשלהם. תוס'. אם עי"ז באים עורבים ומזיקים את הדקל. ואף אם החזיקו לעשות כך (לריב"ם החזקה היא שמחל להם, ולתוס' איירי שטוענים שהקנה להם), אין חזקה לנזיקין לר"ת אפי' אם הקנה יכול לחזור בו דהוי קנין בטעות, ולתוס' אם יש לו ראייה שקנה אין הניזק יכול למחות, והני מילי לאיסטניס, אבל לאדם רגיל הוי חזקה, וכדאיתא במתני' שהמחזיק בשוכן הוי חזקה, ורק בנזק של עשן של כבשן שהוא גדול ומזיק ביותר. תוס'. וריח בית הכסא שלהם שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר. תוס'. אין חזקה לנזיקין.

הרחקת שוכן- הבא לעשות שוכן צריך להרחיקו מהעיר נ' אמה לרש"י היונים מפסידיים את זרעוני הגינות, ולתוס' מפסידיים את התבואה ששטחים בגנות, (ואע"פ שהם עפות יותר וכדלהלן, מ"מ אינם אוכלות אלא עד נ' אמה),

אבל לא יסתובבו למכור בעיר, ורב כהנא התיר למכור לאלו שהיו חייבים להם מעות, כדי חייהם, עד שישגבו את החוב.

ת"ח שבא למכור סחורתו מעכבים את האחרים עד שימכור. ורב דימי מנהרעא רצו לברר אם הוא ת"ח, ושאלוהו אם פיל שבלע כפיפה מצרית סל של ערבה והקיאא דרך בית הרעי, בטל ממנו שם כלי דהוי ככלי גללים ואינו מקבל טומאה. רש"י. ולתוס' הפיל בלע הוצין ונטלם אדם ועשה מהם סל, אבל אם נטמא ככלי לא בטלה ממנו קבלת הטומאה, ולא ידע ואף דלא איפשטא היה לו להביא את הראיות לדון בזה. תוס'. ולא הקדימוהו למכור, ואמר רב יוסף שהקב"ה לא ישהה מלהעניש, ומת רב אדא בר אבהו, ונתאונו החכמים וכל אחד סבר שמחמתו מת, וכל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה. וסבר רב יוסף משמחמתו מת, ורב דימי סבר שמת מחמתו, ואביי סבר שמת מחמת שהוא הקפיד על שאמר שעדיף ללמוד אצל רבא, ורבא סבר שמת מחמת שזלזל בכבודו של רבא, ורנב"י סבר שמת מחמת שפעם אחת התאחר מלבוא אליו לפני השיעור, ומסתבר כדבריו.

הרחקת נזיקין - המשך

כ"ב: בניית כותל סמוך לכותל חבירו- הבא לבנות כותל סמוך לכותל חבירו, צריך להרחיקו ד' אמות, וכן אם נפל הכותל שהיה בריחוק ד"א, ירחיק את הכותל החדש ד"א, משום שדריסת הרגל מועילה לכותל כיון שיסוד הכותל מתחזק (ביאור רבא במתני'). ודין זה שייך בכותל גינה שכיון שאין דריסת הרגל בפנים צריך דריסת רגל בחוץ, או בכותל חצר בעיר חדשה שעדיין לא דרסו שם, (ובית הוי כגינה לפי שנותנים מיטה וכלים ליד הכותל, ועוד שאין שם רבים. תוס'). אבל כותל חצר בעיר ישנה א"צ להרחיקו ד"א. וכתבו התוס' שהראשון שבא לבנות כותל יכול לסומכו לרשות חבירו, אף לרבא שגם הראשון צריך להרחיק, דלא אסר רבא אלא בדבר שהוא מביא את הנזק, אבל כאן אינו נזק אלא גורם למעט בדריסת הרגל.

בניית כותל סמוך לחלונות חבירו- הבא לבנות כותל סמוך לחלונות של חבירו, צריך להרחיק ד"א מלמעלה כדי שלא יציץ לכיוון מטה ויראה בבית חבירו, ומלמטה כדי שלא יעמוד על הכותל ויראה, וכנגד החלונות אם בא לבנות כנגדם צריך להרחיק ד"א משום דריסת הרגל וכנ"ל (רבא), ואם בא לבנות מן הצד שרוחב הכותל מכוון כנגד אורך הכותל הראשון, שאין בני אדם עוברים במקום קטן כזה מספיק להרחיק כמלוא רוחב חלון והיינו טפח, כדי שלא יאפיל, ואם בא לבנות משני צדדים של החלון זה כנגד זה

תמצית מסכת בבא בתרא

מתיאש דשמא מצאו ישראל ויכריזו. תוס'. עוד כתבו דאי איכא שובך בתוך ל' ריס, אזלינן בתר רובא דעלמא.

ואם יש שובך בתוך נ' אמה הרי הוא של בעל השובך, ואין תולים בעוברי דרכים כיון שזנהרים שלא יפלו להם היונים, ורק היכא דודאי נפל תולים בעוברי דרכים. תוס'. ולרבי חנינא דס"ל שרוב עדיף מקרוב צ"ל דאיירי במדדה, דאינו יכול לדדות אלא נ' אמה ואם הלך יותר מנ' אמה הרי אינו בכלל מדדה אלא מפריח, והולכים בו אחרי רובא דעלמא, (אבל באינו מדדה ואין שובכים אחרים הרי הוא של בעל השובך אפי' אם הוא רחוק נ' אמה מן השובך).

רב ירמיה הסתפק מה הדין כשרגלו אחת מחוץ לנ' אמה, ועל שאלה זו הוציאוהו מביהמ"ד לרש"י לפי שהיה מטריח עליהם. וכתבו התוס' שאין הטעם משום שדבר זה אינו מצוי, שהרי מצוין דינים כאלו במשניות, אלא הוציאוהו מפני שאינו מדדה אפי' רגל אחת יותר מחמישים אמה, דכל מדות חכמים הם כך.

ואם נמצא בין ב' שובכות הרי הוא של הקרוב, ולרבי חנינא שרוב עדיף מקרוב איירי ששניהם שווים, ואיירי שהגוזל נמצא בשביל של כרמים, שאין הגוזל מדדה אא"כ הוא רואה את קינו ומהאי טעמא ליכא נמי למימר שהוא מעלמא, (וכתבו התוס' דהוי מצי למימר שאר השובכים יותר מנ' אמה, שרק שובכים אלו שייך לומר שמדדה ע"י הכרמים), אבל בלאו הכי אזלינן בתר רובא דעלמא, ואם יש רק ב' שובכין בתוך ל' ריס אין הולכין אחר רובא דעלמא. תוס'.

כ"ד. דם שנמצא בפרוזדור בין כותלי בית הרחם מבחוץ (בגג הפרוזדור מן הלול ולפנים. תוס') הרי הוא טמא, שחזקתו שבא מן המקור, ואע"פ שדם העליה קרוב ודם העליה טהור, וכתבו התוס' שכאן זה קורבא דמוכח, שמן המקור אינו יכול לבוא לשם אא"כ שחתה ביותר. ורבי חייה אמר שחייבים עליו על ביאת מקדש ושורפים עליו את התרומה דהוי דין ודאי. ורובא סבר שדין זה הוא אף אי נימא שקרוב עדיף מרוב, דכיון שדם המקור הוא מצוי דמיו רבים יותר ותדירים יותר אזלינן בתריה, וחזר בו רבא, והוכיח מרבי חייה שרוב עדיף מקרוב, ושרוב הוא דין דאורייתא אפי' ברובא דליתא קמן. תוס'. וכן הוכיח כדברי רבי זירא שאע"ג שדלתות המדינה נעולות אזלינן בתר רובא, והיינו בתשע חנויות שמוכרות בשר כשר ואחת מוכרת בשר טרף, שחתכה שנמצאה הולכים אחר הרוב, אע"ג דליכא אלא חד רובא של אותה העיר, ואין לצרף לזה רוב טבחים שסביבות המדינה שהם ישראל, משום שדלתות המדינה נעולות, והכא נמי באשה ליכא אלא חד רובא ואזלינן בתר רובא. וכתבו התוס' שאע"פ שתרי רובי זה גזירה דרבנן, היה מקום לגזור בחנויות, שמא יקח מן הקבוע. ובאשה היה מקום לגזור שלא לשרוף מן הלול ולפנים אטו מן הלול ולחוץ.

חבית יין שצפה בנהר אם נמצאת כנגד עיר שרובה עכו"ם אסורה, ואם נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל לרב

ומשדות אחרות לת"ק צריך להרחיק נ' אמה, ולר"י בית ד' כורין, כשיעור פריחת היונה בפעם אחת. והלוקח שדה עם שובך אפי' אם אין סביבו אלא רובע קב הרי הוא בחזקתו.

פריסת מצודות ליונים - אין פורסים נשבים ליונים כדי שלא ילכדו בהם יונים אלא במרחק ל' ריס - ד' מילין, ובישוב אפי' במרחק ק' מיל לא יפרוס, י"מ דהיינו ישוב כרמים שפורחים הרבה מכרם לכרם, וי"מ ישוב שובכין מפני שהיונים מדלגות משובך לשובך, ואיירי שהשובכים האחרים הם שלו או של כנעני או של הפקר שאינו לוכד יונים של אחרים.

טוענים ליורש וללוקח - הטוען שהקרקע שלו בירושה או בקנין והמוריש או המוכר החזיק ג' שנים אינו צריך טענה, אבל בסתם מחזיק אם אינו טוען שקנאה אינה חזקה. והקונה שדה עם שובך הרי הוא בחזקתו אפי' אינו רחוק אלא בית רובע, וכן הקונה או יורש. תוס'. חצר עם זיזים וגזוזטראות הבולטים לרה"ר הרי זה בחזקתה אע"פ שכשבא לבנות צריך לכונוס לתוך שלו, (וצריכא דבזיזים וגזוזטראות י"ל שכנס לתוך שלו ומחלו לו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. תוס'. ובשובך י"ל שכיון שהוא יחיד פייסו או שמחל לו).

רוב וקרוב

כ"ג: רוב וקרוב - לרבי חנינא הכרעה על פי רוב עדיפה מהכרעה על פי קרוב, אע"פ שהכרעת קרוב ג"כ מדאורייתא דכתיב "והיתה העיר הקרובה אל החלל, וכתבי' אחרי רבים להטות". וכתבו התוס' דקמ"ל שאף היכא דליכא תרי רובי (שדלתות המדינה נעולות) רוב עדיף. ור"י מפרש דקמ"ל רבי חנינא שאפי' בקורבא דמוכח אזלינן בתר רוב, וט' חנויות הוי קורבא דלא מוכח, ורב (כ"ד.) ס"ל שרק בקרוב דאינו מוכח אזלינן בתר רוב.

והא דמצינו בעגלה ערופה שהעיר הקרובה אל החלל צריכה להביא עגלה ערופה, איירי שאין עיר אחרת גדולה יותר, וכן איירי שהעיר יושבת בין ההרים שאין דרך רוצחים לבוא ממקומות אחרים לכאן, דאל"כ אזלינן בתר רובא דעלמא. והקשו התוס' דכאן משמע שהעיר שמסתבר שממנה יצא הרצח מביאה עגלה ערופה, וא"כ צ"ב למה אם העיר הסמוכה אין לה ב"ד, מביאה עיר אחרת שיש לה ב"ד.

ניפול הנמצא -

אם נמצא בתוך נ' אמה לשובך, אם אין שובך בתוך נ' אמה הרי הוא של מוצאו דאזלינן בתר רובא דעלמא, דהיכא דליכא חזקה הולכים אחר הרוב (ובאבידה לרשב"א חייב להכריז אף בעיר שרובה כנענים, דזה תקנת חכמים לקיים השבת אבידה, והמוצא לא

תמצית מסכת בבא בתרא

אחד יסמוך על השני שישלם, ובעל האילן נח לו להשאירו, לפיכך יקוץ ואח"כ יגבה מעותיו בבי"ד. וכתבו התוס' שאף שצריך לקוץ אף בלי הדמים, מ"מ פעמים שלא ישמע אם לא ידע מי ישלם לו. עוד כתבו דאם האילן קדם אין לחוש אם לא יקצוץ, כיון שסמך בהתר.

ואם העיר קדמה צריך לקוצצו ואינו מקבל דמים, ואף שהנוטע אילן סמוך לבור צריך בעל הבור לשלם אף שהבור קדם, שאני הזיקא דרבים מהזיקא דיחיד.

ובספק מי קדם צריך לקוצצו ואין נותנים לו דמים. ואף שבבור אם יש ספק לא קוצצים, התם אם האילן קדם לא יקוץ ועל כן כשבא לקוץ צריך ראייה, אבל הכא כיון שאף כשנטע כדין קוצצים ממילא אף בספק קוצצים, ולגבי הממון עליו להביא ראייה.

הרחקת גורן-

הבא לעשות גורן קבוע צריך להרחיקו מן העיר נ' אמה כדי שלא יזיק שהמוץ שיוצא בזריה מזיק לבני העיר ומייבש את הזרעים, וכן הבא לעשות גורן בתוך שלו לא יעשה אא"כ יש לו נ' אמה לכל רוח, וכן ירחיק נ' אמה מנטיעות חבריו, ומניירו (-חרישה שחורשים בקיץ וממתינים מלזרוע עד החורף כדי שימותו שורשי העשבים) מפני שעושהו גלל שמרבה את הזבל יותר מדאי ושורף את הזרעים, ומדלועיו וקישואיו מפני שהאבקה מייבשתם.

אביי מבאר סיפא דמתני' שאם בא לעשות גורן שאינו קבוע, והיינו שאינו זורה ברחת, צריך להרחיקו מנטיעותיו של חבריו ומניירו בכדי שלא יזיק פחות מנ' אמה.

כ"ה. הרחקת דברים שיש להם ריח רע- מרחיקים נבילות קברות ובורסקי נ' אמה מהעיר, ואין עושים בורסקי אלא במזרח העיר מפני שבדרך כלל הרוח המזרחית חלשה ואינה מביאה את הריח לעיר, ובתוס' כתבו שהרוח המערבית תרחיק את הריח מן העיר, וכמו שמצינו שהישן למזרח הגורן דמו בראשו, מפני שהרוח מכניסה את הקש בחוטמו, ולר"ע מותר גם בצפון ודרום, וצריך להרחיק נ' אמה, אבל במערב אסור מפני שהיא תדירה בהשראת השכינה, וכדלהלן.

מקום שכינה-

לרבי אבהו **שכינה במערב** ולכן נקרא "אוריה" בלשון לעז והיינו שהשכינה במערב ופניו למזרח נמצא המזרח אורו, וי"מ שאוריה היינו מערב. וכן לריב"ל שכינה במערב, וכדכתיב "וצבא השמים לך משתחווים" שהשמש והירח העומדים במזרח משתחווים למערב" ואף שבליה משתחווים למזרח, אין ללמוד אלא ממה שאנו רואים. תוס'. ולרב אחא בר יעקב אין

מוותרת אפי' נמצאת סמוך לבית עכו"ם. ולשמואל אסורה אפי' נמצאת כנגד עיר שכולה ישראל. תוס' (כ"ג: ד"ה רוב). דשמא התגלגלה מעיר אחרת. הגמ' אומרת שאין הכרח לומר שנחלקו בדין רוב וקרוב, די"ל שלכו"ע רוב עדיף מקרוב, ונחלקו אם מסתבר שהתגלגלה בזרם הנהר החזק שבמרכזו, או שהיתה טובעת בעיקולי - מערבולות המטביעות את מה שמגיע לשם, ופשוטי - מי הפשרת שלגים, המעכבים את מה שמגיע לשם.

המוצא חבית יין בכרם ערלה היין מותר בשתיה ואין חוששים שהוא ערלה, ואף אי קרוב עדיף מרוב, הכא אין דרך הגנב להצניע סמוך למקום הגניבה שמא ימצאוהו הבעלים, (ואי רוב עדיף מותר, שאע"פ שרוב היין אסור, מ"מ רוב גנבי ישראל. תוס'). אמנם ענבים אסורים באכילה, דדרך להצניעם קרוב.

המוצא נודות יין בין גפנים של ישראל היין מותר בשתיה (וכתבו התוס' דהכא הוי קורבא דמוכח), ולרבי חנינא איירי שרוב שופכי היין לנודות הם ישראל, אמנם בנודות קטנים חוששים שהם של עוברי דרכים, אא"כ יש עמהם נודות גדולים, שאז י"ל שהניחום כדי להשוות את המשא.

הרחקת אילן מן העיר

כ"ד: שיעור ההרחקה- הבא ליטוע אילן צריך להרחיקו מן העיר כ"ה אמה, משם נוי העיר שיהיה מרחב פנוי לפנייה, וחרוב ושקמה שענפיהם מרובים יש להרחיקם מן העיר נ' אמה, ולאבא שאול כל אילן סרק יש להרחיקו נ' אמה מפני שהוא גנאי לעיר.

ואף שרלבנן יש להשאיר סמוך לעיר אלף אמה מגרש ואלף אמה שדה, ואין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה, מתני' כר"א שמתיר לעשות שדה מגרש או מגרש שדה דס"ל שאין האיסור אלא בערי הלוויים, ובכ"ה אמה הסמוכים לעיר אסור משום נוי העיר, או דמתני' כרבנן ואין האיסור אלא בזרעים, אבל אילנות מותר, ובכ"ה אמה הסמוכים לעיר אסור. וכבר מצינו חילוק בין אילן לזרעים, שקרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה, אם נזרע רובו דינה כגניה שאין הקיפה לדירה ואסור לטלטל בתוכו, ואם ניטע רובו דינו כחצר שלפני הבתים שהקיפה לדירה ומותר לטלטל בו.

אם צריך לשלם לבעל האילן-

אם האילן קדם לעיר צריך לקוצצו, אך נותנים לו דמים, ואין יכול בעל האילן לבקש שישלמו לו לפני שיקצוץ, משום ד"קדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא" שכל

תמצית מסכת בבא בתרא

הרוצה שיחכים ידרים, והרוצה שיעשיר לרב יצחק יצפין, ולרבי"ל ידרים, והיינו שיצדד אצדווי מעט לצד דרום, דהא ס"ל ששכינה במערב. ובבל שהיא לצפונה של א"י יתפללו לצד דרום לצד ירושלים, דכתיב "והתפללו אליך דרך ארצם".

שיטת רבי יוסי בחרדל ודבורים נתבארה לעיל י"ח: .

הרחקת אילן מבור

שיעור ההרחקה - הבא ליטוע אילן צריך להרחיקו מבורו של חבירו כ"ה אמה, וחרוב ושקמה ששורשיהם מרובים יש להרחיקם נ' אמה, והרחקות אלו הם בין אם האילן גבוה מהבור שאז השורשים יורדים למטה ומזיקים לבור, בין אם הוא נמוך מהבור שאז השורשים מרפים את הקרקעית של הבור, ובין אם הם באותו גובה.

אם צריך לשלם - אילן ובור הסמוכים יותר מהשיעור הנ"ל, אם הבור קדם יקצוץ את האילן וישלם עבורו דכיון שנטע ברשות, ואין האילן מזיק אלא אחרי זמן מרובה, לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים, בשביל הזיקא דיחיד, ואם האילן קדם או שיש ספק מי קדם לא יקצוץ.

שיטת רבי יוסי בהרחקת נזיקין שאף כשהבור קדם לא יקצוץ, שזה חופר בתוך שלו, וזה נוטע בתוך שלו. והלכה כרבי יוסי שעל הנזיק להרחיק את עצמו. ומודה רבי יוסי שאם הוא מזיק בגרי דיליה צריך להרחיק, וכגון אדם שגר בעליה ונוטל ידיו ונופלים המים מיזו ממש על התחתון, (אבל אי פסקי והדר נפלי לא הוי גיריה דיליה).

ועל כן **כותשי שומשמן שהבית מתנווד מכח הכאתם** צריכים להתרחק מן הבית, כפי השיעור שהמכסה שעל הכד מתנווד, לרש"י היינו כד המונח על החומה, ולתוס' היינו שהבנין מתנווד כמו שמתנווד מכסה כד האחוז ביד אדם. עוד כתבו התוס' שאע"פ שבונה הבית היה עני, וא"כ סמכו בהתר דלא היה להם לחשוב שיעשיר ויבנה בית, מ"מ כיון דהוי גיריה דיליה צריכים להרחיק, כיון שאין תשמישם קבוע כ"כ, ואמנם ברפת בקר וחנות של נחתומין אם סמכו בהתר א"צ להרחיק, כיון דתשמישם קבוע.

כ"ו. חיוב במזיק ע"י זיקא -

המנפץ פשתן והנעורת עפה ומזיקה, לרבינא לא חשיב גיריה דיליה כיון שהרוח היא מעיפה את הנעורת, ואף שהמזיק ע"י גץ שיצא מתחת הפטיש חייב אע"פ שהרוח מוליכתו, שאני התם שהוא מעונין שהגץ יצא החוצה כדי שלא ישרוף את ביתו. ולמרימור המנפץ חייב, וכמו שמצינו לגבי שבת שהזורה ורוח מסייעתו חייב, ורבינא ס"ל דשאני

משם ראייה, דשמא הם משתחווים למזרח והולכים לאחוריהם. (ואין ללמוד ממה שהשכינה בבית המקדש היתה במערב, ד"ל שהשכינה בכל מקום, ומ"מ ארון וכפורת חייבים להיות רק במקום אחד, ולריצב"א אף שקודש הקדשים היה במערב, הארון היה במזרח קודש הקדשים. תוס').

ולרב אושעיא **שכינה בכל מקום** (ששלוחי המקום מחזירים שליחותם לומר עשינו שליחותך למקום שמשם נשתלחו דאף שם השכינה שרויה), וכן ס"ל לרבי ישמעאל (דכתיב "ומלאך אחר יוצא לקראתו"). ורב ששת (שהיה מאור עיניים ואמר לשמשו שיעמידו להתפלל לכל צד, חוץ ממזרח שאע"פ שגם שם יש שכינה, מ"מ עובדי ע"ז מתפללים לשם). וס"ל כרבי ישמעאל, ודלא כהביתא שצריך להתפלל לכיוון ירושלים, דכתיב "והתפללו אליך דרך ארצם". תוס'.

יערוף כמטר לקחי וכו' הגמ' דורשת פסוק זה על ד' רוחות שכמו שא"א לעולם בלא רוחות, כך א"א לעולם בלא תורה.

רוחות - ד' רוחות מנשבות בכל יום, ורוח צפונית מנשבת עם כולם, ואלמלא כן אין העולם יכול להתקיים, ורוח דרומית קשה מכולם, ואלמלא מלאך מעמידה היתה מחריבה את כל העולם. רוח מערבית באה מעורפו של עולם י"מ מחוזקו של עולם, וי"מ מאחוריו של עולם (ונקרא אחר משום ששכינה במערב ופניה למזרח, ולמ"ד ששכינה בכל מקום נקרא מערב אחר מפני שהשכינה בביהמ"ק במערב ופניה לישראל שמשתחווים במזרח. תוס'). רוח צפונית מוזילה את הזהב מפני שמחממת ומביאה שרב ומגיע רעבון לעולם. רוח מזרחית מסערת את כל העולם והיינו כשהיא באה לפורענות, אבל בסתמא היא נוחה מכל הרוחות. רוח דרומית מביאה מטר ומגדלת עשבים, ומיום שחרב ביהמ"ק לא באו גשמים מרוח דרומית (ואין הגשמים יורדים מאוצר טוב), וכשהמטר יורד בזעף הוא בא מרוח מזרחית.

כ"ה: סדר מהלך החמה בעולם - לר"א העולם

כאכסדרא שאינו מוקף בצד צפון, וכשהחמה מגיעה לצפון מערב היא נכפפת ועולה מעל הרקיע ומהלכת ברוח צפונית. ולרבי יהושע העולם מוקף מכל צידיו כקובה, והולכת ממזרח לדרום ומזרח למערב וממערב לצפון וכשהחמה מגיעה לצפון מערב היא מקיפה וחוזרת מאחורי הכיפה דרך חלון, שמהלך החמה ביום הוא דרך דרום אפי' ביום קצר, ובליילה דרך צפון אפי' בליילה קצר, ומזרח ומערב לפעמים החמה מסבבתן בליילה, כשהימים קצרים, והחמה יוצאת מצפון מזרח ושוקעת בצפון מערב, ולפעמים מהלכת ביום, כשהימים ארוכים, יוצאת בדרום מזרח ושוקעת בדרום מערב, ומהלכת בליילה ג' רוחות, דכתיב "הולך אל דרום וכו'".

תמצית מסכת בבא בתרא

יכול לקצוץ שאע"פ שהשורשים מתפשטים כ"ה אמה, אינם וינקים אלא בט"ז אמה. רש"י.

והתוס' מבארים שבני רה"ר החזיקו לעבור בגבול שדהו של רב הונא, וברשותו החזיקו, ולשם היו יוצאים השורשים של רב פפא, ורב הונא חפר שם וקצץ את השורשים, וטען לו רב הונא שכיון שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, וממילא אסור לו לקצוץ את השורשים, ואמר רב הונא שיכל לומר לו שכיון שנשאר ט"ז אמה למעבר הרבים אין בזה משום מיצר שהחזיקו בו רבים. ובאופן אחר ביארו התוס' שהנזון היה למי שייכים השורשים, ואמר רב פפא שאף שאין לו חזקה כרבים שהחזיקו במיצר לענין למנוע את הקציצה, מ"מ אין זה סיבה שלא יהיו השורשים שלו, ורב הונא יכל להשיב לו שאין השורשים של בעל האילן אלא בתוך ט"ז אמה.

שיעור יניקת שורשי אילן ונ"מ לכמה דינים

שיעור היניקה לדין מעילה בהקדש - שורשי אילן של הדיוט שנכנסו לתוך קרקע של הקדש, או של הקדש שנכנסים לשל הדיוט, אף שאסור להנות מהם מדרבנן, אין בהם מעילה אם נהנה. הגמ' רוצה לפשוט מהרישא שהשורשים שנכנסים לרשות חבירו הם של בעל האילן ולא של בעל הקרקע, והגמ' אומרת דא"כ בסיפא מבואר שהם של בעל הקרקע, ועסקינן בגידולים הבאים לאחר מכאן וסבר שאין מעילה בגידולים, וא"כ אין ראייה מכאן של מי השורשים, והא דלא אשמועינן שאף שורשי הקדש בשדה הקדש אין בהם מעילה, משום דאתא לאשמועינן שאין נהנין אפי"ן שאין הכל של הקדש. תוס'. ור"ח מפרש שאפשר לפשוט שהשורשים הם של בעל האילן, דאל"כ ליתני ברישא של הקדש בשל הקדש, והגמ' באה לבאר את הסיפא, ששל הקדש שנכנסו לשל הדיוט אין בהם מעילה, כיון שאין מעילה בגידולים. ולרבינא לא קשיא מפני שיש חילוק בין תוך ט"ז אמה דאזלינן בתר אילן, לחוץ מט"ז אמה שאם יצאו ט"ז אמה לתוך של הדיוט אין מועלין בהם.

שיעור היניקה לדין ביכורים - אילן הנמצא בתוך ט"ז אמה למיצר לעולא גזלן הוא מפני שיונק משדה חבירו, ואין מביאים ממנו ביכורים רש"י כתב שא"צ להביא ביכורים, דבעינן "אשר תביא מארצך". והתוס' כתבו הטעם שאין מביאים גזל על המזבח. ולרב דימי כך סובר גם ריו"ח (כ"ז:), ולרבין ריו"ח סובר שבין אילן הסמוך למיצר ובין אילן הנוטה לרשות חבירו מביא ביכורים וקורא, שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ שהתנה עמהם שלא יקפידו על כך. רש"י. חשיב "מארצך". תוס'. רש"י כתב שנוטה היינו נופו, והתוס' הביאו מדבריו דאירי בשורשים.

אף לעולא יש שורשים עד כ"ה אמה, ומ"מ אינם מכחישים בקרקע אלא ט"ז אמה (כ"ז:).

שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל בנזיקין גרמא פטור, ומרימור ס"ל דמ"מ גרמא בנזיקין אסור.

והקשו התוס' למה אינו חייב מטעם אש, דהא איירי הכא ברוח מצויה, ות"י ר"י שרק כאשר הוא עשה אש והרוח הולכתה והזיקה חייב, אבל אם הרוח עשתה את האש פטור, דהוי כליבה וליבתו הרוח, ובגין שיצא מתחת הפטיש הגין יוצא ומתרחק מכוחו לבד, וחייב על מה שגומר והולך ברוח מצויה. ואמנם כל זה לרבי יוסי, אבל לרבנן חייב להרחיק אפי"ן כשמזיק ע"י הרוח, כמו לעיל לגבי גורן. עוד כתבו התוס' שמחלוקת רבי יוסי ורבנן אינה לענין חיוב הרחקה, אבל לענין תשלומין לא פליגי, ולהכי לא מצי לאוקמי מה שחייב בגין כרבנן. עוד כתבו שבנמיה חייב להרחיק אפי"ן לרבי יוסי משום שפעמים קופצת בזמן הנחת הסולם. ועוד י"ל שבעלי חיים חמירי מרוח.

הרחקת אילן משדה חבירו

שיעור ההרחקה - הבא ליטוע גפנים או שאר אילנות צריך להרחיקם משדה חבירו בין שדה לבן בין שדה אילן ד' אמות, כדי עבודת הכרם שכשיחרוש לא יצטרך להכנס לשדה חבירו, והני מילי בא"י אבל בבבל שמחרשתם קצרה די בב' אמות (ובדורא דרעותא בעינן ד"א, משום שהיתה להם מחרישה כמו בא"י. תוס'). וכן באילן הסמוך לאילן או גפן הסמוך לגפן, אבל הבא ליטוע אילן ליד גפנים צריך להרחיקם יותר, מפני שהציפורים יושבות על העצים ומזיקות את הענבים, וכתבו התוס' שדין זה הוא דווקא כשנטוע אילן, ולא כשנטוע זרע, דזה אינו גריה דיליה. (ורבא בר רב חנן לא רצה לקצוץ בעצמו משום שאסור לקצוץ דקל שעושה קב פירות, והא דאיתא במתני' קוצץ ונותן דמים, י"ל דאיירי באילן סרק, או שמכחישים יותר מדאי. תוס'. ורבי חנינא אמר שבנו מת בגלל שקצץ תאנה, ואמר לרב יוסף שהוא יקצוץ).

לרש"י (י"ח). נקט הכא גפנים לומר שאין איסור כלאים אם יש גדר באמצע, והתוס' הק' דהכא איירי בגפנים הסמוכים לגפנים, ועל כן כתבו דנקט גפנים וכל אילן דלא נימא שרק בגפנים צריך ד"א כמו לענין כלאים.

ואם יש גדר כל אחד יכול לסמוך אילנו לגדר, ואם השורשים יוצאים לשדה חבירו רשאי בעל השדה שיצאו לתוכה השורשים לקוצצם עד עומק ג' טפחים כדי שלא יעכבו את המחרישה, ואם בעל השדה חופר בור שיח ומוערה יכול לקצוץ את השורשים כפי הנצרך לחפירת הבור, והעצים שלו.

כ"ו: קציצת שורשי אילן של אחר - רב הונא בריה דרבי יהושע קצץ את שורשי הדקלים שהיו לרב פפא בסמוך לשדהו, ואמר שעושה כך מפני שבא לחפור שם, ואמר לו רב הונא שמיצר של יחיד שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, וכן היה יכול לומר לו שמחוץ לט"ז אמה אינו

תמצית מסכת בבא בתרא

עליה פרוזבול, וקונים מטלטלין אגב קרקע זו שאם קנה את הקרקע בכסף שטר או חזקה, קונה אף את המטלטלין אע"פ שמטלטלין אינם נקנים בכסף אלא במשיכה. ואין לגרוס ובידוי שאין וידוי אלא במעשר ואינו תלוי בקרקע, אבל התוס' כתבו שבירושלמי מבואר שאף לידוי צריך קרקע).

פרוזבול הוא תקנת הלל שלא ימנעו מלהלוות מפני השביעית, ויעברו על "השמר לך וכו' ", וגופו של פרוזבול הוא "מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה", ומוקמינן לה בשביעית בזמן הזה שהיא דרבנן. ולא תיקן הלל פרוזבול אלא כשיש ללוה קרקע, דלווה בלא קרקע לא שכיחא. רש"י. ופירש רשב"ם דהא דמהני קרקע כל שהוא מפני שאין אונאה לקרקעות והוי כמשכון על הכל, והתוס' הקשו דביטול מקח יש בקרקעות ביותר מפלגא, ועל כן פירשו הטעם מפני שיכול לגבות ולחזור ולגבות. עוד כתבו שעציץ נקוב כותבין עליו פרוזבול, אע"פ שיכול לכלותו, דלא פלוג רבנן במקרקעי.

כ"ז: יניקת אילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל - לרבי טבל וחולין מעורבים זה בזה ואין סומכין על הברירה לומר שרק אלו הגדלים לצד הארץ חייבים, ולרשב"ג הולכים לפי מקום הגידול, ונחלקו אם יש ברירה. ולעולא שהאילן יונק ט"ז אמה, וא"כ אף אילן שכולו בחו"ל והוא בתוך ט"ז אמה הוא יונק מא"י, צ"ל דאיירי שיש הפסק צונמא בין השורשים שבא"י לשורשים שבחו"ל, וטעמא דרבי משום שמעל הקרקע הגזע חוזר ונעשה אחד, ונחלקו אם גם היניקה מתערבת או לא.

קציצת ענפי אילן

בענפים הנוטים לשדה חבירו - אילן שענפיו נוטים לשדה חבירו, יכול בעל השדה לקצוץ מלא המרדע ע"ג המחרישה שלא יעכבוהו להוליך מחרשתו שם, ובחרוב ובשקמה שצילם מרובה ומזיקים לשדה יכול לקצוץ כל מה שנוטה לשדהו, ולאבא שאול ה"ה בכל אילן סרק, ובנוטה לתוך בית השלחין כל אילן יקצוץ כל מה שנוטה מפני שהצל מזיק לבית השלחין.

בענפים הנוטים לרה"ר - אילן הנוטה לרה"ר לת"ק קוצץ את הענפים התחתונים כשיעור שיכול לעבור שם גמל ורוכבו. לר"ל דין זה הוא לר"א הסובר שמותר לעשות חלל תחת רה"ר אם יכולה עכשיו להלך שם עגלה טעונה אבנים אע"פ שיתכן שתתליע אח"כ, ולר"י ח"א אף לרבנן שאין עושין חלל תחת רה"ר היינו שמא הכיסוי תליע ולא ידע מכך, אבל כאן יכול לקצוץ כל ענף שיגדל.

וכתבו התוס' דהלכה כרבי יוסי שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, ועולא ס"ל כרבנן, והא דבעו רבנן רק ד' אמות היינו היכא דמפסיק צונמא.

שיעור היניקה לדין חרישה בערב שביעית -

עשר נטיעות המפוזרות בבית סאה לאורכו ולרוחבו בשוה מותר לחרוש עבורם עד ר"ה של שביעית, מפני שהם צריכים את כל הבית סאה, והלכה למשה מסיני היא. (ופחות מעשר נטיעות א"צ חרישה כ"כ, ויותר מ"י אין חורשים לפי שעומדים ליעקר. תוס'). ובית סאה הוא חמישים אמה על חמישים אמה, ולפי החשבון יוצא שלכל אילן יש מאתים וחמישים אמות מרובעות, וזה דלא כדברי עולא שאילן יונק ט"ז אמה לכל רוח, והיינו ל"ב אמה על ל"ב אמה, שזה יוצא אלף וכ"ד.

כ"ז. ג' אילנות גדולים היונקים יותר מנטיעות, ומפוזרים בבית סאה לאורכו ולרוחבו בשוה, אף שהם של ג' בני אדם נחשבים שדה אילן שמותר לחרוש את כל הבית סאה בשבילים בערב שביעית עד עצרת, דאילו שדה לבן מותר רק עד הפסח, ואם הם מפוזרים יותר אין חורשים מפסח עד עצרת אלא תחת האילן וחוצה לו כמלוא אורה וסלו, ולפי שיעור זה לכל אילן יש שמונה מאות ושלושים ושלושה ושליש אמה, ודלא כעולא, ואין לומר דלא דק, דהא הוי קולא לפוטרו מביכורים. הגמ' מבארת ששיעורו של עולא הוא בעיגול, וריבוע של אלף וכ"ד אמה יוצא שבע מאות שישים ושמונה בעיגול (שהרי המרובע יתר על העיגול רביע), ונמצא שעולא הוסיף חצי אמה שההפרש הוא ס"ה אמות מרובעות, שהם חצי אמה על ק"ל אמה, שהם מקיפים את הל"ב אמה על הל"ב אמה, ונמצא יניקת האילן ט"ז וחצי אמה, ולא דק לחומרא, (אך באמת גם מעל ט"ז אמה פעמים אינו מביא ביכורים. תוס'). ואמנם כיון ששיעורו של עולא הוא בעיגול שיעור ההפרש הוא שני שלישי אמה, ולא דקדקה הגמ' בה, ויש גורסים תרי תילתי. וע"ע בתוס' מה שביארו, ואכמ"ל.

שיעור היניקה לדין ביכורים בלוקח אילן - לעולא אינו מביא ביכורים אם הוא סמוך ט"ז אמה למיצר, ולפי דבריו הא דתניא שהקונה אילן וקרקעו מביא ביכורים וקורא, איירי בקנאו עם ט"ז אמה שסביביו. ואם קנה ג' אילנות קנה עמם קרקע בשיעור זה, ומביא וקורא, ואם נופם יותר מט"ז אמה קונה תחתיהם וחוצה להם כמלוא אורה וסלו. תוס'. ובב' אילנות מביא ואינו קורא ולר"מ קנה קרקע ומביא וקורא. ואף שלמ"ד קנין פירות קנין הגוף הקונה קנין פירות מביא וקורא, שאני הכא שאם יתייבש האילן מיד אין הקרקע שלו, ועוד שהרי אינה קנויה לו לשטוח בה פירות. תוס'.

והא דתניא שקרקע כל שהוא חייבת בביכורים איירי בחיטים שהרי כל ז' מינים חייבים בביכורים. ואף שחיטה יניקתה ג' טפחים כדאשכחן לענין כלאים, מ"מ עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה. תוס'. (וכן קרקע כל שהוא חייבת בפאה, וכותבין

תמצית מסכת בבא בתרא

היינו כשאינה חוזרת לבוא, דאינו חזקה כדמחזקי אינשי, אבל אם אכלה באופן שאינה מתקלקלת הוי חזקה. ובשדה אילן שיין שבאותם ימים יזמור ויעכב את העצים לעצמו, או שינעל ויגדור ולא יניח לאדם להכנס לשם, דאי איכא גם זריעה מהני, אע"פ שנעילה לבד אינה חזקה.

חזקת שדה אילן – כיון שפירותיה נלקטים לפרקים (ולא בפעם אחת כשדה לבן) א"צ ג' שנים, ואם כנס את תבואתו – יין, ומסק את זיתיו, וכנס את קייצו – תאנים, שעשאן קציעות והכניסם לבית, הוי חזקה כאילו הן ג' שנים. וביארו התוס' את סדר הדברים שאע"פ שעיקר יובש התאנים הוא לפני בצירת הענבים, מ"מ קציצת התאנים היא אח"כ, או שבאמת הלקיטה היא לפני הבצירה, אך הלקיטה אינה חזקה מפני שמייבשים את התאנים במקום שגדלו, ואין החזקה אלא באיסוף שהוא מביאם לביתו. ולר"ח סדר המשנה הוא תבואה בתשרי זיתים בשבט ותאנים באב, והיינו חזקה בשנה אחת, שהשנה מתחילה בתשרי.

מקור דין חזקת ג' שנים

לפנותא משור המועד –

הולכי אושא אמרו שחזקת ג' שנים לומדים משור, שכמו ששור ע"י ג' נגיחות נהפך מתם למועד, כך ע"י ג' שנים יצאה הקרקע מרשות מוכר לרשות לוקח.

ואף ששור אינו חייב נזק שלם עד נגיחה רביעית, אין הטעם משום שאינו מועד אלא בנגיחה רביעית, דבשלישית נעשה מועד אלא שאין לו על מה לשלם. והא דפליגי אביי ורבא אי איירי קרא אף בנגיחה רביעית, משמעות דורשין איכא בינייהו, אבל לכו"ע אינו חייב נזק שלם אלא בנגיחה רביעית. ולהר"י עזרא נחלקו אם חייב כשנגח את הנגיחה הרביעית ביום השלישי. תוס'.

כ"ח: ומ"מ חזקה שאין עמה טענה שאינו טוען שקנאה, אלא שלא אמר לו אדם דבר מעולם, אינה חזקה, ולא אמרינן דהוי בחזקת שלא ימחה עוד כי כבר מחל לו, או דאיירי כשטוען שקנה מאחר שקנה מהבעלים, והוא לא ראה שהמוכר קנה מהבעלים או שדר בה אפי' יום אחד. תוס'. דמה שאחר ג' שנים הקרקע ברשות המחזיק הטעם הוא דשמוא טענתו שקנאה נכונה, ואז חזקת ג' שנים מעמידה את הקרקע ברשותו, אבל אם הוא לא טוען למה שאנחנו נטען עבורו. וכתבו התוס' דסוגיא דהכא כמ"ד ליעודי תורא, ואמנם הולכי אושא שייכים גם למ"ד ליעודי גברא, שע"י ג' התראות נעשה מועד, ועוד שהרי גם למ"ד ליעודי גברא חייב נזק שלם בנגיחה רביעית, כיון שהודיעוהו ג"פ שנגח וחייב לשמור שורו, דחיובא דשור תלוי במה שהוחזק ליגח.

ומ"מ מחאה שלא בפניו אלא אמר בפני עדים דעו שפלוגי מחזיק בקרקע שלי בגזילה הוי מחאה, ואע"פ שבשור בעינן "והועד בבעליו" וההעדאה שהיא התראה לשמור שורו, היא כמו המחאה שהיא התראה לשמור את השטר והראיה, יש לחלק, שההעדאה באה לחייבו ממון ולכן צריך בפניו כדי שיוכל להכחיש

לרבי יהודה די בשיעור שגמל טעון פשתן או חבילי זמורות יעבור שם, ואם יצטרך לעבור שם גמל ורוכבו יכול להתכופף.

לרבי שמעון יקצוץ כל מה שנוטה לרה"ר מפני אהל הטומאה שמא יפול כזית מת מתחת האילן ויאהילו הענפים על עוברי הדרכים ויטמאום, ואין החשש שמא יזרוק לשם עורב טומאה, דא"כ סגי בדיחלולי בעלמא, לרש"י היינו לחתוך ענף אחד מכל שני ענפים, כדי שהטומאה לא תיעצר שם, ור"ח מפרש דדחלולי היינו עץ בצורת אדם המבריא את העופות, דחיישן שמא כשיברח העוף ישאיר שם את הטומאה.

חזקת הבתים:

חזקה בקרקעות

כ"ח. אלו דברים צריכים חזקה ג' שנים שלימות – בתים בורות שיחין ומערות מערות שובכות מרחצאות ובית הבד, ובית השלחין שעושה פירות תדיר בגלל ההשקיה, והעבדים, וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר, כל אלו צריכים חזקה ג' שנים, ובעינן באלו חזקה מיום ליום דבעינן שיחזיק ג' שנים בכל הראוי לצאת ממנה באותם שנים. ואם החזיק בהם ג' שנים שלימות וערערו הבעלים, והמחזיק טוען שקנאה ואבד שטרו מועילה החזקה.

חזקת שדה הבעל – שגדילה ממי הגשמים ואינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה, לרבי ישמעאל אם החזיק ג' חודשים בסוף שנה ראשונה שיש הממהרים לזרוע אז, וג' חודשים בתחילת שנה שלישית, וי"ב חודש בשנה האמצעית, הוי חזקה שאין אדם רואה את חבירו זורע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה שלימה ושותק. ולר"ע מספיק חודש בסוף ראשונה וחודש בתחילת שלישית וי"ב חודש בשניה.

וכתבו התוס' שמרש"י משמע שצריך גם לזרוע וגם לקצור בג' חודשים ראשונים, והקשו א"כ למה לא מספיק שזרע ויקצור ג"פ בט"ו חודשים, ות' דבעינן אכילה חשובה של י"ב חודשים באמצע, (ואספסתא מספיק ג' אכילות של ג' חודשים כיון שזה הזמן שלה). ושיטת התוס' שבג' חודשים ראשונים מספיק או זריעה בלא קצירה, או קצירה של מה שזרע הראשון, ובג' חודשים אחרונים מספיק זריעה (ולר"ע מספיק שיגדל ברשותו קצת והיינו חודש אחד). אמנם בג' חודשים אלו אין מספיק שזרע יום או יומיים, אלא צריך שיאכלה שחת, ומה שמצינו (ל"ו) שאכילת שחת אינה חזקה,

תמצית מסכת בבא בתרא

זמן אין שייך ללמוד משור המועד. תוס'). דא"כ לפי זה משפחת בר אלישיב שמקפידים אפי' על מעבר בקרקע שלהם, הוי חזקה מיד, וא"כ נתת דברך לשיעורים.

אלא טעם חזקת ג' שנים משום שבזמן זה נזהר בשמירת השטר אבל אחרי ג' שנים אינו נזהר לשמור שטרו, אא"כ השני מחה על החזקתו בקרקע. ואמנם גם מחאה שלא בפניו והם בעיר אחת (שאם הם בעיר אחרת י"ל אדרבה שגם החזקה אינה חזקה, שהרי אינו צריך לבוא מעיר אחרת למחות). תוס'. מועילה, ואינו יכול לטעון שלא נזהר בשטר כיון שלא שמע על המחאה, דחברא חברא אית ליה וכו'.

ג' שנים רצופות

מלבד מה שצריך ג' שנים מיום ולא מקוטעות, צריך שאותם הימים יהיו רצופים ולא מפוזרים, דאל"כ יטען הבעלים הראשונים שבזמן שלא השתמש גילה דעתו שהקרקע אינה שלו, ולכן לא מחה.

ואמנם במקום שיש שנוהגים לזרוע שנה ולהוֹבִיר שנה כדי שלא להכחיש את הקרקע הוי חזקה דהא אחזיק כדמחזקי אינשי, ואמנם שנה שהובירה אינה עולה לחשבון ג' שני חזקה, וצריך לשמור שטרו יותר מג' שנים, ואין הבעלים הראשונים יכול לטעון שלא מחה מפני שראה את השדה ריקנית, כי יטען המחזיק שאע"פ שלא זרעה היה עושה בה ניר שלאחר הקציר, והיה עליו להבין שלא זרעה משום שלא היה משתלם לו לשכור שומר לשדה אחת שהיא עומדת בין שדות בורות כמותה, או כדי שתעשה יותר בשנה הבאה.

אם צריך עדים גם על הלילות-

המחזיק בבתים צריך עדות גם על הלילות (אבל בשדה וכד' א"צ, מפני שאין דרך לעשות בהם מלאכה בלילה), ואין הבעלים הראשונים יכול לטעון שלא מחה מחמת שראה שאינו דר בה בלילה, ובזה גילה דעתו שהיא אינה שלו, דאיירי כגון שיעידו השכנים גם על הלילות, או שהעדים שכרו את הבית, ומעידים שדרו שם ביום ובלילה, ואיירי שכסף השכירות אצלם והנדון הוא למי צריכים לשלם, דאל"כ הוּו נוגעים בעדותם, משום שצריכים לשלם לבעלים הקודמים, ואע"פ שיכולים לטעון ששילמו ושבועת הסת לא נתקנה בזמן הגמ', אין כאן מיגו מפני שיראים שהמחזיק יזכה בדין, ויתבע מהם לשלם פעם שניה. תוס'.

למר זוטרא **אם הבעלים רוצה עדים גם על הלילות טענתו טענה** אבל אנחנו לא טוענים לו, ופשיטא ליה למר זוטרא שאע"פ שצריך ג' שנים רצופות, א"צ להביא עדים שיעידו בפירוש על הימים והלילות, דבסתם אמרינן שהיה דר גם בלילות, ורק אם טוען המערער ברי שלא היה דר בה בלילות, צריך להביא עדים

או להזים את העדים, אבל המחאה אינה אלא כדי שישמור את השטר, וזה מועיל אפי' שלא בפניו דהכא חברא חברא אית ליה עד שיגיע הדבר לאוזניו, ויזהר בשטרו. וכתבו התוס' שלהו"א כמו שהעדאה שלא בפניו לא מועילה, א"כ לא אמרינן קלא אית ליה, ה"ה מחאה לא תועיל, ונקט מחאה ולא חזקה כי חזקה נשמעת יותר מהעדאה. ומשני שיש קול גם למחאה וגם להעדאה, ומ"מ אף ששמע באלף עדים שהועד שורו גזה"כ דבעינן העדאה בפניו.

ואף לר"מ שמחייב בקירב נגיחותיו לא מהני חזקה ע"י שיאכל ג"פ ביום אחד ג' תאנים שכל אחת התבשלה אחרי הקודמת, דבנגיחה כל נגיחה נפרדת מהנגיחה הקודמת, וכאן ג"כ צריך שהפרי השני לא יהיה בזמן אכילת הפרי הראשון, ואף בצלף שאכלו ג' ימים והרי הפרי קטן מאד בזמן אכילת הראשון. תוס'. הרי תחילת הפרי היתה כבר ביום הראשון. ואכילת אספסתא שגוזזים אותו ג' פעמים בל' ימים אינה מועילה, לפי שאכלה לפני שנגמר גידולה, ואם אכלה ג' חודשים שעקרה כל חודש זרע אחרת, לפי הטעם של הולכי אושא צריך להועיל לחזקה, וא"כ הולכי אושא היינו רבי ישמעאל שאמר שבשדה האילן אם כנס תבואתו ומסך זיתיו וכנס קיצו הוי חזקה כמו ג' שנים.

לפותא מאזהרת הנביא - ואין לומר שטעם חזקת ג' שנים הוא ממה שאמר ירמיה הנביא "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום" והיה זה בשנה עשירית למלכות צדקיהו, והזהירם לכתוב שטרות ולהחתים עדים, כיון שיגלו בשנה האחת עשרה ולא יספיקו להחזיק ג' שנים אלא שנתיים, (ולגירסת ר"ח הנביא עמד בשנה תשיעית והזהיר שבשנה י"א תילכד העיר ויאבדו השטרות ויסמכו על חזקת ג' שנים). דדילמא שנה אחת הוי חזקה ועצה טובה קמ"ל שיהא שטרו מוכן לראיה ולא יצטרך את העדים, כמו שמה ששלח לאותם שגלו עם יכניה י"א שנה לפני גלות צדקיהו "בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פריים" כיון שלא תצאו משם אלא אחרי שבעים שנה, היה זה עצה טובה, וכן יעץ להם "ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים", וא"כ אין מכאן ראיה שחזקה היינו ג' שנים.

כ"ט. ואין לומר שצריך ג' שנים משום שאדם מוחל על פירות קרקעו לאדם האוכלם עד ג' שנים, דא"כ תחזור הקרקע ולא הפירות שהרי מחל עליהם הבעלים, ורב נחמן אמר שצריך להחזיר גם את הפירות.

ע"כ פירוש רש"י זצ"ל, מאכאן ואילך פירוש רשב"ם.

ואין לומר שעד ג' שנים אין אדם מקפיד על הירידה לקרקע ללא רשותו, אבל על הפירות מקפיד, אבל אם שילש באיולתו ושתק ולא מיחה ודאי מכרו לו, (וכל זה לרבי ישמעאל שהדבר תלוי בג' אכילות, כמו חזקה בג' נגיחות, אבל לרבנן שהדבר תלוי בשיהוי

מחה, לרב נחמן צריך המחזיק לברר שהחזיק כדין, כמו שהלוקח בשטר צריך ראייה שהשטר נעשה כדין אם המוכר מערער על השטר, וכן בכל חזקה ג' שנים שהמחזיק צריך להביא ראייה. וכתבו התוס' דאירי שיש לו עדים שהיה דר בחדרים הפנימיים, אבל בלא עדים אינו יכול לטעון כך, שאין לעידי חזקה לדעת שלא היה המערער בבית כלל באותם שנים. וכתב הרשב"ם שכל דברי רב נחמן הם כשיש עדות שהיתה של המערער, אבל בלא עדות נאמן הלוקח אף לרב נחמן, דאי בעי אמר שלי הוא מעולם, והפה שאסר הוא הפה שהתיר. ולרבא המוציא מחבירו עליו הראיה, והמוכר הוא המוציא שהרי הלוקח מוחזק, ואין לחוש שהמערער היה גר שם כיון שלא שמענו זאת בלתי היום. והלכה כרב נחמן.

ל. המוכר לחבירו את כל הקרקעות שקנה מבי בר **סיסין**, וטוען שקרקע שנקראת "דבי בר סיסין" לא קנאה מבר סיסין אלא כך שמה וירושה היא לו מאבותיו, לרב נחמן הרי היא של הלוקח, שכיון שהיא נקראת דבי בר סיסין ונראים הדברים שנקראת כך לפי שקנאה מבר סיסין, ולכן על המוכר להביא ראייה שלא קנאה מבר סיסין, ואם יביא ראייה תהיה הקרקע של המוכר, דפשיטא שלא מכר לו אלא קרקעות שקנה מבר סיסין. ולרבא גם בזה המוציא מחבירו עליו הראיה, דאירי שהלוקח מוחזק בקרקע זו. והלכה כרב נחמן.

אדם שהחזיק בקרקע ג' שנים וטוען המערער **בשוקי בראי הואי** במקום רחוק שאין השיירות מצויות, ולכן לא ידע שהחזיק ולא מחה, וטוען המחזיק שיש לו עדים שהמערער היה כאן ל' יום בכל שנה, וטוען המערער בשוקאי הוה טרידנא למכור ולקנות ולא ידע שהוא דר בביתו, ויש לו בית אחר שהיה מתאכסן שם, לא הוי חזקה. וי"מ שהיה טרוד בשוק ולא היה לו זמן למחות, והרשב"ם דוחה פירוש זה. וכתב הרשב"ם שדין זה הוא כשהיה במדינה אחרת, או באותה מדינה בשעת חירום, אבל במקום שהשיירות מצויות הוי חזקה, דכמו שמחאה שלא בפניו הוי מחאה דחברא אית ליה, כמו כן אמרו לו שאדם מחזיק בקרקע שלו.

חזקה בטענה שהמוכר קנאה מהמערער

המחזיק בקרקע בטענה שקנאה מפלוני, שאמר לו שקנאה מהמערער כיון שהוא מודה שהמערער היה בעלים, והמחזיק לא קנאה ממנו, אינו בעל דין.

ואפי' אם החזיק בה ג' שנים מוציאין אותה מידו דהוי חזקה שאין עמה טענה, ויחזור ויתבע את מעותיו מהמוכר אע"פ שאין עדים למערער, ואין המחזיק נאמן **במיגו** שהיה יכול לומר שקנאה מהמערער, דאף שנאמין לו ע"י המיגו שקנאה ממי שמכרה לו, עדיין אין אנו יודעים שהיא של המוכר (על פי הרא"ש), וכיון שהוא מודה שהיתה של המערער ושאינו יודע שמכרה או שהחזיק בה המוכר, הודאת בע"ד כמאה עדים.

להכחישו. **רשב"ם**. וכן תי' התוס' על קושית ריב"ם. ולר"ת כוונת מר זוטרא שא"צ עדים על כל יום ולילה, ומספיק שיעידו שכל שעה שהיו נכנסים ביום ובלילה היו רואים אותו בביתו. ור"ח פי' שמר זוטרא מדבר על הענין הקודם שהשוכרים נוגעים בעדות, ואמר שאם המחזיק מביא עדים שטוענים שדרו בה ביום ובלילה ותובע שישלמו שכירות, ועכשיו דרים שם אחרים, נאמנים, שהרי הם לא נוגעים בעדות, ואם הם טוענים שדרו וישלמו למחזיק נאמנים, שהרי יכלו לטעון שלא דרו בבית.

כ"ט: ומודה מר זוטרא שאם הוא רוכל המחזר

בעיירות ב"ד טוענים עבורו. **לרשב"ם** איירי שהמערער הוא רוכל, ובאופן זה מודה מר זוטרא שצריך להביא עדים על כל הימים והלילות אף אם אינו טוען זאת, דדילמא המחזיק החזיק בבית כיון שהבעלים לא מצוי בעיר, וכשחזר לעיר יצא מהבית, והבעלים לא ידע ולכן לא מחה. **ולר"ת** איירי שהעדים הם רוכלים, דאז א"צ להעיד שראו ממש שהרי אינם יכולים להעיד זאת, אלא יעידו שבחזקתו היה הבית ג' שנים ימים ולילות. **ולר"ח** אם העדים שגרו בבית הם רוכלים מספיק שיעידו הבית היה בחזקתם ג' שנים רצופות, אף שימים רבים לא היו בבית.

וחנויות העשויות לשימוש רק ביום א"צ עדים גם על הלילה מפני שאין דירתם אלא ביום. וכתבו התוס' שבאופן זה מועיל אף ג' שנים שאינם רצופות, אך צריך שבסך הכל גרו שם ממש ג' שנים, לפי שבני אדם שאינם חנוונים דרים שם יום ולילה, ולא דמי לשדות ובית הבד שג' שנים כוללות לילה, דשאני התם שכולם משתמשים כך בשדה ובבית הבד.

שניים שהחזיקו לסירוגין - שניים שהחזיקו ו' שנים לסירוגין בשפחה, כדי שלא יהיה חזקה לאחד על השני שאף ששותפין אין להם חזקה זה על זה, עשו כך כדי שלא תשתכח השותפות, (אבל אם אין עדים על השותפות יכול המחזיק בשנה ראשונה לטעון שהיא שלו). תוס'. אינה חזקה גם כלפי הבעלים הראשונים, **אא"כ כתבו עיטדא** שטר חלוקה בעדים, דקלא אית ליה ולכן אינו יכול לטעון שלא מחה משום שהחזיק לסירוגין, שהרי השטר מוכיח שמחזיקים בדילוג מחמת החלוקה, והוי חזקה אחרי ג' שנים בשניהם יחד. וי"מ שכיון שיש לשטר קול הוי חזקה מיד, דהוי כמו שמכרו את הקרקע בפניו ולא מיחה, וי"מ דהוי חזקה אחרי ו' שנים, והרשב"ם דוחה ב' פירושים אלו. וכתבו התוס' שביטומים החמירו שעיטדא לא מועילה.

מחזיק שאכל יבול כל השדה חוץ מבית רובע קנה את השדה חוץ מאותו בית רובע, ואם אותו בית רובע אינו בר זריעה, לרב הונא בריה דרבי יהושע קנאו אגב שאר הקרקע, ורב ביבי בר אבבי סובר שלא קנאה עד שיעמיד שם בהמות וישטח שם פירות, כדרך שקונים צונמא.

חזקה שיש עליה ערעור

אם הבעלים הראשונים טוען שהיה גר בשכונני גוזאי בחדרים הפנימיים והיה עובר דרך החדרים החיצוניים, ולכן לא

חזקה שאין עמה טענה, יכול הלוקח לטעון שכוונתו היתה ליותר מג' שנים ויש לו על זה עדים, ולא חשיב חוזר וטוען (אבל אי הוי חשיב חוזר וטוען אף שיש לו עדים על שבע שנים אינו נאמן, כיון שהוא הכחישם בהודאתו. תוס'). אך צריך שיחזיק ג' שנים לפני אותו שטר, דאל"כ מכירת השדה אין לך מחאה גדולה מזו, והיה עליו להזהר בשטר עד שיוציא את השטר מיד השני ויקרענו. וי"א שא"צ עדים אלא על ג' שנים אחרונים, ואינו נראה. וכתבו התוס' שאם החזיק ג' שנים אינו נאמן במיגו שהיה אומר מינך זבינתה, כיון שכשטען לא ידע שיש למערער שטר שקנאה.

חזקה נגד עדים שהקרקע של אבותיו, ודין חוזר וטוען

ל"א. אדם שהחזיק בקרקע עם עדים, וטוען שהיא ירושה לו מאבותיו, והשני מביא עדים שהקרקע היתה של אבותיו, לרבה נאמן המחזיק במיגו שיכל לומר ממך קנייתה, ולאביי לא אמרינן מיגו במקום עדים, ואינו זוכה מכח החזקה, שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר, והודה רבה לדברי אביי. וכתבו התוס' שאין אומרים שהיתה של אבותיו וקנאה מהם, ד"של אבותי" משמע שהיתה שלהם מעולם, אא"כ מפרש דבריו.

ואם חזר וטען שבאמת היא של אבותיו של השני וקנאה מהם, וכוונתו היתה שהוא סומך על קרקע זו כאילו ירשה מאבותיו לפי שהחזיק בה בשופי ובעדים, לנהרדעי אינו חוזר וטוען, ולעולא חוזר וטוען היכא דאינו סותר דבריו הראשונים לגמרי.

אך אם מעיקרא אמר של אבותי ולא של אבותיך אינו חוזר וטוען שהרי סותר לגמרי דבריו הראשונים, וכן אם טען את הטענה השניה אחרי שיצא מבי"ד אינו נאמן כיון שמכחיש קצת את דבריו הראשונים, מפני שחביריו יעצו לו לטעון כך, ור"י מסתפק מה הדין כשיצא מבי"ד וחזר, אם חוזר וטוען או לא.

ואם טען אבותי קנאוה מאבותיך נאמן אף לנהרדעי מפני שאינו עוקר דבריו הראשונים כלל, וזכה בה המחזיק במיגו שהיה יכול לטעון שקנאה ממנו, וכתב הרשב"ם שא"צ להביא עדים שאביו החזיק בה אפי' יום אחד, אמנם סתם יורש צריך ראייה שאביו החזיק בה יום אחד. ודעת התוס' שאף אם אינו יודע שאבותיו לקחוה, אם טוען שראה שדרו בה יום אחד, טוענים לו שמא לקחוה אבותיו.

וכן אם הטענה הראשונה היתה מוחץ לבי"ד אין בזה משום חוזר וטוען אפי' אם עוקר טענותיו הראשונות לגמרי, דעביד איניש שאינו מגלה טענותיו אלא בבי"ד כדי שחבירו לא יתן ליבו מה להשיב עליהם (אמנם המודה מוחץ לבי"ד בפני עדים שהוא חייב מנה לפלוני, אינו יכול לכפור בבי"ד).

ואם המחזיק טוען שהמכירה היתה בפניו או שראה שהמוכר החזיק בשדה אפי' יום אחד, לשיטת הרשב"ם נאמן במיגו דאי בעי אמר ממך קנייתה, אבל התוס' כתבו שאינו נאמן, דמיגו למפרע לא אמרינן, שהרי כבר הודה לפני כן שלא קנאה ממנו, ורק אם טוען מעיקרא ממך קנייתה או שדר בה בפניו יום אחד נאמן, והוכיחו כדבריהם מהם דאמרינן בסנהדרין (ל"א). שאין נאמנת בטענת פרוע במיגו דאי בעי קלתיה, כיון שהחזיק השטר בבי"ד, אע"פ שהיתה יכולה לשורפו מקודם. וכן מבואר בשבועות (ל"ח): שאם הודה בשטר אין להאמינו בטענת פרוע מיגו שהיה אומר אתמול להד"מ. אמנם כתבו התוס' בשם רשב"א שאף שאין כאן מיגו אם יביא המחזיק עדים שהמוכר היה דר בה יום אחד נשאת הקרקע בידו, דטענינן ללוקח, שהרי המוכר היה נאמן שקנאה במיגו שהיה טוען שהיתה שלו מעולם, ואף שהלוקח מודה שהיתה של המערער, מ"מ אמרינן מיגו.

וכתבו התוס' בשם הגאונים שהמחזיק אינו בעל דין בקרקע אלא המוכר, ובשם רשב"א כתבו שגם הוא בעל דין, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו.

חזקה בטענה שהמערער ידע מהמכירה

ל: המחזיק בקרקע ג' שנים וטוען שקנאה מפלוני, ומביא עדים שנמלך במערער שאמר לו לקנות את השדה, יכול המערער לטעון שהראשון גזלן, ואמר לו לקנותה כי נח לו יותר להתעסק עם הלוקח ולהוציאה ממנו בדין. ואף אם החזיק בה ג' שנים בלא מחאה אינה חזקה, דהוי חזקה שאין עמה טענה, שאף אם נאמינו שקנאה מהמוכר הוי כיש לו שטר על כך, וכיון שאין ראייה שהיה של המוכר א"כ אינה של הלוקח. לפירוש הרשב"ם איירי שאין למחזיק עדים שהמוכר החזיק בקרקע, שאם החזיק בה אפי' יום אחד טוענים ללוקח. אבל התוס' כתבו דאיירי שהמערער הביא עדים שהמוכר גזלן, וא"כ אף אם יש למחזיק עדים שהמוכר החזיק בה יום אחד לא הוי חזקה.

ודין זה אינו רק לשיטת אדמון שהמערער על שדה שהוא חתום על מכירתה, יכול לטעון שחתם מפני שנח לו יותר להתעסק בדין עם הלוקח, אלא אפי' לרבנן (והכי קיימא לן) דס"ל שהמערער איבד את זכותו, הכא שאני שלא עשה מעשה אלא דיבורא בעלמא, ועביד איניש דמיקרי ואמר.

ואם טוען המחזיק שהמערער ביקש ממנו לפני הקניה שיקנה עבורו שדה זו, יכול המערער לטעון שהיה מעונין לקנותה אע"פ שהיא שלו כדי שלא לעמוד בדין ומחלוקת, ור"ח מפרש "איזבן דינאי" ששילם כדי לקנות את המריבה ולא לריב, אע"פ שהקרקע שלו.

מחזיק שטען שהחזיק בקרקע "שני חזקה" ולא שמר יותר את שטריו, והמערער טוען שיש לו שטר שקנאה מהמוכר הזה לפני ד' שנים והוא לא מכרה לו וממילא הוי

תמצית מסכת בבא בתרא

ולרב חסדא שתי הכתות פסולות לעדות דאוקי ממונא אחזקתיה, ולדבריו ודאי שגם באופן הנ"ל בטלה גם העדות על החזקה.

וכתבו התוס' שאין הכת השניה נאמנת לפסול את הראשונה במיגו שהיו יכולים להזימם, מפני שהם יראים שמא יוזמו גם הם. ואין להאמינם במיגו שיכלו לפסול את הראשונים בגזלנותא, מפני שכח מיגו אינו חזק מכח עדות, וטעם נוסף משום שאין להאמין שניים במיגו, מפני שיתכן שהשני לא רצה לטעון טענה זו.

הכחשה בעדות אשה - שני עדים שמעידים שהבעל מת והאשה מותרת להנשא לאחר, או שמעידים שהבעל גירש ואם מת בלא בנים אינה זקוקה ליבם, ואם הוא חי מותרת להנשא לאחר, ושניים אחרים אומרים שלא מת או גירש, לת"ק לא תינשא דאוקי תרי לבהדי תרי והאשה נשאת בחזקת איסור אשת איש, ובדיעבד אם נישאת לא תצא, והיינו כשנישאת לאחד מעידיה והיא אומרת ברי שמת, אבל בלאו הכי חייבים אשם תלוי, ולרבי מנחם ברבי יוסי אם באו עדים לפני שנישאת תצא שהרי נישאת באיסור, אבל אם באו אח"כ לא תצא דחיישין לזילותא דבי דינא. וכתבו התוס' שאם לא נישאת אסורה ואין כאן זילותא, שהרי אסורים אותה על כל העולם, וממילא ה"ה אסורה לעדים שלה, אבל אם נישאת שהיא כבר אסורה על כל העולם מחמת הנישואין, איכא זילותא במה שאוסים אותה על העדים.

ל"ב. עדות לדיני כהונה - לר"י עד אחד אינו נאמן להעלות אדם לכהונה לאכילת תרומה ולעבודה ולנשיאת כפים, ולרבי אלעזר ורשב"ג אם אין עוררין אלא קול בעלמא עד אחד נאמן, ואם עד אחד מערער, הרי אמר ריו"ח שאין ערער בפחות משניים ועד אחד נאמן להכשירו. רשב"ם. והתוס' כתבו שעד אחד גרוע מקול ואינו פוסל כלל, וריו"ח דיבר על משנה זו, ואיירי שיש קול לפסול ועד אחד להכשיר, ובהא קאמר שאין ערער פחות משניים, ואין לומר שרק כשיש עד אחד אין ערער פחות משניים, שהרי הקול חזק יותר מהעד. ונחלקו באופן שאביו היה מוחזק לכהן, ויצא קול שהבן הוא בן גרושה או בן חלוצה, והורידוהו דמעלה עשו בכהונה, ובא עד אחד והכשירו, והעלוהו דעד אחד נאמן כנגד קול, ומה שאין בזה זילותא דבי דינא, הרשב"ם פי' משום שלא הורידוהו אלא כדי לברר את הדבר, והתוס' כתבו שלא הורידוהו אלא ממילא ירד, או דליכא זילותא אלא כשהורידוהו ע"פ עדים, אבל ליכא לפרש דליכא זילותא בפעם אחת, דבשמעתתא מוכח שגם בפעם אחת איכא זילותא. ואף שאין מבטלין קלא, הכא שאין לו תקנה מבטלין, אי נמי בתרומה דרבנן הקילו. תוס'. ואח"כ באו ב' עדים שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והורידוהו, ובא עוד עד והכשירו. לפי ההו"א לכו"ע מצטרף העד המכשיר עם העד הראשון שהכשיר אע"פ שהעידו זה שלא בפני זה, ונחלקו אי חיישין לזילותא דבי דינא, או לא וכיון שיש ב' עדים מול ב' עדים, מעמידים אותו בחזקת כשרות. ולרב אשי לכו"ע לא

והלכתא טוען וחוזר וטוען היכא שמכחיש דבריו הראשונים קצת אך אינו עוקרם לגמרי.

דיני הכחשה בעדות וחשש זילותא דבי דינא

אם אחד מביא עדים שהיא של אבותיו והחזיק בה, והשני מביא עדים שהחזיק בה באותם ג' שנים שהחזיק הראשון, והוי הכחשה, לרב נחמן בטלה העדות על החזקה, והקרקע בחזקת זה שהעידו שהיא של אבותיו כיון שעדות זו אינה מוכחשת, ולרבא כל העדות מוכחשת כיון שאחת הכתות פסולה לכל העדויות שבעולם. (והגמ' משייכת מחלוקת זו למחלוקת בשני כיתי עדים המכחישים זו את זו, וכדלהלן).

ממתי עד זומם נפסל - והנה לרבא עד זומם אינו נפסל אלא משעת עדותו והלאה, ודין זה הוא גם כאשר ב' העדויות היו בתוך כדי דיבור (כגניבה וטביחה ומכירה), והקשו התוס' אמאי הכא הוכחשה כל העדות. וכתבו שהגמ' (ב"ק ע"ב) מביאה ב' טעמים לדברי רבא, א' כיון שזה חידוש אין לך אלא משעת חידושו, ב' משום פסיידא דלקוחות. וצ"ל דסוגיינתו סוברת כהטעם הראשון וממילא הכא דלא הוי חידוש נפסל למפרע, אבל לטעם דפסיידא דלקוחות אף היכא דליכא פסיידא דלקוחות אינו נפסל למפרע. וריב"א מתרץ שגניבה וטביחה ומכירה הם שני דברים ובזה אינו נפסל למפרע, אבל הכא הוי עדות אחת, מפני שאם לא החזיק בה היינו מעמידים אותה בחזקת השני.

ל"א: אם חוששים לזילותא דבי דינא בשינוי הדין

באופן הנ"ל אם בא השני והביא ג"כ עדים שהיא של אבותיו, לרב נחמן מוציאים אותו מהקרקע ויהיה הדין כל דאליים גבר. רשב"ם. והתוס' כתבו שאם השני החזיק בה קודם מוציאים אותו ומעמידים אותה בידי המחזיק. ואין חוששים לזילותא דבי דינא שילגלו על ב"ד שסותרים את דבריהם. ואף שהקשו על רב נחמן מבריייתא (נישאת ואח"כ באו עדים וכדלהלן), עבד ביה עובדא משום שכך מבואר מדברי ר"י ורשב"ג (גבי ערער וכדלהלן).

שני כיתי עדים המכחישים זו את זו כגון ששניים מעידים

על הלוואה ושניים אחרים מעידים שהלוה היה במקום אחר, ובזה לא האמינה תורה לאחרונים יותר מהראשונים (אבל כשהעידו שהעדים היו עמם במקום אחר הוי הזמה לעדים הראשונים), לרב הונא שתי הכתות כשרות לעדות כל אחת בפני עצמה דאין מחזיקים פסול מספק, דאוקי גברא בחזקתיה, אבל אין מצרפים ב' עדים אחד מכל כת, וכן מבואר מדברי רב נחמן הנ"ל, שאם רב נחמן מכשיר באותה העדות, כ"ש בעדות אחרת, (ומה שאמר רב נחמן (כתובות י"ט) ששטר שיש תרי ותרי אם החותמים היו אנוסים או קטנים או פסולי עדות, אין גובים בו ממון, איירי באופן שאין להם חזקת כשרות, שמעולם היו קטנים או קרובים, ואנוסים היינו מחמת נפשות, שזה אינו סותר את החזקת כשרות. תוס'). ולרבא י"ל שרק באותה עדות אינם נאמנים,

שפרע לו, וטען הערב שלקח את המעות בחזרה והלוה לא הודה בכך, והנדון הוא האם כיון שחזר ולקח את המעות כאילו לא פרעם לערב, או שכיון שמודה שפרעו ממילא נמחל שעבוד השטר והוי כחספא בעלמא, והכריע אביי שמעמידים את המעות בחזקת הלוה, שהרי הלכה כרב יוסף במעות, אמנם אם החזיר את המעות ללוה מחמת שלא היו יוצאים בהוצאה, עדיין השטר בתוקפו, והוי כטוען לא פרעת.

ל"ג. החזקת קרקע של יתומים במיגו שהיה יכול

לטעון לקוחה היא בידי- רבה בר שרשום החזיק בקרקע שיצא הקול שהיא של יתומים, וטען שקיבלה מאביהם במשכנתא דסורא שאחרי מספר שנים הקרקע חוזרת לבעלים בלא לפרוע את החוב, ואכל מקרקע זו ג' שנים בימי אביהם, וכבר אכל את שני המשכנתא, אבל אביהם היה חייב לו חוב נוסף, וכעת מעלים את שטר המשכנתא, (שהרי במשכנתא אינו יכול לטעון לקוחה היא בידי, שהרי לאומן ולאריס אין חזקה, וכן בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, או היכא שיודעים שבא לידו בתורת גזילה. תוס'), ואוכל מהקרקע עבור החוב השני כדי שלא יצטרך להשבע עליו, כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים שאמרו רבנן שצריך להשבע, ואע"פ שיש לו שטר (ומקטנים אינו נפרע אף בשבועה, וכוונתו היתה להרויח שלא יצטרך להשבע כשיגדלו. וס"ל שהטעם שאין נפרעים מנכסי יתומים הוא משום חשש שאביהם התפיס לו צררי, וכן הלכה, אבל אם הטעם משום שאינם מצויים בפריעת החוב לא היה יכול לעכב את הקרקע), ורוצה להיות נאמן על החוב השני בלא שבועה (דאין נשבעין על הקרקעות, ועוד שהחזקה עומדת במקום שטר, וכתבו התוס' שלא היה צריך להשבע שבועת הסת, כיון שהיתומים לא טוענים ברי), במיגו שיכל לטעון לקוחה היא בידי שהרי אכלה ג' שנים בחיי אביהם.

ואמר אביי שאינו נאמן בטענה זו, דאינו יכול לטעון לקוחה כיון שיצא הקול שהיא של יתומים, ופי' הרשב"ם שכיון שיצא הקול אין לך מחאה גדולה מזו, והיה עליו להזהר בשטר, והתוס' פי' שאם היה טוען לקוחה היה נאמן, אך במיגו דלקוחה אינו נאמן כיון שאינו מעיז פניו. ועליו להחזירה ליתומים, וכשיגדלו יתבע אותם על החוב הנוסף וישבע ויטול, אבל כשהם קטנים לא, והא דאמרינן שאין הקטן מוכר בנכסי אביו עד גיל כ', לפרוע חוב אביו פורע מגיל י"ג, וגם במלוה על פה אם יש לו עדים ישבע שלא פרעו ויטול. וכל זה כשיצא קול שהיא של היתומים אבל אם יצא קול שהיתה של אביהם יכול לטעון לקוחה היא בידי. תוס'.

אנא קריבנא טפי- אדם שמת ויש שניים הטוענים שהם הקרובים יותר למת, והם יורשים שלו כי אין לו בנים, או שיש לו בנים אבל ציווה לתת את הדקל לקרוביו. תוס'. והדין בזה הוא כל דאלים גבר, והחזיק בה אחד שהיה אלם יותר, ולבסוף אחרי שנה או שנתים הודה המחזיק שהשני קרוב יותר, לרב

חיישינן לזילותא דבי דינא, ונחלקו אם מצטרפים לעדות אחת. וכדאינתא בברייתא שלת"ק אין העדות מצטרפת עד שיראו ב' העדים כאחד לאפוקי אחד אומר בפני הלוה והשני אומר בפני הודה שהוא חייב לו, ולרבי יהושע בן קרחה מצטרפים אפי' אם ראו בזה אחר זה שאחד ראה הלוה ביום ראשון והשני ראה הלוה ביום שני, דתרווייהו אמנה קמסהדי, וכן לת"ק צריכים להעיד כאחד, ולרבי נתן אפי' בזה אחר זה.

דין תרי ותרי- רש"י (קידושין ס"ו) מבאר שמה שבינאי לא הכשירוהו בתרי ותרי, משום שהחזקה היתה על האם ולא על ינאי, אבל התוס' סוברים שמדאורייתא החזקה מועילה גם על הבן, ובכל תרי ותרי הולכים אחר חזקה, ומ"מ מדרבנן הוי ספק ובסוגין איירי בתרומה דרבנן. והא דבנישאת לאחד מעידיה לא אמרינן שתצא משום חזקת אשת איש, משום דחזקה דאשה דייקא ומינסבא מערערת את חזקת אשת איש.

גביה בשטר שאינו אמיתי מכח מיגו

ל"ב: הטוען שהקרקע שלו ויש לו שטר, וטוען המערער

שהשטר מזויף, ובעל השטר לא החזיק בקרקע ג' שנים, והודה לפני הדיין לטענת המוכר שהשטר מזויף, וטען שהיה לו שטר טוב והוא אבד, לרבה נאמן במיגו שיכל לומר שהשטר אינו מזויף, ולרב יוסף אף ע"י מיגו אין לסמוך על שטר מזויף. וכן נחלקו רבה ורב יוסף במלוה שתובע על פי שטר והודה לדיין שהשטר מזויף.

למה אין נאמן במיגו שהיה טוען שהשטר אינו מזויף- הרשב"ם מבאר דלא מהני מיגו אלא להאמינו בטענה אחרת שיכולה להיות אמיתית, אבל כאן הודה שהשטר מזויף, והודאת בע"ד כמאה עדים. וריב"א תי' דלא אמרינן מיגו להוציא ממון, וחזקה בקרקע אינה כלום דקרקע בחזקת בעליה עומדת כשאין לו לא שטר ולא חזקה. ור"י תי' שלא אמרינן מיגו היכא שהוצרך לשקר תחילה. אי נמי משום דהוי חוזר וטוען שהרי טען שזה השטר ועכשיו טוען שהיה לו שטר אחר.

מה הכונה שטר מזויף- שיטת ר"ח שאין הכונה שהשטר מזויף ממש, אלא שטר אמנה שנכתב על מכירה אחרת, והעדים מכירים חתימתם. עוד פי' הרשב"ם שהשטר מזויף ממש והעדים סבורים שזו חתימתם, או שחתמו לו עדים שקרנים, ויכול לקיים את השטר ע"י עדים אלו, ופירוש ראשון עיקר.

פסק ההלכה- רב אידי בר אבין פוסק בקרקע כרבה, ותישאר הקרקע ביד המחזיק, ובמעות פוסק כרב יוסף וישארו המעות ביד המחזיק. הרשב"ם מבאר דמספקא ליה מה מסתבר יותר וממילא הדין המוציא מחבירו עליו הראיה. ור"י מבאר דאמרינן מיגו להחזיק ממון, וממילא בקרקע ע"י המיגו זוכה המחזיק בקרקע, ובמעות אין להוציא ממון ע"י המיגו.

ערב התובע מהלוה את החוב שפרע עבורו כגון בערב קבלן או שאמר בשעת ההלוואה שיפרע ממי שירצה, וטען הלוה

תמצית מסכת בבא בתרא

וכמו שמצינו שהמלקט פירות מדקל חבירו ואין ידוע לנו שהבעלים מוחים בדבר, ואין לו עדים או שטר, נאמן לומר שמכר לו את הפירות ואם באו הבעלים אחרי שליטת את הפירות ואמרו להד"מ אינו חייב אלא שבועת היסט, דלא חציף איניש לאכול פירות שאינם שלו. ואם בא לקפוץ את הדקל אינו נאמן, שאין דרך בני אדם למכור לקוץ. תוס'

נסכא דרבי אבא

ל"ד. החוטף נסכא מחבירו אם היו ב' עדים על החטיפה מוציאין אותה מידו, ואינו נאמן לומר שהיא שלו בלא ראייה, דאמרינן העמד ממון על חזקתו, והחוטף גזלן גמור, ואם אין עדים על החטיפה נאמן לומר שאת שלו חטף במיגו שהיה אומר שלא חטף, ואם יש עד אחד על החטיפה, אם הוא מכחיש שחטף נאמן בשבועה, ואם טוען החוטף שחטף את הנסכא שלו, א"א לחייבו לשלם מחמת שמודה שחטף שהרי יש לו מיגו, ואמנם אף שאין עד אחד מחייב לשלם, מ"מ מחייבו שבועה שלא חטף, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת", והיינו שעד אחד אינו נאמן לחייבו ממון שהוא כופר, אלא נשבע להכחיש את העד, ואין לו להשבע שאת שלו חטף, שאין זו השבועה שהעד מחייבו, ולהשבע שלא חטף אינו יכול שהרי הודה בחטיפה והוי כגזלן וגזלן פסול לשבועה, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם.

למה אינו נאמן לומר דידי חטפי במיגו שהיה יכול לומר לא חטפתי - תי' התוס' דלדעת ר"ת י"ל דליכא מיגו היכא שבטענה השניה יהיה מחויב שבועה דאורייתא. ור"י תי' שאע"פ שהיה מעיז פניו בפני העד לומר דידי חטפי, מ"מ לא היה מעיז פניו להשבע על כך. ושיטת ריב"ם שבאמת רב ושמואל (שבועות מ"ז) פוטרם מטעם מיגו, ורבי אבא סובר שהתורה חייבה בעד אחד דווקא שבועה להכחיש את העד או שישלם, ולא מהני מיגו.

המחזיק בקרקע ויש לו רק עד אחד על החזקה אין לדמות מקרה זה לנסכא דרבי אבא ולומר שכיון שיש עד אחד שאכל פירות צריך להשבע, ואינו יכול להשבע שהרי מודה שאכל, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, דאין הנדון דומה לראיה, שהרי שם העד מעיד נגד החוטף ואילו היו שניים היו מוציאים מידו, אבל כאן העד מעיד לטובת המחזיק ואילו היו שניים היה זוכה בקרקע ואין לחייבו שבועה ולומר מתוך ע"י עד שבא לחזק את כוחו. ומ"מ למעשה הוא מפסיד את הקרקע כיון שאין לו עדים על החזקה.

ומקרה זה דומה להיכא שעד אחד מעיד שהחזיק בקרקע ב' שנים ואכל פירות, שגם כאן אם היו ב' עדים שאכל פירות חייב להחזיר את הקרקע והפירות, ואם אין עדים מחזיר את הקרקע שהרי אין לו עדים על החזקה, ועל הפירות נאמן במיגו שהיה יכול לומר שלא אכל, ואם יש עד אחד שאין כאן ב' עדים לחייבו את הפירות, והודאתו לא מחייבת שהרי טוען שזה שלו, אך

חסדא א"צ להחזיר את הפירות שאכל, כיון שהשני אינו זוכה אלא מכח ההודאה, ולאב"י ור"ב צריך להחזיר את הפירות כיון שהודה.

הרשב"ם מבאר של"ח זוכה בפירות דהוי כנותן לו את האילן במתנה ולא מן הדין, והתוס' כתבו שלפי גירסא זו כשהודה טען שלא אכל פירות, והיו עדים שאכל, וס"ל דאמרינן מיגו במקום עדים, ולאב"י ור"ב לא אמרינן מיגו במקום עדים. והביאו התוס' שיש שגורסים לסוף אודי ליה, ולא גורסים דאיהו קרוב טפי, והיינו שנתן לו את הדקל בחינם בשביל שלא להיות איתו במחלוקת, ולפי זה אב"י ור"ב סוברים שמסתמא לא היה מוחל אם לא היה קרוב יותר. וגירסת ר"ח לסוף אייתי סהדי דאיהו קריביה, וכיון שרב אידי הוא ודאי קרוב והשני ספק זוכה הודאי בקרקע, אבל בפירות אינו זוכה דיש להאמינו שהוא קרוב במיגו שהיה אומר שלא אכל, ולאב"י ור"ב אינו נאמן במיגו כיון שהדקל יוצא מתחת ידו, ועל הדקל אין לו מיגו, והלכה כאב"י ור"ב.

ל"ג: מיגו במקום עדים - שניים שטוענים שהקרקע היתה של אבותיהם, לאחד יש עדים שהיתה של אבותיו ולא מכרוה לאבותיו של זה, ולשני יש עדים שהחזיק בקרקע, לרב חסדא נאמן במיגו שהיה יכול לטעון ממך זבינתה ואכלתיה שני חזקה, ונאמן אע"פ שמכחיש את העדים, ולאב"י ור"ב לא אמרינן מיגו במקום עדים, דכל היכא שאנו מאמינים מכח מה לי לשקר אינו נאמן נגד עדים, שהרי העדים מעידים שטענתו שקר. וחזקתו אינה חזקה דהוי חזקה שאין עמה טענה.

המחזיק בקרקע וטוען שהחזיק בה ג' שנים, ולא מצא עדים אלא על ב' שנים, הרי הקרקע חוזרת לבעלים הראשונים, וכן צריך להחזיר את הפירות שאכל בב' השנים שהביא עליהם עדים, שהרי לא טען לפירות ירדתי, (ואין לו מיגו שהיה טוען לפירות ירדתי, שהרי בא לזכות בקרקע ולא רק בפירות), והיינו כשיש עדים שאכל, אבל אם אין עדים אף שאינו נאמן על הקרקע כיון שאין לו שטר או עידי חזקה, מ"מ על הפירות נאמן במיגו שהיה טוען שאכל רק מעט פירות הנצרכים לחזקה בקרקע, וגם הקרקע לא הוברר שאינה שלו, וצריך להשבע שבועת הסת על הפירות.

ואם מחזיק בקרקע וטוען שמכר לו את הפירות כאריס או שמכר לו פירות י' שנים נאמן למפרע על מה שאכל, וישבע שבועת הסת שמכרם לו, ואע"פ שיש עדים שאכל פירות, מ"מ נאמן כיון דלא חציף איניש לרדת לקרקע חבירו ולאכול פירות בחינם, (וכתבו התוס' שסברא זו נצרכת להיכא שאין הפירות ברשותו, אבל אם הם ברשותו זוכה בהם שהרי הוא תפוס). אבל מכאן ולהבא אינו יכול לאכול, דא"כ כל אדם יכנס לקרקע חבירו ויאמר לפירות ירדתי, שאף שעל הקרקע אינו נאמן בטענה דלא חציף איניש, משום דאמר ליה אחוי שטרך, על הפירות אין רגילות לעשות שטר. ואמנם אם מתחילה טען שהקרקע שלו אינו נאמן לומר שמכר לו את הפירות, דאינו טוען וחוזר וטוען.

תמצית מסכת בבא בתרא

הדין כל דאלים גבר, ושמה יזכה בה הבעלים, ולרב פפא מוציאים אותה מידם שתפסוה עד שיתברר אם יש לו עדים. ולהלכה ב"ד לא תופסים אותה, ואם תפסו אין מוציאים אותה מידם.

זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי בספינה או בקרקע, ואין לאחד עדות או חזקה יותר מהשני, לרב נחמן הדין כל דאלים גבר. ואין הדין בזה כדלהלן בשני שטרות, דשם הדבר לא עשוי להתברר משא"כ הכא.

ואם בא אדם שלישי והחזיק בקרקע (לקמן ל"ה:), לנהרדעי אין מוציאים אותה מידו, שהרי גזלן של רבים לאו שמיה גזלן לכופו בדיינים להוציא את מה שגזל, וכתבו התוס' שאפי' אם כתבו הרשאה זה לזה אין מוציאים, כיון שהן רשעים, (ואמנם הגזל מאחד מחמשה מוציאים מידו), ולרב אשי שמיה גזלן ומוציאים אותה מידו כיון שאין לו טענה, ומעמידים אותה בפני השניים הראשונים, ולא שמיה גזלן היינו שלא ניתן להשבון והוא חמור מגזלן רגיל, שכיון שבאה לידו צריך להחזירה לבעלים, ואינו יכול להפקירה לשניהם שמא יזכה בזה מי שאינה שלו, וכן גזל הרבים לא ניתן להשבון, שאינו יודע למי יחזיר. והתוס' כתבו שרב אשי איירי בגזל מאחד מחמשה, שצריך להחזיר לכל אחד ואחד וכר"ע. והביאו פירוש אחר דאיירי בחנוני שמכר במידה שאינו ישרה, שלא ניתן להשבון לפי שאינו יודע למי גזל, ואף שיכול לעשות בזה צרכי ציבור, זה לא השבה מעליא.

ל"ה. שני שטרות היוצאים ביום אחד על שדה אחת, שאין אחד מוחזק יותר מהשני, לרב יחלוקו דהוי ספק ואין כאן מוחזק דנימא המע"ה, ולשמואל עושים שווא דדייני.

ביאור מחלוקתם - הגמ' בכתובות צ"ד אומרת שרב סובר כר"מ שעדי חתימה כרתי ושמואל כר"א דעדי מסירה כרתי, וביארו התוס' שרב עידי חתימה כרתי, וכיון שמתוך החתימה לא ניכר מי קודם יחלוקו אפי' אם יש עדים שלאחד נמסר קודם, (אך כל זה בשטר קנין, אבל בשטר ראייה מודה רב דאמרינן שווא, דא"צ שיהיה ניכר מי קדם,) ושמואל סובר כר"א דעדי חתימה כרתי וזכה זה שהמסירה שלו קדמה (אמנם לגבי שעבוד כיון שאין מוכח מהשטר אם חל השעבוד בבוקר או בערב, לא חל השעבוד אלא ממחרת), ודווקא ששניהם באותו יום, אבל ביום אחר זכה המוקדם בחתימה, דא"פ שנמסר לו אח"כ זוכה כבר משעת חתימה, דעדי בחתומי זכין לו. ומדברי הרשב"ם מבואר שבין לרב בין לשמואל כיון ששניהם ביום אחד אין נ"מ (חוץ מבירושלים שכותבים שעות) למי נמסר קודם, (ואין חוששים שנמסרו בב' ימים), ולכן לרב חולקים כיון שאין מוחזק, ולשמואל כיון שאין דרך לעולם לברר עם מי הדין עושים שווא, דביחלוקו ודאי זכה אחד בחצי שלא כדין.

שווא דדייני - הרשב"ם מבאר שהדיין נותן למי שנראה יותר שהנותן רצה לתת, (וכתבו התוס' שבזה אומר של אבותי שייך שווא לתת למי שנראה יותר אמיתי בדברים), והתוס' כתבו שבשווא הדיין נותן למי שירצה, אך אינו יכול לתת למי שישלם לו,

צריך לישבע שלא אכל להכחיש את העד, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם.

מתי אומרים מתוך שאינו יכול לישבע משלם - בשבועות (מ"ז). איתא שאם התובע והנתבע חשודים, לרבי יוסי יחלוקו, ולר"מ חזרה שבועה למקומה. לרב ושמואל כוננת ר"מ שחזרה שבועה לסיני, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולרבי אבא חזרה שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. והק' התוס' שמדברי רב נחמן מבואר שפסק הלכה כרבי יוסי, וקיימא לן כר"נ בדיני, בשמעתין משמע שהלכה כרבי אבא. ותי' התוס' שדווקא בששניהם חשודים פסק רב נחמן כרבי יוסי שיחלוקו, משום שקונסים את השכנגדו לפי שהוא חשוד, וזבה מודה רבי אבא, אבל בנסכא דרבי אבא ובחמישים ידענא וחמישים לא ידענא, מודה רב נחמן שמתוך שאינו יכול לישבע משלם. והא דאמר התם דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כרבי אבא עבד, היינו דווקא ביתומים שבאים להפרע מן היתומים (חוב של אבותיהם) שרב ושמואל אם מת מלוה בחיי לווה לא יפרעו אלא בשבועה, אבל אם מת לווה בחיי מלוה, שכבר נתחייב שבועה לבני לווה, ואין אדם מוריש לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה, חזרה שבועה לסיני והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולרבי אבא היורשים נשבעים ונטילים, דווקא בזה קיימא לן כרב ושמואל בדיעבד, משום תקנת היתומים שחסים עליהם שלא להפרע מהם בלא שבועה מעלייתא, אבל בשאר דינים הלכה כרבי אבא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם. רשב"ם ותוס'.

כללי ההכרעה בממון המוטל בספק

ל"ד: ההוא ארבא - ספינה ששני בני אדם טוענים שהם הבעלים, ושניהם אינם מוחזקים בה, הדין בזה הוא **כל דאלים גבר**, ואם תפשה אחד אינה חזקה דאנן סהדי שבתורת חטיפה באה לידו. וכתבו התוס' דבשניים אוחזים בטלית הדין **יחלוקו** כיון ששניהם מוחזקים בטלית, וכן בשניים שהפקידו זה מנה זה מאתים, חשיב שהנפקד תופס בחזקת שניהם. וריב"א סובר שאף אם אינם מוחזקים הדין יחלוקו, אך במקום שיש ודאי רמאי הדין כל דאלים גבר. ועוד פי' ריב"א שבאוחזים אומרים יחלוקו אפי' אם יש ודאי רמאי, כמו בשניים אדוקים בשטר.

ואם בא אחד מהם וביקש מבי"ד שיחזיקו בה עד שיביא עדים שהיא שלו כדי שחבירו לא ימכנה, לרב הונא ב"ד תופסים אותה, לרשב"ם הטעם הוא כיון שהבעלים לא מפסיד כלום, שאם לא ימצא עדים יוציאוהו ב"ד, וכרב פפא, ולתוס' הטעם הוא משום שמאמינים לו שיביא עדים, ותופסים אותה אף למ"ד דלא מפקינן. ולרב יהודה לא תופסים אותה, לרשב"ם הטעם דס"ל לא מפקינן, ולתוס' הטעם הוא שמא לא יביא עדים ולא ידעו ב"ד למי לתת אותה.

ואם תפסוה ולא מצא עדים ותפסוה כרב הונא, או כרב יהודה ואיירי ששניהם אמרו לתופסה, ואמר שיוציאוה ויהיה הדין כל דאלים בראיות או בכח גבר, לרב יהודה אין ב"ד מוציאים אותה מידם שאין ב"ד מפקירים ממון של ישראל שבא לידם, ולכן לר"י מעיקרא לא תופסים אותה כי הבעלים מפסיד, ושמה הוא הטוען שקרן וכוונתו להפסיד לבעלים, אלא

תמצית מסכת בבא בתרא

להזהר בשטרו, וא"צ דווקא מחאה שאומר שהמחזיק גזלן, דא"כ משכנתא דסורא שהמלוה אוכל פירות מהקרקע י' או כ' שנים ואח"כ הקרקע חוזרת לבעלים, הוי חזקה, והרי תיקנו חכמים לעשות כך, (כדי שלא יהיה באכילת הפירות ע"י המלוה משום ריבית, ואע"פ שהפירות שווים כפלים מותר, דהוי קרוב לשכר ולהפסד, שהרי גם אם יהיה שדפון ינכה לו מן החוב).

ישראל הבא מחמת עכו"ם - ישראל שהחזיק בקרקע ג' שנים והוא טוען שקנה את הקרקע מנכרי שקנאה מהבעלים, דינו כנכרי שאינו נאמן ע"י חזקה אלא ע"י שטר, דסתם עכו"ם גולנים הם והישראל ירא למחות, והיה על הלוקח לבקש מהנכרי את השטר מכירה, וחזקת הישראל הוי כחזקה שאין עמה טענה, ולא מהני שיאמר שהנכרי אמר לו שקנאה ממנו, שהרי הנכרי עצמו אינו נאמן בטענה זו, אמנם אם טען הישראל שהוא עצמו ראה את המכירה לנכרי או שראה את שטר המכירה לנכרי נאמן במיגו שהיה טוען שהוא עצמו קנאה והיה נאמן שהרי החזיק בה ג' שנים. ודווקא שטוען שקנאה מנכרי, אבל אם טוען שקנאה מישראל, אע"פ שהמוכר לא דר בה אלא יום אחד, נאמן אם הטוען החזיק בה ג' שנים.

ל"ו. המלקט פירות מדקל חבירו נאמן לומר שמכר לו את הפירות, דלא חציף איניש לאכול פירות שאינם שלו (נתבאר לעיל ל"ג).

המחזיק בקרקע שנמצאת מחוץ לגדר שיש שמשיירים מחוץ לגדר מקום שזורעים בו, כדי שהחיות יאכלו משם ולא יכנסו לתוך השדה, לא הוי חזקה כיון שבלאו הכי יאכלוהו החיות ולכן לא אכפת לבעלים שיאכל משם ולכן לא מחה, ולא החזיק כדרך המחזיקים.

האוכל פירות ערלה אפי' שנה אחת מתוך השלש, או כלאים, לא הוי חזקה דלא אכפת לבעלים שהוא אוכל כיון שהדבר אסור, וכן האוכל פירות שביעית לא הוי חזקה כיון שהשדה הפקר לכל. ור"ח גורס שבג' אלו הוי חזקה, ואיירי שהחזיק ע"י שהשתמש בזמורות או בעצים שהם מותרים, ומה שמצינו שגם הזמורות נאסרות היינו כשגדלו באיסור, אבל אם זרע כלאים אחרי שגדלו הזמורות אינם נאסרים אא"כ הוסיפו אחד ממאיתם, ואיירי הכא שרק הפירות הוסיפו אחד ממאיתם ולא הפירות, דהכי הוי אורחא. תוס'.

האוכל את התבואה בעודה שחת לא הוי חזקה דכיון שלא אכל כדרך בני אדם וגלים לדבר שבגזל ירד בה ולכן הבעלים לא מחה, אמנם במקום שרגילים לאוכלה שחת הוי חזקה.

המחזיק בקרקע מלאה בקעים לא הוי חזקה שמפני רעתה לא הקפיד למחות, ור"ח מפרש דאיירי שהחזיק בלא חרישה, אלא זרע בבקעים שנוצרו משמש ורוח שהיו אחרי הגשם.

דכל דיין שמקבל שכר אינו דיין. והביאו בשם ר"ח שרק בקרקעות אומרים שומא, אך בגיטין מבואר שאומרים שודא גם במעות. עוד הביאו בשם ר"ח שרק דיין מומחה עושה שודא.

המחליף פרה בחמור וילדה וקנה את הפרה בחליפין ע"י משיכת החמור, ונקנתה הפרה בכל מקום שהיא, (אבל מעות אינם קונות, ואם משך ברשות הלוקח קיימא, ואין יכול המוכר לטעון שברשותו ילדה), ואיירי שהפרה באגם שאם היא ברשות אחד מהם אומרים המע"ה, או המוכר שפחתו בכסף וילדה, וכל אחד טוען שהלידה היתה כשהיתה שלו, יחלוקו. והטעם שהרי לכל אחד יש דררא דממונא, הרשב"ם מבאר שהגמ' באה לבאר למה לא אומרים כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי, שהרי יכול הדבר להתברר ע"י עדים ברשות מי ילדה, ות' הגמ' הוא שכאן הפרה והשפחה היו של שניהם בזה אחר זה, וכל אחד טוען שברשותו ילדה, וגם אם ילדה בשעת החליפין ממש אין דרך לברר של מי הולד, משא"כ לעיל שאינה אלא של אחד מהם ולא היתה של השני מעולם. והתוס' מבארים שבולד יש דררא דממונא והיינו שבלא טענותיהם יש ספק לבי"ד, (וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצידיה, או בשור הרודף אחרי שור אחר והוזק, וכן בשאר מחלוקות סומכוס ורבנן), אבל כשהספק מחמת הטענות אומרים כל דאלים גבר. וכתב הרשב"ם דליכא למימר שודא דדייני, שלא שייך כאן לראות את מי אהב יותר כמו במכירה או מתנה. וי"מ ששאלת הגמ' מכאן על דברי שמואל, שאומר שבשני שטרות היוצאים ביום אחד יחלוקו, והרשב"ם דוחה ביאור זה.

להלכה, מתי אומרים יחלוקו ומתי המע"ה - כתבו התוס' דאין הלכה כסומכוס שאומרים יחלוקו, אלא אומרים המע"ה, (שור שנגח את הפרה ונמצא עובר בצידיה, השוכר מרחץ בי"ב זהובים לשנה ודינר זהב לחודש, שטר משכון שלא כתוב בו מס' השנים), אמנם היכא דליכא חזקה (מחליף פרה בחמור) מודים רבנן שאומרים יחלוקו.

דיני חזקה באופנים שונים

ל"ה: המחזיק בקרקע וטוען לקוחה היא ביד, ומביא עדים שסייע לו בעל הקרקע והגביה לו סל פירות על כתפיו, הוי חזקה מיד דהוי כהודאה על המכירה. ור"ח מבאר דאיירי שהלוקח מביא עדים שהוא נתן לבעלים מתנה סל עם פירות מהשדה, שזה ראייה שהשדה שלו, וכתב הרשב"ם דאינו נראה. והקשו התוס' למה אינו נאמן במיגו שיכל לומר לפירות הורדתיו, ות' דהוי מיגו במקום עדים, אי נמי אינו רוצה לטעון כך כי רוצה לתבוע גם את הפירות.

ואם טען הבעלים שהורידו לפירות כאריס נאמן, ודווקא בתוך ג' שנים שהיה על הלוקח להזהר בשטר, אבל אם החזיק ג' שנים הוי חזקה אפי' אם לא הגביה סל פירות, ואם האמת כדבריו שהורידו לפירות היה עליו למחות ולומר כל ג' שנים בפני עדים לפירות הורדתיו לכן וכך שנים וגוף הקרקע קנוי לי, ולא יכול המחזיק לומר אבד שטרי, דכיון שמחה היה עליו

תמצית מסכת בבא בתרא

ולשמואל בעינן ג' גדירות, ולפי זה גם לשמואל אין חזקה בפחות מג' שנים, והכי קיימא לן. עוד פירש ר"ח דקל דיופרין שעושה פירות פעם בחצי שנה, דלשמואל הוי חזקה בשנה וחצי ולרב בג' שנים. וכתבו התוס' שג' בצירות בב' שנים משמע שאין מועיל אפי' לשמואל. עוד י"ל דאיכא בינייהו חרפי ואפלי (שהם פחות או יותר מ"ב חודש).

חזקה ע"י חרישה - ניר, וכגון שחרש שדה בעל שנה ולא זרעה, וזרעה שנתיים, או שחרש שנתיים וזרע שנה באמצע, (אבל חרישה ב' שנים רצופות אינה חזקה לכו"ע, מפני שאין בזה תועלת). תוס'. לא הוי חזקה, מפני שהבעלים רוצה בחרישת הקרקע כדי שיוכל לזרעה אח"כ, וכן מבואר מדברי רבי ישמעאל ור"ע במתני', וכן סוברים רב ושמואל, ולרב אחא בשם כל גדולי הדור הוי חזקה דאין אדם רואה שחורשים את שדהו ושותק.

ל"ז. חזקה בקרקע ע"י האילנות

אם החזיק רק בחלק מהאילנות - אביי מוכיח מדברי רבי ישמעאל דאף להבנן הוי חזקה אם יש בשדה ל' אילנות, ובכל בית סאה יש עשרה והחזיק כל שנה בעשר אחרים, שהרי לדברי רבי ישמעאל מין פרי אחד כנס תבואתו או מסק זיתיו הוי חזקה לשאר המינים כאילו החזיק בשלשתם. ואמנם כל זה אם האילנות שאכל מפוזרים בכל השדה ג' בכל בית סאה, וכן בעינן דווקא שהאילנות האחרים לא הוציאו פרי וכגון בנות שוח שמוציאים פירות פעם בג' שנים (אבל בשאר פירות אינו מצוי כלל שכל שנה אילנות אחרים יעשו פירות, ובבנות שוח שייך חזקה, אע"ג שצריך ש"בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא" כיון שעדיין נשאר שנה עד גמר הפירות באילנות האחרים. תוס'). אבל אם אינם מפוזרים לא הוי חזקה דכל בית סאה הוי שדה בפני עצמו, וכן אם הוציאו פרי ולא אכל לא הוי חזקה שבזה הראה שהשדה אינה שלו וירא להחזיק בה לגמרי, ולכן המערער לא מיחה.

ואם יש יותר מ' אילנות בבית סאה להרשב"ם הוי יער ולא הוי חזקה, והתוס' כתבו שלרבא הוי חזקה, ויש לחלק דרבא איירי שאכל את כולם, אבל כאן שאכל חלק חלק הרי יש שנה שאכל את אלו העומדים להעקר. ואם יש יותר מבית סאה לעשרה לרשב"ם לא הוי חזקה אלא בקרקע הצריכה לאילנות, ולתוס' לא קנה קרקע כלל. עוד כתבו התוס' שאם יש ט' אילנות גדולים, ג' לכל בית סאה, לא הוי חזקה אם החזיק כל פעם בג' אחרים, דלא חשיב מפוזרים.

שיעור קרקע לאילנות לענין מכר ולענין הקדש - כתבו התוס' ד"ל ששיעור י' לבית סאה הוא לענין חזקה, דכל שיונקים מכל הקרקע הוי חזקה, אבל לענין מכר לא קנה קרקע אלא בשיעור. שדרך בני אדם להרחיק, והיינו רווח שבין ח' אמות לט"ז אמות. ולענין הקדש מבואר לקמן ע"ב. שאם הקדיש י' אילנות ממטע י' לבית סאה הקדיש את הקרקע, אבל פחות או יותר לא הקדיש את הקרקע, והרשב"ם שם פ' שמכירה תלויה בדעת מוכר והקדש תלוי ביניקה, ולקמן פ"ג פירש שאין חילוק בין מכר להקדש, שאם

הזורע כור וקוצר כור לא הוי חזקה שכיון שאין כאן רווח לא חשש למחות.

חזקת אנשי ריש גלותא אינה חזקה דמחמת פחד לא מיחו בהם, וצריך הלוקח להזהר בשטרו, והמחזיק בשלהם נמי לא הוי חזקה שכיון שיש להם הרבה הם לא מוחים, והם מעדיפים שיתקנו את שדותיהם, ואינם חוששים למחות כיון שיכולים ליטול את שלהם בכח. וי"מ הטעם משום שהם עסוקים בצרכי ציבור, ולא נהירא.

חזקה בעבדים וגודרות

עבדים וגודרות בעלי חיים אין המחזיק בהם יכול לטעון שהם שלו, שכיון שהם מהלכים יתכן שנכנסו מעצמם לביתו או שהמחזיק הכניסם, ואין המחזיק יכול לטעון לקוחים הם בידי כמו לגבי שאר מטלטלין שאין יכולים להלך ואין עשויים להשאיל ולהשכיר, אמנם לאחר ג' שנים יש בהם חזקה מפני שהיה למערער למחות ולא מיחה.

ותינוק קטן יש לו חזקה לאלתר כיון שאינו יכול להלך, ואינו עשוי להשאיל ולהשכיר, ואין אומרים שאמו הכניסתו לשם ושכחתו, דאין אמה שוכחת את בנה.

והמחזיק בעיזים וטוען שהם אכלו משדהו והבעלים חייב נזק שלם כדין שן ברשות הגניק, פסק בזה אבוב דשמואל בנהרדעא שהוא יכול לתבוע עד כדי דמיהן ונאמן בשבועה, מיגו שיכל לטעון לקוחים הם בידי, שאף שאין חזקה בגודרות, עיזים הם נמצאות ביד הרועה, ואף בבוקר ובערב לא היו מניחים אותם בנהרדעא ללכת לבד.

ל"ו: ג' שני חזקה

לרבי ישמעאל מספיק ג' חודשים בראשונה ובאחרונה, וי"ב חודש באמצע, ולר"ע מספיק אפי' חודש בראשונה ובאחרונה, וי"ב חודש באמצע. ובשדה האילן אם כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קיצו בשנה אחת הרי אלו ג' שנים. ונחלקו אם פירא זוטא הוי חזקה כגון שחת או ירוקת הגדלים בחודש אחד, או דבעינן פירא רבא כשנגמרה כל התבואה, וכגון שעורים ושיבולת שועל ועדשים שגדלים בג' חודשים. ואין לבאר שנחלקו אם ניר הוי חזקה (וכדלהלן), דא"כ יספיק אפי' יום אחד והיינו י"ב חודש באמצע ויום אחד בראשונה ובאחרונה.

ובשיטת חכמים נחלקו רב ושמואל, לרב צריך ג' שנים מזיום ליום דטעמא דג' שנים הוא משום שעד זמן זה האדם נזהר בשטרו, ואין הולכים אחרי לקיטת פירות ג' שנים. ולשמואל צריך ג' גדירות או בצירות או מסיקות, ונ"מ בין רב לשמואל בדקל נערה ילדה, שטוענת ג' פעמים בפחות מג' שנים, לשמואל הוי חזקה בג' פעמים, ולרב לא הוי חזקה עד ג' שנים. ור"ח מפרש נערה שמשירה פירותיה לפני שנגמרו, שלרב מספיק ג' שנים,

אין ללוקח חלק בקרקע, דמוכר בעין רעה הוא מוכר כדי לשייר לעצמו, ואפי' לרב פפא שסובר שבשני לקוחות יש ללוקח האילנות חלק בקרקע, שאני התם שטוען לוקח האילנות שכמו שמכר לבעל הקרקע בעין יפה לעולם היא ופירותיה, כך מכר גם לו בעין יפה שיאכל פירות לעולם, שאם ימותו יטע אחרים, שאין אדם חוטא ולא לו למכור לזה בעין יפה ולזה בעין רעה.

לרשב"ם איירי שמכר ב' אילנות, אבל בג' הכל מודים שקנה קרקע. ולתוס' איירי שמכר ג' אילנות, אלא דאיירי שיש רק ג' אילנות והמוכר פירש שמשויר לעצמו קרקע, או שיש יותר קרקע והמוכר פירש שמשויר לעצמו את כל הקרקע, דלכו"ע אין ללוקח את גוף הקרקע, ומ"מ לר"ע קנה קרקע לענין שאם יבש יכול ליטע אילן אחר, כיון שמוכר בעין יפה מוכר. (ולענין מקדיש עיין בסוגיא ע"ב. ובתוס' כאן ושם).

המוכר אילנות רצופים הנתועים בצפיפות ט"ו בבית סאה לנהרדעי אין לו חזקה שכיון שהם עומדים להעקר הרי לא החזיק כדמחזקי אינשי, ולרבא יש לו חזקה, אמנם הלוקח אילנות רצופים כגון יותר מ' בבית סאה לר"ש אין ללוקח חלק בקרקע דלא הוי שדה אילן כיון שעומדים להעקר, אבל לענין חזקה יש בזה חזקה, כמו ששייך חזקה במישרא דאספסתא, ולחכמים יש לו חלק בקרקע, וכמו שמצינו שנחלקו ר"ש ורבנן בכרם הנתוע שיש בין השורות פחות מד' אמות אם אין לו דין כרם והזרוע שם אינו לוקח משום כלאים ומותרים באכילה, (וחזור עליו מהמלחמה משום "מי האיש אשר נטע כרם". תוס'), או שרואים את האמצעיים כל שורה בין שתי שורות כאילו עומדים ליעקר.

בביאור הראיה מאספסתא ביאר הרשב"ם שהראיה ממה שקנה אע"פ שהיא זרועה רצופה, אך זה אינו ראייה דשאני אספסתא דהוי אורחא ולא מכחשי בארעא, משא"כ אילנות רצופים. ועוד פי' הרשב"ם שהראיה היא שהרי עומד לעקור חלק מהאילנות, וממילא אין לו חזקה דין זה עיקר גידולם, וכן באסתפא דרך לזרוע ולעקור ולמלא מהם ערוגה גדולה.

ל"ח. הקונה דקל לנהרדעי קנה כל הקרקע עד התהום, וביאר הרשב"ם שאע"פ שהוא דקל יחידי ולא קנה סביבו, מ"מ תחתיו קנה כיון שהאילן נצרך לקרקע שתחתיו כדי להתקיים, ויכול ליטוע אחר במקומו, וגם אין בעל השדה יכול לחפור מתחתיו אפי' בעומק אלף אמה, ולתוס' לא יכול ליטוע אחר במקומו, וקנה תחתיו רק לענין שהמוכר לא יכול לחפור שם, ולרבא בסתמא לא קנה קרקע, ואינו יכול ליטוע אחר במקומו שלא מכר לו אלא להניח האילן בקרקע כל זמן שהוא צריך לה, אבל אם הלוקח טוען שהתנו בשטר שיקנה גם את הקרקע ליטע אחר במקומו, ואכלו שני חזקה, וכבר לא נזהר שבטרו, קנה משולי האילן עד התהום, דאם לא מכר לו את הקרקע היה עליו למחות בתוך כל ג' שנים, להודיע שלא מכר לו קרקע, וע"י המחאה ידע להזהר בשטר, ומחאה מועילה אע"פ שהמוחה מודה שהוא

קרובים יותר מכדי שיהא הבקר עובר וכליו, או רחוקים יותר מותר מבית סאה לעשרה, לא חל ההקדש או המכר על הקרקע. והב"ב פליגא. בע"ב. פליגא.

בעלות בקרקע מכח בעלות באילנות

אם אחד החזיק באילנות והשני החזיק בקרקע, לרב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע, ולרב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע.

לרשב"ם איירי במכירה לשני בני אדם שאחד קנה אילנות ואחד קנה קרקע, והאילנות צריכות את הקרקע שהיו נטועות כדין שדה אילן, וכל אחד החזיק בשלו, והשאלה היא לגבי עצם הקנין ולא לגבי חזקה ג' שנים, ולרב זביד קנה הראשון רק את האילנות, וטען רב פפא שאף שכל זמן שהם טוענים פירות יכול להשאירם בקרקע, מ"מ אם יבשו האילנות לא יטע אחרים במקומם, ואפי' בג' אילנות שהמוכר מכר גם קרקע, הכא שמכר לשניים לא מכר קרקע, כמו שלבעל הקרקע אין כלום באילנות, ולרב פפא קונה האילנות קנה גם חצי מהקרקע, והיינו תחתיהן וביניהם וחוצה להם כמלוא אורה וסלו, שזה הנצרך לאילנות, אי נמי היכא שכל הקרקע נצרכת לאילנות בזה קנה כל אחד חצי מהקרקע, שלשניהם מכר בעין יפה. **ולתוס' איירי לענין חזקה ג' שנים** שלרב זביד לא קנה המחזיק באילנות כלום בקרקע, ואם יבשו לא יטע אחרים במקומם, ולרב פפא קנה קרקע לענין שאם יבשו יוכל ליטע אחרים במקומם.

המוכר את הבית לא מכר את היציע ולא את הבור והדות, לר"ע צריך המוכר לקנות לו דרך, דמוכר בעין יפה מוכר, ולחכמים א"צ לקנות לו דרך, דמוכר בעין רעה מוכר.

המוכר קרקע ושייר לעצמו אילנות אפי' לר"ע דס"ל מוכר בעין יפה הוא מוכר, הני מילי לגבי בור ודות שאינם מכחישים את הקרקע אפי' אם זרוע על שפת הבור, ולכן המוכר לא אסיק אדעתיה לשייר לעצמו כלום, אבל באילנות שמכחישים השורשים את הקרקע וגם מעכבים את המחרישה ודאי שייר לעצמו בקרקע, כדי שלא יאמר לו בעל הקרקע אחר שיבשו האילנות שיקח את האילנות, אמנם אף אי לא מכחשי ארעא יכול לומר לו שיסלקם כיון שיבשו, ועוד שהוא רוצה לזרוע במקום האילן. תוס'.

וכתב הרשב"ם שגם אם שייר רק ב' אילנות יש לו חלק בקרקע, דדווקא לוקח לא קנה קרקע בב' אילנות, אבל המוכר משייר לעצמו קרקע כדי מוחיית האילנות וצורכם, ואם מתו יכול ליטע אחרים.

ל"ז: ואם מכר אילנות ושייר קרקע שפירש להדיא שאינו מוכר קרקע לר"ע דס"ל שהמוכר בעין יפה מוכר, ממילא יש ללוקח חלק בקרקע ליטע אילנות אחרים כשיתייבשו אלו, ואפי' לרב זביד דס"ל ששניים שקנו קרקע ואילנות אין לבעל האילנות חלק בקרקע, שאני התם שטוען בעל הקרקע שכמו שאין לי חלק באילנות לא בעצים ולא בפירות כך לך אין חלק בקרקע וכשיתייבשו תעקרנו ותלך. ולרבנן

תמצית מסכת בבא בתרא

הרשב"ם דה"ה בכל אדם שהלך מקרקעו, ואורחא דמילתא נקט, והתוס' כתבו דדווקא בבורח איירי, אבל בסתם אדם הוא חזקה כיון שיכול לבוא ולמחות. ואמר רב ענן שרב בא ללמדנו שאפי' מיחה בפני שניים שאין יכולים לומר למחזיק כגון שהם חיגרים או שמתרחקים משם הוא מחאה, משום דחברא חברא אית ליה וכו'.

שיטת שמואל דפשיטא שמחזיקים בנכסי בורח כמבואר במתני', שהרי מחאה שלא בפניו הוא מחאה, וממילא כיון שלא מחה הוא חזקה, וכתבו התוס' דדווקא בבורח מחמת ממון, אבל בורח מחמת מרדן מודה שמואל שאין מחזיקים בנכסיו. אמנם אם מחה בפני שניים שאין יכולים לומר למחזיק לא הוא מחאה.

שיטת רבא שבבורח מחמת ממון הוא חזקה, דמחאה שלא בפניו הוא מחאה, והוא יכול למחות, שאינו בורח אלא להשתמש עד שיהיה לו לשלם, ולא רודפים כיון שאין לו מה לשלם, וממילא אינו ירא למחות, אבל בבורח מחמת מרדן שהרג אדם, וירא למחות פן יבוא גואל הדם ויהרגהו לא הוא חזקה, וכן הלכה.

כתבו הרשב"ם והתוס' **שיטת רבי יהודה במתני'** שמחאה שלא בפניו לא היא מחאה, ועל כן בעינן "ויבוא לשנה אחרת" שימחה בפניו, ואין לומר שכוונת ר"י שיבוא למדינה שהוא בה וימחה אע"פ שאינו בפניו, ולא מועילה מחאה במדינה אחרת, דאע"פ שחזקה נשמעת למרחוק המחאה אינה נשמעת, דא"כ היה לר"י לומר ויבוא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו.

נוסח המחאה שלא בפניו - צריך לומר פלניא גזלנא הוא, דנקיט לה לארעאי בגזלותא, ולמחר תבענא ליה בדינא, שכיון שאומר שקרקע זו גזולה ולא מכרה לו עליו להזהר בשטרו, אבל אם אמר רק פלניא גזלנא הוא, לא הוא מחאה, שאין המחזיק יודע על מה הוא קורא לו גזלן, ואינו נזהר בשטרו. ואם אמר דנקיט ליה לארעאי בגזלותא, ולא אמר ולמחר תבענא ליה בדינא, לשיטת ר"ח לא הוא מחאה, דלא הוא אלא כנותן פגם בחבירו, ושיטת ר"י בר יקר דהויא מחאה, אלא שצריך שיזכיר שהקרקע גזולה ממנו דווקא, וכן הסכימו הרשב"ם והתוס'.

ל"ט. ואם מחה, ואמר להם או שהם אמרו לו שהם לא יאמרו למחזיק לרב זביד לא הוא מחאה שהרי לא יאמרו לו, והיה עליו למחות בפני אחרים ומדלא מיחה הפסיד, ולרב פפא הוא מחאה, דיאמרו לאחרים וחברא חברא אית ליה וכו', וכוונתם רק שלא ילכו למקומו לומר לו עצמו. וכתבו התוס' שאף לשמואל שאם מיחה בפני בני אדם שאין יכולים להלך לא הוא מחאה, היינו דווקא בזקן או חולה שאין יכולים להלך, אבל כאן ילכו ויגידו לבני העיר ובני העיר יאמרו למחזיק. ואם אמר להם שלא יצא מפיהם דבר המחאה דמשמע לא לו ולא לאחרים, אמר רב זביד דלא הוא מחאה וכן הדין לכו"ע. ואם אמר להם לומר לו והם אמרו מעצמם שלא יאמרו כלל, אף

אוכל פירות כדן כמו במשכנתא דסורא שמוטל על הבעלים למחות, כדי שלא יחביא את שטר המשכנתא ויטען לקוחה היא בידי.

מחאה שלא בפניו

אם המחזיק נמצא במדינה אחרת מהמערער מבואר במתני' דהוי חזקה, והגמ' מבארת שהטעם הוא משום שמחאה שלא בפניו הוא מחאה שאם מחה בעל הקרקע בפני שניים מן השוק אפי' שלא בפניו, הוא מחאה, דחברא חברא אית ליה, וישמע המחזיק שמחה ועליו לשמור על שטרו, וא"צ לשלוח לו שליח למחות בפניו, ואפי' לא שמע המחזיק מהמחאה הוא מחאה. (ולא נקט חזקה שלא בפניו, מפני שאין דרך המחזיק לברר אם יש מחאה, אבל הבעלים דרכם לברר אם החזיקו בשלהם. תוס').

והיכא דאיכא **שעת חירום** שיש תגרות, וממילא אין שירות מצויות מזו לזו, לת"ק צריך להחזיק באותה מדינה, אבל במדינה אחרת אע"פ שלא מיחה לא הוא חזקה, שכיון שאין המחאה נשמעת לא מחה, ואין המחזיק יכול לטעון למה לא מחית, והיה עליו להזהר בשטרו, (אמנם ב' עיירות באותה מדינה אין ביניהם תגרה, וי"א שגם בזה בשעת חירום לא הוא חזקה). וא"י מחולקת לג' ארצות - יהודה, עבר הירדן והגליל, ובאותה מדינה מעיר לעיר הוא חזקה, וה"ה שאר ארצות שיש חירום ביניהם, ונקט ג' אלו ללמדנו שבאלו בסתמא בשעת שלום הוא שעת חירום שאין השיירות מצויות מזו לזו, אבל בשאר מלכויות בשעת שלום הוא חזקה.

וכתבו התוס' אף שלגבי גט נחשב מצויים לקיימו מחמת העולין רגלים או הבתי דינים, שאני הכא שאין דרך המחזיק לחזור אחר המחאה. ומאידיך לגבי גט במחוזא כיון דניידי לא חשיב מצויים לקיימו, שאני הכא שבדרך הליכתם מספרים המחאה לאחרים.

שיטת רבי יהודה שג' שנים הוא חזקה אפי' באספמיא שרחוקה מהלך שנה (ויותר ממהלך שנה אין דרך להרחיק מביתו. רשב"ם. ואם הרחיק יותר לא פלוג. תוס'). בכדי שיחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבוא בשנה השלישית, ולכן קבעו שחזקה היא ג' שנים, וס"ל שאין חוששים לשעת חירום. וס"ל שאין טעם בג' שנים משום שזה הזמן שזוהר בשטרו, דאפי' שעה אחת אדם לא שותק אם מחזיקים בקרקע שלו, וטעם בג' שנים הוא למקרה שהבעלים הלך רחוק.

ל"ח: חזקה בנכסי בורח -

שיטת רב - לל"ק שיטת רב שאין מחזיקים בנכסי בורח והיינו שאם החזיק לא הוא חזקה, דס"ל שמחאה שלא בפניו לא היא מחאה, ודלא כשיטת ת"ק דס"ל שבאותה המדינה מועילה חזקה אף שלא בפניו, אלא כשיטת ר"י. ולל"ב שיטת רב שמחזיקים בנכסי בורח, דס"ל שמחאה שלא בפניו היא מחאה, וממילא כיון שלא מחה הפסיד, דאנן סהדי שכיון שהשיירות מצויות נודע לו מהחזקה, דחברא חברא אית ליה. וכתב

תמצית מסכת בבא בתרא

מחה בשאר הפעמים, ואמרו לו שאם מחה בשנה הראשונה א"צ לחזור ולמחות כל שנה, אמנם שיטת ר"ל שצריך למחות כל ג' שנים שלא יהיו ג' שנים בלא מחאה, כיון שאדם נזהר בשטר ג' שנים אחרי המחאה, (אבל אין הטעם כדי שלא יוכל לטעון שמכר לו אחרי המחאה, דאינו נאמן לטעון כן כיון שמעיקרא לא ירד לקרקע בתורת מכירה), וכן הלכה, אך לריו"ח א"צ למחות כל שלש, דהרי הוא כגזול ואין לו חזקה והיה על המחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד שילכו לדין או שיראה את שטרו לבי"ד אחרי המחאה. ופסקו הר"ח והרשב"ם כר"ל, והתוס' פסקו כיו"ח.

אם המערער שינה את טענתו במחאה השניה כגון שבראשונה טען שהמחזיק גזול, ובשניה טען שהיא אצלו במשכנתא, מועילה החזקה דבמחאה השניה יש הודאת בעל דין שהראשונה אינה נכונה, והמחאה השניה אינה מחאה כיון שהוחזק כפרן, ואפי"ב המחאות היו בתוך ג' שנים היו חזקה.

דברים הנעשים בפני אחרים ונכתבים בשטר

מחאה צריכה להיות בפני שניים, וא"צ לומר להם שיכתבו את המחאה אלא יכולים לכתוב שלא בפניו ושלא ברשותו, דזכין לאדם שלא בפניו. וכתבו התוס' דקמ"ל שאף שלא אמר להם לכתוב והם כתבו שאמר להם לכתוב כשר, ולא מחזי כשיקרא, דבסתמא כוונתו שיכתבו.

מ. קנין סודר צריך לעשותו בפני שניים, וא"צ שלשה דאינו כמעשה בי"ד אע"פ שע"י הקנין מוציאין מזה ונותנים לזה, אלא היו עדות בעלמא, וכתבו התוס' דא"צ שניים לקנין אלא לראיה, אבל עצם חלות הקנין א"צ שניים. וא"צ לומר להם כתובו, דסתם קנין לכתובה עומד דכיון שאינו ממתין למשיכה אלא גומר את הקנין מיד, מתכוון להקנותו בעין יפה, ומסתמא רוצה שיכתבו לו. ואם אמר לעדים שיכתבו ולא עשה קנין, יש מ"ד שצריך להמלך בו. וכתבו התוס' דמ"מ אם חוזר בו ולא רוצה שיכתבו אין כותבין.

הודאה על חוב ממון היא בפני שניים, וצריך לומר להם שיכתבו דחוב הוא לו, ויתכן דלא ניחא ליה לעשותו מלוא בשטר, מפני שלא יוכל לטעון פרעתי בלי עדים.

קיום שטרות אם חושש שילכו העדים למדה"י או ימותו, ויטען הלוה פרוע או מזויף, בפני שלשה שהעדים מעידים בפני ג' על חתימת ידיהם, וכותבים בסוף השטר למטה מחתימת העדים-במותב תלתא וכו', וג' הדיינים חותמים, ולא מהני שניים אע"פ ששניים שדנו דיניהם דין אלא שנקראים בי"ד חצוף, דאין בזה תוספת יותר מחתימת העדים עצמם (רשב"ם), ועד מפני עד פסול, אבל ג' ניכר שהם בי"ד ודומה לפסק דין. תוס'.

איזה תוקף יש לשטר שנעשה שלא מדעתם - כתבו התוס' שאף שאין תוקף שטר אא"כ נעשה מדעת המתחייב, ואין תוקף עדות בכתב דהוי "מפי כתבם", מ"מ תיקנו חכמים לגבי חזקה דחשיב

לרב פפא לא הוי מחאה, ולרב הונא בריה דרבי יהושע הוי מחאה, דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש שאינו מוטל עליו, ולא יפסיד אם יאמר, אינו נותן אל ליבו שלא לאומרו, ואמר לה ולא אדעתיה. והלכתא בכל גוונא הוי מחאה, חוץ ממתי שאמרו להם שלא יצא הדבר מפיהם.

אף אם מחאה שלא בפניו הוי מחאה, וכן סוברים רבא ורב נחמן, מ"מ **עצה טובה** למערער שימחה בפני המחזיק, כדי שיקבל את הקרקע והפירות, שאם לא ימחה בעצמו ויוציא את הקרקע והפירות, יהיה קשה לו להוציא אח"כ את הפירות, כיון שכבר אכלם המחזיק. ולפי זה ר"י לא מצריך לבוא למחות, אלא אמר עצה טובה איך יוכל המערער להוציא את הפירות.

בפני כמה צריך למחות-

י"א בפני שניים וי"א בפני שלשה.

ל"ט: הגמ' רוצה לבאר שנחלקו בדברי רבה בר רב הונא שאמר שדבר שנשמע בפני שלשה אין בו משום לשון הרע דחברא חברא אית ליה, וכל מילתא דעבידא לגלויי אין בו משום לשון הרע, והמ"ד שמספיק שניים סובר שגם בשניים עבידא לגלויי ואין בזה משום לשון הרע, ולגבי חזקה הוי מחאה, וי"א שמחאה נמי יש בה משום לשון הרע, כיון שאומר שפלוני גזול, והרשב"ם כתב דאינו נכון, שעיקר המחאה היא כדי שהמחזיק ישמע ויזהר בשטרו. לרשב"ם התר זה בלשון הרע הוא שהשומעים יכולים לומר לו שכן אמר עליו פלוני, והתוס' כתבו שכוונת הגמ' שהראשון שסיפר לשלשה לא עבר איסור, כיון שמראה שאינו חושש שישמעו הדברים לאותו אדם. עוד כתבו התוס' שמלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא, אע"פ שנעשה בפני כמה עדים, דשאני התם דדרך ללוות בצניעא, ועוד שאין העדים יודעים מי יקנה את הקרקע כדי שייגידו לו.

והגמ' דוחה דכו"ע סבירא ליה כרבה בר רב הונא.

ונחלקו אם מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה, וממילא צריך שלשה שע"י שלשה יודעים כאילו כל העולם יודעים, או דהוי מחאה ומהני בפני שניים שיעידו שמחה בפניו, וכיון שמחה בפניו אין לך גלוי מילתא גדול מזה.

ולל"ב לכו"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה, ואית להו דרבה בר רב הונא, ונחלקו אי בעינן עדות על המחאה, וביאר הרשב"ם שצריך למחות באופן שיוכל הדבר לבוא לאוזני המחזיק, ולא יתרה בהם שלא יפרסמו את הדבר, והתוס' כתבו שכיון שזה דבר שאין מסתירים אותו כמו לשון הרע ממילא הוא מתפרסם אפי' באחד, וצריך שניים מדין עדות. או דבעינן גלויי מילתא שיוודע הדבר לכל העולם וממילא יודע גם למחזיק, אבל בשניים מסתמא לא ידע. ופסק ר"ח שמחאה בפני שניים.

כל כמה זמן צריך למחות - גידל בר מניומי מחה כל שנה, דס"ל שאם לא מחה כל שנה איגלאי מילתא ששלא כדן

תמצית מסכת בבא בתרא

מתנתא טמירתא- האומר לעדים שיכתבו את שטר המתנה בהחבא, אין גובין בו את המתנה, שמא נתנה לאחר או שכוונתו לעשותה מודעה לשטר אחר, ואם אמר להם בסתמא שיכתבו לל"ק גובים בו, וכן סובר רבינא, ולל"ב אין גובין בו עד שיאמר להם שיכתבו בפרסום, ורב אשי סובר שחוששים לזה ואין גובים בו, ואם גבו אין מחזירים, דספק הוא, וכן הלכה. ולכן צריך לכתוב בשטר "וכך אמר לנו כתובה בשוקא וחתמוה בברא", ומהני אפי' אם אמר בסתמא, דכוונתו שיכתבו כתקנת חכמים. רשב"ם. ור"ח גורס שאמר להם לא תיתבו בשוקא ובברייטא, והיינו שלא אמר להם להתחבא אלא שלא יפרסמו, אבל בסתמא ודאי כשר.

ב' שטרות סותרים- י"א ששיטת רבא שמתנתא טמירתא הוי מודעה לבטל מתנה אחרת שהיתה אח"כ בשטר או בגלוי, שהכונה בשטר הראשון היתה כדי שלא יחזיק בה השני, ודבר זה למדו ממה שהיה באשה שלא הסכימה להתקדש אא"כ יכתוב לה את כל נכסיו, ואמר לעדים שיכתבו בהחבא שטר לתת נכסיו לבנו לפני השטר לאשה, והורה רבא שאף אחד לא קנה הראשון בגלל שזה מתנתא טמירתא, והשני בגלל המודעה. ואמר רב פפא שאין ללמוד משם, דשאני התם שודאי כתב לה מחמת אונס ולא גמר בדעתו להקנות לה, אבל בב' שטרות אין ראייה שהשני נכתב באונס, והמכירה הראשונה לא חלה כי היא טמירתא ואינו רוצה שיקנה, והשניה חלה כיון שהשטר שלה כשר.

חזקה שאין עמה טענה

מ"א. המחזיק בקרקע בלא טענה, כגון שטוען שלא אמר לו אדם דבר מעולם, לא הוי חזקה, בין חזקת ג' שנים בקרקעות ובתים, בין חזקת יום אחד בתשמישים, ואין שואלים את המחזיק אם כוונתו שהיה לו שטר ואבד, דכיון שלא מיחה ג' שנים ודאי מכר לו או מחל. תוס'. כיון שאינו טוען זאת בעצמו, ואמנם אם טוען זאת בעצמו נאמן, ולא חשיב חוזר וטוען. רשב"ם. ואם טוען שקנאה מפלוני שקנאה מהמערער לא הוי חזקה, עד שיאמר אתה מכרת לי. תוס'.

אבל אם טוען שהבעלים או אביו מכרו או נתנו לו במתנה את הקרקע הוי חזקה. ואם בא מכח ירושה שאומר שאביו היה מוחזק בה ביום מותו אינו צריך טענה דאין אדם בקי איך הגיעו הקרקעות לאביו, ומ"מ צריך להביא ראייה שהחזיק בה אביו יום אחד.

חזקה בבנית כותל בתוך השדה הסמוכה- כותל שבין ב' שדות שנשטף ע"י בידקא, והלך בעל הכותל ובנה כותל חדש בתוך השדה הסמוכה, אע"פ שיש לו עדים שסייע השני בבנית הכותל, והחזיק יום או יומיים, אינו חזקה, ולא הוי כאילו אמר ליה לך חזק וקני, דלא עשו כך אלא

עדות כדי לבטל את החזקה, שמספיק לזה עדות כל דהו, וכן במודעה תיקנו חכמים דחשיב שטר כדי להציל את הנאנס, וקיום שטרות מהני מדין מעשה ב"ד שא"צ דעת המחייב. ודעת ר"ת שאין פסול מפי כתבם אלא באילם שאינו ראוי להגדה, אבל בעלמא יכולים עדים לשלוח עדותם לב"ד בכתב, ובעד אחד י"ל דאינו מועיל.

דיני מודעה

מודעה היינו שאדם שאונסים אותו למכור או לתת מתנה, מוסר מודעה לעדים שהוא אנוס בדבר, ושלא יהיה ממש בשטר שיעשה, ושיתבע אותו לב"ד וירע את השטר על פי העדים. ואין מועילה מודעה אלא לפני עשית השטר. ואם כותבים ביטול מודעה בשטר המכירה או המתנה לא מועילה המודעה.

מודעה היא בפני שניים, וא"צ לומר להם כתובו דזכות הוא לו.

על מי כותבים מודעה- לרבה ורב יוסף אין כותבים אלא על מי שלא ציית דינא, דאל"כ יאמרו לו למה אינך תובעו בדין, (והקשו התוס' על איהו שטר מדובר, שהרי גיטין ומתנה כותבין דודאי הוא אנוס שאין יכול לתבוע בב"ד, ועל מכר אין כותבין מודעה כלל). ואביי ורבא אמרו שכותבין "אפי' עלי ועליך", מפני שפעמים אין ב"ד מזומן מיד.

מ: כתיבת האונס במודעה- מודעה על גט ומתנה א"צ לכתוב בה שהם יודעים במה נאנס פלוני, דאינו אלא גלוי מילתא שהרי אם לא היה אנוס לא היה כותב גט או שטר מתנה כלל, (משא"כ מכר דשמא הוא דחוק למעות ורוצה שיוכל להחזיר את המעות ולקבל מה שמכר), ומשום הכי תיקנו בגיטין שיכתבו שהבעל מבטל את כל המודעות שמסר. ואם מבטל את הגט לפני כן לא הוי ביטול, דאנן סהדי שגמר בליבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור, ואינו ביטול אלא כשביטלו אחר כתיבה. ובמכר לרבא אין כותבין מודעה דס"ל תליוה וזבין זביניה זביני, והיינו כשאנסוהו למכור שדה אחת מתוך שדותיו והוא בירר איזו שדה, אבל אם אנסוהו למכור שדה מסוימת המכר בטל גם בלי המודעה. אמנם היכא שנאנס כהמעשה דפרדיסא כותבים מודעה ששם אם לא יכתבו מודעה יפסיד בטענותיו, ובמודעה זו צריך שיכתבו במה נאנס. ומעשה דפרדיסא הוא שהמלוה איים על הלוה שאם לא ימכור הוא יחביא את שטר המשכנתא, ויטען שהפרדס לקוח בידו ואמר זאת לא בפני העדים, דאל"כ יעידו על מה שאמר ולא יהיה נאמן לטעון לקוחה, וצריכים העדים לשמוע שהוא טוען לקוחה היא בידי, ואח"כ יסכמו ביניהם שיכתוב לו שטר מכירה שלא בפניו, וישלם לו על הקרקע, ואח"כ יכתבו העדים מודעה שהמכירה שלא ברצונו, ואחרי המכירה יביא המוכר את העדים שהוא טען לקוחה, וממילא יתברר שהמכירה היתה באונס.

והגמ' דוחה שאין מזה ראייה דדילמא א"צ גם ראייה, והכונה א"צ טענה שא"צ אלא לטעון מאבי אני יורשה. או שאע"פ שירוש צריך ראייה שדר בה המוריש יום אחד, לוקח א"צ ראייה, דאי לא ברירא ליה שהמוכר קנאה מבעליה, לא שדי זוזי בכדי.

ואם המוכר רק נראה בקרקע למדוד את אורכה ורוחבה, לאביי גם זה מספיק, ולרבא אין ראייה מזה שהקרקע היתה שלו דדילמא לבסוף לא קנאה.

צירוף כמה אנשים לחזקה

ג' שהחזיקו בקרקע בזה אחר זה וטוען המערער שלא מחה כיון שאף אחד מהם לא החזיק ג' שנים כדרך החזקה, אם יש שטר שמכרו זה לזה אף שלראשון אין שטר שקנאה מהמערער הוי חזקה, דמכירה בשטר יש לה קול כיון שמתאספים לחותמו, וא"כ המערער ידע, ומדלא מחה הפסיד, אבל במכירה בלא שטר אין מצטרפים, דמכירה בעדים אין לה קול.

מ"ב. ואף דס"ל שרב שאף במכירה בעדים באחריות גובה ממשעבדי אין הטעם משום שיש קול, אלא שאני התם שהיה על הלקוחות השניים לברר היטב אם לא מכרה, אבל בחזקה לא היה על המערער לברר, אם לא יצא קול.

ואמנם במלוה בעדים מודה רב שאין גובה ממשועבדים מיורשים או מלקוחות דשעבודא לאו דאורייתא, אבל מבני חורין גובה אם הלוח מודה שלא פרע (דאל"כ נאמן דא"צ לפרוע בעדים. אמנם להלכה גובה מיורשים או מלקוחות), דשאני מלוה שאדם לוה בצניעה, ומבקש שלא יפרסמו כדי שלא יזלו נכסיו (ובמלוה בשטר גובה ממשועבדים אפי' אין בשטר אחריות, הרשב"ם כתב הטעם דסתם שטר לאחריות נכתב, ובתוס' כתבו הטעם כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, ובמכר מפני תקנת השוק).

אב ובן שהחזיקו בקרקע זה שנה וזה שנתיים אחרי מות האב, ולא מחה המערער, מצטרפים לחזקה דירוש כרעיה דאבוה, דהכל יודעים שדרך הבן לירש את האב, וכן אב ובן ולוקח שקנה מהבן בשטר שכל אחד החזיק שנה מצטרפים, כיון שיש קול למכירה.

המחזיק בפני האב והבן אחרי מות האב בפני אחד שנה ובפני אחד שנתיים, או שהחזיק בפני אב ובן ולוקח שקנה מהבן בשטר כל אחד שנה, הרי זו חזקה. הגמ' מבארת דאיירי במוכר שדלותיו שהיו של אביו סתם שאומרים לו שהמכירה לא כללה שדה זו, אבל במכירה רגילה שמכר שדה זו בפני עצמה, יש לה קול, ואין לך מחאה גדולה מזו, והיה על המחזיק להזהר בשטר, עד דמרע לשטרא דלוקח, ואפי' החזיק יותר מג' שנים אחרי המכירה לא הוי חזקה. וכתבו התוס' דמוכר

מחמת טעות. והתוס' ביארו שהמחזיק טען בתחילה לקוחה היא בידי, וכשראה שאינו נאמן טען שסייע לו, והיה לו עדים שסייע או שהיה מודה בכך.

מחילה בטעות - שיטת רב נחמן שמחילה בטעות לא הוי מחילה, וכן מצינו שרוב נחמן קנין בטעות חוזר, ושומא בטעות אינה שומא, ואין אונאה בטעות, ומה שמבואר באיזהו נשך שמחילה בטעות הוי מחילה, במוכר פירות דקל שאע"פ שלא הוי מכירה מ"מ א"צ להחזיר את הפירות, הטעם הוא דניחא ליה למוכר לעמוד בנאמנותו.

המחזיק בפני הבעלים לר"י ורבי ישמעאל לאלתר הוי חזקה, ולית הלכתא כוותיהו.

מ"א: בכלל מאתים מנה בעדויות שונות - אם יש ב' עדים על מקום הגדר, אחד אומר שהכניסה ב' שורות לשדה חברו, והשני אומר שהכניסה ג' שורות, לרב יהודה צריך לשלם על שתי שורות, ואף שהעדים מכחישים זה את זה, ס"ל כשיטת רשב"א דס"ל שרק כששני כיתי עדים נחלקו על שיעור החוב ושניהם מדברים על אותו מקום ואותה זמן, לב"ש נחלקה עדותן ולב"ה יש בכלל מאתים מנה ועל המנה השני פטור דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממון בחזקתו, אבל בכת אחת מודים ב"ש שיש בכלל מאתים מנה, ולא סמך רב יהודה על השמועה של רב כהנא שאין הלכה כרשב"א.

וכתבו התוס' ששיטת רב יהודה שאם עד אחד אומר שהארנקי היתה לבנה והעד השני אומר שהיתה שחורה מצטרפים, אבל באחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפים, ולנהדרעי אף בזה מצטרפים, ומחלוקתם היא אליבא דרשב"א, אם צבע המנה הוא חלק מגוף המעשה, וכמו אחד אומר חבית יין ואחד אומר חבית שמן, או שאינו מגוף המעשה.

והקשו התוס' לב"ש שפוסלים כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים, למה בשני כיתי עדים כשר, ואין בזה דין נמצא אחד מהם קרוב או פסול. ות' דב"ש סוברים שבדיני ממונות לא בטלה כל העדות, אלא תתקיים העדות בשאר. עוד ת' דאיירי שכשראו לא התכוונו להעיד. עוד ת' שכשסותרים אחד את השני אין דין נמצא אחד מהם קאו"פ.

קשתא בעיליתא - מחזיק שטוען שקנאה מפלוני שהיה סבור שקנאה מהבעלים, לרב חייא אם יש לו עדים שהמוכר דר בבית אפי' יום אחד יש לו חזקה, וא"צ להביא עדים על המכירה הראשונה, דטוענים לירוש וללוקח, וכן יכול לטעון שהמכירה הראשונה היתה בפניו, דהוי חזקה שיש עמה טענה, ונאמן מיגו שיכל לטעון שהוא עצמו קנאה מבעה"ב, אבל בלא זה לא הוי חזקה.

רבא רוצה להביא ראייה לרבי חייא ממה שהבא משום ירושה או משום לקיחה א"צ טענה, ומשמע שראיה צריך.

תמצית מסכת בבא בתרא

מ"ג. עדות שותפים זה לזה - שותפים אין מעידים זה

על זה אם בא אחד לערער על בעלות השותף מפני שהם נוגעים בעדותם שהרי שניהם עלולים להפסיד, ונמצא דלעצמו מעיד, אמנם אם המעיד כתב לו דין ודברים אין לי על שדה זו, ואין לי עסק בה, וידי מסולקות הימנה, ועשו על כך קנין סודר, וקיבל עליו אחריות שאם יגבו את השדה מחמתו יחזיר לו את מה ששילם, ועי"ז אינו נוגע בעדות ונאמן. אבל בלא קנין אינו מועיל לשון דין ודברים אין לי דאין זה לשון מתנה אלא תפילה שכך יהיה, וזה אינו מועיל אלא בדבר שעדיין לא זכה בו, ששם אינו זוכה בו בעל כרחו, ואם לא כתב לו אחריות עדיין הוא נוגע, כיון שע"י העדות אם יבוא בעל חוב שהלוה לו מעות לפני כן יוכל לגבות את הקרקע ויפטר מחובו, ולא יהיה "לוה רשע ולא ישלם", אבל בלא העדות אינה שלהם ולא יוכל בעל חוב לטורפה, שהרי כל מוכר שדה אפי' שלא באחריות אינו נאמן להעיד עליה עם עד נוסף, אם אין לו קרקע אחרת, מפני שהוא נוגע לענין בעל חובו. וכתבו התוס' דלשון אין לי עסק כך מהני לגבי עבד, דמשמע תהא לעצמך, אבל בשדה שלא שייך שתהיה לעצמה לא הוי אלא סילוק. עוד כתבו התוס' ק' שבלא מה שמעמידה בפני בעל חובו, לא חשיב נוגע במה שלא ניהא ליה שיהיה לו תרעומת עליו, דאין זה פוסל לעדות, אי נמי נ"מ במכיר שאינה שלו דליכא תרעומת.

סילוק בדברים המשותפים לבני העיר - מבואר הכא
דמהני סילוק ע"י קנין בשותפים, ומ"מ לענין ספר תורה של בני העיר שנגנב אינו מועיל סילוק כדי שאנשי אותה העיר יהיו עדים או דיינים, דשאני ספר תורה שהוא עומד לשמיעה וא"א להסתלק כיון שהוא נהנה ויוצא בו בשמיעת קריאת התורה, אא"כ ילך לדור בעיר אחרת. אבל האומר תנו מנה לבני עירי לצורכי העיר ואינו לצורך ספר תורה, מועיל סילוק, ולא חשיב תחילתו בפסלות, כיון שאינו אלא פסול ממון. תוס'. וכן באומר תנו מנה לעניי עירי מועיל סילוק לדיינים או עדים שהם עניים, מלבד לענין ספר תורה, ושאר בני העיר אם לא מוטל עליהם לפרנס את העניים א"צ סילוק, ואם מוטל עליהם לפרנס את העניים לל"ק יכולים לתת את הסכום הקצוב עליהם ולדון או להעיד אף בלא סילוק, ול"ב לא מהני כיון שיש להם רווח במה שיש לעניים מעות נוספים שהרי א"צ לתת לעניים כל זמן שיש להם.

מ"ג: שותפים הם שומרי שכר זה לזה וחייבים אם נגנב

מאחד מהם, ושכרו הוא שגם חבירו ישמור כשיעור הזמן דשהוא שומר (ולא אמרינן דהוי שומר חינום כיון שבלאו הכי היה צריך לשמור הכל משום חלקו), ודווקא כשאומר שמור לי היום ואשמור לך למחר שכיון שלא שמרו יחד ליכא שמירה בבעלים, אבל בלאו הכי הוי שמירה בבעלים דפטור בעליו עמו אף

מכאן שהמחזיק בנכסי יורש גדול הוי חזקה, ורק ביורש קטן אמרינן שאין מחזיקין בנכסיו.

חזקה באומן - אומנים שמוליכים את הכלים לביתם לתקן אין להם חזקה, שאע"פ שמתלטלין הרי הם בחזקת מי שהם תחת ידו אפי' שעה אחת, ואפי' יש למערער עדים שהיו שלו, דסתם לוקח קונה בלי עדים ובלי שטר, מ"מ בדברים העשויים להשאל ולהשכיר אין חזקה, ואומן הוי כדברים העשויים להשאל ולהשכיר, כיון שטוען שהביא לו לתקן, ויש לו עדים שזה היה שלו.

דיני שותפים זה לזה

מ"ב: חזקה בשותפים - שותפים בקרקע, שהחזיק אחד בכל הקרקע ג' שנים, לרב אין להם חזקה זה על זה שדרך שאחד יאכל כמה שנים והשני יאכל אחריו, ולשמואל יש להם חזקה זה על זה (ואומן שאני שאין לו חלק בו, ואין לומר מיגו שהיה לו חלק קנה הכל).

והא דאמר שמואל דשותף כיווד ברשות דמי, ומשמע שאין לו חזקה, יש לחלק בין אם מחזיק בכל הקרקע, לבין אם מחזיק בחצי המובחר וטוען שחילקו ביניהם את הקרקע, וי"ל שדווקא במחזיק בכולה יש להם חזקה שדרך השותפים לאכול יחד מפירות השדה, וכיון שאכל לבד יש לו חזקה, אבל כשאכל מחצי כך דרך השותפין, ואחר כמה שנים יאכל השני מחצי זה, וי"ל שדווקא במחזיק בחצי הוי חזקה דלא היה לו לברר הפירות אלא יחלקו את כל הפירות, אבל במחזיק בכולה המנהג הוא שכל אחד אוכל כמה שנים. ולרבינא איירי בנחית לכולה, ולא הוי חזקה אלא ביש בה דין חלוקה שאז לא היה לו להניח לו לאכול הכל, אבל באין בה דין חלוקה כיון שאינו כדאי לחלק כל אחד אוכל כמה שנים שלימות, (ולפי זה בשפחה כיון שאין בה דין חלוקה אין לשותפין חזקה זה על זה, אמנם אם המחזיק יטען שאינו שותף ואין על זה עדים הוי חזקה).

שותף נוטל שבח המגיע לכתפים אפי' בשדה שאינה עשויה ליטע כדן אריס שיורד ברשות הבעלים שנוטל כשאר אריסי העיר, ואע"פ שהשותף יורד בלא רשות חבירו, אבל אדם אחר היורד שלא ברשות נוטל את השבח או היציאה וידו על התחוננה.

שבח המגיע לכתפים - לרש"י איירי בענבים העומדות ליבצר, והתוס' הוכיחו דלא איירי בעומדות ליבצר (שהרי איתא שבעל חוב גובה שבח המגיע לכפתים, ובעל חוב אינו גובה בעומדות ליבצר), וכתבו דכוונת רש"י שסופו ליבצר, אבל לא עכשיו. ור"ת מפרש מגיע לכתפים היינו ע"י טורח, ורק בזה נוטל כאריס, אבל לא בשבח הבא בשדה מעצמה. והתוס' דנים בהא דאיתא לקמן קל"ה: היכא שאחד מהאחים טוען על אדם שהוא אחיהם, ואח"כ מת אותו אדם, שאם השביח את הקרקע שבח המגיע לכתפים כל האחים חולקים בזה, כמו אם קיבל אותו אדם נכסים ממקום אחר, ורבא מסתפק מה הדין בדקל שגדל או קרקע שהשביחה מעצמה, והתוס' דנים מה יבארו שם רש"י ור"ת.

יאוש, אין שמעון נאמן שהרי החפץ חוזר אליו, ורק אם מכר שקנה הלוקח ביאוש ושינוי רשות וכגון ששמעון שהיאוש היה לפני השינוי רשות (ויאוש אחרי שינוי רשות יש בזה מחלוקת אי קניא), נאמן, כיון שאיננו נוגע שהרי לא יוציאו את החפץ מהלוקח.

וכתב הרשב"ם דאירי במכירה שלא באחריות, וביארו התוס' דאי איכא אחריות הוי נוגע, דאף אם יש יאוש ושינוי רשות יכול שמעון להוציא מלוי כיון שאין לו הפסד בכך.

ובביאור החילוק בין קרקע לפרה וטלית הרשב"ם מבאר שאין יאוש ושינוי רשות קונים בקרקע, דקרקע אינה נגזלת. והתוס' סוברים שיאוש קונה בקרקע אע"פ שאינה נגזלת, אלא החילוק הוא שבקרקע איירי בלא יאוש, דהכי אורחא שלא יתייאש, שאם לא יוציאנה ממנו יוציאנה מבנו, אבל בפרה וטלית איכא יאוש.

ואירי שמת הגזלן, דפטורים היורשים מלשלם וכ"ש הלוקח דבהתירא אתי לידיה, אבל אם הגזלן חי הרי לא התייאש מדמי החפץ, והוי נוגע, דעל ידי עדותו יוכל לתבוע את דמי החפץ מראובן.

הגמ' שואלת למה לא העמיד רב ששת ביורש (המקרה כנ"ל אלא שלוי הוא יורש של ראובן ולא לוקח, והשינוי רשות הוא לרשות היורש) למ"ד רשות יורש כרשות לוקח, (אבל למ"ד לאו כרשות לוקח דירש כרעה דאבואה הוא אין כאן שינוי רשות ולא קנה ביאוש גרידא, וחזרת הגזילה לנגזל אם היא בעין, וא"כ היורש הוא נוגע בעדות אף בפרה וטלית). וכתבו התוס' דאירי הכא כשהאב לא עשה תשובה, שאין היורשים חייבים להחזיר, אבל אם עשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת חייבים להחזיר, והוי נוגע.

עוד הקשה אביי דבברייתא משמע שהנדון הוא האחריות, ולא אם הקרקע או המטלטלין יכולים להיות של המעיד.

הגמ' מבארת ביאור אחר בברייתא, ולא פליגי לדינא אלא בביאור הברייתא, דאירי במוכר שלא באחריות, ויש ערעור על בעלות הלוקח, שאין המוכר נאמן להעיד שהיא של הלוקח, כיון שע"ז יגבה ממנה בעל חובו, והוא לא יהיה "לוה רשע ולא ישלם", וכנגד הלוקח אינו רשע שהרי מכר שלא באחריות, והוי נוגע, ובפרה וטלית שלא באחריות נאמן, כיון שהלוקח לא יכול לגבות מהם, דאין מטלטלין משועבדים לבעל חוב, ואפי' כתב שיגבה גם ממטלטלין שאז גם הם משועבדים לו, אינו גובה אלא כשהם אצלו ולא כשמכרם, ואפי' עשאה אפותיקי, דלית ליה קלא ולא זיהרו הלוקחות, דאי נימא שיגבה מטלטלין אף אחד לא ירצה לקנות מטלטלין שמה יגבום ממנו, וממילא נאמן דלא הוי נוגע, (אבל עבד שיש בשעבודו קול גובה ממנו באופותיקי דהלקוחות אפסדו אנפשייהו. וכתבו התוס' דצריך אפותיקי למלוה על פה, אבל מלוה בשטר גובה אף בלי אפותיקי למ"ד עבדא כמקרקעי דמי. עוד

שנאמר בשואל לומדים גם לשומר שכו. וכתבו התוס' דאירי שהתחילו לשמור יחד, דאז א"צ שיהיה בעליו עמו בשעת שבורה ומתה, ואם התחילו לשמור בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור. ואם אמר אשמור לך למחר לא חשיב בעליו עמו כיון שאינו משתעבד אלא למחר.

מתי המוכר נוגע ופסול להעיד לטובת הלוקח

מבואר בברייתא שהמוכר בית או שדה פסול להעיד לו עליהם עם עד אחר להעמידם בידו, מפני שחייב באחריות, ואם מכר פרה או טלית כשר להעיד עליהם, מפני שאינו חייב באחריות.

הגמ' אומרת שאין הכונה כפשוטו שהנדון הוא אם הוא נאמן או נוגע בעדות כיון שיצטרך לשלם לו, דא"כ מאי שנא רישא מאי שנא סיפא שאין החילוק בין קרקע למטלטלין, אלא בין מכירה באחריות למכירה שלא באחריות.

רב ששת מבאר דאירי רישא שראובן גזל שדה משמעון ומכר אותה ללוי, ויהודה טוען שהיא שלו ומביא עדים או שטר, ששמעון אינו נאמן להעיד שהיא אינה של יהודה כגון שיעיד שהעדים של יהודה פסולים, או שיהודה הודה שאינה שלו, ועי"ז תהיה השדה ביד לוי, כיון שהוא נוגע, שע"ז יוכל להוציאה מלוי ע"י ראייה שהיא שלו. אבל במטלטלין דאיכא יאוש ושינוי רשות נאמן וכדלהלן מ"ד.

ואף שאם יש לו ראייה יוכל להוציאה גם מיהודה, י"ל דניחא ליה להוציאה מלוי מאשר מיהודה, כי יהודה הוא גברא אלימא וא"א לדון עמו, ואין מכשירים אלא עד דודאי אינו נוגע בעדות. או דאירי שיש עדים גם לשמעון וגם ליהודה, שהדין הוא שמעמידים את הקרקע ביד המחזיק, (וכמו שמצינו בזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, ובתרי ותרי), וממילא שמעון הוי נוגע, שאם תהיה הקרקע אצל לוי יוכל להוציאה מידו ע"י עדים ולא יוכל יהודה להוציאה מידו, אבל אם תהיה אצל יהודה לא יוכל להוציאה מידו, כיון שמתחילה ירד בדין שהרי ודאי אינה של לוי.

ואם שמעון מעיד שהיא של לוי נאמן, שכיון שהודה הודאת בע"ד כמאה עדים, ולא יוכל להוציא אותה ממנו, וא"כ לא הוי נוגע. ואם שמעון העיד שהיתה של אבותיו של לוי אינו נאמן, שהרי יכול לטעון אה"כ שקנאה מלוי, וראובן גזלה ממנו ומכרה ללוי, וממילא הוי נוגע. תוס'.

מ"ד. ולא העמיד רב ששת בגזלן עצמו שלא מכרה, ששמעון הנגזל פסול להעיד לטובת ראובן הגזלן, **דבסיפא איתא שבפרה וטלית נאמן**, ואם לא מכר דליכא אלא

תמצית מסכת בבא בתרא

ולא מהלוקח, דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, ואפי' הם זיבורית. וכתבו התוס' דהוה מצי לשנויי כגון שעשאה אפותיקי שאינו גובה מקרקע אחרת, וא"כ הוא נוגע שהרי אם תפול בידי המערער יצטרך לפרוע מקרקע אחרת.

המוכר חמור לחבירו ובא עכו"ם ולקחו וטען שהוא שלו, ואין לעכו"ם עדים, צריך המוכר להציל את הלוקח מהעכו"ם שיביא עדים וידון עם העכו"ם אולי יוציאנו מידו, דממה שלא לקח את האוכף (וכדלהלן) מוכח שזה באמת שלו. ואם לקחו ישראל א"צ המוכר להצילו, אלא יתבענו בדין. אמנם אם הלוקח מכיר שהיא "בת חמורו" של המוכר אין המוכר צריך להצילו דסתם עכו"ם אנס הוא, וכן אם העכו"ם לקח גם את האוכף, אין המוכר צריך להצילו. ולאמימר בכל גוונא פטור, דסתם עכו"ם "פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר". וכתבו התוס' דמירי שדן עמו בדיני עכו"ם וזכה בזה, אבל בלאו הכי יכול לומר לו שיביא ראיה שלקח ממנו בדין וישלם לו.

חזקה באומן

שיטת רבה להו"א – אם הבעלים מסר את החפץ לאומן בלי עדים יש לו חזקה, אם אין רואים אותה בידו נאמן שזה שלו במיגו שיכל לטעון החזרתו, או שיטען להד"מ ויהיה נאמן בשבועת הסת, ואפי' אם רואים את הטלית אצלו נאמן במיגו שהיה אומר (שלא בא לידו בתורת אומנות אלא קנאו. תוס'. או) שקיבלו מאחר שקנאה ממנו, ולא דמי לדברים העשויים להשאיל ולהשכיר שאינו נאמן לומר לקוחה היכא שיש למערער עדים שהיתה שלו, אע"פ שאין עדים על השאלה והשכירות, דשאני שאלה ושכירות שאדם רגיל להשאיל או להשכיר לכל שכניו, אבל באומן יטען שאינו רגיל לתקן בגדיו אצלו. רשב"ם. ור"י פירש שאפי' אם רגיל לתקן אצלו יכול לתת לעדים או לאדם נאמן, ולכן בלא עדים יש לו חזקה, אבל בשאלה ושכירות אינו יכול לבקש עדים, כיון שע"ז יהיה לו שם רע בשכניו. ואם מסר לו בפני עדים אין לו חזקה, דס"ל לרבה (להו"א) דהמפקיד אצל חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים, ולכן אינו נאמן במיגו דהחזרתו לך, וכ"ש שאם רואים אותה בידו אינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי, שהרי יש עדים שבא לידו בתורת פקדון. ואמנם נאמן לטעון החזרתו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, אך טענה זו לא נותנת לו כח מיגו, משום שירא לטעון כח שמא יחזרו ממדה"י ויכחישוהו.

וכתבו התוס' שאם מסר חפץ לחבירו בפני עדים, ולא פירש בפניהם אם זה פקדון או מכר, נאמן המחזיק לטעון שזה היה מכר, אבל באומן כיון שרגילים למסור לו לתקן אינו נאמן לטעון שזה מכר, מדלא פירש שמסרו לו בתורת מכר. עוד כתבו התוס' בשם ר"ח דטעמא דמ"ד שצריך לפרועו בעדים הוא, דכיון דהוי כאומר אל תחזיר לי אלא בעדים, ולא האמינו בשבועה, ממילא לא נאמן גם במיגו. והתוס' סוברים שאף למ"ד צריך להחזירו בעדים נאמן במיגו.

מ"ה: רבה חזר בו וס"ל שהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ לפרועו בעדים, ואם יש עדים שמסר לאומן הדין תלוי, שאם ראה את החפץ ביד האומן אינו נאמן לומר

כתבו שאם הקדיש את המטלטלין פקע השעבוד אפי' בהקנה אגב מקרקע'.

מ"ד: ומה שאין חוששים ששיעבד לבעל חוב

מטלטלין אגב קרקע דמיגו דחייל שעבוד על הקרקע חייל אמטלטלי וגובה גם ממטלטלין (אם כתב לו דלא כאסמכתא דאל"כ כיון שאין זה מכירה גמורה אלא שעבוד דמי לאסמכתא דלא קניא, ודלא כטופסא דשטר – שטר העשוי להעתיק ממנו ולא לגבות בו), וממילא הוי נוגע שהרי מעמידם בפני בעל חובו.

צ"ל דאיירי שהעדים יודעים שלא היתה לו קרקע מעולם ולא היה יכול לשעבד מטלטלי אגב מקרקעי, ונאמן להעיד אפי' אם לא קנה ומכר לאלתר, וכתב ר"ח שצריכים העדים להעיד שלא פרשו מאיש זה מעודו עד היום ויודעים כל מה שקנה, דאל"כ י"ל שקנה קרקע ולא ידעו. דאי נימא שקנה ומכר לאלתר, ניחוש דילמא שיעבד לו גם מה שיקנה אח"כ (דאיקני) אגב קרקע, ויהיה מכאן ראיה בדאיקני אי מכר או הוריש לא אינו גובה מזה דאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לידו אע"פ שעתידי לבוא, והיא בעיא דלא איפשטא.

התוס' מוכיחים מסוגין ומעוד מקומות ששייך אדם שלא יהיה לו קרקע, ומה שכותבים בהרשאות "ונתתי לו ד' אמות בחצרי", כיון דחוב הוא לו, שע"י הקרקע מקנה לחבירו, הודאת בע"ד כמאה עדים, ולא חיישינן למחזי כשיקרא. אמנם הכא אין חוששים שהודה לו שיש לו קרקע ושעבד לו אגב הקרקע, דכולי האי לא חיישינן, אמנם בזמננו שרגילים לכתוב כך הוי נוגע אף שיש עדים שאין לו קרקע.

המוכר שדה או מטלטלין לחבירו שלא באחריות

ונמצא שאינם שלו אלא זה גזול, ובא הבעלים ונטלה ממנו, לרב פפא חוזר הלוקח ומוציא מיד המוכר את דמיהם, ולא דמי למכירה דעביד איניש זובין ארעא בשביל פירות יום אחד, שאין הבעל חוב גובה אלא את השבב ולא את הפירות, אבל בגזלה הבעלים גובה גם את הפירות, (ולדבריו איירי הברייתא שהלוקח מכיר ומודה בפני עדים שהפרה היא של המוכר והודאת בע"ד כמאה עדים, דאל"כ אינו נאמן כיון שהוא נוגע שלא יחזור הלוקח ויגבה ממנו), ולרב זביד אינו חוזר על המוכר, דמכר לו שלא באחריות כדי שלא יחזור עליו.

מ"ה. המוכר שדה לחבירו בלא אחריות, ואין לו עוד

קרקעות, אינו יכול להעיד עליה, משום דהוי נוגע, כיון שע"י העדות יכול בעל חובו לגבות ממנה, ובלא העדות יהיה "לוה רשע ולא ישלם", וכלפי הלוקח לא אכפת לו שגבו ממנו את הקרקע, דלהכי מכר שלא באחריות כדי להפטור מכל אחריות שבעולם. ומה שמרויח שלא יהיה צריך לפרוע כשיתעשר לא חשיב נוגע, כיון שעכשיו לא מרויח כלום. ואם יש למוכר קרקעות אחרות נאמן, כיון שהלוה יגבה ממנו

דיני אומן

מ"ו. אדם שהביא לו האומן כלים של אדם אחר

מותר לו להשתמש בהם ולא הוי שואל שלא מדעת, עד שיבוא הלה שנטל את טליתו מהאומן ויטול את שלו, דאיכא למימר שהבעלים אמר לו למכור טלית זו, והאומן מכר בטעות את טליתו של זה, והוא נותן לו טלית זו בינתיים עד שיוציא ממנו את שלו, וכל זה דווקא כשנתנה האומן עצמו, אבל כשנתנו לו את הטלית אשתו ובניו של האומן לא דאיכא למימר שטעו, ודווקא כשהאומן אמר לו הילך טלית, אבל אם אמר לו הילך טליתך לא דכסבור שהיא שלו וטעות הוא, ואסור להשתמש שלא מדעת. ואם נתחלפו בגדי בבית האבל או בבית המשתה אסור להשתמש בכלים האחרים דלא שייך בזה טעם ההתר הנ"ל, וכן הלכה.

אומן שטוען שלא מסרו לו טלית לתקן והבעלים טוען

שיש לו עדים שראו את טליתו ביד האומן אך לא הכירו יפה אם היא שלו. רשב"ם. ובתוס' כתבו שראו בה סימנים כעין שלו, אך אינם מכירים בטביעות עין שהיא שלו. והאומן מסרב להראותה להם בטענה שהיא של אחרים, צודק האומן בטענתו ואין הכרח שזו טענת רמאות, דאף כשרים יכולים לטעון כך. ויכול הבעלים לומר לו שכיון שתפסה עבור חוב אחר שיוציאה וישומו אותה, ואז לא יהיה האומן נאמן, דבראה אין לאומן חזקה אך יכול האומן לומר לו שכבר שמאזה אחרים. ואם טוען האומן לקוח הוא בידי אינו נאמן, דאין לו מיגו שיטען להד"מ או החזרתי, מפני שהוא ירא לומר כך כיון שיש עדים שראו טלית כזו בידו. תוס'.

מ"ו: חזקה לאריס-

סתם אריס יש לו חזקה, שהרי עד עכשיו אכל רק חלק מהפירות ועכשיו אוכל את כולם שלש שנים, ואין זה דרך אריסים, והיה על בעה"ב למחות.

אריסי בתי אבות שרגילים הם ואבותיהם לשמור שדות משפחה זו באריסות, ואין יכולים להחליפם, והאריסים אוכלים את הפירות שנתיים או שלש ואח"כ הבעלים אוכלים, אין להם חזקה. ואם הוריד אריסים תחתיו ג' שנים, ולא עשה עמהם כלום יש לו חזקה שאין בעה"ב מסכים לזה שמא יקלקלו שדותיו, ואם האריס עובד עמהם אין לו חזקה דבכהאי גוונא אין בעל השדה מקפיד.

פסול נוגע באריסות הלואה ומכירה

עדות אריס לבעלי השדה- אם יש פירות בשדה אינו נאמן דהוי נוגע כיון שאם יזכה בה המערער יטול את הפירות כדן נגזל (וידו על התחתונה. תוס'). ואם אין פירות ולא טרח האריס

שמכרו לו או שנתן לו במתנה כיון שאינו יכול לטעון החזרתי, וכאריס ואפוטרופוס שאינם יכולים לטעון לקוח הוא בדי, אבל אם לא ראה החפץ אצלו נאמן במיגו דחזרתי (והתוס' כתבו שנאמן במיגו דנאנסו אלא שאם בא מכח מיגו זה יצטרך להשבע), ואם אין עדים יש לאומן חזקה.

והגמ' (מ"ו). מוכיחה ממתני' שאף כשאין עדים אין לאומן חזקה.

אביי סובר שא"כ אפי' במסרו בעדים נאמן לומר לקוחה היא בידי מיגו שהיה יכול לומר החזרתי, דהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים, אמנם אם ראו את החפץ ביד האומן אין לו חזקה, שהרי אינו יכול לטעון החזרתי, ואינו נאמן לומר לקוחה דדמי לדברים העשויים להשאיל ולהשכיר.

ומסקנה דשמעתין שהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים, ואפי' הפקיד בשטר, ואם הפקידו בידו לפנינו אינו נאמן, אך אם הפקיד שלא בעדים, אע"פ שהעדים מכירים שהיא של הטוען נאמן, ואומן (בכלים שהוא ראוי לתקן) אע"פ שמסר שלא בעדים אינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי אא"כ לא ראה את החפץ אצל האומן, ובדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אף אחד אינו נאמן לטעון לקוחה. רשב"ם.

ואם החפץ שמסר לאומן נמצא ביד אחר וטוען

שהבעלים אמר לאומן בפניו למוכרו או לתתו במתנה, נאמן, במיגו שהיה טוען ממך לקחתי, שהרי הוא אינו אומן, ואיירי או בעבד וכגון שהחזיק בו ג' שנים, דא"כ הוי כגודרות שאין להם חזקה, או דאיירי במטלטלין והחזיק בהם אפי' שעה אחת.

שכר האומן- אם האומן טוען שהתחייב לשלם לו שני

סלעים, והבעלים טוען שהתחייב אחד, אם הטלית ביד האומן בעה"ב צריך להביא ראיה, ונאמן האומן עד כדי דמיו, ואם נתנה לבעה"ב- בזמנו נשבע ונוטל שכר תיקנו חכמים כיון שבעה"ב טרוד בפועליו, וכתבו התוס' דהגמ' בשבועות מעמידה דין זה כר"י, אבל י"א שבקציצה נאמן בעה"ב, דקציצה מידע ידע. ואם עבר זמנו ששקעה החמה, על השכיר להביא ראיה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה, והק' התוס' הרי הטעם שאינו נאמן לאחר זמנו הוא משום חזקה שאין שכיר משהה שכרו, ואין בעה"ב עובר על בל תלין, והכא הראי ודאי השהה שכרו של סלע אחד. הגמ' אומרת דאיירי שאין עדים על מסירת החפץ לאומן (שאם יש עדים נשאל אותם כמה התחייב), ומה שהאומן נאמן רבה נאמן במיגו דלקוחה, ולאביי איירי שלא ראה החפץ אצלו שיכול לומר להד"מ. וכתבו התוס' שמה שכשאין עדים בזמנו נשבע ונוטל, ואינו נאמן במיגו שהיה אומר לא שכרתיך מעולם, י"ל דלא ס"ל האי מיגו, או שכיון שמודה במקצת לית ליה מיגו, דאינו מעיז לכפור הכל.

אם יש עדים שהמערער הודה לגזלן שהיא שלו אין לו חזקה, שלא הודה אלא מחמת פחד ולכן אין הבן נאמן, אבל בן הבן שטוען שירש מאביו שלא היה גזלן נאמן, דטוענים ליורש דשמא אביו היה טוען מינך זבינתה, ואם בן הבן טוען שירש מאבי אביו לרשב"ם אין לו חזקה, והקשו התוס' למה לא טוענים ליורש שמא אביו היה טוען מינך זבינתה, ולכן גרסו דאיירי בבן הגזלן שיש לו חזקה, או ד"ל שטוען שאביו אמר לו שירש אותה מאביו ולא שקנה אותה, עוד כתבו שאין טוענים ליורש מילתא דלא שכיחא.

בן אומן ובן אריס אם טוענים שירשו את הקרקע מאביהם אין להם חזקה, ואם טוענים שקנאוהו בעצמם יש להם חזקה, וכן אם יש עדים שהאב הודה לאביהם שהיא שלהם יש להם חזקה, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. רשב"ם. וכתבו התוס' שאם טוען הבן שבפניו הודה הבעלים לאביו שמכרה לו נאמן במיגו שהיה אומר מינך זבינתה. עוד כתבו התוס' דאין בן אומן נאמן אלא כששהו בידו שיעור שרגיל האומן להחזיר לבעלים, אבל בלאו הכי אף אם טוען לקוח אינו נאמן.

אומן שירד מאומנותו והחזיק אח"כ, וכתבו התוס' דאיירי בכלים שנתן לו אח"כ, או ששהו שיעור זמן שרגיל להחזירם, ואריס שירד מאריסותו יש להם חזקה.

בן שחלק שהפליג מאביו ואינו סמוך עוד על שלחנו, כגון שנשא אשה ואינו משתדל עוד בנכסי אביו, יש לו חזקה בנכסי אביו, ולא אמרינן שמחל לו אביו על השימוש בנכסיו.

מ"ז: אשה שנתגרשה ואפי' בספק גירושין כגון שזרק גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה אע"פ שבעלה חייב במזונותיה משום דאגידיא ביה, ואיכא למימר שנתן לה קרקע זו כדי שתזון ממנה, יש לה חזקה בנכסי בעלה, דכיון שהוא שונא אותה לא היה מייחד לה קרקע, אלא נתן לה בצמצום. והתוס' כתבו דדווקא כשייחד לה קרקע אחרת למזונותיה אין לה חזקה בקרקע זו.

אלו שנתבאר לעיל שאין להם חזקה, **אם הביאו ראייה** שטר או עדים על המכירה מעמידים את השדה בידם, ודין זה הוא גם בבן שלא חלק ובאשה שלא נתגרשה. תוס'. אמנם גזלן אף אם מביא ראייה אין מעמידים את השדה בידו או ביד בנו או ביד הלוקח ממנו, ולענין המעות אם העדים ראו רק הודאה על המכירה אין לגזלן מעות, שלא הודה אלא מחמת פחד.

עשית דבר ע"י כפיה

ישראל שקנה קרקע מסיקריקון נכרי שהורג נפשות על עסקי ממון, בזמן שהיתה הגזירה שמי שלא הורג יהודי ירגוהו, או שישלם ד' זוזי היתה חלה המתנה אגב אונסיה, אבל בזמן שאמרו שמי שהורג ישראל ירגוהו אם קנה ממנו ישראל וחרז וקנה

בשדה בשנה זו נאמן, דאי משום שמרויח שנשאר אריס בשדה זו, הרי יכול למצוא שדה אחרת, וגם הבעלים יכול להחליפו באריס אחר. (סתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יעקב, ולא כמו שמשמע מדברי רש"י שהוא רב נחמן בר יצחק. תוס').

עדות ערב ללוה - ערב מעיד ללוה על קרקע שלו כנגד המערער אם יש ללוה קרקע אחרת שיכול המלוה לגבות ממנה ולא יגבה מהערב, ואין הערב חושש לב' חששות שמא לא יפרע הלוה בזמנו, וגם שמא יגבה מלוה אחר את הקרקע. וכן **מלוה מעיד ללוה** אם יש ללוה קרקע אחרת וכנ"ל. וכתבו התוס' שאין המלוה או הערב חוששים שהקרקע השניה גזולה, כיון שעכשיו היא בידו.

ערב קבלן שקיבל המעות מיד המלוה ונתנם ללוה, והדין שממני שירצה יפרע תחילה (משא"כ סתם ערב שאין גובים מערב, ואפי' אין לו קרקע בינונית כוונה, אא"כ העמידו את הלוה בדין וחייבוהו ואין לו ממה לשלם) "א"א שדינו כערב ומעיד, וי"א שאינו מעיד דניחא ליה שתהיה עוד קרקע ביד הלוה הרשב"ם מפרש הטעם כדי שלא יטען לו שהקרקע שלו טובה יותר משל הלוה, כגון שהיא בינונית ושל הלוה זיבורית, והתוס' הקשו שא"כ המלוה לא יוכל להעיד ללוה אפי' אם יש לו קרקע אחרת, ועוד שכשאינו ללוה אלא זיבורית גם הקבלן לא יתן אלא זיבורית, ולכן פירשו שהטעם הוא דטריחא ליה מילתא למיקם בדינא, והוא מעדיף שיהיה ללוה הרבה קרקעות שיוכל לגבות ממנו בהרווחה.

פסול נוגע בשני לוקחים - לוקח ראשון אינו מעיד ללוקח שני שקנה מהמוכר קרקע אחרת ומערערים עליה, שמא יבוא בעל חוב ויטרוף ממנו. רשב"ם. ולתוס' הטעם הוא שהלוקח חושש שהיא גזולה ויקחנה הנגזל (אבל לבעל חוב אין חוששים, דאין הלוקח יודע אם יש למוכר בעל חוב). ואם יש לו קרקע אחרת נאמן כגון שקנה הלוקח השני עוד קרקע מהמוכר, או שיש למוכר קרקע אחרת בת חורין, דכיון שיש לבעל חוב מהיכן לגבות חוץ מהלוקח הראשון לא הוי נוגע. ולוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפי' אם אין למוכר קרקע אחרת, דאין לו נ"מ לענין בעל חוב שממילא יגבה ממנו, ואמנם אם הלוקח הראשון קנה באחריות חשיב הלוקח השני נוגע, כיון שאם יגבו מהלוקח הראשון יבוא לגבות ממנו. והקשו התוס' אמאי לא קאמר שלוקח יכול להעיד למוכר על קרקע אחרת אם יש לו עוד קרקע.

למי לא מועילה חזקה

מ"ז. גזלן אין לו חזקה, לריו"ח איירי כשהוחזק גזלן בשדה זו דווקא, ולרב חסדא איירי באלו ההורגים נפשות על עסקי ממון ואין לו חזקה על שום קרקע בעולם, וקיימא לן כתרומיהו. **בן הגזלן** אם טוען שהוא עצמו קנאו יש לו חזקה, וכן אם טוען שראה שאביו קנאה ממנו נאמן במיגו שהיה טוען שהוא עצמו קנאה, ואם טוען שירש מאביו אין לו חזקה דהוי חזקה שאין עמה טענה שהרי לגזלן אין חזקה, ואם טוען שירש מאבי אביו שלא היה גזלן נאמן במיגו שהיה טוען מינך זבינתה, וכן

תמצית מסכת בבא בתרא

עצמה מיד בעלה, ואף בדבר שכופין אותו להוציא גזרו כדן אטו שלא כדן, תוס'. ואם חכמים רוצים לכופו ע"י עכו"ם, חובטין אותו ואומרים לעכו"ם שיאמרו לו עשה מה שישראל אומר לך.

כתבו התוס' שכל דבר שהאדם מחויב לעשות הוא כמו מכר ולא כמו מתנה, כגון קרבן או גט המעושה כדן, אבל מה שמרויח כפרה או שנפטר משאר כסות ועונה אינו סיבה להחשיבו כמכר, דא"כ אף בגט שלא כדן הוא כמכר.

מ"ח: שיטת רבא שתליוה וזבין זביניה וכן מחמת אונס ממון. תוס'. דווקא שכפוהו למכור שדה סתם אחת משדותיו והוא בירר איזו, דתולים שבירר שדה רעה שאינו צריך כל כך, אבל בכפוהו למכור שדה זו לא חלה המכירה, אא"כ המוכר ספר את המעות, או שהיה בידו להשתמש באיזה השתמטות שיכולה להיות כגון המתן ליד עי למחר או להטעות את האנס ולא השתמט.

והלכתא בכל גוונא חלה המכירה אם לא ספר את המעות ולא היה יכול להשתמט דהוי אונס גמור, ואמר רוצה אני ואפי' בשדה זו, וכמו בקידושין.

בקידושין – הכופה אשה להתקדש והסכימה י"א דהוי קידושין דדמי למכירה שמוכרת עצמה למקדש, ולמר בר רב אשי הפקיעו רבנן קידושין אלו כיון שעשה שלא כהוגן ועשו המעות מתנה דהפקר בי"ד הפקר, דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, כדת משה וישראל, וכיון שרבנן אמרו דלא הוה קידושין נמצא שלא קידשה, ובביאה שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות. וי"מ שקידושי כסף דרבנן וביאה דאורייתא, וטעות היא דקידושי כסף לומדים מגז"ש. רשב"ם. והתוס' כתבו דסוגיין ס"ל שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, אף אם לא תלה הקידושין בדעתם, ושאלת הגמ' על ביאה היא, דכיון דאיכא עבירה וכי גם בזה עקרו, ומשני שגם בזה עקרו, והיכא שעשה כהוגן צריך לטעם דאדעתא דרבנן מקדש כדי שיפקיעו רבנן את הקידושין. עוד כתבו התוס' שאף שבמתנה תלויה ויהיב אינה מתנה, הכא בקידושי ביאה הוי כמכר לפי שמתחייב שאר כסות ועונה, שאף שלגבי גט אינו כמתנה מה שנפטר משאר כסות ועונה, שאני התם שברצונו היה נותן לה ולא מגרשה.

מודעה על מכירה באונס – לרב הונא שמכירה באונס הוי מכירה, אין העדים החתומים על השטר נאמנים לומר שמסר המוכר מודעה לפני המכירה המבטלת את המכירה דכיון שהם מודים שהשטר כשר, אינם חוזרים ומגידיים, אמנם אם כתבו שטר מודעה לפני מכירת הקרקע, לא חלה המכירה, כיון ששטר המודעה קודם. וס"ל לרב הונא שכותבים מודעה על מכירה, (אבל לרבא אין כותבים מודעה על מכירה), ובמתנה לא הויא מתנה אם העדים יודעים מה האונס, ואם מוסר מודעה כותבים אפי' אין יודעים מה האונס. ואם ביטל את המודעה בשעת המכר הוי ביטול, אף אם אמר בשעת מודעה שמה

מבעה"ב, אם בעה"ב אמר לו לך חזק וקני מקחו בטל ואפי' למ"ד תלויה וזבין זביניה זביני, תלויה ויהיב לא הוי מתנה, דכוונתו לתובעו בדן, וקרקע אינה נגזלת, ואם כתב לו שטר לרב קנה דס"ל שאם לא היה נותן מעות לא היה עושה שטר. תוס'. ולשמואל לא קנה כיון שכתבו מחמת אימת הסיקריקון עד שיכתוב אחריות נכסים שרק באופן זה תולים שנתן מעות. תוס'. (וכן משמע מהברייתא). ולרב הונא דס"ל דתלויה וזבין זביניה זביני, צ"ל דמודה שמואל היכא שנתן מעות. ולרב ביבי מקבל הגזלן את מעותיו בחזרה ולא קנסוהו שיפסיד את מעותיו, וס"ל דתלויה וזבין לא הוי זביני, ודלא כרב הונא. וכתבו התוס' שמי שקנה מהאיש וחזר וקנה מהאשה, לרב אם כתב שטר קנה, והיינו כשהוסיף לכתוב שטר ראייה אחר הקנין, אבל בשטר קנין עצמו לתירוץ ראשון בתוס' לא מהני, ולתי' שני מהני.

במכירה – לרב הונא אם כופים אדם ע"י תליה או שייסרוהו למכור וקיבל הדמים חלה המכירה, ודווקא מכר דאיכא תרתי יסורים ומתן מעות, דלא מפסיד מידי, אבל מתנה כיון שאינו מקבל כלום לא גמר ומקני. ומסקנת הגמ' שאמר רב הונא דבר זה מסברא, דאגב אונסיה גמר ומקנה. ומ"מ בעי קרא בקרבן דלא נימא שכיון שאינו מתרצה אלא ע"י כפייה הוי זבח רשעים ופסול. אבל אין לדמות דין זה לסתם מכירה שמוכר מחמת אונס שהוא דחוק במעות, ד"ל דשאני אונס של עצמו מאנסוהו אחרים דלא גמר ומקני. ועיין לקמן שיטת רבא, ופסק ההלכה.

מ"ח. בקרבן – כתיב "יקריב אותו לרצונו" מדכתיב "יקריב אותו" מבואר שכופין אותו להקריב מה שנדר, ומאיך בעינן "לרצונו", הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ואין להוכיח מזה שהמוכר בע"כ הוי מכירה, ד"ל דשאני התם דניחא ליה בכפרה ואמר רוצה אני בלב שלם. וכתבו התוס' שאף שחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנים אותם משום דלכפרה קאתו, שאני התם שהם באות על חטא, אבל נדר ונדבה אינם מכפרים, וכוונת הגמ' כפרה במה שמקיים נדרו, ועולה אף שמכפרת על חייבי עשה אינה כפרה גמורה וקבועה.

בגט – גט מעושה ע"י ישראל כשר, וכופין אותו מוכה שחין ובעל פוליוס עד שיאמר רוצה אני ד"ונתן" מדעתו משמע. ואין להוכיח מדין זה שהמוכר בע"כ הוי מכירה, ד"ל דשאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים וגמר בליבו לגרשה, וגם כאן לא מפסיד כלום דכיון שאשתו שונאתו לא תעמוד אצלו בלאו הכי. ואם עישהו עכו"ם מדאורייתא כשר דאגב אונסיה גמר ומגרש. רשב"ם. והתוס' ביארו דאירי באלו שכופין אותם להוציא, ואין כאן פסול "לפניהם" ולא לפני עכו"ם כיון שהעישוי נעשה ע"י דיני ישראל, ואמרו חכמים שפסול וצריכה גט אחר, ואם קיבלה קידושין מאחר צריכה גט מזה ומזה, כדי שלא תהא כל אחת הולכת ותולה עצמה בעכו"ם להחניף לו ולזנות עמו עד שיכריח את בעלה לגרשה ומפקעת

תמצית מסכת בבא בתרא

של מזונות מועיל בזה לשון דין ודברים אין לי וכו'. וכתבו התוס' שאשה יכולה להסתלק ממזונות אף בלשון דין ודברים וכו', דאי איירי בלשון טוב מהני אפי' אחרי שזכתה. ולר"י ראית הגמ' היא שאפשר להסתלק מדבר שלא בא לעולם, אע"פ שלהלכה אין אדם מקנה דשלב"ל, אפי' בלא תנאי גמור (דתנאי גמור מצינו שמועיל בע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה), ואפי' בלא בקשת האשה, ואין אומרים דהוי פטומי מילי בעלמא. ולר"ל מעשי ידיה עיקר, ומ"מ היכא דלא ספקה אינו יכול לומר לה צאי מעשי ידיך למזונותיך.

אבל אם כתב לה כן אחר שנישאת לא מהני, וכמו שמצינו שאין מועיל לומר על שדה דין ודברים אין לי וכו' דאין זה לשון מתנה, וצריך לומר לשון מכירה או נתינה או הפקר. וכתבו התוס' דהמ"ל דאיירי כשכתב לה כשהיא נשואה בלשון טוב, או שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה, או שהבעל עצמו נתן לה, דאף באלו אין לו חזקה אף אם אכל פירות.

אי אפשי בפירות או בפדיון - כתב הרשב"ם שהבעל יכול להתנות בעודה ארוסה לא לזכות בפירות נכסי מילוג שתיקנו לו תחת פירקונה כיון שעדיין לא זכה בפירות, דס"ל לרשב"ם שפירי עיקר, אבל שיטת תוס' דפרקונה עיקר, והא דתנן שתיקנו פירקונה תחת פירות היינו שאינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות, כדי שלא תיטמע בין העכו"ם, או משום שמפקעת פירקונה לגמרי, משא"כ מזונותיה יכולה לחזור בה, וטעם נוסף שאינה יכולה להפקיע את הפירות, משום דידו כידה.

האומר דין ודברים וכו' על ירושה דאורייתא זוכה בה בעל כרחו, אא"כ יתננה בלשון מתנה. ובירושת הבעל אע"פ שכתב דין ודברים וכו' אם מתה ירשנה, או משום דירושת הבעל דאורייתא, ולרב הטעם משום שחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, ודווקא ירושה דאשר הירשים הוו כנכרים לגבי בעל, אבל בנכסי מילוג שזה כלפי האשה עצמה, לא עשו חיזוק כשל תורה. או דשאני ירושה שיש לה שורש מן התורה. או דבפירות כיון דלא שכיה לא עשו חיזוק, אבל בירושה לא שכיה שלא יהיה לאשה נכסי צאן ברזל. תוס'.

בעל שמביא עדים או שטר שאשתו מכרה לו מנכסיה זוכה בהם הבעל, ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ולא היתה לי גמירות דעת למכור (ולא דמי לתלויה וזבין, ששם יש אונס, ומחמת האונס גמור ומקני), דאיירי בנכסי מילוג שכיון שהם שלה אינה מפחדת למחות בו שלא ימכרם. (וע"ע להלן).

הקונה מהאיש וחזר וקנה מהאשה שנתן לה דבר מועט כדי שלא תטרופ ממנו את הקרקע, שכל קרקעות הבעל משועבדים לכתובתה, שהרי כותב לה "כל נכסי אחראים וערבים לכתובתך", מקחו בטל, והיינו שמכירת האשה בטלה, ויכולה לטרופ אחרי מיתת הבעל, אבל בחייו אוכל הלוקח פירות, (והתוס' מביאים בשם רש"י שבג' השדות דלהלן בטל המקח מייד, ובשאר שדות שלו רק משעת טריפה), דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא יכעס, (ולא דמי לתלויה וזבין דהוי זבני, דכיון דהכא ליכא אונס לא גמרה בדעתה להקנות), ודין זה הוא בשדה שכתב לכתובתה

שיבטל לא יהיה ביטול, דאגב אונסיה גמור ומבטל, אמנם במתנה אם יודעים מה האונס לא מועיל הביטול, אבל אם לא יודעים באונסו הוי ביטול. תוס'. ולמר בר רב אשי אם אמרו מודעה היו דברינו נאמנים, מפני שדבר זה ניתן ליכתב כדי להציל את האונס מאונסו, ונאמנים אפי' אם כתב ידם יוצא ממק"א, ולא חשיב חוזרים ומגידיים כיון שאין פוסלים את השטר, וכמו שבאומרים תנאי היו דברינו שנאמנים, ודווקא כשאומרים שהיו קטנים או פסולים אין נאמנים כשכתב ידם יוצא ממק"א. רשב"ם. והתוס' כתבו שאין נאמנים לומר מודעה היו דברינו אלא כשאין כתב ידם יוצא ממק"א, ונאמנים במיגו, כיון שאין חוזרים לגמרי מעדותם.

עדים שאמרו אמנה היו דברינו שלא היתה הלוואה וכתבו שטר והאמינוהו שלא ישתמש בזה בלי הלוואה, (ואם תהיה הלוואה משעבד נכסיו מעכשיו, דלא הוי שטר מוקדם), אין נאמנים אם אין כתב ידם יוצא ממק"א וצריכים אותם לקיום, כיון שקיימו חתימותיהם, עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד, ואין חוזרים ומגידיים, וכתבו התוס' דגם מיגו לא מועיל כאן דלא אתי על פה ומרע לשטרא אפי' במיגו, דמדאורייתא השטר כשר בלא קיום, ולא הצריכו רבנן קיום אלא בטענת מזויף, אבל כשאומרים קטנים או אנוסים היינו אין מודים כלל שהשטר נעשה כדין, ולהכי מהני מיגו, (ולטעון פרוע במיגו דמזויף נאמן כיון שכשטוען פרוע אינו מכחיש את השטר, ולרב הונא גם בזה אינו נאמן). וטעם נוסף כתב הרשב"ם שאין נאמנים משום שאסור להשהות שטר אמנה בביתו, וממילא תולים שלא חתמו על שטר כזה, דאין אדם משים עצמו רשע.

דין הבעל בנכסי אשתו

ואמירת אי אפשי בתקנת חכמים

אם יש לאיש חזקה בנכסי אשתו - אין לאיש חזקה בנכסי אשתו שאם החזיק ג' שנים בנכסי מילוג שירשה מבית אביה, אינו יכול לטעון שקנאם ואבד שטרו, מפני שכולם יודעים שירד לקרקע רק לפירות, (ולא דמי למשכנתא דסורא שצריך למחות כל ג' שנים, דשם לא יזכרו העדים שירד לקרקע למשכון).

ואף במקום שאינו אוכל פירות כגון שכתב לה בעודה ארוסה, דין ודברים אין לי בנכסייך, מ"מ אין לו חזקה מפני שאין האשה מקפידה אם אוכל פירות שלא כדין, ויכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ששתקתי, אבל לא מחלתי, (דאין דרך האשה למחות בבעלה מאחר שזן אותה. רשב"ם במתניי). וכתבו התוס' שצריך לכתוב "ובפירותיך", דלשון "בנכסייך" לא מהני אלא לענין שאם מכרה ונתנה קיים.

מ"ט: ודווקא כשכתב לה כשהיא ארוסה שעדיין לא

זכה בנכסים יכול להתנות, דאין מוכין לאדם בעל כרחו, ודווקא בדבר שיש לו מדרבנן, וכמו שיכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה, דעיקר התקנה לטובתה היא שיתן לה מזונות, אף אם אינה עושה מלאכה, ואח"כ תיקנו שהבעל נוטל מלאכת ידיה תחתיהן, כדאמר רבא שכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שעשו להנאתו שומעין לו, וכיון שכל יום זה חיוב חדש

לר"י השני פטור והראשון חייב מפני שהוא ממונו של שני וכתב "כי כספו הוא", וקנין פירות לאו קנין הגוף.

ג' לרבי יוסי הראשון פטור מפני שהוא תחתיו, והשני פטור מפני שהוא ממונו, דמספקא ליה אם קנין פירות כקנין הגוף או לא וספק נפשות להקל דכתיב "והצילו העדה". רשב"ם. והתוס' כתבו דבלאו הכי לא קטלינן מספיקא, דאפי' ממונו לא מפיקנן מספיקא.

ולרבי אלעזר הראשון חייב מפני שאינו ממונו, והשני חייב מפני שאינו תחתיו, דכתיב "כי כספו הוא" כספו המיוחד לו, וילפינן מיתור, או מדכתיב כספו ולא כתיב כסף. וכתבו התוס' דאיתא בהחובל שלר"א מי שחציו עבד וחציו בן חורין או עבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי אברים, וביארו דהיינו דווקא בשותפין שיש לזה גוף ולזה פירות, וחציו עבד היינו שנתן כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור, אבל בשותפין בגוף יוצא בראשי אברים לפי חלקו.

וה"ה לגבי נכסי מילוג אף אם מכרו שניהם מכרם בטל ויכולים לחזור בהם, כאדם המוכר דבר שאינו שלו.

ולענין דין יציאה בשן ועין באיש ואשה מבואר בהחובל שתליא בפלוגתא זו, דאיתא בהחובל ש"א שיוצא רק באשה, וי"א לא באיש ולא באשה, ומסקנת הגמ' שאם קנין פירות לאו קנין הגוף יוצא לאשה, ואם קנין הגוף אינו יוצא לשניהם, והק' התוס' שכאן מבואר שאם קנין הגוף ישנו בדין יום או יומיים לבעל הפירות, ותי' דהתם לא יוצא באיש משום שמפקיע בזה את הגוף של האשה, או דשאני התם שלא היה לבעל בגוף מעולם, משא"כ מוכר עבדו. ור"י בר ברוך גורס שהמ"ד שלא לאיש ולא לאשה סובר כרבי אלעזר, ואפי' שניהם יחד לא יכולים לשחרר, ולא שייך תקנת אושא.

דיני בעל ואשה בחזקה ומכירה וכו'

אם הבעל החזיק בנכסיה ולא מחתה אין לו חזקה, אבל אם חפר בה בורות שיחין ומערות ולא מחתה יש לו חזקה דאין לו אלא פירות ואינו יכול לקלקל את הקרקע, ואיירי בשדה שאינה עשויה לבורות.

ומה שאין חזקה לנזיקין ומשמע דלא הוי חזקה כלל כיון שלא החזיק כדמחזקי אינשי, היינו שאין שם דין חזקה שא"צ ג' שנים אלא לאלתר הוי חזקה, שאין אדם רואה שמזיקים קרקע שלו ושותק, ולל"ב באמת אף בנזקין בעיני ג' שנים, ואיירי באדם העושה אפי' בשל עצמו קוטרא ובבית הכסא עשן וריח רע, דאפי' אחרי ימים רבים אין חזקתו מועילה להזיק את חבריו.

אם אדם מהשוק החזיק בנכסי אשה לרב לא הוי חזקה, דיכולה לומר שסמכה על בעלה שימחה (ואפי' אם כתב דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן, מ"מ סומכת עליו שימחה כיון שאם מתה יורשה. תוס'), או שלא אכל אלא את הפירות של הבעל ולכן לא מחתה ולדייני גולה הוי חזקה, ואם אכל מקצת בחיי הבעל ושלש שנים אחר מיתת הבעל, נאמן לומר שמכרה לבעל וקנה מהבעל, מיגו שהיה טוען מינך

שהזכירו בשטר הכתובה, או שיחד לכתובתה שאחרי הנישואין עשאה אפותיקי, אע"פ שלא נכתב בכתובה. רשב"ם. ולתוס' הכונה לנכסי צאן ברזל. או שהכניסה אותה מבית אביה ושמנו אותה נכסי צאן ברזל ששמים את שוים בשעת נישואין, ואם פחתו פחתו לו, ואם הותירו הותירו לו. רשב"ם. ולתוס' הכונה לקרקעות ששמו אותם לתוספת כתובה. ואף שכל נכסי הבעל משועבדים לכתובתה, בג' שדות הללו מקחה בטל, כיון שיותר סומכת עליהם לשיעבוד. וכ"ש שבשאר נכסי הבעל ג"כ מקחה בטל, דלא הסכימה למכור אלא משום איבה, שאם לא תמכור ללוקח יאמר לה ענין נתת במיתה או בגירושין. אבל נכסי מילוג מקחו קיים שכיון שהם שלה אינה מפחדת למחות בבעלה שלא ימכור.

ג' אשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה הבעל מוציא

מיד הלוקוחות, ואפי' מכרה רק גוף ולא פירות (שהרי הפירות של הבעל והגוף שלה) לא חלה המכירה, ואע"פ שכשמתה לא שייך טעם דפירוקנה, ואת הגוף הרי מכרה, מ"מ הבעל מוציא מיד הלוקוחות, שכך תיקנו הסנהדרין כשגלתה לאושא, דאלמנה לשיעבודא דבעל משום איבה, ועשאוהו לוקח ראשון, ואמנם מועילה המכירה שאם הבעל ימות בחייה יטלם הלוקח.

בעל שמכר נכסי אשתו ומת, האשה מוציאה מיד

הלוקוחות גוף הקרקע והפירות מכאן ולהבא, שאין לבעל אלא פירות בחייה.

אם הבעל והאשה מכרו שניהם את השדה לאדם

אחר שהבעל מכר פירות והיא מכרה את הגוף, או שהאשה מכרה לבעלה, לל"ק זכה הלוקח, ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, כיון שבנכסים שלה אינו מקפיד אם לא מוכרת, וזהו אם יביא ראייה בעדים או בשטר מקחו קיים. ובל"ב מבואר שדווקא אליבא דר"א (לגבי מוכר עבדו וכדלהלן) אפי' כשמכרו שניהם לא חלה המכירה, וכ"ש אם מכרה לבעלה, אבל לשאר השיטות הוי מכר, ובכחאי גוונא אם הביא ראייה המקח קיים.

קנין גוף ופירות לדין יום או יומיים

המוכר עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום והכהו אחד מהם ועמד יום או יומיים ואח"כ מת, שהדין שבישראל אם מת אפי' לסוף שנה נהרג, וחובשין אותו, אבל בעבד שהכהו האדון ומת אחרי יום או יומיים פטור (ויומיים היינו יום שהוא כיומיים, והוא מעת לעת. תוס'), ואם הכהו אחר חייב, דעבד כנעני הרי הוא כישראל לכל דבריו, דיליף לה לה מאשה.

לר"מ הראשון פטור והשני חייב מפני שאינו תחת הראשון וכתב "ומת תחת ידו", וקנין פירות כקנין הגוף וקנין הגוף אינו כלום, דאין גופו עומד אלא לפירותיו. רשב"ם. ולולא טעם זה אין סיבה לדרוש תחת יותר מכספו. תוס'.

תמצית מסכת בבא בתרא

שטר, ולא אמרינן לגלויי זוזי קא בעי, וכן בכתב שטר ואח"כ נתנה דמיים. תוס'.

נ"א: ולענין אכילת הפירות בשדה שהבעל מכר לה, לרב ולרב הונא בר אבין הבעל אוכל פירות דלא גרע משדה שנפלה לה בירושה, ורק במתנה ס"ל לרב שאינו אוכל פירות דנותן בעין יפה הוא נותן. ולרבי אלעזר ורבי יוחנן בין במתנה בין במכר אין הבעל אוכל פירות, מפני שכוונתו לשם מתנה, וכתב לשון מכר כדי ליפות את כוחה. ולרבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור לגירסת הספרים ס"ל שאין הבעל אוכל פירות, ולגירסת ר"ת הבעל אוכל פירות. ולר"י המוכר לאשתו לא קנתה ורק במתנה קנתה.

שיטת רבא שאם קנתה במעות טמונים לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי, ואם קנתה במעות שאין טמונים קנתה והבעל אוכל פירות, דלא שייך כאן גלויי זוזי.

המגרש אשה ע"י שורק גט לחצרה הוי גט, ואע"פ שהבעל אוכל פירות, דא"צ שתאכל פירות אלא שתוכל למכור או לתת את השדה במתנה, ולכן בשדה שהבעל נתן לה שאינה יכולה למכור, כיון שלא נתן לה על דעת למכור, אינה יכולה להתגרש, ואף ששכירות מועילה לקנין חצר, שכירות עדיפה מאשה, דשכירות עוברת בירושה, אבל באשה אם מתה הבעל מוציא מיד הלוקחות. ובירושלמי משמע שזכית האשה תלוי באכילת פירות החצר, ושיטת ר"י שרק כשהשאל הבעל מקום לאשה אינה יכולה להתגרש בקנין חצר, אבל במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות, וכתב עוד שאע"פ שאין הבעל אוכל פירות, מ"מ יקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. תוס'.

נ"ב. אין מקבלים פקדונות מנשים עבדים ותינוקות שמא גנבום מבעליהם ואזונייהם ובעה"ב שהקטנים גרים שם, ואסור לסייע ידי עוברי עבירה, ואם לא יקבלו מהם יחזירו למקום שגנבו, ואם קיבל מהאשה יחזיר לה שאין להחזיקה שגנבה, ואם מתה יחזיר לבעל שאף אם הם שלה הוא יורשה, ואם קיבל מהעבד יחזיר לו, ואם מת יחזיר לאדון דבסתמא כל מה שקנה עבד קנה רבו, (וה"ה אם נשתחרר העבד ואח"כ מת, דסתם עבדים גזלנים הם, אבל באשה אם נתגרשה ואח"כ מתה יחזיר ליורשיה), ואם קיבל מהקטן יעשה לו סגולה שהרי אינו יודע לשמור, וישמרם עד שיגדל, י"מ ספר תורה ללמוד בו והקטן קיים, וי"א דקל שיאכל ממנו והקטן קיים, אבל בעיסקא לא שמא יאבד הקטן, ואם מת הקטן יחזיר ליורשיו, ואם אמרו בשעת מיתתן (אורחא דמילתא נקט, דבזמן אחר יכולים להחזיר בעצמם) של פלוני הם, יתנם למי שאמרו, ואם לאו כגון שאינם נאמנים או שנראה שאינם אמידים המפקידים, וי"מ שהם לא אמידים שיתנו להם ע"מ שלא יהיה לבעליהם חלק בו יעשה פירוש לפירושם ויחזירם לבעליהם ולא למי שאמרו, מפני שמתביישים לומר שהם של הבעלים וגנבו מהם.

זבינתה, שאע"פ שאריס אינו יכול לטעון שקנה את השדה, סתם אריס אין זמן לאריסותו, אבל כאן יכול לטעון שהבעל מכר לו אם הוא יירש אותה, שהרי כשמת בטלה המכירה והוי כיווד מחדש לשדה, והאשה שתקה ג' שנים. וכתבו התוס' שאם אכל מקצת בחיי הבעל ומקצת לאחר מיתתו לא הוי חזקה.

נ"א. אשה שהחזיקה בנכסי בעלה אע"פ שייחד לה קרקע אחרת למזונותיה שאין לתלות שירדה לפירות ולכן לא מיחה הבעל, אין לה חזקה מפני שאין הבעל מקפיד אם אוכלת יותר. ואם הביאה האשה ראייה שבעלה מכר לה את הקרקע, תלוי אם חל הקנין או לא, וכדלהלן, וכן בשטר הודאה וזכה האשה בקרקע. תוס'.

קנין קרקע - נכסים שאין להם אחריות נקנים בכסף שטר וחזקה, ואמר שמואל שבמכר לא קנה בשטר עד שיתן מעות, אא"כ הוא מוכר את שדהו מפני רעתה דגמר ומקני מיד ומעות הוו הלוואה, או שנתן מעות וכתב לו לשון מכר כדי ליפות את כוחו. לרשב"ם כותב לו גם מכר וגם מתנה כדי שיהיה לו אחריות כמכר, ולא יהיה בה דינא דבר מצרא כמתנה. והתוס' הקשו שמתנה שיש בה אחריות יש בה דינא דבר מצרא, ועל כן ביארו שכותב לו שתי שטרות, ואם יבוא הבר מצרא יוציא רק שטר מתנה. או שהיפוי כח הוא לענין מה מכר יחד עם הבית, וכדלהלן ע"א. או שהנ"מ בלשון מתנה שאינו צריך לשלם. או שכותב לו רק מכורה או רק נתונה, ומכורה היינו יפוי כח שיהיה לו אחריות על המתנה.

קנין שטר - לר"א דעידי מסירה כרתי כשר לכתוב שטר על חרס שיכול להזדיף, והא דאמר לא הכשיר ר"א אלא בגיטין, הכונה לכל שטרות קנין לאפוקי שטרות ראייה, או דאיירי הכא בכתב ידו שאין יכול להזדיף. ולר"מ דעידי מסירה כרתי, צריכים העדים לחתום על דבר שאינו יכול להזדיף, ואפי"א אם יש עידי מסירה צריך שיהיה השטר מוכיח מתוכו, (כמו שמצינו שלר"מ אם כתב לגרש את הגדולה לא יכול לגרש אפי"א אותה, כיון שאין מוכח מהשטר למי נכתב). תוס'. והקשו התוס' מה החידוש שמועיל שטר שאינו שוה פרוטה, בשטר קנין שאינו קונה בתורת כסף, שהרי המוכר נותנו, וקרקע אינו נקנה אגב כסף.

לוה מהאשה וגירשה (או מהעבד ושחררו) וכתב שטר ושעבד נכסיו, אינו חייב להם כלום, דכוונתו לגלויי זוזי, שאני התם דלא ניחא ליה להיות "עבד לוה לאיש מלוה", אבל בשטר מכר לא שייך סברא זו, ואפי"א קיבל אחריות הרי עדיין לא טרפוה מהלוקח. וכתבו התוס' שבעבד אין חילוק בין לוה למכר, דמה שקנה עבד קנה רבו.

המוכר שדה לאשתו לרב נחמן קנתה, ואין אומרים שכוונת הבעל לגלויי זוזי שהטמינה ממנו, ולא התכוון למכור, וליכא גמירות דעת למכירה, ואם כתב לה שטר מכר פשיטא שקנתה דודאי אין כוונתו לגלויי זוזי, וגמר ואקני לה. ואם אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשטרא איקני, קנתה בכסף בלא

תמצית מסכת בבא בתרא

דמוכחא מילתא שהם של אביהם כיון שרשומים על שמו, ומ"מ אביהם כיון שיכול להביא עדים, אם אין לו עדים נראה שאינם שלו.

ור"פ מקשה על שמואל שהרי אין טוענים לבן מה שאביו לא היה יכול לטעון, ומה שמצינו שחזקה ליורשים הוי חזקה אע"פ שאינם טוענים שאביהם קנאה, התם הרי אביהם היה יכול לטעון לקוח הוא ביד. וכמו שמצינו שרבא הוציא מיתומים זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא, אף שהמערער לא הביא ראיה שהשאלים לאביהם, מחמת שהם דברים העשויים להשאל ולהשכיר, דאינו נאמן לטעון בהם לקוחים הם ביד.

וכתבו התוס' שבדברים העשויים להשאל ולהשכיר אינו נאמן לטעון לקוחים הם ביד, אפי' בדברים שאין דרך למכור ואין דרך להטמין, (וגרסו אחרת בגמ' שבועות מ"ו). עוד כתבו התוס' דסתם ספרים עשויים להשאל ולהשכיר, ומה שמבואר בב"ק ק"ד שאם יצא על המחזיק שם גניבה ישבע כמה הוציא ויטול, ואינו נאמן במיגו שיטען השאלתי לך, ו"ל דאיידי באדם שאין דרכו להשאל לו, או דאינו נאמן במיגו משום דהוי מיגו להוציא, אע"פ שנוטל דמים שהוציא.

הלכה - לר"ח הלכה כשמואל, שכשהגמ' מסיימת ב"קשיא" לא בטלו דברי האומר, אבל כשהגמ' מסיימת תיובתא דפלוני תיובתא בטלו דברי האומר, ולרשב"ם אין הבדל בין קשיא לתיובתא דבטלו דברי האומר, ותיובתא היינו ממשנה או ברייתא, וקשיא היינו מדברי אמוראים, ואין הלכה כשמואל.

קנין חזקה

נעל או גדר או פרץ בפני עדים הרי זו חזקה מיד ואינו יכול לחזור בו, וקונה במתנה או נכסי הגר או חלוקת ירושה, וכל האמור לעיל בתנאי חזקה איירי בחזקה שיש טענה כנגדה.

הקובע מנעול בדלת לנעול בו הוי חזקה.

המוסר מפתח לחבירו למכור או להשכיר לרשב"ם הוי חזקה, ולתוס' לא הוי חזקה, ולא מהני מסירת מפתח אלא שאצ"ל לומר לך חזק וקני, ורק בבדיקת חמץ חייב מי שהמפתח אצלו, מפני שהוא בידו לבדוק.

הסוגר את הדלת ונועל במפתח לרשב"ם לא הוי חזקה, דאינו אלא עושה מצוה לשמור בית חבירו, ומבריח ארי הוא, ולתוס' קנה, ולא דמי למבריח ארי דהכא מוכחא מילתא שהבית שלו, שהרי בנעילה הוא מונע מכולם להכנס.

מתי צריך לומר לך חזק וקני - אם מחזיק בפני המוכר אין צריך המוכר לומר לך חזק וקני ואם נתרצה המוכר בכך וכך מעות, והחזיק בפניו קנה, דניחא ליה בהאי חזקה ולכך שתק, והלוקח חייב לתת לו דמי מקחו, ושל"א בפני המוכר כגון שהוא בעיר אחרת, או באותה העיר ומחזיק שלא מדעתו, צריך לומר לך חזק וקני, ובמקום שרגילים לכתוב שטר אפי' נתן מעות אינו קונה עד שיכתוב שטר, אא"כ פירש שיקנה בכסף. ורב הסתפק

דין מעות שביד האשה - אם האשה אומרת תן לפלוני שהם שלו, נאמנת במיגו שיכלה לתת להם בעצמה, ואפי' אם הבעל אומר שהממון שלו, אין לו כח להוציא מידה, ובשעת מיתתה אין לה מיגו, וכן אם תקף הבעל מידה אין לה מיגו, ודווקא במעות טמונות, אבל במעות שאין טמונות הרי הם שלה ואם תקף מוציאים מידו. ואם היא נושאת ונותנת בבית אינה נאמנת לומר שהמעות שלה או של פלוני, ועליה להביא ראיה, ואם אינה נושאת ונותנת בחיי בעלה, וממון בעלה מצוי אצלה, ילח"ס אם דינה כנושאת ונותנת או לא.

אשה שנתגרשה יש לה חזקה כשאר כל אדם.

חזקה באב ובן - אב ובן אין להם חזקה זה על זה, ואם חלקו לרב יוסף אין להם חזקה, ולרבא יש להם חזקה, וכן הלכה, וכן מבואר בברייתא.

אחד מהאחים שהתעסק בירושת כל האחים ויצאו שטרות קנין והלוואה על שמו, וטוען שהממון שלו מבית אבי אמו ואין אחיו מן האב יורשים עמו, לרב עליו להביא ראיה שזה שלו דבסתמא כיון שהוא מתעסק בנכסים נרשמו השטרות על שמו, ואינו יכול להוציא את הממון מחזקת האב, ולשמואל על האחים להביא ראיה שזה לא שלו כיון שבשטר כתוב שזה שלו, וצריכים לפסול את השטר. ובברייתא מבואר כשיטת רב.

נ"ב: וכן אם האשה התעסקה בירושה ויצאו שטרות על שמה, עליה להביא ראיה שהם שלה, ואע"פ שכבוד הוא לה שסומכים עליה ב"ד, ובני אדם משבחים אותה על כך, מ"מ אינה נאמנת, דאדרבה יש לחוש שיש לה הוראת התר כיון שטורחת עבור היתומים. תוס'. ואיתא בירושלמי שלאחר מיתת האב או הבן או הבעל או האשה יש חזקה בנכסיהם.

בביאור שיטת רב-

רב חסדא אומר שדווקא אם אין חלוקים בשום דבר בעולם אפי' בעיסתם עליו להביא ראיה דאז אין במה לתלות שהגיע לו ממון אחר, אבל אם חלוקים בעיסתם על האחים להביא ראיה, שהרי יתכן שקימץ מעיסתו שהיה עצרן ביותר ומזה נתעשר. וכתבו התוס' שאף שטוען שזה ירושה מאבי אמו, נאמן במיגו שהיה טוען שמעיסתו קימץ.

נחלקו רבה ורב ששת איזה צריך להביא, לרבה צריך להביא עדים, ולרב ששת צריך לקיים את השטר וכיון שקיימוהו ודאי חקרו כראוי, והשטר הרי רשום על שמו. ולהלכה צריך עדים.

לשמואל רב מודה היכא שאותו אח מת, שדווקא אביהם יכול למצוא ראיה שזה שלו, אבל היתומים אינם יודעים היכן יש ראיה. וכתבו התוס' שאין הטעם משום שטוענים ליתומים שאם אביהם היה קיים היה מביא ראיה, דא"כ למה יורשים צריכים להחזיק ג' שנים, דיילמא לאביהם היו עדים, אלא הטעם משום

תמצית מסכת בבא בתרא

ודווקא בנכסי הגר (או במתנה. תוס'), אבל במכר יכול לקנות י' שדות נפרדות ע"י שמחזיק באחת, דסדנא דארעא חד הוא, ודווקא כשנתן למוכר דמי כולם, ואל"כ לא קנה אלא כנגד מעותיו.

שתי בתים זה לפניו מזה יכול לקנות כל בית ע"י חזקה בו, ואם החזיק בפנימי יכול לקנות גם את החיצון אם לכך נתכוון כיון שיש לפנימי דריסת רגל בחיצון לצאת משם, אבל לא יכול לקנות ע"י הפנימי רק את החיצון, ואם החזיק בחיצון לא יכול לקנות גם את הפנימי כיון שאינו משועבד לחיצון.

הבונה פלטרין גדולים בנכסי גר שמת לא קנה, דליבני בעלמא הוא דמפיך דתחילת הבנין אינו עיקר אלא גמרו, ומעיקרא עיילי בה ברווח, והשתא עיילי בה ברווח, ואם בא אחר והעמיד שם דלתות השני קנה, ד"נעל" היינו העמדת דלתות, אבל בנה לא קטני. וכתבו התוס' דלא דמי לסיוד וכיור שהשיב את הבנין, אבל הכא עד הגמור לא השביח את הקרקע, עוד כתבו דמה שמועיל בקרקע רפק בה פורתא, היינו דווקא בשדה העומדת לחרישה.

המוצא פלטרין בנכסי הגר ואין לו מה להוסיף ולגמור את הבנין, וסד בהם סיוד אחד, או כיור אחד, אמה על אמה כנגד הפתח ששם רואים יותר לנוי, קנה, אבל במקום אחר צריך יותר מטפח.

המציע מצעות בנכסי הגר ושכב שם על הקרקע קנה, ואע"פ שלא תיקן את הקרקע אלא השתמש בה, והמקור של חזקה הוא מ"ישבו בעריכם אשר תפשתם" או מדכתיב "ירשתם אותה וישבתם", ושכיבה בכלל ישיבה. וכתבו התוס' שאם הלך בבית או שכב אפי' על מיטות מוצעות לא קנה, ודווקא בהציע קנה. וכמו שמצינו שקונים עבד כנעני ע"י שהעבד משמש את רבו הנעיל את מנעלו או התיר מנעלו, או שהוליך כליו אחריו לבית המרחץ, או שהפשיטו או הרחיצו או סכו או גרדו או הלבישו או הגביהו להעלותו למיטתו, ושימש לרבו שנסמך עליו, וכן כשנסמך ונשען בשכיבתו על הקרקע קנאה. ואם הגביה העבד את האדון לת"ק לא קנה שאין הגביה קונה בני אדם שאין דרך להגביהם, אלא במטלטלין, ולר"ש קנה, שהגביה קונה בכל מקום אפי' ברשות מוכר, משא"כ במשיכה ומסירה, וגם קונה ברה"ר ובסימטא.

נ"ד. הזורע לפת בנקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר או דבר אחר, לא הוי חזקה, דהזריעה אינה משביחה את הקרקע, (משא"כ רפק ביה פורתא שהוא מועשה בגוף הקרקע שיש בו שבח), והשבח אח"כ הוא בלי מעשה, ואכילת הפירות אינה חזקה כיון שאין בזה תיקון לקרקע, וגם לא נהנה גופו מן הקרקע (כמו במציע מצעות בנכסי הגר).

במתנה אולי אף שלא בפניו אצ"ל לך חזק וקני, דבעין יפה הוא נותן שמחמת חיבה נתן לו וניחא ליה שילך ויחזיק והוי כאילו אמר לו שיחזיק, ולשמזאל אם במכר שנותן לו מעות עכשיו או אח"כ צריך לומר כ"ש במתנה שמפסיד ממון ויש לומר שעד שהחזיק כבר חזר בו, וס"ל דלא אמרינן שנותן בעין יפה אלא לאחר שהחזיק ונתקיימה המתנה.

נ"ג. שיעור החזקה - המוסיף על הגדר והשלימה לעשרה, אם כבר קודם לא היו יכולים לעבור דרכה שהיתה בנויה בשיפוע או על מקום מדרון לא הוי חזקה דהוי בנין בלא צורך, ואם היו נכנסים בה ברווח ועכשיו נכנסים בדוחק, אף שהוסיף רק כל שהוא הוי חזקה, ודין זה הוא גם כשהשלימה לפחות מ', ואורחא דמילתא נקט. וה"ה נעל אם סתם פירצה כל שהוא שהיו נכנסים ברווח ועכשיו נכנסים בדוחק הוי חזקה.

וכן בפירצה אם כבר לפני שהוסיף על הפירצה היו יכולים להכנס לא הוי חזקה, ואם היו נכנסים בדוחק ועכשיו כשהוסיף כל שהוא נכנסים ברווח, הוי חזקה.

הסותם נקב בנכסי הגר או בקונה מחבירו ע"י צרור ועצר את המים שלא ישטפו את השדה מלהכנס לשדה, או שפותח נקב ע"י נטילת צרור ויצאו המים מהשדה, לא הוי חזקה, דאינו אלא מבריא ארי וכל ישראל נצטוו להציל ממון חבריהם מנזק, ואינו קונה אלא כשגדר או פרץ או תיקן תיקון הנצרך לגוף השדה, כגון משקה או זומר או זורע או קוצר, והסותם נקב שלא יצאו המים שבה הנצרכים להשקיית השדה, ודמי לחורש שמפיפה את השדה, או שפתח פתח שיוכלו המים מהנהר להכנס לשדה הוי חזקה.

חזקה בשתי שדות סמוכות -

שתי שדות שיש מיצר ביניהם אם החזיק באחת כדי לקנותה קנה, ואם התכוון לקנות גם את השנייה לא קנה אלא אותה מפני שהמיצר מפסיק, (ולולא המיצר היה קונה את הכל אף בלא כוונה אלא בסתמא), ואם התכוון רק לשנייה לא קנה כלום דאין אדם קונה שלא מדעתו.

נ"ג: והגמ' מסתפקת אם כוונתו לקנות את שתיהם עם המיצר, או שהחזיק במיצר וכוונתו לקנות את שתיהם, האם קונה כיון שהמיצר הוא אחד עם הקרקע, או שכל שדה נחשבת בפני עצמה שהמיצר מופלג מן השדה גבוה או נמוך, ולא קנה אפי' את המיצר. ואף אם החזיק בשדה לא קנה את המיצר, י"ל שאם החזיק במיצר קנה את השדה, כיון שהוא משועבד לשדה לשומרו, כמו שקונה י' בהמות באפסר אחד כיון שהאפסר משמר את הבהמות, או דילמא לא קני, ולא דמי לאפסר כיון שאין איגודו בידו.

איך קונה את כל השדה - שדה שמיצריה מסומנים בד' רוחותיה והכיש בה מכוש אחד והשדה עומדת לחרישה, לרב קנה את כולה בין במכר בין בנכסי הגר, ולשמואל לא קנה אלא מקום מכושו בלבד, ודווקא בנכסי הגר, אבל במכר יכול לקנות 'י שדות ב'י מדינות ע"י חזקה באחת, והלכה כרב, ושדה שאין מיצריה מסומנים לרב קונה כשיעור חרישת צמד שוורים שורה אחת וחזרה עוד שורה, וכתב הרשב"ם ששורה היינו מקצה לקצה, וכיון שקנה שתי שורות קונה את כל השדה. והתוס' כתבו שבשדה גדולה לא היו חורשים במענה אחד את כל אורך השדה, ולא משמע בסוגיא שקונה את כל השדה.

נ"ד: קנין ישראל מנכרי - נכרי המוכר קרקע לישראל ונתן הישראל מעות ועדיין לא החזיק, לשיטת שמואל יצאה הקרקע מרשותו, לרשב"ם הטעם משום דעכו"ם כל קניינו בכסף, ולתוס' דווקא בעבד עברי כל קניינו של עכו"ם בכסף, אבל בעלמא אין קונה בכסף אלא במשיכה, וקונה קרקע בכסף כדאשכחן בעפרון, אבל בשטר לא קני, והישראל לא קונה עד שמגיע השטר לידו דאפי' מישראל אינו קונה בלא שטר, במקום שרגילים לכתוב שטר, וכ"ש עכו"ם דסתם עכו"ם אנסים הם ואין בדעתו לקנות בלי שטר, (ואנן שהדי שאין כוונתו לקנות אלא בשטר כמו שקונה מישראל, כיון שלא אמר אי בעי בכספא איקני. תוס'). וכל המחזיק בקרקע זו זכה. והביא הרשב"ם י"א שצריך להחזיר מעות ללוקח ראשון, והרשב"ם סובר שא"צ לתת מעות, ואם יכול הלוקח לתבוע את המעות מהעכו"ם יתבע, (אע"פ שע"י כך יחזור העכו"ם ויגזול את המחזיק, ולמחזיק מותר להשתמש מן העכו"ם אע"פ שהלוקח הראשון מפסיד, אבל אם המחזיק רוצה לתת מעות ללוקח, והלוקח מפקיע ממנו את הקרקע ע"י העכו"ם, הוי מסור ממש). אמנם השני נקרא רשע, דלא גרע מעני המהפך בחררה. ובלוקח מישראל אע"פ שלא קנה השני לא יצאה הקרקע מיד הראשון, ושניהם יכולים לחזור בהם, ואין אחר יכול להחזיק בה.

אביי שואל שדברי שמואל הללו סותרים את דעתו שדינא דמלכותא דינא, שהמחזיק על פי חוק המלך הנהוג בעיר אין בו משום גזל, והרי המלך אמר שא"א לקנות בלי שטר, וא"כ איך יזכה בה השני, אלא יזכה בה הראשון על פי דינא דמלכותא כשיגיע השטר לידו. ורב יוסף אמר שכדברי שמואל הנ"ל פסק רב יהודה, שרוב שמועותיו משמואל רבו, וס"ל לרב יוסף שאין בזה דינא דמלכותא. וענה לו אביי ששם בעלי השדות לא היו משלמים טסקא, וחוק המלך שמשלם הטסקא מקבל את הקרקע, וא"כ הראשון לא יכול למכור, והשני שהחזיק ע"מ לתת טסקא למלך קנה, אבל קרקע שבכח הנכרי למוכרה, מוציאים אותה מהמחזיק ונותנים אותה לראשון כשיהיה שטר בידו.

שיטת ר"ח שאין הלכה כשמואל, שהרי יש סתירה בדבריו, ולרשב"ם הלכה כשמואל, כמו שפסקו כמה אמוראים.

רב נחמן סובר כשמואל שהקונה קרקע מעכו"ם בכסף הקרקע הפקר, (וכן שלח רב הונא בר אבין בשם

הקוצץ ענפים מדקל של קרקע הגר אם בא להשיב את הדקל והיינו שקצץ משני הצדדים, קנה, ואע"פ שיתכן שהתכוון להאכיל בהמותיו, מ"מ מסתמא להחזיק נתכוון. ואם קצץ כדי להאכיל לבהמותיו לא קנה ואינו יכול לטעון שנתכוון להשיב את הדקל. ואע"פ שממילא יש תועלת לדקל הוי כמחזיק שלא מדעת, ואף אם מתכוון לקנות הוי כהולך בשוק ומתכוון לחזקה, דבעינן שיתכוון בתיקון עצמו לשם חזקה, ואם קצץ מצד אחד שמקלקל את האילן לא קנה.

המחזיק בשטרותיו של גר לא קנה, שטרות לא קנה מפני שאין כוונתו להחזיק את השטרות שלא מדעתו כמו חצר, דהיכא שידוע ואינו מתכוון לקנות אינו קונה שלא מדעתו. (וכן בדבר שאינו רגיל שיהיה אין החצר קונה שלא מדעתו). תוס'.

המנקה את הקרקע מקיסמים ועשבים רעים, אם כוונתו ליפות את הקרקע קנה, והיינו באופן שלקח את הגדולים והקטנים, שאז אפשר לתלות שכוונתו לקרקע, אבל אם כוונתו לקיסמים, והיינו באופן שלקח רק את הגדולים הראויים לשריפה, לא קנה, דלקיטת פירות לא קונה את הקרקע.

המוציא את התקלות מהקרקע שמסיר את המכשולות ומשוה פני הקרקע, אם כוונתו ליפות את הקרקע שתהיה חלקה ולא תישבר המחרישה קנה, והיינו באופן שלוקח מהתל וזורק לגומא, אבל אם כוונתו לעשות בי דרי גורן, והיינו שהשוה את סביבות התל לתל שלא יהיה התל זקוף כ"כ, ואת סביבות הגומא לגומא, ונמצאת הקרקע מחולקת למקומות מקומות, לא קנה, דכיון שאחרי הגורן ירצה לזרוע שם ולא יוכל הוי קלקול, וכל בכל תיקון שסופו לסתור מעיקרא לאו מתקן הוא, אמנם כתב הרשב"ם שאם רצה לעשות שם גורן קבוע נראה שאין לך חזקה גדולה מזו, אבל שיטת ר"י דאורליינ"ש שאין דרך לדעת אם כוונתו לקבוע, ופירש בסוגיא דבי דרי היינו מקום להעמדת בהמות.

וכל החזקות הללו הם בין בנכסי הגר בין באחים שחלקו בין במתנה בין במכר. רשב"ם.

הפותה פתח לכניסת מים אם כוונתו להשיב את הקרקע ע"י השקית השדה, והיינו שפתח רק בצד אחד שיתעכבו המים ויהיו הדגים ניצודים מאליהם, קנה, ואם כוונתו לצוד דגים, והיינו שפתח משני צדדים, אחד להכניס ואחד להוציא, לא קנה.

האוכל פירות דקל רק מצד אחד שלו, ובא אחר ורפק תחתיו פורתא, השני קנה, מפני שהראשון לא אחזיק כדמחזקי אינשי.

המצייר בכותל בית של גר שמת, צורת חיה או עוף, קנה, וא"צ שיהיה אמה על אמה וכןגד הפתח.

תמצית מסכת בבא בתרא

נ"ה: פאה - נחל, שלולית מקום קיבוץ מי גשמים, וי"א אמת המים, דרך הרבים ט"ז אמה או היחיד ד' אמות שביל הרבים שהולכים שם רבים ברגליהם ולא עגלות וסוסים או היחיד שהילוכם קבוע בין בימות החמה בין בימות הגשמים שלא זורעים שם, (לרשב"ם לא זו אף זו קתני. ולתוס' קמ"ל דרך הרבים שלאילנות אין מפסיק אלא גדר, ושביל הרבים קמ"ל שבעינן שיהיה קבוע גם בימות הגשמים), מפסיקים לפאה והיינו שצריך להניח פאה בשתי המקומות, המיצר והחצב לרב אסי אין מפסיקים, ולרבי מפסיקים.

טומאה - הנכנס בימות הגשמים לבקעה שדינה כרה"י כיון שבימות הגשמים אין מהלכים שם, ובאחת משדותיה יש טומאה, ואינו יודע אם נכנס לשדה זו, לחכמים טמא, ולר"א טהור (התוס' גורסים רבי אלעזר) דספק ביאה טהור, ורק ספק מגע טמא, ואם יש מיצר או חצב בין השדות אליבא דר"א, לרב אסי אין מפסיקים, ולרבי מפסיקים.

ביאור מחלוקת ר"א וחכמים בספק ביאה - לרשב"ם חכמים מטמאים כיון שזה נחשב ספק אחד אם הלך עד הקבר והאהיל או לא, ולר"א יש ב' ספיקות, א' אם נכנס, ב' גם אם נכנס יש ספק אם הגיע למקום הטומאה. ולרש"י בע"ז ע. איירי בשדה מלאה טומאה שיש רק ספק אחד, וטעמא דר"א דס"ל דספק ביאה טהור, דספק טומאה ילפינן מסוטה, ושם יש ודאי סתירה, וטעמא דחכמים משום שיש רק ספק אחד. ולר"ת רבנן מטמאים אפי' בכמה ספיקות (ולומדים זאת מסוטה, ואף ששם זה רק ספק אחד, מ"מ גם בזה היה צריך להיות טהור), ולר"א אינו טמא אלא בספק אחד, דאין לך בו אלא חידושו.

שבת - המוציא חצי גרוגרת לרה"ר והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת, לת"ק בהעלם אחד חייב אפי' בשתי רשויות, בשתי העלמות פטור דאם נודע לו בינתיים שהוא שבת ידיעה מחלקת, ולרבי יוסי אף בהעלם אחד אם הוציא לשתי רשויות פטור, ושיטת ר"ח שאם הוציא לשני רה"ר חייב, כמו שמצינו שהכותב אות אחת בצפורי ואות אחת בטבריה חייב, ורבי יוסי איירי שהוציא משתי רשויות, ולר"י נראה ששאני כתיבה שנגמרה המלאכה בכתיבת ב' אותיות, אבל בהוצאה לא חשיב הוצאה עד שיקרבם.

נ"ו: איזה הפסק יש בין שתי הרשויות - לרבה צריך רשות היחיד ביניהם, אבל כרמלית כגון בקעה לא, דמדאורייתא בטלה להכא ולהכא. ולאביי אפי' כרמלית אבל פיסלא חתיכת עץ או עמוד לא, (לרשב"ם איירי בגבוהה י' או פחות ואין ברוחבה ד', והיא מקום פטור, ומותר אף מדרבנן לטלטל משום לרה"ר או רה"י או מהם לשם, ולתוס' איירי ברוחבה ד' ונמוכה מ', והיא כרמלית אך כיון שהיא קטנה אינה חשובה להפסיק בין הרשויות), ולר"ב אפי' פיסלא מפסיק דלא גרע ממיצר וחצבא, דס"ל שרשות שבת כרשות גיטין שכמו שאם הקנה לה חצירו כדי שתתגרש, ונפל הגט על הפיסלא, אינה מגורשת, מפני שלא השאיל לה אלא מקום אחד ולא שתי מקומות, ה"ה לענין

רבותינו), וס"ל כרב שהמכיש מכוש אחד בקרקע קנה כולה.

נ"ה: דינא דמלכותא דינא מיסים וארנוניות ומנהגים שהנהיגו המלכים במלכותם הוי דינא, שבני המלכות מקבלים אותם עליהם מרצונם, תדע שהרי אנו עוברים על גשרים שנבנו מודקלים שהפקיע המלך.

אריסות של פרסיים היא מ' שנים, שאם החזיק העכו"ם מ' שנים בקרקע של ישראל, ואין לו שטר, וקנה ממנו ישראל אחר, הוי קנין גמור, אע"פ שאין לעכו"ם חזקה. אי נמי בארץ פרס במקום ג' שנים לחזקה צריך מ' שנים.

קנין קרקע ע"י תשלום המס - עשירים המשלמים את המס שעל הקרקע במקום בעלי הקרקע, קנו את הקרקע, שכך דינא דמלכותא, ואין הבעלים הראשונים יכולים להחזיר להם מה ששילמו ולקחת את הקרקע, ואם שילמו מס המוטל על ראש הבעלים ולא על הקרקע, לרבה לא קנו את הקרקע דאין זה דינא דמלכותא, ולרב הונא בריה דרבי יהושע הכל משתעבד למס ואפי' מטלטלין, וא"כ קנו העשירים את הקרקע, ואין לטעון דא"כ נכסי המוריש נחשבים "ראוי" שאין הבכור נוטל בהם פי שניים, שהרי המלך יכול לגבותם, דשעבודו עדיף משאר שעבודים והוי כגבוי, ובתוס' הוסיפו שהקרקעות עיקרם של המלך וכבר הוא מוחזק בהם, ואפי' קרקע של אלף זוז משועבדת לדבר מועט, (אבל בשאר חובות שיש לאדם הרי בעינן אדרכתא ואכרזתא ושומא וגביה), דאיירי ששילם האב את המס של כל אותה השנה לפני מותו. ולענין הלכה אף שכותבי השטרות של רבא אמרו שהלכה כרב הונא בריה דרבי יהושע, לא אמרו כך אלא כדי לקיים המכירה שמכרו קרקעות מחמת מס המוטל על הבעלים ולא על הקרקע.

אדם הבטל ממלאכה ומלימוד ומדרך ארץ ואינו עוסק בישובו של עולם כלל צריך להשתתף עם בני העיר בתשלום המס, ואיירי שבאו לגבות ממנו ובני העיר אמרו להם שיפטורוהו כי אין לו, והיו צריכים השאר לשלם יותר, אמנם באנדיסקי שמעצמם פטורוהו מחמת ששכחוהו או שסברו שאין לו ממון פטור, אע"פ שהשאר שילמו יותר. ולתוס' אנדיסקי היינו שכותבי שטרות המלך כתבו לו שהוא פטור מהמס.

הפסק ע"י מיצר או חצב וכו' -

חצב היינו אילן או עשב, היורד ויונק כנגדו ולא מהצדדים.

המחזיק בנכסי הגר ויש בין השדות מיצר או חצב לא קנה את השדה השניה שהרי אפי' בשדה אחת יש מ"ד שלא קנה אלא מקום מכושו, ובשתי שדות לכו"ע לא קנה, דבעינן שיחזיק בכל השדות.

תמצית מסכת בבא בתרא

בהכרח כל אחד מעיד על יום אחר, והתוס' ביארו שבחזקה יש משמעות לכל יום לענין התשלום על הפירות, אבל בשערות אין שום נ"מ בשערה אחת. ואם יש עד אחד על כל שערה הוי חצי עדות ולא חצי דבר, דאין כאן אלא עד אחד לכל שערה, ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין.

וכתבו התוס' דבחמשה בקר יש מחלוקת אם דורשים ולא חמשה חצאי בקר או לא, אבל הכא כיון שזה מיותר דורשים לכו"ע למעט חצי דבר, או שלא דורשים מדבר אלא מ"יקום" שמשמע שכל העדות תקום על פיהם, אבל בממון אין נ"מ על כמה מעיד, דמה שגבגב ישלם. והמיעוט חצי כופר הוא שאין אדם מביא חצי כפרה, והמיעוט חמש סלעים ולא חצי חמש הוא שהמצוה לא מתקיימת בפחות.

ואם עד אחד אומר שהחזיק בשדה ע"י חטים והשני אומר שהחזיק ע"י שעורים לרב יהודה הוי חזקה, והקשה רב נחמן דאטו עד אחד על שנה ראשונה שלישית וחמישית, והשני על שנה שניה רביעית ושישית, הוי חזקה, הרשב"ם מבאר שהבין ר"ג שחטים ושעורים זה לא באותה שנה אלא שנה אחרי שנה כמו המנהג לזרוע שנה חטים ושנה שעורים, דאף לרבי יהושע בן קרחה ששתי כיתי עדים בזה אחר זה מצטרפים, וטעמו משום דתרווייהו אמנה קמסהדי, הכא חזקה בדילוג אינה כלום. ולתוס' כוונתו לשאול האם גם כשעד אחד אומר שהחזיק בראשונה שלישית וחמישית ובשניה רביעית ושישית הניחה בורה, האם גם שם יהיה חזקה אע"פ שמכחישים זה את זה, כיון דתרווייהו אמנה קמסהדי, וענה לו רב יהודה דשם כל אחד מעיד על שנים אחרות, אבל כאן מעידים על אותם שנים, דבין חטים לשעורים לא דייקי אינשי, ואע"ג דדייקי בין מנה שחור ללבן, שם צריכים לדעת איזה מנה חייב לשלם, אבל כאן בין בחטים בין בשעורים הוי חזקה. ואמנם בין חטים לקטניות עדותן בטלה כיון שאפי' בלא דקדוק אין טועים בזה. תוס'.

נ"ז. ואם העידו ג' אחים כל אחד על שנה אחרת ועד אחד העיד על ג' השנים, הרי אלו ג' עדויות והוי חזקה דאין כאן ב' עדים קרובים בעדות אחת, (והרי אפי' אותו אדם יכול להעיד על שלשת השנים. תוס'), ולהזמה הוו כעדות אחת, שאם הוזמו משלשים ביניהם, ואין נעשים זוממים עד שיוזמו כולם.

ואמנם שטר שמת אחד העדים החתומים בו שאינו יכול לקיים חתימת עצמו, אלא צריך שניים שיקיימו את החתימה של המת, והחי יקיים את חתימתו, ואינו יכול להצטרף עם אחר להעיד על חתימת חברו, דא"כ ג' רבעי הממוון יצאו על פיו, וכן אין אח של העד החי יכול להצטרף עם עד אחר להעיד על החתימה, משום שנמצא שג' רבעי הממוון יצאו על פי שני אחים, ושאני מעדות על חזקה שרק חצי מהממוון יצא על פי האחים, והתורה פסלה קרובים משום דחשיבי כאיש אחד, וכיון שעד אחד מצטרף עמהם לא יצא על פי האחים אלא חצי הממוון. וכתבו התוס' שבחתימות יכול החי לחתום על חרס חתימה

שבת הפיסלא מחלקת בין הרשויות, ולשיטתו אף מיצר וחצב מפסיקים, אבל לרבי יוחנן אין מיצר וחצב מפסיקים.

אם אין מיצר וחצב ושתי השדות נקראים שדה בלשון יחיד (בי גרגותא דפלניא) דינם כשדה אחת, ואם נקראים שדות אינם כשדה אחת. לרשב"ם איירי לענין לקנות כולה ע"י מכוש אחד, ולתוס' איירי לענין טומאה.

גבולות הארץ-

יהושע תיחם את הארץ ע"י החצב.

לא מנה יהושע אלא עיירות העומדות על הגבולין, משום שבא להראות את תחומי הארץ. וכתבו התוס' דאיירי בגבולות של כל שבט ושבט.

כל מקום שהראה הקב"ה למשה דכתיב "ויראהו ד' את כל הארץ את הגלעד עד דן" חייב במעשר, דזה מקום ז' עממין, אבל מקום קיני וקניזי וקדמוני שניתנו לאברהם בברית בין הבתרים פטורים, לעת"ל, אי נמי אם כבשו מהם ישראל אחרי מות יהושע, דכתיב "זאת הארץ" למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה, וארץ רפאים לא נתמעטה, דהיינו חייו. וכתבו התוס' דס"ל שקדושה ראשונה קידשה לעת"ל, אבל למ"ד לא קידשה לעת"ל כל מקום שלא כיבשו עולי בבל פטור ממעשר. לר"מ היינו נפתואה ערבאה ושלמאה, ולר"י הר שיער עמון ומואב והא דמצינו שנהגה שביעית בעבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג שלא היתה מעמון ומואב, או דאיירי במקומות מעמון ומואב שלא כבש סיחון. תוס'. ולר"ש ערדיסקיס אסיא ואספמיא, ומה שמצינו שעברו שנה באסיא, אף שאין מעברים אלא ביהודה, האי עיבור היינו חישוב. תוס'.

עדים זוממים על חזקה

עדים שהעידו ואחד החזיק ג' שנים, ונמצאו זוממים שבאו עדים אחרים ואמרו בזמן החזקה עמנו הייתם במקום פלוני, משלמים הכל דמי הקרקע שזממו להפסידו, חוץ מהקרקע עצמה שיטול מהמחזיק.

נ"ו: ואם על כל שנה העידה כת אחרת לתנא דמתני' הוי חזקה, ואם הוזמו כל כת משלמת שלישי, ואין נעשים זוממים עד שיוזמו כולם, (וכתבו התוס' שאף שהמעידים על נגיחה שלישית אינם חייבים אלא חצי נזק, מפני שטוענים שלא התכוונו לעשותו מועד, הכא כיון שבאו להעיד לטובתו, ודאי באו כדי להחזיקו בקרקע). ולר"ע לא הוי חזקה, דכתיב "על פי שניים עדים יקום דבר" ולא חצי דבר, ואין כאן ב' עדים המעידים על חזקה שלימה, ולרבנן ממעטים עדות של שניים על שערה אחת בגבה ולא בדקו יותר, ושניים אחרים מעידים על שערה אחת בכריסה ששם הם בדקו, ולולא קרא היה כשר שהרי אין מכחישים זה את זה, וראו את ב' השערות בשעה אחת (דאל"כ שמה הראשונה נשרה ואינם אלא שומא), אבל בחזקה

תמצית מסכת בבא בתרא

הנאה, כגון תוספת שרגיל החנוני להוסיף לכל הלוקחים, דרבנן שרו כיון שבשביל המקח הוא מוסיף, ור"א אוסר.

וכתבו התוס' דהא דאמר לעיל מ"ב דשותפין אין מחזיקים זה על זה, ואע"פ שמקפידים, יש לחלק בין נחית לפלגא לנחית לכולה, כמבואר שם, או דהתם איירי בשדה, אבל בחצר שנכנס דרכה לבית לא היה מניח לו להשתמש אם לא מכרה לו. עוד כתבו התוס' שהאיסור בנדרו הנאה זה מזה הוא בין ביש בה דין חלוקה בין באין בה דין חלוקה, ואף שאין יכול למחות עליו מלהכנס יכול לאסור עליו להכנס, כמו שמצינו שמשכיר יכול להקדיש את השדה, (ואמנם בעל חוב שהקדיש יכול המלוה לגבות, דהקרקע יוצאת מיד הלוה לגמרי). עוד כתבו התוס' דהא דקאמר דלא קפדי אדריסת הרגל, איירי בבקעה, אבל בחצר קפדי, ואף המוודר מאכל אסור בדריסת רגל בחצר.

רב נחמן מבאר דאיירי ברחבה של אחורי הבתים שאין מקפידים על העמדה אלא רק על מחיצה, אבל לפני הבתים שצריך מקום פנוי מקפידים אף בהעמדה.

שותפים יכולים לעכב זה על זה בכל התשמישים הקבועים בחצר, אם שאר השותפים לא רוצים לעשות כך, חוץ מכביסה שיכול לעשות בלי הסכמת השותפים, משום צניעות.

ההולך בדרך שיש בה נשים העומדות על הכביסה, אי איכא דרכא אחרינא רשע הוא אע"פ שעוצם עיניו, שהיה עליו ללכת בדרך אחרת, ואי ליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אף אם מסתכל דרך הליכתו, דאנוס רחמנא פטריה, ואמנם צריך לאנוס את עצמו שלא להסתכל להטות עיניו לצד אחר, ואז הוא חסיד.

הנהגת תלמיד חכם-

חלוק ת"ח אין בשרו נראה תחתיו שהוא ארוך עד כף הרגל.

טלית ת"ח שמכסה בה שאר הבגדים, אין החלוק נראה מתחתיה טפח וכ"ש שאם אינו נראה כלל איכא צניעות טפי.

שלחן ת"ח שני שלישי של רוחב השלחן מכוסים מפה לקנח פיהם ולתת שם פת, ושלישי מגולה ושם נותנים קערות וירק שלא ילכלכו המפה ויתבזו האוכלים. ור"א שהמקום המגולה הוא באמצע. ושלחן עם הארץ דומה למדורה וקדרות מקיפות אותה. ולענין **מקום הטבעת** שתולים אותו בה לל"ק אם יש תינוק ישים מבחוץ שלא ישחק התינוק בטבעת ויגענוע את השלחן, ואם אין תינוק ישים מבפנים במקום הסמוך לו, כדי שלא יכשל בה השמש. ולב"א איירי כשאין תינוק, וכשיש שמש יעשנה בפנים, וכשאין שמש יעשנה בחוץ שלא יזקוק בה האוכלים. ולל"ב איירי כשיש שמש, וביום יעשנה בחוץ כדי שלא יהיה המקום צר לאוכלים, ובלילה שאין השמש יכול להזהר יעשנה בפנים.

נ"ח. מיטת ת"ח אין תחתיה אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים, דאוכלים שתחת המיטה רוח רעה

ויקיימו חתימתו, ואז הוא מצטרף להעיד על החתימה השניה, ורבינא סבר שאף בלא זה יכול להעיד כמו בחזקה.

חזקת תשמישי

אלו דברים הוה חזקה - מפני שהם תשמישים קבועים שאדם מקפיד עליהם. עשית מחיצה עשרה לבהמתו או לתנור או לכיריים או לריחים הוי חזקה על המקום שתוך המחיצות, הכנסת תרנגולים לתוך הבית, עשית מקום עמוק ג' או מחיצה גבוה ג' לזבל כדי שלא יתפזר. ובאלו אם החזיק בתשמיש זה ג' שנים ולא מחה, יכול לטעון שנתן לו תשמיש זה או מכרו לו, דודאי על פיו עשה וברשותו.

אלו דברים אינם חזקה - שהם דברים המיטלטלים ואינם קבועים, ואין בעל החצר מקפיד עד ד' וה' שנים, ויכול לטעון שעד עכשיו לא הקפיד ומעכשיו הוא מקפיד. העמדת בהמה בחצר, העמדת תנור ריחים וכיריים, גידול תרנגולים, נתינת זבל בחצר.

באיזה מקום איירי שאין מקפידים על העמדה אלא על מחיצה, דבסתמא מקפידים אף על העמדה, ומדלא מיחו הוי חזקה -

עולא רצה לבאר שרק דבר שקונה בנכסי הגר וקונה בנכסי חבירו אם אמר לו לך חזק וקני, הוי חזקה, אבל דבר שאינו קונה בנכסי הגר שלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע, לא הוי חזקה, אמנם הכנסת תרנגולים לבית אף דהוי חזקה אינה קונה בנכסי הגר, ואף אם נעל בפניהם אינו אלא מבריא ארי.

והגמ' דוחה שעשית ניר קונה בנכסי הגר, אך לא הוי חזקה כיון שאינו מפסיד שהרי הבעלים יזרע ויאכל פירות. ואכילת פירות הוי חזקה אם יש עדות שקנה הקרקע מהבעלים, ואינה קונה בנכסי הגר דאין זה נעל וגדר.

נ"ז: רב נחמן רצה לבאר דאיירי בחצר השותפין

שאינם מקפידים זה על זה על העמדה ואינן מוחים כל זמן שזה לא מפריע להם, אבל על מחיצה קפדי. והגמ' שואלת שגם שותפין מקפידים על העמדה, שהרי שנינו שאם שותפין נדרו הנאה זה מזה הם אסורים להכנס לחצר, ואי נימא שאינו מקפיד הרי השדה כהפקר לענין עמידה ולא נחשב שנהנה מהשותף. ורב פפא מבאר שיש כאלו שמקפידים ויש כאלו שלא מקפידים, וממילא בממון הולכים לקולא שמוותר לשותף לעשות העמדה, (ולא הוי גזלן כשואל שלא מדעת), ולא הוי חזקה כיון שיכול לטעון ששתק משום שהוא מאלו שלא מקפידים, וכל היכא שיש טענה למערער למה לא מיחה לא הוי חזקה, ובאיסורא בנדרים לחומרא דספק דאורייתא לחומרא. ולרבינא באמת שותפין לא מקפידים, והאיסור במוודר הנאה הוא רק לפי ר"א הסובר שאף ויתור אסור במוודר

תמצית מסכת בבא בתרא

(במקום לכתוב שהם הגורמים לחיים ומות, שהרי שייך למות בנפילה, ולא בכל מקרה יין מציל ממות).

שורה עליהם אפי' מחופים בכלי ברזל, ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום.

נ"ח: אנפק אנבג ואנטל הם מידה אחת, ונ"מ למקח וממכר, ואנטל היינו רביעית של תורה ביצה ומחצה, לד' כוסות (כנגד ד' לשונות של תורה והוצאתי וכו', וכן לניזר ועוד דברים שיעורם רביעית).

רבי בנאה היה מציין מערות קבורה, ולפי שהיה אדם גדול וחשוב הותר לו להכנס בקברי צדיקים, אבל לאחר לא, והיה נכנס ומודד ומציין למעלה היכן יש טומאה (דבקבר סתום הטומאה בוקעת ועולה, ואף שאין קברי עכו"ם מטמאים באהל דכתיב "אדם", אברהם ואדם הראשון נקראים אדם. תוס') ומציין בסיד, וכשהגיע למערת אברהם אמר לו אליעזר (שהוא אחד מז' צדיקים שלא מתו) שאברהם שוכב בין זרועותיה של שרה והיא מעיינת בראשו, ואמר אברהם שרבי בנאה יכול להכנס, כיון שידוע שאין יצר בעוה"ב, ונכנס רבי בנאה ועיין ויצא. וכשהגיע למערת אדם הראשון יצאה בת קול ואמרה שדי שנסתכל בדמות דיוקנו יעקב, ולא יסתכל בדיוקני עצמה שאדם הראשון נברא בצלם אלוקים, וא"צ למדוד את המערה כי גודלה כמו המערה השניה (החיצונה ששם היו ג' אבות ואמהות, וי"א שהשניה היתה תחתיה) ואמר רבי בנאה ששני עקביו של אדם הראשון דומים לשני גלגלי חמה, והא דכתיב "ואל עפר תשוב" היינו שעה אחת לפני תחית המתים.

המשך דיני חזקת תשמישין

מרזב- הוא צינור קטן שנותנים בסוף המזחילה כדי להרחיק את קילוח המים מהכותל, אין לו חזקה לפי שרגילים להופכו לכל צד שירצו, וכיון שאין לו קביעות לא מחה בעל החצר. ואיתא במתני' שיש למקומו חזקה. שמואל מבאר שאין חזקה באיזה רוח ישים אותו, ויכול בעל החצר להעבירו לצד השני, דאינו קבוע דווקא בצד זה, אבל באחד משני הרוחות יכול לשים אותו ואין יכול בעל החצר לעוקרו לגמרי, דבאחד הצדדים הוי קביעות כיון שסתם בית א"א בלא מרזב והיה על בעל החצר למחות. והתוס' ביארו בשם הר"י יוסף שאם המרזב ברוח מזרחית יכול להטותו לצפון או לדרום אבל לא למערב, ור"ח מפרש שאם הוא באמצע רוח מזרחית יכול להעבירו לשליש או לרביע הגג, אבל לא לרוח מערבית. ולרבי חנינא אין חזקה לענין שיכול בעה"ב לקצרו אך לא לסלקו אפי' לצד אחר. ולרבי ירמיה בר אבא יכול בעה"ב לבנות תחתיו שלא נתן לו בעה"ב את הקרקע שתחתיו, אך אינו יכול לסלקו ולהגביה בניינו במקום שהיה המרזב.

הכל בפני שרה כקוף בפני אדם, וכן שרה בפני חוה, וחוה בפני אדם, ואדם בפני שכינה. שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרב, ודרב מעין דרבי אבהו, ודרבי אבהו מעין דיעקב אבינו, ולא חשיב רבי יוחנן משום שלא היה לו הדרת פנים. תוס', ודיעקב אבינו מעין דאדם הראשון.

מזחילה- אם בעל הגג הניח מזחילה לאורך הגג יש לו חזקה דמילתא דקביעות היא ומדשתיק ודאי נתרצה בדמים, ולרבי ירמיה בר אבא הנ"ל איירי במזחילה של אבנים, שאומר בעל המזחילה שאינו רוצה שתתקלקל המזחילה, מקול הפטיש וכו', (אבל במרזב לא חשיב כל כך, אי נמי סתם מרזב הוא של עץ). אבל בסתמא מה איכפת לו שיבנה תחתיו. וכתבו התוס' שכיון שיכול בעל החצר להעביר את המרזב לצד השני, א"כ אין החזקה אלא שלא יוכל לעקור את המזחילה ממקומה, אבל צריך להזיזה ולהגביה את הצד השני כדי שיפלו המים, או דאיירי במזחילה ישרה.

ההוא אמגושא שהיה חטיט שכבי להפשיט המתים מבגדיהם, וכשהגיע למערת רב טובי בר מתנה תפשו בזקנו, ושחררו לבקשת אביי שהיה אוהבו, ולשנה אחרת לא שחררו עד שגזר אביי את זקנו.

נ"ט: צינור של שופכין, לשמואל ורבי אושעיא בעל החצר יכול לעכב על בעל הגג שלא יסתום את הצינור, משום שהחזיק במים של הגג להשקות בהמותיו, ודמי למקח וממכר ששעבדו זה תמורת זה ואין אחד מהם יכול לחזור בו, ולרבי חמא אביו של רבי אושעיא אינו יכול לעכב, ולרבי ביסא אביו של רבי חמא יכול לעכב, וקרו עלה "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" שאחרי ג' דורות התורה מחזרת אחר אכסניא שלה, וכתבו התוס' דאיירי בראו זה את זה, (וכתבו

חכמתו של רבי בנאה- בירר מהי כוונת האב שצויה לתת לבניו חבית עפר (-קרקע) חבית עצמות (-בהמות) וחבית מוכין (-בגדים), והאב עשה כך כדי שלא ידעו שהוא עשיר. בירר מיהו הבן שנולד מאביו ולא מזנות, שרק הוא לא הלך לחבוט על קבר אביו שהממזרים הם עזי פנים, ויפה דן דלא שייך הכא אלא שודא דדייני, והלשינו עליו ואסרוהו, וכשהסביר לבית המלך מה הכונה עבדא חד וכו' (שאמרה אשתו), וראו חכמתו, והושיבוהו בשער העיר, ואמר להם לכתוב שכל דיין שהוציאו ממנו ממון בדין לאו שמיה דיין ופסול לדון, דגזלן פסול לדין שמא יקבל שוחד, (ואיירי שכפר, אבל אם שילם במקום להשבע כשר. תוס'), (במקום לכתוב כל שתבעוהו לדין, שהרי כל אחד יכול לתובעו). ולכתוב שהדם הוא ראש לכל המחלות שלא הקיז דם, והיין ראש לכל הרפואות אם ישתה יין כמו שצריך,

תמצית מסכת בבא בתרא

ואם הזיז הוא טפח יכול בעל החצר למחות, ויש לו חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות בנין ולסתור את הזיז, דמדלא מיחה איכא למימר ברשותו הוציא, וכתבו התוס' שגם בעל הגג יכול למחות בבעל החצר, כיון שעל טפח יכול להניח דברים גדולים המכבידים על הכותל, או שיניח כלי מלא מים וישפך ויקלקל את הכותל, ואיירי לפני שהחזיק ג' שנים. עוד פירשו דאיירי אחרי ג', ויכול למחות בעל הגג בבעל החצר כיון שבעל הגג רוצה להשתמש בו, אבל בתוך ג' אין בעל הגג יכול למחות, ובעל החצר יכול למחות. ואם הזיז הוא טפח ואורכו ארבעה יכול לשים זיז ברוחב ארבעה דכיון שנתרצה באורך של מקום חשוב נתרצה ג' כ' ברוחבו, דאין מקום חשוב בפחות מד' על ד'.

פתיחת חלונות לחצר - אין לפתוח חלונות לחצר משום הזק ראייה, ואפי' לחצר השותפין אסור, כתבו התוס' שרשב"ם איירי בחצר שאינו שותף בה, ור"י סובר שגם הוא שותף, והאיסור הוא משום שעכשיו הוא מזיק לו מעוד חלון, דעד עכשיו לא היה צריך להצטנע ממנו בבית אלא בחצר שהיה נזהר בחצר שלא יראהו מפתח ביתו, ועכשיו גם בבית צריך להזהר שלא יראהו מהחלון הגבוה, אי נמי עד עכשיו לא היה נזהר אלא כשהשני בחצר, ועכשיו צריך להזהר גם כשהוא בבית. ואם פתח ולא מחו וטוען שפתח ברשות בני החצר, לרבי ישמעאל ברבי יוסי יש לו חזקה דסבר דלא לתר הוי חזקה, ולרבי חייה אין לו חזקה עד ג' שנים, אמנם מודה רבי חייה שאם בנו מול החלון ושתק הוי חזקה מיד, שאין אדם שותק כשסותמים את אורו והוי הודאה שמתחילה החזיק שלא כדון.

ט. רבי דזורים - הקונה בית בחצר הסמוכה לא יפתחנו לחצר השותפין, ואפי' לביתו כדי שלא יכנסו משם לחצר השותפין. תוס'. מפני שמרבה את העוברים וליכא צניעות כדמעיקרא, אבל מותר לחלוק חדר לשניים, או לחלק גובה דירתו הקיימת ולעשות שם עליה, ולפתחם לביתו ולא לחצר השותפין שהרי יכול למלא את ביתו באנשים, אבל להוסיף על הבנין אסור מפני שמרבה את העוברים.

אסור לפתוח לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון ואפי' יש לו חזקה, והטעם משום צניעות דכתיב "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו", ואמר "מה טובו אהליך יעקב", שאין פתחיהם מכוונים זה לזה, ואמר ראויים אלו שתשרה עליהם שכניה, ומחנה ישראל כחצר השותפין, שלא היה רה"ר אלא במחנה לוייה.

אסור להגדיל את הפתח היוצא לחצר השותפין, לא מיבעיא אם היה ברוחב ארבע שאסור להגדילו לשמונה, שעיי"ז נוטל ח' אמות בחצר כנגד כל הפתח כמבואר לעיל י"א. אלא אפי' שתיים לא יעשהו ארבע, משום שיותר קשה להצטנע בפתח גדול. ואסור לחלק פתח אחד לשניים, לא מיבעיא אם היה ד' אמות שלא יחלקנו לשניים, מפני

שרבי אושעיא מוזכר לפני אביו מפני שהיה גדול יותר מדאי, ולא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו.

סולם - הנותן סולם בחצר חבירו לעלות לגגו, אם הוא סולם המצרי והיינו שאין לו ד' שליבות אין לו חזקה דאין בעל החצר מקפיד, ולצורי סולם גדול יש לו חזקה.

חלון - העושה חלון בכותל ביתו לחצר חבירו, אם הוא חלון המצרי שהוא קטן וראשו של אדם יכול להכנס שם, בין למעלה מד"א בין למטה מד"א אין לו חזקה דאינו דבר קבוע, ואין השכן יכול למחות, ולר"י אם יש לו מלבן משקוף לחלון מכל הצדדים יש לו חזקה, ולחלון צורי - לרבי זירא אם הוא למטה מד' אמות מקרקע הבית יש לו חזקה, ויכול בעל החצר למחות, שכיון שהוא גדול ונמוך ויכולים להסתכל ממנו לחצר ודאי ברשותו עשה, ואם בא שכנו לבנות מול החלון צריך להרחיק ד' אמות, ולמעלה מד' אמות אין לו חזקה ואינו יכול למנוע מבעל החצר לבנות כנגד הכותל ואין בעל החצר יכול למחות. שיטת התוס' שהחילוק בין למטה מד' למעלה הוא בחלון מצרי, אבל בחלון צורי שהוא קבוע אפי' למעלה מד' יש לו חזקה. ולרבי אילעא אף למעלה מד"א יכול למחות, אך אין לו חזקה, ואף דס"ל דכופין על מידת סדום, מ"מ אומר לו שיתכן שישים ספסל מתחת החלון ויראה בחצירו. חלון העשוי לאורה אפי' כל שהוא יש לו חזקה כיון שהוא דבר קבוע, והיה לבעל החצר למחות בתוך ג' שנים, ומדלא מיחה ודאי ברשותו עשה, ומתני' איירי בחלון העשוי לשמור גינות ופרדסים ולא לאורה.

נ"ט: זיז -

המכניס זיז (-כעין נסר או קורה הבולט מהעליה לחוץ וראוי לתלית הפצים) לחצר חבירו, אם הזיז הוא פחות מטפח אין לו חזקה ויכול בעל החצר לבנות שם, דפחות מטפח לא חשיב, ואין בעל הגג יכול למחות בבעל החצר שלא ישתמש בזיז, דכיון שיכול לסלקו לגמרי אין לו הפסד במה שמשתמש בו, אי נמי אין בעל הגג יכול למחות בבעל החצר שלא יקבע זיזים סמוך לכותלו, שהרי אין הזק ראייה, כיון שהוא עליון.

ובעל החצר לרב יהודה אינו יכול למחות שלא יכניס זיז בחצירו, דאף דהזק ראייה שמיה הזק מ"מ כיון שאינו ראוי לתשמיש אלא לתלות עליו, והוא יחזיר את פניו בשעה שתולה עליו, שאם לא יחזיר פניו יהיה נתפס עליו כגנב, וכתבו התוס' דאין חוששים שמא יפול על בעל החצר (כדחיישינן בעירובין דילמא נפיל ואתי לאתויי) כיון שבעל החצר אינו עומד שם כל הזמן, אי נמי להניח אסור אבל בתליה לא חיישינן לנפילה. ואף שחייב בעל הגג במעקה הוא יכול להשתמש בזיז אם הוא בקרן זוית בסוף המעקה. ולרב הונא יכול למחות שמא מתוך פחד ליפול מהגג יסתכל לחצר ומיילא יסתכל גם בלא פחד ולא יהיה נתפס כגנב, ואיכא הזק ראייה, ולא הוי זה נהנה וזה אינו חסר.

אחרי החורבן היו פרושים שרצו להמנע מאכילת בשר שהרי היו מקריבים ממנו ע"ג המזבח ועכשיו בטל, ולהמנע משתית יין שהרי היו מנסכים ממנו על המזבח ועכשיו בטל, ואמר להם רבי יהושע שא"כ גם בלחם הרי בטלו מנחות, ובפירות מז' מינים הרי בטלו ביכורים, ובמים הרי בטלו נסכים, ומי בורות אף שפסולים לנסכים הרי הם ממין הכשר. תוס'. וכיון שא"א לא להתאבל כלל, וא"כ לגזור גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה ומסכימים לגזירה, צריך בסיוד לשייר אמה על אמה כנגד הפתח, ובסעודה לשייר כסא דהרסנא דגים מטוגנים בשמנם בסולת, ובתכשיטים לשייר בת צדעא, ולתת אפר מקלה אפר כירה השרופה באש בראש חתנים במקום תפילין, וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

רבי ישמעאל בן אלישע אמר שבגלל הגזירות היה ראוי לגזור שלא לישא אשה ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאיליו בענין טוב, ולא יבטלו מצוות, והתוס' כתבו דאיירי אחרי שהוליד בן ובת שקיים פרו ורבו. אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ויחשבו שאין איסור בדבר ואל יהיו מזידיים, שאם יגזרו על כך לא יקיימו ויהיו מזידיים. וכתבו התוס' שדין זה הוא בדבר שידוע שלא יקבלו, אבל בספק אם יקבלו צריך למחות.

המוכר את הבית:

מה כלול במכירת בית בסתמא

ס"א. יציע-

אינו כלול במכירת בית, אע"פ שהוא פתוח לבית ותשמישו לבית.

י"מ שיציע היינו אפתא – בנין נמוך ליד הבית בצדו או מאחוריו, וכ"ש שבדקא חלילה – כנ"ל אלא שהוא עשוי חלונות חלונות לנוי אינו נמכר עם הבית כיון שהוא עשוי לנוי ולהתקרה שם. וי"מ שיציע היינו בדקא חלילה, אבל אפתא שתשמישו דומה יותר לתשמיש הבית נמכר עם הבית. ובברייתא איתא שיציע נקרא גם צלע וגם תא. (ועיין בגפ"ת מקור שמות אלו ומידות קירות ההיכל).

מר זוטרא אומר שיציע שאין בו ד' על ד' נמכר עם הבית, כיון שאין לו חשיבות בפני עצמו. ואף שבור ודות בור בחפירה ודות בבנין אינם נמכרים עם הבית אף בשיעור זה

שעי"ז יטול ח' אמות בחצר, אלא אפי' אם היה ח' אמות לא יחלקנו לשניים מפני שיותר קשה להצטנע בשני פתחים, שאף אם אחד נעול השני פתוח.

לרה"ר מותר לפתוח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, ולהגדיל פתח או לחלקו לשניים, מפני שהוא בעצמו צריך להצטנע מבני רה"ר שרואים דרך פתח הבית, ורוכבי הסוסים רואים דרך החלונות.

הזק לבני רה"ר

אין עושין חלל תחת רה"ר אע"פ שישלם את הנזק, מפני שאין רוצים להתדיין עמו, והיינו בורות שיחין ומערות. ור"א מתיר אם עגלה טעונה אבנים יכולה ללכת שם דאזיל בתר השתא, ולרבנן אסור שמא יתקלקל המכסה ולא ישים לב.

ס: אילן הנוטה לרה"ר אם מקפידים על כך בני רה"ר מפני שמפריע לגמל ורוכבו צריך לקוצצו, ורבי ינאי היה לו אילן נוטה לרה"ר, וכשבא אחר לשאול על אילנו וראה שמקפידים בכך, קצץ את שלו, ואח"כ אמר לו לקצוץ, דכתיב "התקוששו וקושו" קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים.

אסור להוציא זיזין קורות קטנות וגוזזטראות קורות גדולות לרה"ר שמא ישללו בהם בני רה"ר, ואם רצה כונס לתוך שלו כשיעור הזיזין ומוציא, ואם כנס ולא הוציא לריו"ח יכול להוציא, ולר"ל אינו יכול להוציא. וביאר רבי יעקב שלכו"ע יכול להוציא, ונחלקו אם יכול להחזיר את הכותל למקומו, שלריו"ח אינו יכול להחזירו, דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, ולר"ל יכול להחזירו, כיון שיש לבני רה"ר רווחא דסתם רה"ר מרווח.

ואם קנה חצר ובה זיזים וגוזזטראות הרי זו בחזקתה שודאי המוכר כנס, דטוענים לירוש וללוקח, אבל המוכר צריך להביא עדים או חזקה, ואם נפלה יכול לחזור ולבנותה. ורבי אמר היו לו זיזים למבוי כיון שבני המבוי מוחלים, אבל לרה"ר לא דאין בזה מחילה.

זכר לחורבן

אסור לסייד ולכייר צורות, וי"א דהיינו סיוד לבן יותר, ולפייח צורות של מיני צבעונים, בזמן הזה, ואם עשו כך לפני כן הרי זו בחזקתה, ואם נפלה אפי' נבנתה בהתר. תוס'. אינו חוזר ובונה אותה (ושאני מזיזים דהכא הוי איסורא), ואם עירב בסיד חול שמכה את הלובן לת"ק מותר ולר"י אסור, ואם עירב בו תבן מותר אף לר"י.

כמה קרקעות אדם התכוון למכור בלשונות שונים-
 המוכר "ארעתא דבי חייא" דהוא לשון יחיד, אף שיש לו שתיים כאלו לא מכר אלא אחת, ויטול את הקטנה שבהם דיד בעל השטר על התחתונה. ואם מכר ארעתא, מיעוט ארעתא שתיים, ואם מכר כל ארעתא, מכר כל קרקעותיו, חוץ מבוסתני ופרדיסי. ואם מכר לו זיהרא שכך קרויים כל הקרקעות, מכר גם בוסתני ופרדיסי, אבל לא מכר בתים ועבדים. ואם מכר נכסיו, מכר גם בתים ועבדים, וכתב הרשב"ם דאין מטלטלין בכלל א"כ אמר כל נכסי, והתוס' כתבו דאין נ"מ אם אמר כל, אך אם אמר נכסי זה כולל מטלטלין, או שאף בנכסי במתנה כולל גם מטלטלין דבעין יפה נותן, משא"כ במכר.

מיעוט ארעתא שתיים- כתבו התוס' דמ"מ המשאיל מרא לעדור פרדיסי כוונתו לכל הפרדיסי ולא לשניים, דדרך הוא להשאיל לכל מה שצריך, וי"מ דשאני התם שהשואל מוחזק, ואין נראה לר"י דכיון שעתידי להחזיר חשיב המשאיל מוחזק, כמו שקרקע עומדת בחזקת בעליה, והטעם בקרקע הוא משום שסופה לחזור, (ולא מטעם שחזקה במטלטלין היא יותר טובה מחזקה בקרקע, שהרי גם בבא בסוף החודש אמרינן שהיא בחזקת בעליה), וריב"ם מחלק בין ארעתא לפרדיסי.

ס"ב. המוכר שדה ולא סימן כל מיצריה-

המוכר שדה לחבירו וסימן לו מיצר אחד ארוך ומיצר אחד קצר, וכן את שני המיצרים האחרים, רב סבר שקנה כנגד המיצר הקצר, דמיצרים הרחיב לו כיון שהוצרך לכתוב מיצר שלם, ומ"מ אם בכל צד יש קרקעות של שני בני אדם ואם כוונתו למיצר הקצר היה מזכיר רק אחד מהם, קנה כנגד המיצר הארוך "ראש תור" אלכסון בין הארוך לקצר, ורב כהנא ורב אסי טענו שתמיד יקנה כנגד ראש תור, ושתיק רב הודה לדבריהם.

המוכר שדה ששדות שני בני אדם מקיפות אותה אחד במזרח ומערב והשני בצפון ודרום, צריך לכתוב "מיצר ראובן תרי רוחי, ומיצר שמעון תרי רוחי", דאם כתב לו שהיא בין שניהם לא קנה אלא חצייה באלכסון.

הגמ' מסתפקת מה הדין במוכר שדה וציון רק את הפינות האם לא קנה אלא כנגד הפינות באלכסון, או שכיון שאין למכור כך קנה הכל. ואת"ל שלא קנה אלא כנגד הקרנות מה הדין במכר כמין גאם ג' ייונית כמו כף (סופית) בני פינות זה מול זה באלכסון, ד"ל דהכא כיון שציון גם את הצדדים קנה הכל, או שקנה רק באלכסון כל מה שבין הקרנות, (ולר"י גאם היינו בפינה אחת, והתוס' הסכימו לפי הרשב"ם) ואת"ל שלא קנה אלא באלכסון מה הדין בסירוגין שדה שמקיפים אותה ב' בני אדם מכל צד, וכתב רק אחד מהם לסירוגין, ד"ל שאין דרך למכור לסירוגין, ולא כתב כולם משום הטורח, וקנה הכל, או שלא מכר אלא כנגד כל אחד מהם באלכסון. תיקו.

דסתם בור אין בו ד' אמות רוחב, שאני התם שתשמישם שונה מתשמיש הבית כיון שהם עמוקים, ותשמישם למים, משא"כ יציע שהוא מקום דירה.

חדר פנימי הפתוח רק לבית ושימושו להצניע חפציו, אינו כלול במכירת הבית, אע"פ שסימן לו את מיצרי הבית וחדר זה בתוכם, דלא עשה כך אלא כדי לסמן לו מיצרים הניכרים. ור"י מסתפק אם גם ביציע אמרינן מיצרים הרחיב לו, או שכיון שזה אותו תשמיש קנה הכל.

ס"א: המוכר בית לחבירו בבירה גדולה שהבירה היא באמצע הבתים ואינה עשויה לתשמיש אלא לישיבה והילוך בין הבתים, ועמד באחד הבתים ומכר לו בית זה, אם הבירה כזו עם הבתים נקראת בית וכשרוצים למכור בית אחד אומרים שמוכרים בית בלא בירה (ריב"ם, ועיין מהרש"א) ושיטת ר"י כשמוכר בית מזכיר בית, ורק היכא שציון המיצרים שסביבה מכר גם הבירה, גם הבירה בכלל המכירה, ואם הבירה נקראת בירה ולא בית, אין הבירה בכלל המכירה, ואם הרוב קוראים לבירה בירה ולבית שבבירה בית, ומיעוט קוראים לבירה בית, מ"מ אין הבירה בכלל המכירה, דהיה עליו לכתוב "ולא שיירית בזביני אילן כלום".

וכן לענין שדה המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה שיש שם הרבה שדות והם שלו, והוא עומד באחת השדות ואומר שדה זו אני מוכר לך וסימן לו את המיצרים החיצוניים שהבקעה בתוכם, אם הבקעה נקראת בקעה ולא שדה, לא מכר לו את הבקעה, ואם הבקעה נקראת שדה מכר לו גם את הבקעה, ואם הרוב קוראים לבקעה בקעה ולשדה שדה, ומיעוט קוראים לבקעה שדה, מ"מ אין הבקעה בכלל המכירה, דהיה עליו לכתוב "לא שיירית בזביני אילן קדמי כלום".

וא"א ללמוד דינים אלו זה מזה, דבקעה כולה תשמיש אחד לחרישה משא"כ בית ובירה, ומאידיך בבקעה היה צריך לסמן גבולותיה משא"כ בבית שהבתים שונים זה מזה.

הדמים מודיעים- הקשו הראשונים למה לא אמרינן הדמים מודיעים בבירה או בבקעה, ות"י הרשב"ם שאין אונאה לקרקעות, והק' ר"י שדין אונאה הוא גז"כ, אבל שייך הודעת דמים, ועוד שהרי ביטול מקח יש להם, והתוס' ביארו שבקרקע לא שייך הודעת דמים, דפעמים אדם קונה אותה בהרבה יותר משוויה, או דקאי כרבי יהודה דס"ל אין הדמים ראייה.

בשטרות מכירה צריך לכתוב "לא שיירית בזביני אילן קדמי כלום", וכנ"ל, וזו תקנת חכמים כדי שלא יפסיד הלוקח, כיון שיש בני אדם שמרחיבים את המיצרים ואין מוכרים כל מה שבתוכם.

מביאה ברייתא שהאומר תנו חלק לפלוני עבור מים, לסומכוס מקבל מעט יותר מרביע דמספקא ליה אם כוונתו למשהו (רביעית הלוג או יותר. תוס') או לחצי, וממון המוטל בספק חולקין, ואם אמר שיתנו מים מהבור למלא לחבית להשקות בהמותיו ולא להשקות שדותיו נוטל מעט יותר משמינית דחצי הבור צריך לחבית וא"כ כוונתו לרבע, או דכוונתו למשהו, וחולקין, לקדירה לתיקון המאכל נוטל אחד משנים עשר והביאור כנ"ל, לטפיח כלי קטן לשתיית בני אדם נוטל אחד מט"ז. וי"מ דהשיעורים הנ"ל הם אומדן דעת הנותן, ולא נהירא. והגמ' פושטת מזה לאומר תנו חלק לפלוני בנכסי שנוטל מעט יותר מרביע.

והקשה הרשב"ם דבתוספתא איתא להדיא שהאומר תנו חלק לפלוני בנכסי יירש עם הבנים, וא"כ מה הספק בגמ'. ותירץ א' איירי שאין לו בנים, ואף שיש לו יורשים אחרים אינו מקפיד שלא להפסידם. ב' איירי הכא שאת שאר הנכסים נתן לאחרים. ג' לא שמיע להו הך תוספתא, ד' התוספתא כחכמים וההלכה כסומכוס. ושיטת התוס' שאין הלכה כסומכוס.

תנאי שכוונתו שיוור - לוי שמכר שדה לישראל והתנה שהמעשר ראשון שלו, המעשר ראשון שלו, דכיון שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כוונתו לשייר במכירה, דאין אדם מתנה על חנים, והוי כמוכר שדה לאריסות שהלוקח יטול ט' חלקים והוא יטול חלק אחד. וממילא אף אם הלוקח מכר לאחר המעשר ראשון שלו, וה"ה ישראל שהתנה הכי ואורחא דמילתא נקט. וכתבו התוס' דלא הוי ככהן המסייע בבית הגרנות, משום דהוי שיוור, אלא שנתן ללוקח זכות לעשר מזה על חלקו. ואם אמר שהמעשר ראשון יהיה לו ולבניו, אם מת יתן לבניו, אבל אם לא פירש הכי אינו מוריש לבניו, דלא אמרינן דהוי שיוור מחמת יתור הלשון אלא לעצמו. ואם אמר לו כל זמן שהשדה בידך, אם מכרה פקעה זכותו, ואפי' חזר ולקחה דהלוקח מכר לו כל מה שיש לו. וכתבו התוס' שהגמ' לא ביארה דאיירי לר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל, דלא אמר ר"מ אלא כשהדקל בעולם והפירות גדלים מאליהם, אבל הכא מי יימר דחרש, ובקידושין נחלקו אי איירי בשחת שכבר גדלו קצת, או באגם שרק יצאו מהקרקע, אבל בלא יצאו לא מהני. ורבינו יצחק פי' דאף לר"מ א"א להקנות למי שאינו בעולם, והק' התוס' דשמוא כוונתו לבניו שהם בעולם.

מה כלול במכירת בית

דיוטא העליונה - המוכר בית לחבירו ע"מ שדיוטא העליונה גג שיש לו מעקה גבוה י' שלו, דיוטא העליונה שלו, וכיון דבלאו הכי המוכר את הבית לא מכר את הגג וממילא לא היה צריך להתנות ובהכרח כוונתו לשייר יותר, וכנ"ל, ונ"מ לרב זביד שיכול להוציא בה זיזים כנגד רשותו של לוקח, דכוונתו שתהיה שלו לגמרי, כמו שהיה יכול להשתמש בה לפני מכירת הבית, ובנו אינו יכול להוציא זיזים, וכנ"ל, ואם נפלה אינו יכול לבנותה, והתוס' ביארו דאיירי שלא מכר את החצר, וזיזים היינו שאם בונה בחצר יכול להניח את הזיזים על הדיוטא, אף שמכביד על הכותל, ולהלן ס"ד ביאר ר"ת שדיוטא היינו שורה העליונה של אבנים שהגג עומד

ס"ב: ואם ציין רק ג' ממיצרי השדה לרב קנה הכל מה שבין ג' המיצרים חוץ מתלם אחד של מיצר רביעי שהרי לא כתבו, ולשמואל קנה הכל דמה שלא כתבו משום שלא צריך, ולרב אסי לא קנה אלא תלם אחד על פני כולה תלם אחד כמין ה', דס"ל כרב שכוונתו לשייר, וכמו ששייר במיצר אחד כוונתו לשייר בכל המיצרים.

ואמר רבא שלהלכה בשדה עצמה לא שייר כלל, ולענין המיצר הרביעי אם הוא בלוע בין המיצרים האחרים מהצדדים ואין עליו דקלים צפופים ואינו ט' קבין כשיעור שדה קנה גם מיצר זה דאיכא תרתי לטיבותא, ואם אינו בלוע ויש שם דקלים צפופים ויש שם ט' קבין דאיכא תרתי לריעותא לא קנה מיצר זה, ואם הוא בלוע בין המיצרים אך יש שם דקלים צפופים, או שאינו בלוע אך אין בו דקלים צפופים, לל"ק אמר רבא שקנה, ולל"ב אמר רבא שלא קנה, והלכתא שודא דדייני לפי אומדן הדיין אם עינו של המוכר יפה או רעה.

כללי הפסק בספיקות - כתב הרשב"ם שלא בכל ספק בב' לישנות אמרינן שודא דדייני, אלא רק היכא שמוזכר להדיא. והוסיפו התוס' דבסתמא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה, בין בספק במציאות (תרי ותרי) בין בספיקא דדינא (מרחץ), ויש מקומות שנראה לחכמים לומר יחלוקו, והיכא שהגמ' לא אומרת מה לעשות בספק, הדין הוא המע"ה, והיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, אם לדיין נראה כאחד הצדדים יכול לפסוק כך, ואם הדיין מסופק המע"ה.

שותף שמכר לאדם שלישי בלשון **פלגא דאית לי בארעא** מוכר כל חלקו, ואם מוכר פלגא בארעא דאית לי מוכר רק רבע דכוונתו לחצי מהחלק שלו. ואביי טען שאין חילוק בין המקרים וגם במקרה השני כוונתו שאותו חצי בשדה זה מה שיש לו, ומכר כל חלקו, ולא הסכים עמו רבה.

המוכר חלק משדהו - אם אמר שהמיצר שמכר הוא פלגא מהשדה ששייר, קנה הלוקח חצי שדה דמשמע חלוקה לחצאין, ואם אמר שהמיצר המכור פסוק מהשדה ששייר, קנה ט' קבין דכוונתו לשדה הראויה לחותכה מהשדה שלו, ומחותך משמע שהמועט חתוך מהמורבה, וט' קבין הם שיעור שדה. ולאביי בשני האופנים אם אמר לו אלו מיצריה מכל הצדדים קנה חצי דיתור הלשון הוא כדי ליפות כוחו, ואם לא אמר לו לשון זה קנה ט' קבין.

ס"ג. המחלק נכסיו שכיב מרע, או בריא המחלק נכסיו על פיו, ואמר **יחלוק פלוני בנכסי**, יקבל חצי מנכסיו, והגמ' מסתפקת מה הדין באמר **תנו חלק לפלוני בנכסי** אם כוונתו למחצה, או חלק הראוי לתת, כפי שישערו ב"ד. והגמ'

תמצית מסכת בבא בתרא

מוכר ששייר בור ודות לר"ע צריך לקנות דרך מהלוקח, א"כ מכר לו את הבית ואמר חוץ מבור ודות דכיון שבלאו הכי אינם כלולים במכירה, כוונתו היתה לשייר לו דרך, ולרבנן אף בסתמא א"צ לקנות דרך. ומאידיך המוכר בור ודות לאחר, לר"ע אין הלוקח צריך לקנות דרך, ולרבנן צריך לקנות דרך.

המוכר שדה לא מכר בור גת ושובך שבשדה בין חרבין בין ישובים והיינו מיושבים, דאינם בכלל שדה, לר"ע צריך המוכר לקנות דרך, ולחכמים א"צ לקנות דרך. ומאידיך אם מכרן לאחר לר"ע א"צ לקנות דרך, ולחכמים צריך לקנות דרך.

ביאור מחלוקתם - ר"ע סובר שמוכר בעין יפה הוא מוכר בכל דיני מכירות שבעולם, ולכן לעולם הדרך של הלוקח, ולחכמים מוכר בעין רעה מוכר, ולכן לעולם הדרך של המוכר. וכן מכר אילנות ושייר קרקע לפניו, לר"ע יש לו קרקע שאם ימות האילן יכול ליטע אחר במקומו, ולחכמים אין לו.

הגמ' רצתה לבאר מחלוקתם, שנחלקו אם דעת הלוקח לקנות שדה שלא ידרסו בה ועל דעת זה המוכר מכר, והיה לו לשייר לעצמו דרך בפירושו, או שדעת המוכר שלא למכור באופן שיצטרך לפרוח באויר דאיזה הנאה יש לו בבורו בלא דרך, או שנחלקו אם הולכים אחרי דעת המוכר או אחרי דעת הלוקח, דיש כאן טענה שאינו רוצה שידרסו בחצירו, ומאידיך השני אינו רוצה שלא יוכל להגיע לשלו, ובזה ר"ע אזיל בתר לוקח, דלא שדי איניש זוזי בכדי, ורבנן אזלי בתר מוכר, דיד בעל השטר על התחתונה. ולפי ביאורים אלו לא נחלקו אלא כאן, ולא במכר אילנות ושייר קרקע.

והגמ' מוכיחה מיתור סיפא דמתני' מכרן לאחר וכו', שנחלקו אם מוכר בעין רעה הוא מוכר או בעין יפה.

ס"ה. הלכה - לרב הלכה כחכמים שהמוכר בעין רעה הוא מוכר, ולשמזאל הלכה כר"ע דבעין יפה מוכר, וכן הלכה.

וכמו כן נחלקו באחין שחלקו ששניהם נחשבים מוכרים זה לזה, שלשמזאל מוכר בעין יפה מוכר ולכן אין להם זה על זה לא דרך לשדה הפנימית (והחיצון לא נחשב עין רעה במה שלא נותן לו דרך, שהרי בשדה החיצונה אינו מכור אלא לוקח), ולא סולמות ולא חלונות שיכול השני לבנות כנגד חלונו ולא אמות המים, ולרב יש להם דמוכר בעין רעה מוכר והוא משייר לעצמו במה שמכר לאחיו. והצריכותא היא דהו"א שביורשים יש להם משום שהוא רוצה לדור בה כמו אביו וע"מ כן חלקו, דכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך", קמ"ל.

בית פנימי וחיצון אם שניהם קנו מאחד או ששניהם קיבלו מתנה מאחד אין להם דרך זה על זה מפני שלשניהם מכר בעין יפה, ואמנם אם מכר את הפנימי ושייר לעצמו את החיצון

עליה. ולרב פפא נ"מ שיכול לבנות עליה על גבה והיינו שאם נפלה יכול לבנותה מחדש, דכוונתו ביתור הלשון לומר שתהיה שלו לעולמים. וכתבו התוס' שכל זה בדיוטא, אבל עליה שנפלה כיון שהיא חשובה יכול לחזור ולבנותה אף בלא ביתור הלשון.

ס"ג: - ס"ד. עומקא ורומא, בור ודות, וגג -

לרב דימי מנהרדעא בסתמא לא קנה עומקא ורומא ויכול המוכר לחפור מתחת לקרקע הבית באופן שלא יזיק לבית, וגג שיש לו מעקה גבוה י' הוא של המוכר, ויכול להוציא זיזין או לבנות באויר באופן שלא יכביד על ביתו של הלוקח, ואם כתב לו עומקא ורומא קנה גם למעלה ולמטה, וגג שיש לו מעקה גבוה י', אבל לא קנה בור ודות (היינו בור היינו דות עמוקים בקרקע ויש בהם מים מכונסים, אלא שהבור בחפירה בלא כותל והדות בבנין שחופרים בעפר תיחוח ובונים לו כותל אבנים, ואי תנא בור הו"א שדות הוא בכלל בית כיון שהוא בבנין, ואי תנא דות הו"א שבור כיון שאינו חשוב הוא בטל אגב הבית), כיון שלשון זה נצרך לקנות עומקא ורומא עצמם, ואם כתב לו מתהום ארעא עד רום רקיעא קנה גם בור ודות.

וכתב הרשב"ם שלשון "עד רום רקיעא" אין בו נ"מ כיון שזה כלול ב"רומא", אלא שאם היה אומר עד שיפולי הבית היה משמע שלמעלה מזה לא מכר לו, אבל התוס' כתבו בשם ר"י שעד רום רקיעא הוא נ"מ לקנות גם גג שיש לו מעקה עשרה, וכתבו שלרשב"ם בעומקא ורומא כלול גם גג, ואהני לשון עד רום רקיעא לקנות בור ודות שעל הגג.

והגמ' אומרת שאין לזה ראייה ממתני' די"ל שבסתמא קנה עומקא ורומא, וממילא אם כתב לו עומקא ורומא קנה גם בור ודות.

והא דתני במתני' שלא קנה את הגג אם יש לו מעקה גבוה י' טפחים, ואי נימא שקנה גם את האויר שמעל הבית, א"כ אין סברא לומר שלא יקנה את הגג ויהיה הפסק בקניינו. תוס' בדברי הרשב"ם, והתוס' עצמם ביארו דאי נימא שבסתמא קנה עומקא ורומא, א"כ קונה בקלות דבעין יפה מוכר, ולמה לא יקנה גם את הגג, י"ל שאף אם בסתמא קנה עומקא ורומא, לא קנה את הגג, לפי שהוא חשוב בפני עצמו.

ואין ראייה מדברי רב פפא הנ"ל שהמוכר בית ע"מ שדיוטא העליונה שלו, אהני לשון זה שיכול לבנות על גבה, ואי נימא שעומקא ורומא לא כלולים במכירה מאי אהני האי לשון, די"ל דנ"מ שאם נפלה יכול לחזור ולבנותה, לרשב"ם היינו שאם נפלה הדיוטא יכול לחזור ולבנותה, ולתוס' היינו שאם נפל הבית ואין הלוקח רוצה לבנותו, הרי בעל העליה בונה את הבית והעליה ע"ג עמודים, והתועלת שלו בבניית הבית היא שאינו יפחד תמיד שהעליה תיפול, וכדי שלא יכנס קור מתחת העליה.

ס"ד: מתי צריך לקנות דרך כדי להגיע לרשות שלו בתוך של חברו -

תמצית מסכת בבא בתרא

שאינה פוסלת אם יש כבר במקוה סאה מי גשמים, אבל אם קבעו ואח"כ חקקו אינו פוסל.

ט"ו: **כוורת** דבורים המחוברת לקרקע בטיט לר"א דינה כקרקע לכל דבר, ונקנית בכסף שטר וחזקה, וכותבין עליה פרוזבול (עיין ברשב"ם שפירש מהו פרוזבול), ואינה מקבלת טומאה במקומה דבטלה לקרקע, וגם הדבש אינו מקבל טומאה (ואם החזה ממקומה לרשב"ם הדבש מקבל טומאה, ולתוס' גם הכוורת מקבלת טומאה), והרודה ממנה בשבת כשהיא במקומה חייב חטאת, ולחכמים אין דינה בקרקע לדינים הנ"ל. רבי אלעזר מבאר שטעמא דר"א דכתיב "ויטבול אותה ביערת הדבש", ללמד שהרודה מכוורת חייב חטאת כמו התולש מיער, וממילא לא איירי אלא לגבי הדבש ולא לגבי הכוורת. תוס'.

דף נסר רחב של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וחכמים מטמאים דאינו בטל לקרקע. הגמ' אומרת שאין סתירה מדין זה שמבואר בו שלרבנן טמא אף בקבעו ולבסוף חקקו, ולר"א טהור אפי' בחקקו ולבסוף קבעו, ותיקון הדף הוא כחקיקה, לדין מקוה שרק בחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה. דיש לחלק דמקוה פסול שאובין הוא מדרבנן, (ומ"מ בחקקו ולבסוף קבעו פוסל כיון שיש עליו תורת כלי בתלוש, ולא רצו חכמים להקל כ"כ, דאין לך שאינה גדולה מזו), אבל הכא איירי בדף של מתכת שטומאתו דאורייתא, (ודף של עץ טומאתו דרבנן לרשב"ם דזווקא אם הוא ראוי למידרס, ולתוס' בראוי למידרס טומאתו מדאורייתא, והכא איירי בדף המשמש את האדם או את משמשי האדם.

פסול מים שאובים במקוה - שיטת הרשב"ם שאף דמדאורייתא בעינן מקוה העשוי בידי שמים, מ"מ היכא שהיו מ' סאה כשרים והוסיף מים שאובים בטלים ברוב, אי נמי קמא קמא בטיל, ואינו פסול אלא מדרבנן, ולר"י אף כולו שאוב אינו פסול אלא מדרבנן (ומה שגזרו רבנן בג' לוגין שאובין היינו שמא יטבול בכלי שזה פסול מדאורייתא, דבעינן טבילה בקרקע. ולר"מ מפונטויזא אע"פ ששאובין פסולים מדאורייתא, מ"מ בקרקע טהור כיון שאפשר בלא המשכה, ולר"ת במקוה חסר מים שאובים פוסלים אותו, אבל במקוה שלם אין פוסלים אותו אפי' כל המים שבעולם.

ט"ו: **בהכשר לקבלת טומאה** - מי גשמים שחשב להדיח בהם את האיציטרובלין שזה דבר שהיה תלוש וחבירו, לר"א אין המים מכשירים זרעים לקבלת טומאה, דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אפי' במכתשת קבועה וכ"ש באיציטרוביל, ולחכמים יש להסתפק אם מכשירים כיון שאינו כקרקע וכל משקה שתחילתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר, או שאינם מכשירים דכקרקע חשיב, והתם הטעם משום דמוכר בעין רעה מוכר, תיקון. ע"כ לפירוש רשב"ם. ולתוס' הנדון כאן הוא המשך למחלוקת בדף של נחתומין, דהכשר

מכר לפנימי גם דרך, וכ"ש אם החיצון במתנה והפנימי במכר, אבל אם החיצון במכר והפנימי במתנה יש לו דרך, דמאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב.

מה כלול במכירת בית

דלת, נגר בריח הקבוע בכותל ומנועול, מכתשת קבועה (ובברייתא איתא שמכר חקוקה שחקקה בסלע היוצא מהכותל ולא קבועה ומתני' כר"א דלהלן), איציטרוביל - עיגול שסביב הריחיים והוא קבוע, כלולים במכירת הבית, שכל תשמישי בית הקבועים כלולים במכירה.

מפתח, מכתשת מיטלטלת, קלת - אפרכסת, תנור כיריים וריחיים, אינם כלולים במכירת הבית, ויש גורסים שמכר תנור וכיריים אבל לא ריחיים, וצ"ל שחיבורם נחשב חיבור משא"כ חיבור הריחיים. תוס'.

לר"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.

אם אמר שמוכר בית וכל מה שבתוכו הרי כולם מוכרים והיינו הדברים הנ"ל אבל שאר תשמישין לא, שלא ריבה אלא תשמישיים המיוחדים לבית שאין רגילות להשאלם מפני כובדם, דלא בטילי לבית, אי נמי הוא צריך אותם לבית אחר בעיר, אמנם מפתח שהוא מתאים דווקא לדלת זו נכלל בכל מה שבתוכו (והמוכר חצר וכל מה שבתוכה מכר גם את כל התשמישי המיטלטלים ולא חטים ושעורים, דכיון שהוא מסתלק מהעיר טורח הוא להוציא מיטלטליו, או משום שהם בטלים לעיר), אך לא מכר בור דות ויציע דהם בניינים בפני עצמם.

ט"ה: **שיטת ר"מ** שמכר כל דבר הקבוע בבית אפי' מכתשת, (ואילו במתני' מבואר שלא מכר מפתח, ואיירי במפתח קבוע לעולם דהא דומיא דדלת קתני), דאמר ר"מ מכר את הכרם מכר תשמישי כרם כגון קנים שבכרם שהם לצורכה. לרשב"ם ר"מ חולק על מכתשת, ולתוס' על מפתח.

תלוש ולבסוף חיבור

במכירת בית - מבואר במתני' שדבר שהיה תלוש וחבירו לקרקע, לחכמים אין דינו כמחובר לקרקע, ולר"א דינו כקרקע. הגמ' אומרת שאין מכאן ראייה שהמחלוקת היא בדין תלוש ולבסוף חיבור, ד"ל שנחלקו אם מוכר בעין יפה מוכר או בעין רעה מוכר.

במקוה - מבואר בתוספתא שאם חקק צינור ואח"כ קבעו הוא פוסל את המקוה מדין מים שאובין, שכיון שהיה עליו תורת כלי לפני שקבעו לא בטל ממנו תורת כלי (לרשב"ם איירי בפתוח משני צידיו, והתוס' כתבו דאיירי דווקא אם חקק גומא באמצעו לקבל צורות, עוד כתבו התוס' דאיירי שהמים נכנסים ישר למקוה, אבל אם הם נופלים לקרקע ומשם למקוה הוי המשכה

תמצית מסכת בבא בתרא

ומשמע שאינו קונה עיר אחרת בישיבת אותה העיר. ולל"ב החזיק בחולסית קנה מצולה, וקמ"ל דאע"פ שתשמישם שונה קנה.

וטומאה דמו להדדי, והנדון הוא דווקא באיצטרוביל, לר"א כמו שדף נחשב מחובר לקבלת טומאה, ה"ה לענין הכשר זרעים, וכ"ש באיצטרוביל, ולחכמים י"ל דאינו מחובר כ"כ, ושאינו מוכר דבעין יפה מוכר.

ס"ז: מה כלול במכירת בית הבד - המוכר בית הבד

מכר גם ים קערה עגולה מלל אבן נקובה שמכניסים בה עץ כדי לכתוש את הזיתים (וי"מ שהכונה לעץ עצמו) ובתולות (כלונסאות שמעמידים בהם את הקורה), וכן מכר נסרים הקבועים לעולם ויקבים ים חקוק ומפרכות וריחיים התחתונות לשיטת הרשב"ם כל אלו הם קבועים, ולתוס' ים היינו עיגול של טיט שאינו מחובר, ויקבים היינו סלים, שאינם מחוברים, והטעם שהם כלולים במכירה הוא משום שהם בטלים כיון שאינם חשובים, או משום שאינם עשויים אלא לבית הבד. אבל לא מכר עבירים נסרים שמניחים על הזיתים גלגל להעלות ולהוריד את הקורה וקורה, ואת הריחיים העליונות דמיטלטלי הם, אא"כ אמר לו שמוכר לו בית הבד וכל מה שבתוכו שבאופן זה מכר כל דבר הנמצא שהוא נצרך לביץ הבד, (אבל מה שלא נצרך לא), אבל גם באופן זה לא מכר עבירין שקין ומרצופין שנושאים בהם זיתים לבית הבד, ולר"א המוכר בית הבד מכר גם את הקורה, דבית הבד נקרא על שם הקורה.

מה כלול במכירת מרחץ - המוכר מרחץ מכר גם את

בית הנסרים ובית היקמין ובית הספלים ובית המגבות ובתים אלו מחוברים למרחץ, ומכר גם את הבית הפנימי שרוחצים בו וגם את הבית החיצון שעומדים שם מלובשים, אבל לא מכר את הנסרים שמעמידים על הקרקע שלא יטנפן הרגלים או מחמת החום, והיקמין סודר לעיסוף הראש מפני חום המרחץ, והספלים וי"ג בברייתא ספסלים והוילאות י"מ וילונות וי"מ מגבות, והטעם הוא דמיטלטלי לא מיזדבני, ואם מכר לו את המרחץ ואת כל מה שבתוכו הרי כולם בכלל המכירה, חוץ ממגורות המים בין בימות החמה אע"פ שהם מועטים אינם בטלים למרחץ, בין בימות הגשמים, וחוץ מאוצרות העצים ובתי העצים, מפני שאינם מיוחדות למרחץ אלא גם לביתו, ואם אמר שהוא מוכר מרחץ וכל תשמישיו אף אלו בכלל המכירה, ואם סימן לו את המיצרים החיצוניים לא מכר את בריכות המים ובית כינוס העצים אא"כ מכר לו מרחץ וכל תשמישיו וסימן לו מיצריהם והם בתוך המיצר, דאז הם בכלל המכירה כיון שהם ראויים קצת לתשמיש בית הבד.

המוכר בית הבד ויש לידו חנויות ושוטחים בהם

שומשמין לייבשם, אך עיקר התשמיש הוא למכור פת ויין, אם סימן לו את מיצרי בית הבד הרי כולם בכלל המכירה, ואם לא סימן את המיצרים אינם בכלל המכירה.

ס"ז. בעישור נכסים - בת גובה עישור נכסים לצורך

נישואיה מקרקעות ולא ממיטלטלין, וגובה אפי' מאיצטרוביל הריחיים דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, ור"א (דכך מסקנה דשמעתין, וכן פסק ר"ח), ואפי' משכירות הבתים דשכר מקרקעי חשיב מקרקעי. וכתבו התוס' דאירי בשכירות שעדיין לא שילם, או שיכולה להשכיר לצורך נדוניא, אבל מה שכבר גבו הוי מיטלטלין.

מה כלול במכירת חצר

לת"ק מכר בתים חיצוניים הפתוחים לחצר ופנימיים, בית החולסאות קרקע חולית שעושים ממנה זכוכית, חנויות הפתוחות לתוכה שמוכרים מהם רק לבי החצר אף אם יש להם פתח גם לרה"ר אם עיקר תשמישם לתוכה, וכן מכר בורות שיחין ומעורות שבתוך הבית, אבל לא מכר מיטלטלין תשמישי הבית שאינם קבועים וכ"ש שאר מיטלטלין, ואם מכר את החצר וכל מה שבתוכה מכר גם מיטלטלין של תשמישי הבית אבל לא שאר מיטלטלין, אבל לא מרחץ ובית הבד שבחצר דאינם בכלל חצר, וחנויות הפתוחות לרה"ר או שפתוחות לכאן ולכאן ועיקר תשמישם לרה"ר אינם נמכרות עם החצר.

לר"א המוכר חצר לא מכר אלא אוירה של חצר, וליכא למימר הדמים מודיעים, דאין אונאה לקרקעות.

ביאור מחלוקתם - לל"ק במוכר דירתא לכו"ע מכר גם

בתים דאין דרים אלא בבתים, ונחלקו היכא שמכר דרתא, לת"ק משמע בתים, ולר"א משמע תרביצא, ומשמע דבמוכר חצר לכו"ע לא מכר אלא אוירה של חצר. ולל"ב דרתא לכו"ע משמע בתים, ונחלקו במוכר חצר, לר"א הכונה לאויר החצר, ולת"ק זה כולל בתים וכמו שמצינו בחצר המשכן, ומסתברא כלישנא בתרא.

המוכר חולסית קרקע חולית שמוציאים ממנה זכוכית

ומצולה קרקע הנהר שמוציאים ממנה כסף וזהב וי"מ לדגים והחזיק באחד מהם חזקה לקנין שלא יוכל המוכר לחזור בו, לל"ק לא קנה את השני אע"פ שסמוכים זה לזה, ואף שאפשר לקנות י' שדות בי' מדינות ע"י חזקה באחת מהם אם נתן לו דמי כולם (אך באותו מקום רגילים לכתוב שטר), דסדנא דארעא חד הוא (אמנם בנכסי הגר שאין מתן מעות לא קנה ב' שדות שיש מיצר ביניהם), שאני הכא שתשמישם שונה, וכתבי "וירשתם אותה וישבתם בה, ו"שבו בעריכם אשר תפשתם"

תמצית מסכת בבא בתרא

אפי' תשמישים שאינם קבועים כ"כ, ולרבנן צריך שיהיו מיוחדים לתשמיש קבוע וחשוב, דלר"מ מספיק שהתקינם, ולרבנן צריך גם שיניחם בשדה, אבל אם לא התקינם לר"מ או שהתקינם אך לא הניחם בשדה לרבנן, אינם בכלל מכירת השדה. ולעולא אבנים שלצורכה היינו אבנים הסדורות לגדר, לר"מ מספיק שהתקינם, ולרבנן צריך גם שיסדרם, אבל אם לא התקינם לר"מ או שלא סידרם בשדה לרבנן, אינם בכלל מכירת השדה.

קנים המחולקים שבכרם לצורך העמדת הגפנים שלא יתקלקלו האשכולות מהקרקע הרי הם בכלל המכירה, לר"מ מספיק שהחליק את הקנים, ולרבנן צריך גם שיעמידם, אבל אם לא החליקם לר"מ או שלא העמידם לרבנן, אינם בכלל המכירה. ומהא שמעינן שהמוכר שדה מכר גם את האילנות שבתוכה, מלבד חרוב המורכב וסדן השקמה

תבואה המחוברת לקרקע הרי היא בכלל המכירה אע"פ שעומדת לקצירה, אבל תלושה אע"ג שצריכה לקרקע אינה בכלל המכירה.

ואם אמר לו שהוא מוכר את השדה עם כל מה שבתוכה הרי כולם מכורים.

חיצת קנים הרבה קנים הגדלים בקלח אחד אם היא פחותה מבית רובע הרי היא בכלל המכירה, אע"פ שהקנים אלימי, אבל אם יש בה בית רובע אע"פ שהקנים קטיני, ואפי' מכר אותה ואת כל מה שבתוכה, אינם בכלל המכירה דחשוב שדה בפני עצמו, ואפי' ערוגה קטנה של בשמים אם יש לה שם בפני עצמה, והיינו שקרויה וורדא דפלניא, אינה בכלל מכירת השדה.

שומירה - סוכת שומרים אם אינה עשויה בטיט שאין הכתלים טוחים בטיט הרי היא בכלל מכירת השדה אע"פ שאינה קבועה בקרקע, אבל אם היא עשויה בטיט אינה בכלל מכירת השדה אע"פ שהיא מחוברת בקרקע, ואע"פ שמכר גם את כל מה שבתוכה.

מלבנות של פתחים המחוברות בטיט הרי הם בכלל מכירה של בית, ורבי אלעזר מסתפק מה הדין במחוברות בסיכי, ורבי זירא מסתפק מה הדין במלבנות של חלונות, אם אינם בכלל המכירה כיון שהם לנוי, או שהם בכלל המכירה כיון שהם מחוברים. ורבי ירמיה מסתפק מה הדין במלבנות של כרעי המיטה שאינם מיטלטלות עימה. תיקו.

ס"ט: חרוב שאינו מורכב ובתולת השקמה הרי הם בכלל המכירה אע"פ שהם אלימי, אבל חרוב המורכב וסדן השקמה כשהזקיני הרי אינם בכלל המכירה אע"פ

מה כלול במכירת עיר-

המוכר את העיר מכר את החצרות שעיקר העיר משמע אויר העיר, וכן בכלל המכירה גם גם בתים בורות שיחין ומערות מוצאות ושובכות בתי בד ובתי שלחין שחוץ לעיר וסמוכים לעיר, וכדלהלן, אבל מטלטלין כלי תשמיש כגון תנור וכיריים וכו' וכ"ש חיטים ושעורים אינם בכלל המכירה, ואם מכר לו גם את מה שבתוכה מכר אפי' בהמה ועבדים שבתוכה וכ"ש חיטים ושעורים וכסף וזהב שהם מטלטלי דלא נידי, ואף אי נימא דעבדא כמקרקעי (היינו אף בלשון בני אדם, אבל מדאורייתא ודאי במקרקעי דמו לקנותם בכסף שטר וחזקה), מ"מ כיון שהם נידי ויכול להוליכם לעיר אחרת ממילא אינם בטלים לעיר ואינם כלולים במכירה אא"כ אמר שמוכר גם מה שבתוכה.

לרשב"ג המוכר את העיר מכר את הסטור. בבבל מפרשים שהכונה לבר מחוונתא עבד של שר העיר הממונה על תחומי הקרקעות, שא"א לעיר בלעדיו, ולר"ח הכונה לשומר העיר, ולדבריהם כ"ש שבאגי שדות הסמוכות לעיר נמכרות עימה דהא לא נידי, וזה הכונה במתני' בית השלחין שאף לת"ק הם בכלל המכירה (ואין הכונה לשדה בית השלחין, דאין חילוק בין שדה בית השלחין לשדה בית הבעל לענין מכירת העיר. תוס'). ולשמעון בן אבטולמוס הכונה לבאגי, ולדבריו הא דתנן במתני' בית השלחין הכונה לגינונייתא גנות הסמוכות לעיר ושבתון העיר, הראויות לטייל כמו בבית, אבל באגי אינם בכלל המכירה לת"ק אלא לרשב"ג.

ס"ח: בתוספתא איתא (למסקנת הגמ' דאמרינן איפוך) שלר"י סנטר מכור, אבל אנקולמוס אינו מכור, וכן לא מכר את שיירי העיר (והיינו פיסקי בגי בקעה גדולה בסמוכה לעיר המופרדת ממנה קצת בצונמא, אבל בגי עצמם בכלל המכירה), ואת בנותיה כפרים הסמוכים לה (ולרשב"ג מכר גם את בנותיה), ולענין חורשים יערות המוקצים לה וביברים של חיות עופות ודגים- אם פתחם לתוכה הרי הם מכורים, ואם אין פתחם לתוכה אינם מכורים. ואם יש לעיר חלק אחד בים ונקרא בשם העיר או חלק אחד ביבשה שרחוק ממנה קצת ונקרא בשם העיר הרי הם נמכרים עימה.

מה כלול במכירת שדה

ס"ט. אבנים- המוכר שדה מכר גם אבנים שלצורכה ואע"פ שהם מיטלטלי, כיון שהם קבועים לתשמיש זה ואין מזיזים אותם משם לעולם, הרי הם כמחברים, והיינו אבני דאכפא אבנים שמניחים על העומרים אחרי הקצירה, ודבר זה תלוי במחלוקת ר"מ ורבנן לר"מ המוכר כרם מכר גם תשמישי כרם,

תמצית מסכת בבא בתרא

ופלגא פקדון), דלדייני גולה נשבע וגובה כולו, ולדייני ארץ ישראל נשבע וגובה מחצה (וכן הלכה), אין הכרח לבאר שנחלקו אם יכול לטעון שטרך בידי מאי בעי, די"ל שאינו יכול לטעון כך, וטעמא דדייני גולה שאם היה פורע היה אומר לבניו, ודייני א"י סוברים שי"ל שמלאך המות אנסו. ובאמת לרב הונא בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר נאמן לומר החזרתי, ומ"מ בשטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה כולו.

אם בור גת ושוברך והדרך אליהם כלולים בשדה

ע"א. המוכר שדה אפי' מכר גם כל מה שבתוכה לא מכר בור גת ושוברך, בין חריבין בין ישובין. ולר"ע צריך המוכר לקנות מהלוקח דרך כדי לעבור לבור או לגת או לשובך, ולחכמים א"צ לקנות דרך מהלוקח, ואם מכר לו שדה ואמר לו חוץ מהבור או הגת או השוברך, אף לר"ע אינו צריך לקנות דרך מהלוקח. המוכר בור או גת או שוברך לר"ע אין הלוקח צריך לקנות דרך מהמוכר, ולחכמים צריך לקנות דרך מהמוכר.

מתי קנה בור גת ושוברך - הנותן מתנה והאחים שחלקו והמחזיק בנכסי הגר, קנו אף בור גת ושוברך. והחילוק בין מתנה למכר הוא שבמכר לא היה לו לפרש דסתם מוכר בעין רעה מוכר, אבל במתנה היה לו לפרש כיון שסתם נותן רגיל לתת בעין יפה.

המצוה לתת לפלוני בית המחזיק מאה חביות, ונמצא הבית מחזיק מאה ועשרים, למר זוטרא לא אמר לתת אלא כשיעור מאה חביות וזוכה בבית כשיעור זה, ולרב אשי כיון שנותן מתנה נותן בעין יפה זכה בכל הבית.

מה כלול בהקדשת שדה

איתא במתני' שהמקדיש שדה לת"ק הקדיש את כולה, ולר"ש לא הקדיש אלא חרוב מורכב וסדן שקמה, ובברייתא מבואר שטעמא דר"ש הוא כיון שהם יונקים משדה הקדש.

והנה מציינו שרב הונא אמר שהמוכר קרקע ושייר שני אילנות יש למוכר קרקע, (אף לרבנן שהקונה שני אילנות אין לו קרקע).

הגמ' רצתה לומר שדינו של רב הונא הוא אף לר"ע דס"ל מוכר בעין יפה מוכר, דכיון שהאילנות מכחישים את הקרקע הוא משייר לעצמו קרקע, שלא יאמר לו לעקור את האילנות, (משא"כ בור ודות שאינם מכחישים את הקרקע לא שייר לעצמו קרקע).

שמכר גם את מה שבתוכה, מפני שיש להם שם בפני עצמם, דכתיב "ויקם שדה עפרון וכו'", שאינו בכלל השדה אלא דבר הצריך לגבול סביב, ומכאן לומדים שהמוכר שדה מכר גם את המיצרים.

המוכר שדה צריך לכתוב שמוכר דקלים ושתילים והוצין וציצין, כדי ליפות את השטר, ומ"מ קונה דברים אלו גם אם לא כתב כך בשטר.

מכירת שדה ואילנות

המוכר **ארעא ודיקלי** צריך לתת לו ב' דקלים שיש לו, ואם אין לו צריך לקנות עבורו, ואם דקליו משועבדים צריך לפדותם.

המוכר **ארעא בדיקלי** אם יש בשדה עצמה דקלים קנה, ואם לאו הרי זה מקח טעות.

המוכר **ארעא בי דיקלי** ואין בה דקלים, כוונתו לקרקע הראויה לדקלים.

המוכר שדה **חוץ מדקל פלוני**, אם זה דקל משובח כוונתו לשייר רק אותו, ואם הוא גרוע שייר לעצמו גם את הטובים ממנו.

המוכר שדה **חוץ מהאילנות שבה**, הרי היא מכורה חוץ מהאילנות שבה, לרב כל שעולין לו בחבל הוי אילן, ולדייני גולה כל שאין העול כובשו הוי אילן. ואם יש בשדה רק דקלים או גפנים כוונתו חוץ מהם, אך אם יש בה גם אילנות וגם גפנים או דקלים, אין כוונתו לשייר אלא את האילנות, ואם יש בה גפנים ודקלים כוונתו לשייר את הגפנים.

ע. ואם מכר את השדה **חוץ מחרוב פלוני** או חוץ מסדן פלוני, לא קנה אף את שאר החרובין, כמו שבאומר שדי מכורה לך חוץ משדה פלונית שלא קנה גם את השדות האחרות.

ואם מכר את השדה **חוץ מחצי חרוב פלוני** או חוץ מחצי סדן פלוני, לא קנה שאר החרובין, ואף לא את החצי השני, כמו שבאומר שדי מכורה לך חוץ מחצי שדה פלוני, שלא קנה גם את החצי השני.

המפקיד אצל חבירו בשטר, לרב חסדא נאמן לטעון החזרתי אע"פ שטוען לו שטרך בידי מאי בעי, מיגו שהיה טוען נאנסו, ואמנם חייב שבועה כמו שבנאנסו חייב שבועה.

ע: והא דמצינו שנחלקו באחד המוציא ליתומים שטר כיס שנתן לאביהם מעות בעיסקה (שהיא פלגא מלוה

תמצית מסכת בבא בתרא

מיתת אביו, דילמא קרא איירי בהקדישה אחר מיתת אביו, וכו"מ.

והגמ' דוחה שבאמת לר"ש אין הולכים אחר שעת פדיון, ומדכתיב "אשר לא משדה אחוזתו" ולא אשר לא אחוזתו או אשר לו שדה אחוזתו, מדויק דאיירי באינה ראויה להיות כלל שדה אחוזה.

דין חרוב המורכב וסדן השקמה - אם הקדיש או מכר ב' אילנות ואותם, יש לו קרקע, אך אם מכר את הקרקע אינם נמכרים אגב הקרקע.

עומר שיש בו סאתים אם שכחו יחד עם שני עומרים אחרים מצטרף עמם ולא הוו שכחה, אך אם שכחו לבדו אין בו דין שכחה.

המוכר את הספינה:

ע"ג. מכר הקדש ומתנה - כתב הרשב"ם שהדינים שבפרק זה הם גם בהקדש ובמתנה, דאיירי במוכר מטלטלין, אבל הפרק הקודם שמדבר בקרקע, וגם מה שלא מכר יתכן שבהקדש ובמתנה זה בכלל הקרקע.

מה כלול במכירת ספינה -

המוכר ספינה בסתמא מכר עמה גם תורן שעליו פורסים את הוילון נס הוילון עצמו עוגין עוגן של ברזל ומשוטים, וכן מכר את האיסקלא ואת בור המים שבתוכה. ולרבי נתן וסומכוס מכר גם את הביצית והיינו הדוגית.

אבל לא מכר עבדים מרצופין ששמים בתוכם את הסחורה ואנתיקי הסחורה עצמה, אא"כ מכר את הספינה ואת כל מה שבתוכה.

רבה מביא מעשיות שונות המלמדות נפלאות הבורא, ומתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא, ומקראות שבספר איוב.

רבה שמע מנחותי ימא איך נראה גל שמטביע ספינה, ושכדי להנצל ממנו צריך לומר אהיה אשר אהיה וכו', ומה המרחק בין הגלים ומה גובהם, וששמע שגל אחד אומר לחבירו פוק חזי גוברתא דמרך וכו'.

ע"א: והגמ' שואלת א"כ למה לר"ש המקדיש שדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן שקמה כיון שהם יונקים משדה הקדש, והרי הם יונקים משדהו שהרי שייר לעצמו קרקע.

ובהכרח שלר"ע אף במוכר אילנות לא שייר לעצמו קרקע, ור"ש ס"ל כר"ע, ורק לרבנן שייר לעצמו קרקע, ונ"מ שאם יפלו יכול לחזור ולשותלם.

ע"ב. והנה מצינו בברייתא שהמקדיש ג' אילנות בשיעור עשרה לבית סאה, הרי בכלל ההקדש גם הקרקע והאילנות שביניהם, ושיעור הפדיון הוא בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, אבל אם האילנות צפופים יותר או מרווחים יותר או שהקדישם בזה אחר זה, לא הקדיש את הקרקע והאילנות שביניהם, ושיעור הפדיון הוא לפי השווי שלהם, ואפי' אם הקדיש אח"כ גם את הקרקע, צריך לפדות את האילנות בשוויים, ואח"כ לפדות את הקרקע לפי שיעור בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף.

הגמ' דנה כשיטת מי ברייתא זו, שהרי לר"ע שמוכר בעין יפה מוכר, א"כ כ"ש מקדיש, ולמה הקרקע לא קדושה, ואף לרבנן שמוכר בעין רעה מוכר, הרי מקדיש בעין יפה מקדיש. ובהכרח שהברייתא כר"ש, וא"כ אין לומר דס"ל כר"ע, שהרי לר"ע כ"ש שמקדיש בעין יפה מקדיש, ובהכרח שר"ש ס"ל כרבנן וס"ל שגם מקדיש בעין רעה מקדיש, ולכן לא הקדיש את הקרקע של האילנות.

ע"ב: ונמצא שטעמא דר"ש הוא שמקדיש בעין רעה מקדיש, ומה שאמר שהטעם הוא "הואיל ויונקים משדה הקדש" היינו לומר שגם לסוברים שבעין יפה מקדיש, לא הקדיש אלא חרוב מורכב וסדן שקמה שאם לא יקדישם נמצא שהם יונקים משדה הקדש, אבל לא הקדיש בור ודוח ושוכר, ורבנן ס"ל שאין חילוק דבעין יפה מקדיש, ונמצא שגם לר"ע המוכר קרקע ושייר ב' אילנות יש למוכר קרקע.

והנה מצינו בהמשך הברייתא שאף המקדיש ג' אילנות ואח"כ את הקרקע, פודה את האילנות לפי שוויים, ואת הקרקע לפי שיעור בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף. ומבואר מדיון זה שאין הולכים אחר שעת פדיון שהרי בשעת פדיון הכל קדוש.

ומה שמצינו בברייתא שלר"י ור"ש הקונה שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו דינה כשדה אחוזה, דכתיב "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו" והיינו דווקא שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה. ור"מ דורש מפסוק זה שאם הקדישה אחר מיתת אביו דינה כשדה אחוזה, ומבואר לכאור' שלר"י ור"ש הולכים אחר שעת פדיון, דאל"כ מנין להם לרבות הקדישה לפני

תמצית מסכת בבא בתרא

רבי יהושע ראה מאור גדול בים, אמר לו ר"א שמא עיניו של לויתן ראתה.

בשעת בריאת העולם לא רצה שר של ים לבלוע את כל המימות שבעולם, ובעט בו הקב"ה והרגו, ואלמלא מים מכסים אותו אין כל ברה יכולה לעמוד בריחו.

ירדן יוצא ממערת פמיס והולך בימה של סיבכי ובימה של טבריה עד הים הגדול.
ז' ימים וד' נהרות מקיפות את א"י.

דברים שיהיו לעתיד לבוא

לויתן-

כל מה שברא הקב"ה זכר ונקיבה בראם, ואף לויתן וכו', ואלמלא נזקקים זה לזה מחריבים את כל העולם כולו, והקב"ה סירס את הזכר והרג את הנקיבה ומלחה לצדיקים לעת"ל, ואף בהמות בהררי אלף וכו', סירס הזכר וצינן הנקיבה ושמרה לצדיקים לעת"ל, ולא מלחה משום שבשר מלוח אינו טוב כ"כ, ואת הלויתן לא סירס משום דדגים פריצי, ולא הרג את הזכר וסירס את הנקיבה, משום דנקיבה מליחה מעלי, או משום דאינו אורח ארעא לקיים בנקיבה "לויתן זה יצרת לשחק בו".

ע"ה. גבריאל עתיד לעשות מלחמה עם הלויתן, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.

בשעה שהלויתן רעב הוא מוציא הבל מפיו ומרתיח כל ימות שבמצולה, ואלמלא מכניס ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו. ובשעה שצמא עושה תלמים בים, ואין התהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה.

עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מעורו של לויתן, ואת הנשאר מחלקים ועושים ממנו סחורה בשוקי ירושלים. ולריו"ח יעשה הקב"ה סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, ומי שלא זכה עושים לו צלצל, ענק, קמיע, והשאר פורס הקב"ה על חומות ירושלים, וזיוו מבהיק מסוף העולם עד סופו.

ושמתי כדכד שמשותיך- מאבני שוהם וישפה.

דרש ריו"ח עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות ל' על ל' וחוקק בהם עשר על עשרים, לחלונות, (ולא לשערים שהרי גובה האנשים יהיה מאתים אמה וי"א מאה אמה), ומעמידם בשערי ירושלים. לגלג עליו אותו תלמיד וכו', לימים הפליגה ספינתו בים וחזא וכו', אלמלא ראתה לא האמנת, נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות.

רבה ראה שד שלא הצליח להזיק לאדם ובא ללמד שהקב"ה שומר על בריותיו, ושלא לצאת לדרך יחידי, וראה שד קופץ מעל נהר מצד לצד וכו'.

ע"ג: רבה בר בר חנה מתאר שראה בריות גדולות מאד-

ראם בן יומו שהפסולת שלו סתמה את הירדן.
צפרדע בגודל שישים בתים שבלע אותה תנין וציפור בלעה את התנין וישבה על עץ.
דג שמת והים פלטו והרס שישים כרכים וכו'.
דג שצמחו עליו עשבים והיה נראה כמו יבשה בים וכו'.
ספינה ששטה ג' ימים ולילות בין סנפיר הראש לסנפיר הזנב וכו'.
ציפור שמי הים הגיעו עד קרסוליה וראשה ברקיע וכו'.
אוזים שנמשך מהם נחלי שומן וכו'.

ע"ד. דברים שהראה סוחר ישמעלי לרבה בר בר חנה-

ידע לפי ריח העפר מה המרחק למים וכו'.
והראה לו את מתי המדבר, ורצה לקחת מאחד מהם כנף הטלית ולא יכל ללכת עד שהחזירה.
והראה לו את הר סיני ושמע שם בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי וכו'.
והראה לו בלועי קורח בגיהנום, ושמע אותם אומרים משה אמת ותורתו אמת והן בדאין.
והראה לו המקום שהרקיע והארץ נושקים זה לזה, והניח שם סל ואח"כ לא מצאו משום שהגלגל מסתובב.

כמה דברים שראו האמוראים-

רבי יוחנן ראה דג עם עינים מאירות לירח, והוציא מים מנחיריו כשני נהרות. ורב ספרא ראה דג מהקטנים שבים שגודלו ג' מאות פרסאות והוא מאכל הלויתן. ועוד ראה ריו"ח בים ארגז שקבועים בו אבנים טובות ומרגליות וסביבו דגים וכו', ויצאה בת קול ואמרה שהוא מיועד לאשתו של רבי חנינא בן דוסא, שהניח בו תכלת לצדיקים לעת"ל.

ע"ד: רב יהודה הינדזה ראה בים אבן טובה שתנין שט סביבה וכו'.

הונא בר נתן ראה במדבר חתיכות בשר שנתחברו, וגחלים לוחשות אחר י"ב חודש, ואמר אמימר שזה עישבא סמתרי, וגומרי דריתמא.

תמצית מסכת בבא בתרא

ע"ז ובברייתא איתא שלרבי ספינה נקנית במסירה, ולחכמים לא קנה עד שימשוך או שישכור את מקומה. והגמ' אומרת שאין ראה שלרבי מסירה קונה בכל מקום, די"ל דאירי ברה"ר דא"א לקנות שם במשיכה, אבל בסימטא מודה רבי שאינו קונה במסירה, ולרבנן לא קנה עד שימשכנה מרה"ר לסימטא, ואם רשות בעלים היא ישכור את מקומה, ואם אמר לו לך חזק וקני, קונה גם לחכמים, ומחלוקתם היא כשאמר לו לך משוך וקני, דלרבנן כוונתו דווקא במשיכה, ולרבי מראה מקום הוא לו.

איזה קנין קונה באיזה מקום - מסירה קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם, משיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם, והגבהה קונה בכל מקום.

קניית שטר חוב

לרבי אותיות נקנות במסירה, ולרבנן אין מועיל שטר או מסירה לחוד, אלא צריך שטר ומסירה יחד.

לרב פפא צריך לכתוב בשטר קני הוא וכל שעבודיה, ואל"כ לא קנה אלא את הנייר לצור על פי צלוחיתו.

ע"ז. אמומר קיבל מרבתיזו שלהלכה אותיות נקנות במסירה כרבי, וכן מסקנת הגמ' בכמה מקומות, ור"ת ור"י גורסים הלכתא אין אותיות נקנות במסירה כרבנן, וכן הביאו בשם רב יהודאי גאון שאין אותיות נקנות בחליפין. ורב אשי אמר שכך זה מסברא שא"א לקנות דברים בדברים ע"י שטר אחר, אלא צריך מסירה, ולתוס' כוונתו לומר שמסירת השטר נחשבת מילי ולכן אינה מועילה. ומה שמצינו להלן שהקונה שדה קנה את השטר באגב, קנין אגב שאני, וכמו שמצינו שמטבע לא נקנה בחליפין ונקנה באגב.

אם אפשר לחזור מנתינת שדה או מכתבת שטר - האומר לשניים זכו לפלוני בשדה ע"י סודר, וכן עשו, וכתבו לו את השטר, יכול לחזור בו ולומר שלא יכתבו שטר, אע"פ שאמר כתבו ותנו, דאין עושין שטר בע"כ של נותן (אמנם בסתמא עושין, דסתם קנין לכתובה עומד), אבל לא יכול לחזור בו מנתינת השדה מפני שכבר זכה, דזכין לאדם שלא בפניו. אבל אם אמר שיזכו בשדה ע"מ שיכתבו שטר, יכול לחזור בו גם מנתינת השדה, דכוונתו שלא יזכה עד שיגיע השטר ליזו. ורבי חייה בר אבין מוסיף שאם המוכר כתב שטר לפני המכירה (שהרי כותבים שטר למוכר אע"פ שאין הלוקח עמו כיון שרק המוכר יכול להפסיד מזה), אם החזיק הלוקח בשדה, קנה את השטר בכל מקום שהוא בקנין אגב שהרי דעתו של המוכר להקנותו לו.

עתידי הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק, ומי שעניו צרות בת"ח בעוה"ז, מתמלאות עיניו עשן לעוה"ב, וכל אחד נכוה מחופתו של חברו, ואוי לאותה בושא אוי לאותה כלימה. (כיוצא בדבר פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לאותה וכו').

עתידי צדיקים שאומרים לפניהם קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה.

י' חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן, וי"א אחת עשרה, וגרוע שבכולם זהב.

אמר הקב"ה לחירם, בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם, וי"א בך נסתכלתי וקנסתי מיתה על אדם הראשון.

ירושלים

ירושלים של עוה"ז כל הרוצה לעלות עולה, ירושלים של עוה"ב אין עולים אלא המוזמנים לה.

שלשה נקראו על שמו של הקב"ה, צדיקים משיח וירושלים.

עתידי הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה, אך לא יהיה צער לעלות.

רצה הקב"ה למוד אורכה ורוחבה של ירושלים, אמרו לו הרבה כרכים בראת וכו', מיד "ויאמר וכו' פרזות תשב ירושלים".

עתידי הקב"ה להוסיף על ירושלים אלף גינות ואלף מגדלים ואלף בירניות, ואלף ושני שילה טוטפראות, וכל אחת כציפורי בשלותה, שהיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה. אם ירושלים תהיה פי שלש יהיה בכל אחת שלושים מדורים למעלה, ואם היא תהיה פי שלושים בכל אחת יש שלשה מדורים למעלה.

קניינים

קנין ספינה ובהמה

לרב נקנית במשיכה כל דהו, ואף דלענין קנין בהמה י"א שקונה בהכישה במקל ועקרה יד ורגל, וי"א שקונה רק כשהיא מהלכת מלוא קומתה, שאני בהמה שכשעקרה יד ורגל עדיין היא במקומה, אבל ספינה כולה זזה יחד. ולשמואל בספינה צריך למשוך את כולה, ובבהמה דווקא י"א דמהני עקרה יד ורגל, משום שעתידה כולה להעקר, משא"כ ספינה.

מה כלול במכירת דברים

ע"ז: מכירת קרון ופרדות - המוכר קרון לא מכר את הפרדות, אא"כ הם אדוקים בקרון, ואם מכר את הפרדות לא מכר את הקרון.

מכירת צמד ובקר - המוכר את הצמד לא מכר את הבקר, וכן אם מכר את הבקר לא מכר את הצמד. והיינו במקום שהרוב קורים לצמד צמד ולבקר בקר, ויש שקורים לבקר צמד, ונחלקו ר"י וחכמים אם הדמים ראויה וכדלהלן. ואם כולם קורים לצמד צמד ולבקר בקר לכו"ע לא מכר לו בקר, ואם כולם קורים לבקר צמד, אף לחכמים מכר גם את הבקר.

שיטת רבי יהודה שהדמים מודיעים - לר"י אם שילם על הצמד מאתים זוז, קנה גם את הבקר, שהרי מחירו של צמד אינו מאתים זוז, ולחכמים אין הדמים ראויה דאוקי ממונא בחזקת מריה, והא דלא הוי לרבנן ביטול מקח כדין כל אונאה ביותר משתות, שהרי לרבנן דווקא בעבדים שטרות וקרקעות אין ביטול מקח (ולא בס"ת בהמה ומרגלית כשיטת ר"י), הכא כיון שהאונאה היא בכדי שאין הדעת טועה אין ביטול מקח, דאמרינן שנתן לו מתנה.

מכירת חמור וכליו-

ע"ח. המחלוקת במתני' - המוכר חמור בסתמא, לת"ק לא מכר את כליו, ולנחום המדי מכר גם את כליו, ולר"י הדבר תלוי שאם היו הכלים על החמור ואמר מכור לי חמורך זה, הרי הכלים מכורים, דכיון שידע שזה חמורו כוונתו להוסיף את כליו למוכרה כמות שהיא עם הכלים שעליה, אבל אם אמר חמורך הוא, שאינו יודע שהוא שלו, כוונתו לשאול אם מוכר לו חמור זה, ולכן אין הכלים מכורים.

אם אמר לו היא וכל מה שעליה הרי כולם מכורים.

באיזה כלים נחלקו - עולא מבאר שנחלקו בשק ודיסקיא וכומני (מרכבה לנשים) העשויים למשוי החמור, לת"ק אינם בכלל המכירה, דסתם חמור הוא כדי לרכב, ולנחום המדי הם בכלל המכירה דסתם חמור למשאוי, ואע"פ שלא אמר לו שהוא מוכר חמור וכליו, ואוכף מרדעת קילקלי וחבק לכו"ע הם בכלל המכירה דהם עשויים לרכיבה.

הגמ' מסתפקת אם מחלוקת חכמים ונחום המדי היא בעודן עליו, אבל אם אינם עליו מודה נחום המדי שאינם

בכלל המכירה, לשיטת הרשב"ם גם אוכף ומרדעת לא קנה באינם עליו, ולתוס' קנה, דתכסיסי החמור הם. או שהמחלוקת היא כשאינם עליו, אבל אם הם עליו מודים חכמים שהם בכלל המכירה, (והא דקאמר שאם אמר לו היא וכל מה שעליה הרי כולן מכורים, הכונה שאמר לו היא וכל מה שראוי להיות עליה), או שנחלקו בב' האופנים. הגמ' מנסה לפשוט ספק זה מכמה מקומות, והגמ' דוחה ראיות אלו.

ע"ח: התנאים הסוברים שכשאדם מוכר דבר מכר גם את כל תשמישיו - לר"א המוכר בית הבד מכר את הקורה. לרשב"ג המוכר עיר מכר את הסנטר. לר"מ המוכר כרם מכר תשמישי כרם. לרבי נתן וסומכוס המוכר ספינה מכר את הדוגית. לנחום המדי המוכר חמור מכר את כליו. ואין הכונה שדבריהם שוים, אלא שכולם בשיטה אחת. תוס'.

מכירת בהמה ובנה - המוכר בהמה ובנה, הבן כלול במכירה, ואם לא אמר שמוכר את הבן, אין הבן בכלל המכירה, ואם אמר שמוכר חמור מניקה, מכר גם את הסייח (נקרא סייח מפני שמהלך אחר סיחה נאה למקום שהאדם חפץ, אבל זקן צריך מרדע), אבל אם אמר שהוא מוכר פרה מניקה, לא מכר את בנה, דאיכא למימר דכוונתו שצריך את החלב ואם אין לה חלב הוי מקח טעות.

מכירת אשפה בור כוורת ושובך - מכר אשפה מקום גבוה או עמוק ג' שרגיל לתת שם את הזבל של הבהמות מכר זבלה. מכר בור מים לתנא דמתני' מכר גם את מימיו, והיינו כרבי נתן, אבל לרבנן לא מכר מימיו. מכר כוורת מכר דבורים. מכר שובך מכר יונים. דכל אלו בטלים לדבר הקבוע, אבל אם מכר את הזבל וכו' שאינם קבועים, פשיטא שלא מכר את הדברים הקבועים. והלכה כתנא דמתני', דסתם דמתני' ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם דמתני', אמנם אם יש אמורא החולק על המשנה ואומר שמתני' כיחידאה הלכה כאותו אמורא.

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וכו' - אף שלפי פשוטו הכונה שבלעם וחבריו נתנבאו שסיחון ינצח את מואב, מ"מ פרשה יתירה היא, דהא דעמוון ומואב טיהרו בסיחון ילפינן מדכתיב "והוא נלחם במלך מואב הראשון", הלכך לדרשה כתבה משה רבינו שיאמרו המושלים ביצרים - צדיקים, בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה שמפסיד רווח ממון מחמת המצוה או שנותן צדקה כנגד שכרה המרובה לעתיד, ושכר עבירה כנגד הפסדה, ואם אתה עושה כן תיבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב. ואם האדם משים עצמו כעיר שמהלך אחר יצרו, או שיש בו גסות הרוח, או רשע שאומר שאין חשבון אין דין ואין דיין, תצא אש של גיהנום ותאכלם.

מפני דרכי שלום, מ"מ בביצים ואפרוחים זוכה מן התורה), ולת"ק אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וכן נחלקו כשהקדישם מלאים בהקדישם סתם, דראבר"ש סובר כאביו שהמקדיש שדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב, דבעין רעה מקדיש, דס"ל שדנים דין גבוה מדין הדייט שבעין יפה נותן (ואמנם לגבי מים שהגיעו אח"כ הם קדושים, דאדם מקנה דבשלב"ל, ולא שייך עין רעה במים שהגיעו אח"כ), ורבנן ס"ל דבעין יפה מקדיש, או דס"ל כרבי נתן וממילא כמו שבהדייט המוכר בוד לא מכר מימיו (ודלא כנתא דמתני') ה"ה בהקדש לא הקדיש את המים.

מה נחשב עבידי דאתו - מבואר בסוגין שאף לר"מ אין אדם מקנה דשלב"ל אלא בעבידי דאתו. והקשו התוס' שהרי ר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל איירי באומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר, ומי יודע אם ישחררנו רבו. וביאר רבינו שמואל דאיירי בהבטחיו רבו לשחררו. ולריב"ן איירי בחציו עבד וחציו בן חורין או חציה שפחה וחציה בת חורין דכפוין את האדון לשחררם, ובלאחר שימות בעלך או אחותך איירי בגוססים או בחולה וזקן, ולאחר חליצה הרי מצות חליצה קודמת למצות יבום, אי נמי באלו שחולצות ולא מתייבמות. ושיטת רבי אליעזר מפליר"א שאם הגוף בעולם ורק אינו ראוי לקנין הוי כעבידי דאתו, ואמנם מים אף שהם בעולם לא נחשב עבידי דאתו כיון שאינם לפנינו. ועוד י"ל דאם יש רק מי יימר אחד חשיב עבידי דאתו, ורק ככפל שצריך גם שתיגנב וגם שימצא הגנב וכו' לא חשיב עבידי דאתו. ור"י מפרש שכוונת הגמ' מי יימר דאתו, היינו שלא יזכה בהם, ועל זה משני שיעברו דרך רשותו ויזכה בהם, ולרשב"א י"ל שהקדיש ע"מ שישיאר לו כח זכיה בבור ובשובר לזכות במים וביונים לצורך ההקדש.

מכירה בכונה לשייר

פ. פירות שובך - הקונה פירות שובך ולא קנה את האמהות והשובך, צריך לשייר למוכר את הבריכה הראשונה והשניה כל בריכה היינו שני וולדות, בריכה הראשונה בשביל צוות לאם שלא תברח, שזהו קיום השובך שנשאר למוכר, ושניה היינו בריכה ראשונה של הוולדות בשביל צוות לבת, שאף שלאם די בחברת זוגה ובייתה שרחמי האם על הבת, לבת אין די בחברת אימה, שיטת הרשב"ם שלבריכה השניה א"צ לשייר את הבריכה הראשונה שלהם, דדי להם בצוות האם ואם האם כיון דאיכא חבורות טובא. אבל דעת התוס' שלכל בריכה צריך לשייר את הבריכה הראשונה שלה.

פירות כוורת - הקונה פירות כוורת דבורים הנולדים מן הכוורת בשנה זו, נוטל הלוקח ג' נחילים הראשונים, אף שיש מקומות שעושות ז' וח' נחילים, מ"מ ג' הראשונים הם הנחילים החשובים, דכל אחד גרוע מקודמו, ואח"כ מסרס, י"מ דהיינו שיכול המוכר לסרס את הדבורים בגרמא ע"י שמאכילם חרדל, שע"י שאוכלות חרדל פיהם חד וחוזרות ואוכלות את דובשנן, ומתוך שביעתן בטילות מפריה ורביה, והמטרה היא לגרום שלא יעשו עוד פירות כדי שיהיו טרודים לעשות דבש, שהרי

ע"ט. כל הפורש מדברי תורה נופל בגיהנום ואש אוכלתו.

מעילה בדברים שנמצאים בתוך הדבר שהקדיש

באלו דברים יש דין מעילה - כל דבר שהוא ראוי רק למזבח כגון שוב וכבש ועז תמימים (שהמקדישם לבדק הבית עובר בעשה) או תורים ובני יונה סולת ולבונה יין ושמן, או שהוא ראוי רק לבדק הבית כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכדו', או שאינם ראויים לא לזה ולא לזה כגון חלב וגבינה וכדו', שמוכרם ולקח בדמיהם צרכי מזבח או צרכי בדק הבית כפי שפירש בשעת הקדש, וג' סוגי הקדש אלו נימנו מהחמור לקל יותר, ומ"מ ככולם יש בהם דין מעילה. ומים ראויים רק לבדק הבית לעשות טיט, אבל לניסוח המים פסולים מים מכוונסים, ולהדיח קרבנות בעינן דווקא מים מאמת המים שבעזרה. וזבל אינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית. ויונים ראויים רק למזבח, ושובך לא הוקדש אלא לדמיו, דאם יעקרנו וישקענו בבנין זהו הפסד גדול. ופירות אינם ראויים למזבח דכתיב "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וכו' ", ולבנין נמי לא חזו, וביכורים הם לכהן כמו תרומה, אלא הפירות נמכרים. ועשבים נמי לא חזו לא למזבח ולא לבדק הבית.

ודין **מעילה במחובר לקרקע** הוא בנהנה שוה פרוטה אע"פ שלא פגם להקדש, ובתלוש יש מעילה רק אם פגם, ובבור לרשב"ם איכא מעילה אם הניח חפציו בבור, והתוס' כתבו שאין מעילה במחובר, אלא איירי שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה.

ולענין מעילה במה שבתוכם - אם הקדיש אשפה מלאה זבל או שובך מלא יונים או שדה מלאה עשבים או אילן שעליו פירות, ולא הזכיר אלא אותם ולא את מה שבתוכם, יש מעילה גם במה שבתוכם, אבל אם הדברים באו לתוכם אחרי ההקדש, לר"י אין מועלין במה שבתוכם דס"ל שאין מעילה בגידולים, שאף שקרקע ההקדש גרמה להם לגדול, מ"מ אין ממשות הקדש מעורבת בהם, רשב"ם, וכתבו התוס' שחצר הקדש לא קונה, דחצר משום יד איתרבא ולא מצינו יד להקדש, ולרבי יוסי בשדה ואילן מועלים אף במה שגדל אחרי ההקדש.

ע"ט: ובברייתא נחלקו בזה ת"ק ורבי אלעזר רבי שמעון, לרבה נחלקו דווקא בשדה ואילן וכמחלוקת ר"י ורבי יוסי. ולאביי בשדה ואילן לכו"ע מועלים במה שבתוכם, והמחלוקת היא בבור ושובך, ראבר"ש סובר כר"מ שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ועל כן אף אם הגיעו אח"כ הם בכלל ההקדש, אמנם איירי דווקא בעבידי דאתו, כגון מים הבאים דרך חצירו לבור שהבור עשוי במקום מדרון, או יונים הבאים דרך שובכו לשובך שהנולדים יבואו לשובך ריקן זה (אבל בשובך של אחרים יכולים לעכב שלא יבואו לשובכו. וכתבו התוס' שאף שאין גזל בשובך אלא

תמצית מסכת בבא בתרא

חלות כנ"ל, ולרובא כוונת הברייתא שאינו מטמא אף אם חשב עליו לאכילה או לשתייה.

תניא כוותיה דרב כהנא.

הקונה עצים לקוץ, כמה צריך לשייר בעץ כדי שיחזור ויגדל -

בזיתים צריך לשייר ב' ענפים.

בשאר אילנות צריך לשייר טפח סמוך לקרקע וא"צ לשייר ענפים.

בבתולת השקמה שלא נקצצה מעולם צריך לשייר ג' טפחים, **ובסדן השקמה** שכבר נקצץ פעם אחת וגדל ישייר ב' טפחים. ואף שלענין שביעית מצינו שאסור לקצוץ בתולת השקמה מפני שהיא עבודה שע"ז גדלה יותר, וכתוב "וכרמך לא תזמור" (והשיעור לת"ק י"ל שהוא מג' ולמעלה), ולר"י כדרכה אסור אלא יכול לקצוץ או למעלה מ' טפחים שזה מכחיש את האילן או סמוך לארץ, צ"ל דסמוך לארץ ודאי מזיק לאילן, ויותר מכך עד ג' יכול להועיל או להזיק והוי ספק, ולכן בשביעית אסור שמא זה יועיל דספק דאורייתא לחומרא, ובמקח וממכר צריך לשייר ג' שזה מועיל ודאי דכוונת המוכר לשייר לעצמו כדי מחית האילן ודאי.

בקנים ובגפנים צריך לשייר מן הפקק ולמעלה. וכתבו התוס' שכבר מתנאי יהושע יכול כל אדם לחתוך מן הפקק ולמעלה, אך אינו יכול לחתוך סתם אלא לצורך נטיעה, ובחדש שאינו עושה פירות, וממקום שאינו עושה פירות, וממקום שאינו רואה פני החמה, ובלוקח מותר גם בזה. ועוד דלוקח יכול לחתוך מהפקק התחתון, וסתם אדם מהעליון.

בדקלים ובארזים א"צ לשייר, אלא חופר ומשרש, לפי שאין חוזרים וגדלים. ואף שמצינו שארז גזעו מחליף ("צדיק כתמר יפרח, כארז בלבנון ישגא" - היינו שעושה פירות כתמר שאכל פירות מצוותיו בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, אי נמי ללמד שמאכילים אותו פרי מצוותיו, וגזעו מחליף כארז שאם מת יוליד בן כמוהו, אי נמי שאם יפול אפי' שבע פעמים יקום), הכא איירי בשאר מיני ארזים, שהרי יש' מיני ארזים כדכתיב "ארז שיטה והדס וכו'".

הקונה אילנות מתי קנה קרקע ודינו לענין ביכורים

פ"א. בשני אילנות שקנה בסתמא לת"ק לא קנה קרקע אפי' מקום האילן עצמו, והוי כקנאו לפירות, וכשיבש יעקרנו וילך, ואם גדלו הענפים הרבה לא יקצרום אפי' שהם מזיקים לבית השלחן. דכיון שלא קנה קרקע הרי שיעבד קרקעו לכל צורך האילן, שע"מ כך קנאם, וכל הצומח מהגזע של הלוקח כיון שזה גדל

הדבש הוא של המוכר. ור"ח מבאר שאוכלות את הדבש שבנקבים של החלות דבש וחוזרות ומזדווגות שם, ויתכן שיוולדו בשנה הבאה ויהיו של המוכר. ולר"ח הכונה שנוטל ג' נחילים בדילוג, כדי שיהיה לשניהם טובים וכחושים, שכך דרך מוכרי כוורת. ובברייתא מבואר שנוטל ג' נחילים הראשונים, ומכאן ואילך נוטל בדילוג, וכן הלכה.

חלות דבש - הקונה את חלות הדבש, צריך להניח למוכר ב' חלות דכיון שלא מכר את הכוורת כוונתו להצניעה לשנה הבאה, וכוונתו לשייר ב' חלות לצורך הדבורים בימות הגשמים.

קבלת טומאה בכוורת ודבש

קבלת טומאה בדבש בכוורת - שיטת רב כהנא שדבש בכוורת תמיד מקבל טומאה וא"צ מחשבה, והיינו שהוא מקבל טומאה אפי' בזמן שהדבורים אוכלים דובשם, (ואם הקצהו בפיוש למאכל דבורים לרשב"ם אינו מקבל טומאה, ולתוס' דבר שראוי לאכילה אינו יוצא מידי קבלת טומאה עד שיפסל מאכילת כלב), ודבש כשאינו בכוורת הוי משקה מז' משקין.

והא דאיתא בברייתא שדבש בכוורת אינו לא אוכל לטמא בכביצה ולא משקה לטמא ברביעית, (ואמנם אוכל עצמו מקבל טומאה בכל שהוא, ודבש אינו מקבל טומאה כלל), אביי מבאר דאיירי באותם שתי חלות חיזוניות שמניחים למאכל הדבורים בימות הגשמים, ורבא מבאר דקאי לר"א (דלהלן) שכוורת דינה כקרקע ולהכי לא מהני מחשבה.

פ: דין כוורת - כוורת דבורים (משנה בו נתבאר לעיל ס"ו) לר"א דינה כקרקע, וכתבין עליה פרוזבול, ואינה מקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת חייב חטאת, ולחכמים אין דינה בקרקע לדינים הנ"ל. רבי אלעזר מבאר שטעמא דר"א דכתיב "ויטבול אותה ביערת הדבש", ללמד שהרודה מכוורת חייב חטאת כמו התולש מיער.

והא דאיתא בברייתא שדבש הזב מכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה לענין קבלת טומאה, לאביי איירי בב' חלות כנ"ל דכיון שהוקצה לדבורים אע"פ שזב בעי מחשבה, ולרבא הרי לר"א אחרי שזב אין דינו כקרקע, וצ"ל שהדבש זב ע"ג כלי מאוס וכיון שגם בכוורת לא היה לו תורת אוכל, אינו מקבל טומאה בלי מחשבה, (אמנם לרבנן אינו יוצא מידי קבלת טומאה עד שיפסל מאכילת כלב), ולרב אחא בר יעקב איירי בזב ע"ג קיסמים דקים שאין ראוי לאוספו, אבל בזב ע"ג כלי מאוס חשיב אוכל.

והא דאיתא בברייתא שדבש אינו אוכל או משקה אא"כ חישב עליו לאכילה או לשתייה, לאביי איירי בב'

תמצית מסכת בבא בתרא

בהם כחולין ויראה אחר ויחשוב שזה קדשים ויבוא לזלזל בקדשים. וכתבו התוס' דאיטור הבאת חולין לעזרה הוא בדבר שיש בו כעין הקרבה, כגון הגשה או תנופה, אבל בלאו הכי אין איסור.

ואי נימא **שיקדישם** שעל הצד שהם חולין יהיו קדושים לקנות בהם קרבן כדי להכניסם לעזרה, **ויפדה אותם** אח"כ כשהניחם לפני המזבח והניף כדי שיוכל לאוכלם, ויפריש עליהם תרומה ומעשר שמא אינם ביכורים והיו טבל, אבל ביכורים פטורים, ויתן תרומה גדולה ומעשר שני לכהן, ומעשר עני אם זו שנה שלישית או שישית לשמיטה יתן לכהן עני, ומעשר ראשון יכול לתת לכהן אליבא דראב"ע שצריך לתת לכהן ולא ללוי (ודלא כר"ע שסובר שמעשר ראשון ללוי). ואף שגם בדמאי אינו מחויב לתת מספק, שאני הכא שודאי אינם של הישראל. אי נמי שאני חולין שזה ספק דרבנן. תוס'.

מ"מ הרי אע"פ שאין קריה מעכבת אם יכול לקרוא, אם אינו יכול לקרוא מעכבת, דכל שאין ראוי לבילה כגון ס"א עשרון בכלי אחד **בילה מעכבת** בו, שאף שבעלמא אם לא בלל כשר, מ"מ כיון דכתיב "בלולה" בעינן מנחה הראויה לבלילה, ואם אינה ראויה לבלילה הוי כמביא מנחה מן הקטניות, אבל לבילה עצמה וכן תנופה אינה מעכבים אא"כ שנה הכתוב לעכב. וכן לגבי ביכורים בעינן שיהיו ראויים לקריה, ומה שמצינו שגר, או מהחג עד חנוכה וכדו', מביאים ואין קורין, הנך יש ילפותא שאין קורין, אבל כאן לצד שקנה קרקע חייב לקרות, ולכן בעינן ראוי לקריאה.

ובהכרח צ"ל שהבעלים בוצרים ומוסרים לשליח להביא, וכדרכי יוסי בר חנינא דדריש "ולקחת והבאת" שתהא **לקיחה והבאה כאחד** לרשב"ם היינו שמי שבוצר הוא מביא, ולתוס' היינו שמי שלוקח מן הבית הוא מביא, וכן אם בצרן השליח ומת השליח בדרך אין הבעלים קורא מטעם זה. ואם בצרן השליח והביאם השליח לירושלים, לרשב"ם יכול הבעלים לקרות, דשלוחו של אדם כמותו, אבל השליח אינו בר קרייה, דאינו יכול לומר "אשר נתת לי", ולתוס' אין הבעלים יכולים לקרות כשהביאם השליח. וכתבו התוס' שאע"פ שביכורים שהיו ראויים לקריאה ונדחו, דינם שירקבו, כגון אם הפריש לפני החג ועבר עליהם החג, הכא איירי שהיה דעתו מתחילה לשגרם ביד אחר, וכן אם הפריש לפני החג ע"מ להביאם אחרי החג מביא ואינו קורא.

פ"ב. ואינו יכול לקרות הפסוקים מספק, משום דמחזי כשיקרא שהרי קורא בשביל הבאת ביכורים, וכתביב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", אבל כשקורא בתורה לא מחזי כשיקרא. או שמא יבוא להפקיעם מתרומה ומעשר אדם אחר או אותו אדם, ולכן עשו הכר שלא לקרות.

ענפים הגדלים מהגזע והשורשים – הקונה אילנות באופן שלא קנה קרקע הרי העולה מן הגזע של הלוקח, והיינו במקום שרואה פני חמה כל האילן חוץ ממה שמתחת האדמה, ואמנם כיון שיש לחוש שהקרקע תעלה שרטון

מהאילן שלו, והצומח מהשרשים של בעה"ב שכיון שזה יוצא מתחת הקרקע, נחשב שזה גדל מהקרקע, ואם יבשו האילנות אין לו קרקע. ולר"מ אף בב' אילנות קנה קרקע דחשיבא שדה אילן.

בג' אילנות קנה קרקע לכו"ע, ואם גדלו הענפים חוץ לקרקע שלהם יקצרו המזכר, שהרי לא שיעבד לו את הקרקע, וגם הצומח מהשורשים שלו, ואם יבשו האילנות יש לו קרקע.

ולענין ביכורים –

לת"ק בב' אילנות מביא ואינו קורא דלא חשיב "פרי האדמה אשר נתת לי", ולר"מ מביא וקורא. ושמואל אמר שלר"מ אף הלוקח פירות מן השוק מביא וקורא ואותה שביכרה תחילה קושר בה גמי לידע שהיא מבכרת, והא דכתיב "מארצך" היינו למעט חו"ל, (ואף דמצוה התלויה בארץ א"צ קרא למעט חו"ל, הכא הו"א דחייב בחו"ל משום דאיתקש לבשר בחלב, או משום דלא חשיב תלויה בארץ, דאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם. תוס'). והא דכתיב "אדמתך" היינו למעט אדמת עכו"ם בארץ ישראל (והרשב"ם גורס "אדמתך אדמתך" ואחד ממועט עכו"ם, והשני ממועט לוקח מגר שהגר עצמו מביא ואינו קורא, שהרי אינו יכול לומר "לאבותינו", והלוקח ממנו אינו מביא ואינו קורא. ולתוס' מהשני לומדים שמי שנטע בשלו והבריק לתוך של חבירו או לתוך של רבים מביא ואינו קורא. אבל הלוקח מגר מביא ואינו קורא. והא דכתיב "אשר נתת לי" היינו שהקב"ה נתן לו מעות לקנותם. ורבה מביא מבריייתא שלוקח אילן אחד אף לר"מ מביא ואינו קורא כיון שלא קנה קרקע, ומבואר דלא כשמואל, תיובתא.

דין גר בביכורים וכו' – לר"ת גר אינו קורא דאינו יכול לומר לאבותינו, ואף אם הוא מבני קיני חותן משה שנטלו חלק בארץ אינו יכול לומר ארמי אובד אבי וכו', (ולשיטתו אין לגר לברך ברכת הזימון מפני שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו, ובינו לבין עצמו יאמר אלוקי אבות ישראל, ובציבור יאמר אלוקי אבותיכם), ודווקא אם אמו מישראל מביא וקורא (ויאמר אלוקי אבותינו), אבל לשיטת ר"י אמו מישראל לא מהני לקרות, שהרי אימו עצמה אינה קוראת כמו עבד טומטום ואנדרוגינוס שאינם קוראים אף שיש להם חלק בארץ ע"י ירושה, אמנם גר מבני קיני מביא וקורא, ויכול לומר לאבותינו, דאברהם קרוי אב המון גויים.

פ"א: מביא ביכורים ואינו קורא –

הטעם שבאילן אחד לר"מ, ובב' אילנות לרבנן, מביא ואינו קורא, משום דאיכא ספק אם קנה קרקע או לא, והא דאמרין לא קנה קרקע היינו משום דמספיקא אין מוציאין מיד המוכר.

ואמנם אינו יכול להביא הביכורים לבית המקדש, משום שמביא חולין לעזרה, וכתביב "כי ירחק ממך המקום וזבחת" ללמד שאסור לזבח חולין בקרוב מקום, אי נמי מדרבנן שמא ינהג

תמצית מסכת בבא בתרא

קרקע בפני עצמם, ואין שדה המוכר משועבדת להם, כמו שהיא משועבדת בשני אילנות, כ"ש שאין לו כמלוא אורה וסלו שזה דבר שאינו נצרך כ"כ כמו דרך. אבל הקונה ב' אילנות יש לו דרך כיון שהאילנות בקרקע המוכר והקרקע משועבדת לצורך האילנות, כמו המשאיל בביתו מקום להניח חפצים, ואף שלדברי שמואל רבו הלכה כר"ע שהמוכר בעין יפה מוכר, רבי אלעזר לא סובר כך, ואין לומר דמתני' בלאו הכי לא מיתוקמא כר"ע משום דקתני שאם גדלו הענפים יכול המוכר לחותכם, דדין זה הוא גם אליבא דר"ע כיון שהענפים מכחישים קרקעו מפני שהצל רע לבית השלחין, וגם אינו יכול לחרוש בבקר מפני שהאילן מפריע למרדע, וכן מודה ר"ע שאילן הנוטה לשדה חבירו קוצץ גובה מלוא המרדע ע"ג המחרשה, ודווקא בבור ודות שאינם מכחישים את הקרקע אמר ר"ע שמוכר בעין יפה מוכר, ואמנם ר"ע מודה לשיעור כמלוא אורה וסלו, שהרי לר"ע יש לו דרך כמו בבור ודות, ואינו היזק גדול כמו באילן הנוטה, ואם מכר ב' אילנות לר"ע אם מתו יש לו קרקע.

שיעור הקרקע שבין האילנות -

לרב נחמן השיעור הוא בין ח' אמות לשש עשרה, אבל פחות מכך הרי הם עומדים ליתלש ואינם חשובים, ואם הם רחוקים שש עשרה או יותר אינם מצטרפים זה לזה. וכדאיתא בכלאים שזרע שיש בין השורות ט"ז אמה מותר לזרוע שם, דשורה בפני עצמה לא הוי כרם, דבעינן שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב, (אמנם קיימא לן כרבי יאשיה שהשיעור הוא עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד). ומעשה בצלמון באחד שזרע בשיעור זה, והיה זורע בכל פעם בצד אחר של השורות, ע"י שהיה הופך את הענפים, (ואם לא היה הופך את הענפים היו אסור לזרוע, משום שהזמורות ממעטות מהשיעור. רשב"ם. וכתבו התוס' ששתי שורות שענפיהם לצד אחד חשיב כרם, וצריך להרחיק את הזרעים מהשורה ד' אמות, ואסור מדרבנן לזרוע תחת ענפי הגפנים), ומבואר כדברי רב נחמן שהשיעור הוא ט"ז אמה, ומסתבר שהשיעור שנחשבים רצופים הוא חצי משיעור זה, וכמו שמבואר להלן אליבא דר"ש.

פ"ג. לרב יוסף השיעור הוא בין ד' אמות שתוכל המחרישה לחרוש ביניהם לח' אמות. ורב יוסף אמר שהיה מעשה בדורא דרעותא שרב יהודה אמר שהלוקח קנה קרקע אפי' אם יש ביניהם רק כמלוא בקר וכליו, והיינו ד' אמות, ומבואר כדברי רב יוסף. וכן מבואר בכלאים שלר"מ ור"ש הנוטע כרמו שמונה על שמונה אמות מותר לזרוע ביניהם, אולם עדיף להביא ראיה ממעשה. עוד איתא בכלאים שלר"ש כרם הנוטע על פחות מד' אמות אינו כרם (ולחכמים הוי כרם ורואים את האמצעיים כאילו אינם).

ויהיה נראה שזה אילן נפרד (בשיעור שיבואר להלן), ויטען הלוקח שקנה ג' אילנות ויש לו קרקע, לכן תיקנו חכמים שצריך הלוקח לקוץ ענפים אלו. וענפים הגדלים במקום שאינו רואה פני חמה הרי הם של בעל השדה.

ענפים הגדלים בגזע הדקל אינם של הלוקח, לרב פפא הטעם כיון שאין דרך הגזע להוציא ענפים דכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה לא קני. ולרב זביד הטעם שכיון שהדקל עומד להיעקר כשיבש, הלוקח מסיח דעתו מענפים שיגדלו ואינו מתכוון לקנותם, כיון שיתכן שהדקל ייבש מהר ולא יוציא ענפים, דדקל שיבש אין לו תקנה, אבל שאר אילנות קוצצם למטה וחוזרים וגדלים, ולדבריו צ"ל דהא דמבואר במתני' שהענפים הגדלים מהגזע הם של הלוקח, איירי בקונה לה' שנים שאף אם ימות טע אחר במקומו, אבל בלוקח בסתמא אסח דעתיה. ע"כ לפירוש הרשב"ם. והתוס' ביארו שרב זביד מדבר באילנות שאם יתייבשו לא יחזרו ויגדלו, ופירך ממתני' דאיירי ברוב אילנות שחוזרים וגדלים, ומשני שקנה לה' שנים שזה זמן שאין דרך שימותו, אמנם אם מתו בזמן זה אינו יכול ליטע אחרים תחתיהם. עוד מפרש ר"ת שלרב זביד אפי' העולה מהשורשים הוא לבעל הדקל, כיון שכשיבש הדקל יקח הכל כולל השורשים, וה"ה בשאר אילנות, ומתני' איירי בקונה לה' שנים, שאינו עתיד לעוקרו עם השורשים, ולכן זה של בעל הקרקע. ולר"י לרב זביד בכל האילנות לא זוכה בעולה מן הגזע, אא"כ מכרו לה' שנים שיכול בשנים אלו לקוצצו כדי שיגדל מחדש, ובדקל כיון שאינו חוזר וגודל אף בקונה לה' שנים אינו זוכה בעולה מהגזע.

והא שבלוקח לה' שנים הענפים של הלוקח, אע"פ שאחרי ה' שנים כל הענפים של המוכר, ענפים אלו כיון שאילו לא היו נקצצים היו הפירות של הלוקח, הרי הענפים של הלוקח במקום הפירות.

פ"ב: דין הקונה ג' אילנות -

הקונה ג' אילנות קנה קרקע לכו"ע, ושיעור הקרקע שקנה הוא תחתיהם תחת העיקר והנוף וביניהם בין הנופים, ולריו"ח קנה חוצה להם מסביבם ממקום שהנוף כלה כמלוא אורה המלקט פירות וסלו בידו ללקט הפירות החיצונות, וכן מבואר בברייתא.

מי יכול לזרוע בקרקע - באותו מקום של כמלוא אורה וסלו שניהם אינם רשאים לזרוע, ודמי לאופן שהבי"ד נותנים לפנימי דרך בשדה החיצון, ששניהם אינם רשאים לזרועה אע"פ שזה הפסד מועט שמעכבים הליכתו קצת, כיון ששניהם נתרו לדרך זו, משא"כ כשהחיצוני נתן מעצמו דרך לפנימי יכול החיצוני לזרועה, כיון שהפנימי אינו מפסיד מכך. וכל זה בין האילנות, אבל תחתיהם וביניהם פשיטא שבעל האילנות זורעם.

ולרבי אלעזר כיון שהלוקח ג' אילנות אינו יכול לעבור דרך שדה המוכר כרבנן דאמרי מוכר בעין רעה הוא מוכר (לגבי מוכר בור ודות, וג' אילנות דומים לבור ודות, מפני שהם נחשבים

פ"ד. ואם מכר לו שזה שש בחמש והזול לשלש, כיון שהמוכר נתאנה רק הוא יכול לחזור בו, אבל הלוקח שלא יכל לחזור בו בלא הזולא, אינו יכול לחזור בו בגלל הזולא.

המוכר חיטי **שחמתית** (והיינו אדום שהרי החמה אדומה כמו שרואים בבוקר ובערב, ובמשך היום לא נראה כך משום שהאור מפריע, ולהו"א הצבע האדום בבוקר הוא מחמת הורדים שבגן עדן, ובערב מחמת פתח הגיהנום, וי"א להיפך) **ונמצאו לבנים**, או להיפך, או שמכר עצי זית ונמצו שקמה או להיפך, שניהם יכולים לחזור בהם.

פ"ד: המוכר יין ונמצא חומץ או להיפך, שניהם יכולים לחזור בהם, ודין זה אינו דווקא לרבי שסובר שחומץ ויין הם שני מינים וא"א להפריש תרומה ומעשר מזה על זה, אלא אפי' לדעת רבנן שיין וחומץ הם מין אחד, היינו דווקא לענין מעשר ותרומה, שהרי אף שיש איסור לתרום מן הרעה על היפה בדיעבד תרומתו תרומה, אבל לענין מקח וממכר שיש מי שרוצה דווקא יין ויש מי שרוצה דווקא חומץ, ממילא שניהם יכולים לחזור בהם.

הדרך לקנות פירות

מדידה לא קונה, ואם שכר את מקומו ומדד הלוקח לתוך קופתו ודאי קנה, ואם מדד והניח ע"ג סימטא לרב אסי קנה, והגמ' דנה אם לרבי זירא קנה, או לא, וריו"ח סובר שלא קנה, ומה שמצינו ששותפין קונים זה מזה, היינו בהניח בקופתו ולא ע"ג קרקע.

משיכה קונה.

מסירה קונה ברה"ר, או בחצר שאינה של שניהם, ומשיכה קונה בסימטא (גם כשמשך מרה"ר לסימטא) ובחצר של שניהם, אבל לא ברה"ר, והגבהה קונה בכל מקום.

הקונה פירות והוא ברשות הבעלים ורוצה לקנותם, יכול לשכור את מקומם.

פ"ה. כליו של אדם קונים בכל מקום, ואפי' בסימטא, אבל ברה"ר לא קנה, דאין כלי קונה אלא במקום שיש לו רשות להניחו שם.

ד' מידות במוכרין – אם המידה אינה של שניהם, לפני שנתמלאה המידה היא של המוכר ואם נשפך היין או שהוקר זה למוכר ויכול לחזור בו, ואחר שנתמלאה המידה היא של הלוקח, ואם המידה של אחד מהם, אם הם בסימטא או

לרבא השיעור הוא בין ד' אמות לט"ז אמות, וכן איתא בברייתא ומבואר שם שבשיעור זה קנה את הקרקע ואת האילנות שביניהם, ואם יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע, אבל אם הם צפופים יותר מד' אמות, או רחוקים יותר מט"ז אמה, או שקנאם בזה אחר זה, לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהם, ואם יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע.

מקום מדידת המרחק שבין האילנות הוא מהעיקר השני, וכמו שמצינו לגבי כרם.

המוכר אילן עם ג' ענפים ועיקריהם נראים הרי הם כג' אילנות וקנה קרקע, וכמו שמצינו במבריך ג' גפנים.

כמה ספיקות בגמ' – אם אילן על המיצר מצטרף לשניים בשדה. ואם אילן בשל חברו מצטרף לשניים בשלו. ואם בור או אמת המים או רה"ר או ריכבא דדיקלי מפסיקים בין האילנות, תיקו.

פ"ג: אם צמח ארז בין האילנות, בין אם צמח לפני הקניה בין אח"כ קנה קרקע.

צורת עמידת האילנות – לרב קנה קרקע היכא שהאילנות עומדות כשורה, וכ"ש אם הם עומדות כחצובה, ולשמואל לא קנה אלא בעומדות כחצובה, ולא כשעומדות בשורה, משום שיכול לזרוע ביניהם, ואמנם אם מכר לו שלש היגי רומייתא, אע"פ שא"א לזרוע ביניהם, לא קנה קרקע, כיון שאינם חשובים.

מכירת חלק מבהמה –

המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את הרגליים, וכן להיפך, אבל בדקה הרגלים כלולים בראש, אבל הראש לא כלול ברגלים.

המוכר כבד בהמה גסה לא מכר את הקנה, וכן להיפך, אבל בדקה הקנה כלול בכבד, אבל הכבד אינו כלול בקנה.

מתי יכולים לחזור מהמכירה

אם קנה חיטים **יפות ונמצאו רעות** יכול הלוקח לחזור בו, ואם מכר רעות ונמצאו יפות המוכר יכול לחזור בו.

ואם מכר שזה חמש בשש והתייקר לשמונה, כיון שהלוקח נתאנה רק הוא יכול לחזור בו, אבל המוכר שלא יכל לחזור בו בלא ההתייקרות, אינו יכול לחזור בו בגלל ההתייקרות.

תמצית מסכת בבא בתרא

גרר את הארנקי פטור דקנאו בשעת הוצאתו לחוץ שהיא שעת חיוב מיתה, וקם ליה בדרבה מיניה, צ"ל דאיירי בכיס שאינו בר הגבהה, אלא צריך רצועה כדי למושכו.

והא דתני שיכול לקנות פירות או בהגבהה או במשיכה, הכונה שיקנה במשיכה דברים שדרכם במשיכה ולא בהגבהה.

פ"ו: והא דאיתא במתני' שאפשר לקנות פירות במשיכה, איירי בשליפי רברבי שאין דרך להגביהם, ומה שבפשתן נקטה המשנה קנין משיכה, הטעם הוא מפני שפשתן משתמט מחליק.

והא דאיתא בקידושין שבהמה דקה לחכמים נקנית במשיכה, הטעם הוא מפני שהיא נסרכת בקרקע וקשה להגביהה, (ולר"מ ולרשב"א נקנית בהגבהה. ובהמה גסה נקנית במסירה).

דיני מקח וממכר

עד מתי יכולים לחזור בהם- אם סיכמו למכור כור בשלושים יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה, ואם הוסיפו לומר שכל סאה בסלע, כל סאה וסאה נקנית בפני עצמה, וכן אם במידה עצמה יש חלוקה למידות קטנות (שנתות היו במידות) ג"כ קונה באופן זה.

פ"ז. מתי יש חשש ריבית בהוזלת שכירות פועל **בהקדמת המעות-** השוכר פועל לעשות עמו לגורן, וקבע שכל יום יקבל דינר, והמחיר בימי הגורן הוא סלע ליום, אסור לבעה"ב להנות ממנו מפני שהוזיל לו בגלל הקדמת המעות, ומחזי כאגר נטר, אבל אם שכרו מאותו יום בדינר ליום מותר, אע"פ שבימי הגורן השכר הוא סלע. הגמ' מבארת שאע"פ שבדין הקודם מבואר שאם מחלק את התשלום קנה כל חלק בפני עצמו, מ"מ הכא מותר, דמותר לאדם להוזיל את מחיר השכירות, ומדאורייתא מותר אפי' לא התחיל לעשות עמו מלאכה עד הגורן, דדרך פועל להשכיר עצמו בכל שהוא כשאין לו מה לאכול, ומ"מ כשלא שכרו מאותו יום אסור שהחמירו בזה חכמים משום דמחזי כאגר נטר, משא"כ כשעושה מלאכה מיד.

המוכר יין או שמן לחבירו, יכולים המוכר או הלוקח לחזור בהם לפני שנתמלא כלי המידה, אבל אח"כ אינם יכולים לחזור בהם, והיינו כשהכלי של הסרסור, אבל אם כלי המידה של הלוקח קנה מיד מה שנכנס לכלי, ואם הכלי של מוכר לא קנה אף כשנתמלא הכלי.

אם היה הסרסור עצמו ביניהם ונשברה חביתו, ההפסד לסרסור.

בחצר שאינה של שניהם קנה בעל הכלי את מה שנכנס בו, אבל ברשות מוכר לא קנה הלוקח אלא אם הגביה או שהוציאם מרשות המוכר, ואם הם ברשות הלוקח קנה הלוקח מיד כשקיבל עליו המוכר למכור. ואם היו הפירות מופקדים לא קנה הלוקח אא"כ ייחד לו הנפקד או שהכיר לו את מקומם.

כליו של לוקח ברשות מוכר

פ"ח: רב ששת מסתפק אם כליו של לוקח קונים ברשות מוכר או לא.

רב ששת פושט ממה שאפשר לגרש ע"י זריקת הגט לקלתה סל או לחיקה על הבגדים שלובשת של האשה.

הגמ' דוחה די"ל דאיירי שקלתה תלויה בה ודמי להגבהה שקונה בכל מקום, ולר"ל מספיק שהיתה קשורה לה, וכן י"ל דאיירי שהיתה מונחת בין ירכותיה שאין אדם מקפיד על מקום מושב אשתו, וכבר לפני כן היה קנוי לה, או שהיה בעלה מוכר קלתות ואינו מקפיד על מקומם בבית המיוחד לכן, ולריו"ח מקום קלתה וחיקה קנוי לה.

והא דאיתא בברייתא שמשיתת חמריו ופועליו של המוכר לביתו של הלוקח לא קונה, ולא קונה בין בפסק קודם שמדד ובין במדד עד שלא פסק, אבל אם פירקם והכניסם לתוך ביתו ופסק עד שלא מדד, שניהם לא יכולים לחזור בהם, ואם מדד קודם שפסק שניהם יכולים לחזור בהם (דלא סמכה דעתיה). ומבואר שכליו של מוכר ברשות לוקח קנה הלוקח ואין כלי המוכר מעכב את הקנין, מפני שהרשות מבטלת את כח הכלי, וא"כ כ"ש שכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה. והגמ' דוחה דאיירי כששפכם ע"ג קרקע, או דאיירי בחבילות שומים שאינם בתוך שקים.

פ"ט. והא דאמרו רב ושמואל כליו של אדם קונה לו בכל מקום, י"ל דאיירי באמר ליה זיל קני דכמאן דמשאיל לו מקום הנחת כליו דמי, והספק הוא בסתמא.

קנין מטלטלין במשיכה ובהגבהה

נכסים שיש להם אחריות שקיימים לעולם נקנים בכסף שטר וחזקה, ושאינן להם אחריות מטלטלין במתני' איתא שאינם נקנים אלא במשיכה.

ובסורא ונהרדעא מתנו שדווקא דברים שאין דרך להגביהם נקנים במשיכה, אבל דברים שדרך להגביהם אין נקנים אלא בהגבהה.

והא דתני שהגונב כיס בשבת חייב מיתה וממוון, מפני שכבר נתחייב ממון משעת הגבהה לפני חיוב מיתה, אך אם

פ"ח: הכרעה וגירומין - במקום שנהגו להכריע חייב המוכר להכריע טפח לטובת הלוקח, ובמקום שלא נהגו להכריע צריך להוסיף לו "גירומין", עשירית לוג לעשרה לוגין בדבר לה, ואחד מעשרים ביבש (הגמ' מסתפקת אם הכונה לאחד ממאתים או לאחד מארבע מאות). ודין גירומין נלמד מדכתיב "וצדק" והיינו שצריך לצדק משלו ולתת ללוקח. ואין מעיינים במקום שנהגו להכריע או להיפך, דכתיב "שלימה", ולא יעשה כך אף אם הוא פוחת או מוסיף על הדמים, דכתיב "וצדק".

קשה עונשם של מידות מעונשם של עריות מפני שבמידות אינו יכול לחזור בתשובה, ואמנם בעריות יש כרת ובמידות לא.

קשה גזל הדייט מגזל גבוה.

הקב"ה בירך את ישראל בכ"ב אותיות וקיללם בח', ומשה רבינו להיפך.

מידה דקה וגסה - מקום שנהגו למדוד במידה קטנה לא ימדוד בגדולה, וכן להיפך.

פ"ט. מחיקה וגדישה - אין למחוק את המידה במקום שנהגו לגדוש, וכן להיפך, דכתיב "איפה שלימה", ואף אם פוחת או מוסיף על הדמים אסור, דכתיב "וצדק".

רמאות במידות גורמת שלא יהיה לו ממון, והמקיים דיני המידות זוכה שיהיה לו ממון.

בי"ד מעמידים ממונים לבדיקת המידות, ולשערים לשמואל אין מעמידים ממונים, ולרב יצחק מעמידים מפני הרמאים.

יש משקלות של ליטרא וחצי ליטרא ורביע ליטרא, אבל לא של פחות.

הקונה ג' רבעי ליטרא לא יאמר לשקול ג' רבעי ליטרא, אלא יעמיד משקולת של ליטרא, ובצד של הבשר יעמיד משקולת של רבעי ליטרא.

הקונה י' ליטראות לא יאמר לשקול אחד אחד, אלא שוקל פעם אחת ונותן הכרע אחד לכולם.

גודל המאזנים - בדיגרומי המוט העליון אורכו ג' טפחים וסופו גבוה ג' טפחים מהקרקע, והקנה והחבלים יחד הם י"ב טפחים. ובמוכרי צמר וזכוכית המוט העליון אורכו ב' טפחים וסופו גבוה ב' טפחים מהקרקע, והקנה והחבלים יחד הם ט' טפחים. ושל חנווני ובעל הבית אורכו טפח וסופו גבוה טפח מהקרקע, והקנה והחבלים יחד הם ו' טפחים. ושל טורטני אורכו ג' אצבעות וסופו גבוה ג'

המוכר צריך להטיף ללוקח ג' טיפין מכלי המידה, ומה שנשאר שם אח"כ זה של המוכר, (ואע"פ שאם מה שבכלי היה תרומה הרי גם מה שנשאר תרומה, שאני הכא שהלוקח מתייאש). אמנם חנוני אינו חייב להטיף ג' טיפין, ולר"י רק בערב שבת עם חשיכה החנוני פטור.

פ"ז: השולח את בנו לחנוני, והחנוני מדד לו שמן ונתן לו את המעות העודפות, והבן שבר את הצלוחית ואיבד את המעות, לרבנן החנוני חייב על הצלוחית והמעות, אא"כ החנוני מדד כדשהצלוחית ביד התינוק, ולר"י החנוני פטור משום שע"מ כן שלחו.

ביאור הדברים - רב אושעיא מבאר שמה שהחנוני חייב על הצלוחית ולא הוי אבידה מדעת, משום דאיירי שהאב מוכר צלוחיות, והחנוני נטלה כדי לבדוק אם הוא רוצה לקנותה, וכשיטת שמואל שבאופן זה חייב באונסים. ורבה ורב יוסף מבארים שמדובר שהחנוני מוכר צלוחיות, ונחלקו אם האב שלחו כדי שישלח עמו, או כדי להודיעו שישלח עם אחר, ואמנם באופן זה חייב לחכמים אע"פ שהצלוחית ביד הבן. ואביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מבארים דאיירי בנטלה למוד בה, והגמ' שואלת שבאופן זה אינו חייב, ורק בבעלי חיים חייב בהכישם כיון שרגילים ללכת רחוק. ורבי זירא מבאר דאיירי שנטלה החנוני כדי למוד בה לאחרים, ונחלקו רבנן ור"י אם שואל שלא מדעת הוא גזלן או לא.

פ"ח. הנוטל כלי מהאומן או מהמוכר לבודקו אם דמיו קצובים קנאו, וחייב באונסים, ואין המוכר יכול להקדישו, אבל אם אין דמיו קצובים לא קנאו, ואינו חייב באונסים, ויכול המוכר להקדישו.

הלוקח ירק הנמכר בשוק לבדוק אם לקנותו אפי' אם החזיקו כל היום לא קנאו, ונ"מ שלא נתחייב במעשר, אבל אם גמר בלבבו לקנותו, והוא ירא שמים המקיים "ודובר אמת בלבבו", ממילא צריך לעשרו ולהחזירו למוכר עם תוספת עבור המעשר.

ענייני מידות ומשקלות

מתי צריך לקנח את המידות - סיטון צריך לקנח פעם אחת בל' יום ובעל הבית פעם אחת בי"ב חודש, ולרשב"ג הדין הפוך. וחנוני צריך לקנח פעמיים בשבוע.

דיני חנווני - החנווני צריך לקנח את המשקולות פעם בשבוע, ולקנח את המאזנים בכל שקילה, ולרשב"ג היינו בלח אבל ביבש אינו צריך.

תמצית מסכת בבא בתרא

חדשה של ט' לוגין, ולא קיבלוה בפומבדיתא, ובפאפוניא קיבלוה.

המשתכר אל ישתכר יותר משתות.

אין מוסיפים על המידות ועל המטבע יותר משתות, דכתיב "והשקל עשרים גירה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם" והיינו שיש מקומות שהמנה הוא או ט"ו או כ' או כ"ה, והמנה של קודש הוא ס' מנה כשיעור כולם יחד, ונמצא מנה של קודש ר"מ דינרים ושל חולין ק"כ, ומבואר שאפשר להוסיף על השיעור הרגיל עד שתות מלבר. אבל אין טעם איסור ההוספה משום הפקעת שערים, שהרי טעם זה שייך גם בשתות, ואין הטעם משום שלא יהיה ביטול מקח, שהרי בדבר שבמשקל ובמידה ובמנין יש ביטול מקח אפי' בפחות משתות, ואין הטעם כדי שלא יפסיד התגר, דא"כ נדאג שיהיה לו גם רווח.

צ: אוצרי פירות ומלוי בריבית ומקטיני איפה ומפקיעי שערים, עליהם הכתוב אומר לאמר מתי יעבור החודש וכו' נשבע ד' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם.

איסור אצירת פירות- אין לאצור פירות כדי למוכרם ביוקר, אבל מותר לאצור את הפירות ולמוכרם אח"כ כשער הזול, אך עדיף למכור מתחילה בזול, דתרעא דרווח רווח. ומותר לאדם לאצור את הפירות משדהו. ואין האיסור אלא בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות, אבל תבלין וכמון ופלפלין מותר, ובשני בצורת לא יאצור אפי' קב חרובין, מפני שמכניס מארה בשערים. ומותר לאצור פירות בערב שביעית ובשביעית ובמוצאי שביעית.

אין מוציאין פירות מארץ ישראל לחו"ל, בדברים שיש בהם חיי נפש (כנ"ל), וריב"ב מתיר ביין מפני שממעט את התיפלה. ואף לסוריא אסור להוציא, ורבי מתיר מהיפרכיא אחרונה של א"י להיפרכיא ראשונה של סוריא.

צ"א. אין משתכרים בא"י בדברים שיש בהם חיי נפש (כנ"ל), וראב"ע היה משתכר ביין כריב"ב, ובשמן מפני שבמקומו היה השמן מצוי. ואין משתכרים בא"י פעמיים בביצים, י"מ שלא ימכור במחיר כפול, וי"מ שסוחר לא ימכור לסוחר אחר. ומתריעין על יין ושמן שהוזלו מעשר לשש, ובבל מתריעין על כלי פשתן.

יצאה לחו"ל- אין יוצאים לחו"ל אא"כ עמדו סאתים בסלע, ולר"ש אם מוצא לקנות לא יצא אפי' אם עמדה סאה בסלע, וכל זה כשנתייקרו הפירות, אבל אם

אצבעות מהקרקע, והקנה והחבלים יחד אין שיעורם ידוע.

פ"ט: מאזנים ששיעורם אינו כנ"ל אינם מקבלים טומאה.

אין לעשות את אבני המשקולות מבדיל או עופרת או גיסטרון או משאר מיני מתכות, אלא משל אבן או זכוכית.

דיני המחיקה- אין לעשות את המחק משל דלעת שהיא קלה, ולא משל מתכת שהוא כבד, אלא מזית או אגוז או שקמה או אשברוע. ולא יעשהו שצידו אחד עבה והשני צר. ולא ימחוק בבת אחת מפני שהמוכר מפסיד, ולא לאט לאט מפני שהלוקח מפסיד.

ריו"ח אמר שאם ילמד מה אסור לרמות יש לחוש שילמדו הרמאים איך לרמות, אך הוא צריך ללמד דינים אלו שלא יאמרו הרמאים שהת"ח אינם בקיאים במעשיהם, וצדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בה.

"לא תעשו עוול במשפט במדה במשקל ובמשורה"

במידה- שלא ימדוד בחלוקת שותפות או ירושה לאחד בימות החמה ואחד בימות הגשמים, לפי שהחבל מתפשט יותר בימות הגשמים.

במשקל- שלא יטמון משקלותיו במלח כדי להכבידם.

ובמשורה- שלא ירתיח שלא ישפוך המוכר מהר ויהיה קצף ועי"ז יתמלא כלי המידה. ואם במשורה שהיא אחד מל"ו בלוג הקפידה תורה, ק"ו במשקל גדול יותר.

אסור להשהות מידה חסירה או יתירה בביתו, אפי' אם היא משמשת למי רגלים, אף במקום שחותמים על המידות המתוקנות, או בודקים את המידות, שמא ימדוד בהם בבין השמשות.

צ. אלו מידות עושים- סאה, תרקב וחצי תרקב, קב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן וחמישית מרובע קב. ובלח עושה הין וחצי הין ושליש הין ורבע הין, ולוג וחצי לוג ורבע לוג ושמינית לוג ושמינית שבשמינית הנקראת קורטוב. ולא יעשה מידה של ב' קבין, שמא יטעו בינה לחצי תרקב, כיון שאנשים טועים במידות שההבדל ביניהם הוא רבע משיעורם, ומ"מ במידות קטנות שבקייאים בהם אין לחוש לטעות, ובשליש ורבע הין לא גזרו חכמים כיון שהם היו במקדש, ושם לא גזרו מפני שהכהנים זריזים. ורב פפא בר שמואל (פ:) תיקן מידה

וישן מפני חדש תוציאו - שתגיע תבואה חדשה לפני שסיימו את הישנה.

נתייקרו המעות (צ"א); אפילו אם ד' סאין נקנים בסלע, מותר לצאת לחו"ל, שמא לא יהיה לאנשים מעות.

אותו היום שבאה רות המואביה מתה אשתו של בועז, דעד דלא שכיב שיכבא קיימא מנו ביתיה.

אבצן זה בועז, שהיו לו ל' בנים ול' בנות, ועשה לכל אחד ב' משתאות, ולא זימן את מנוח מפני שאין לו מה להחזיר לו, וכולם מתו בחייו, ולא עמד לו אלא מה שהולידה לו רות.

אלימלך ושלמון ופלוגי אלמוני ואבי נעמי כולם מבני נחשון בן עמינדב, דזכות אבות ג"כ אינה עומדת למי שיוצא לחו"ל.

שם אמהות - אמתלאי בת כרנבו אמו של אברהם אבינו, ושל המן אמתלאי בת עורבתי, ושל דוד נצבת בת עדאל, ושל שמשון צללפונית ואחותו נשיין, ונ"מ לתשובת המינים.

אברהם אבינו נחבש י' שנים, ג' בכותא וז' בקרדו, וי"א איפכא, ועיברא זעירא שבכותא זהו אור כשדים.

כשנפטר אברהם אבינו עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברניטה.

צ"א: אפי' הממונה על השקאת השדות הקב"ה מעמידו.

מחלון וכליון - לרשב"י (צ"א). מחלון וכליון נענשו מפני שיצאו לחו"ל, וי"א שודאי לא היו יוצאים אם היו מוצאים אפי' סובין, ונענשו מפני שהיו צריכים לבקש רחמים על בני דורם ולא ביקשו. י"א שכוננו יואש ושרף, מפני שנתייאשו מן הגאולה ונתחייבו שריפה למקום, וי"א שיואש ושרף שמם וכונן מחלון וכליון מפני שעשו גופם חולין ונתחייבו כליה למקום, ובברייתא מבואר שמחלון וכליון שמם.

הגמ' מביאה כמה דברים שאמרו רבי יוחנן ורבי אלעזר **נהירנא** על מה שהיה.

ואכלתם מן התבואה ישן - בלא סלמנטון, י"מ שלא תבוא תולעת ויצטרכו לקצור את התבואה לפני הזמן, וי"מ שלא יהיה שדפון ויצטרכו להמתין לתבואה החדשה.

ואכלתם ישן נושן - שכל המיושן מחבירו יפה מחבירו, ואפי' דברים שאין דרך לישנם יתקיימו. כל מילי עתיקא מעליתא, חוץ מתמרים ושיכר והרסנא.

המוכר פירות:

אם הולכים בממון אחר הרוב

צ"ב. מחלוקת רב ושמואל במוכר שור ונמצא נגחן - המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, אם הוא קונה תמיד לרדיא הוי מקח טעות, ואם הוא קונה תמיד לשחיטה לא הוי מקח טעות, ואם יכולים לראות לפי המחיר מבררים לפי המחיר, ואם הוא רגיל לקנות בין לשחיטה בין לחרישה, ומחיר שניהם שוה, (והנ"מ היא מי יטרח לשחוט את השור ולמכור את הבשר) לרב הרי זה מקח טעות, מפני שהרוב קונים לחרישה, ויחזיר המוכר את הדמים, ואיירי ביש לו דמים, דאל"כ יקח את השור במקום המעות, ולשמואל לא הוי מקח טעות, דלא אזלינן בתר רובא בממונא אלא דווקא באיסורא.

צ"ב: כתובה מאתים או מנה - אשה שנתאלמנה או נתגרשה, אם יש לה עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע כדרך הבתולות כתובתה מאתים, ואם לאו כתובתה מנה. הגמ' רוצה להוכיח מכאן שאין הולכים בממון אחר הרוב, שהרי רוב הנשים נישאות בתולות, והגמ' מתרצת שי"ל שכיון שרוב אלו נישאות בתולות יש לזה קול, א"כ זו שאין לה קול הורע הרוב, ולכן היא צריכה דווקא עדים.

המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס לא הוי מקח טעות, אך אם הוא נמצא ליסטים מזוין או מוכתב למלכות בטל המקח, הגמ' מבארת שאין ראייה מהרישא שהולכים בממון אחר הרוב, די"ל שכל העבדים הם כאלו.

צ"ג. שור שנח פרה ונמצא העובר בצדה ואין ידוע אם מת מחמת הנגיחה או שנולד קודם, משלם חצי נזק על הפרה כדון שור תם, ורביע נזק על הולד דממון המוטל בספק חולקין כסומכוס. הגמ' מבארת שאין מכאן ראייה שאין הולכין בממון אחר הרוב, ממה שלא הולכים אחרי רוב הפרות שמתעברות ויולדות וא"כ מחמת הנגיחה הפילה, די"ל שיתכן שבא השור הנוגח מולה ומחמת הפחד הפילה.

הזק בידיים שאינו ניכר, וגרמא הוא הזק ניכר שאינו עושה בידיים).
ורבי"ם פירש דקאי כר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי.

לוקח שקיבל חלק שאינו טוב- (צ"ג): הקונה פירות הרי זה מקבל עליו רובע קיטנית לסאה, ובגמ' מבואר שבשעורים מקבל עליו רובע נישובת - קש לסאה, ובעדשים רובע עפרורית לסאה, ובחיטים ושעורים י"ל שמקבל עליו פחות מרובע עפרורית לסאה דעפרורית רובע לא מחיל איניש, דשאני עדשים שעוקרם מהקרקע ואינו קוצרם. ובתאנים מקבל עליו עשר מתולעות למאה דכך הדרך, וה"ה אחד לעשר, ובמרתף של יין עשר קוססות למאה.

לוקח שמצא יותר מרובע טינופת לסאה **מנפה את כולו** (רב הונא) שאם הלוקח חושב שיש יותר מרובע מנפה הכל, ואם נמצא שם יותר מרובע נותן לו כנגדם חיטים או מעות, ולא יכול לומר לו שכבר מחל. י"א שזה מדינא, דלוקח כוונתו לפירות טובים, אלא שבפחות מרובע אינו טורח לנפות, וי"א שזה קנסא, דיותר מרובע אינו שכח אלא הוא עירבו ואנו תולים שעירב הכל, ולכן קנסו חכמים שיוציא הכל, אבל אם ידוע שלא עירב, אפי' ביותר מרובע קנה לוקח, משא"כ אי הוי מדינא.

הגמ' דנה אם קונסים את העיקר בגלל התוספת או לא-

חשש כלאים בתבואה שמעורב בה מין אחר- סאה תבואה שמעורב בה רובע ממין אחר ימעט לפחות מרובע לרשב"ם איירי לפני הזריעה או לפני השרשה, אבל אם כבר השרישו אין לו תקנה, והתוס' כתבו דאיירי אחר השרשה, ודווקא כלאי הכרם אין להם תקנה אבל כלאי זרעים לא, אי נימא דרובע לענין כלאים חשוב מן התורה כיותר מרובע לענין מקח, אבל פחות מרובע בטל לענין כלאים כמו שרובע בטל לענין מקח, וא"כ מבואר שמספיק למעט מהשיעור האוסר וא"צ להוציא הכל אפי' לענין כלאים החמור שאין ביד ב"ד לבטלו, וכ"ש לענין מקח שהפקר ב"ד הפקר, (והיה אפ"ל דשאני מקח שהטעם הוא משון מחילה ולא דמי לכלאים), ולפי זה לרבי יוסי יבור הכל משום דקנסינן התירא אטו איסורא. ולרב הונא שביותר מרובע במקח מוציא הכל צ"ל דרובע כלאים כרובע לענין מקח ששניהם בטלים מן הדין, אלא שמשום חומרא דכלאים החמירו שימעט (וביותר מרובע כלאים י"ל דיוציא הכל), ולרבי יוסי יבור הכל, דאל"כ מחזי כמקיים כלאים כיון שהתחיל להוציא ולא הוציא הכל.

צ"ד: שניים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים ואין ידוע מי הפקיד מנה ומי מאתים, לת"ק נותן לכל אחד מנה והמנה השלישי יהא מונח עד שיבוא אליהו, ולרבי יוסי הכל מונח עד שיבוא אליהו. הגמ' מבארת

שור מת שנמצא ליד שור אחר בברייתא איתא שאפי' אם השור השני מועד, אין מחייבים את בעליו לשלם. ובברייתא אחרת איתא שגמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו, חייב בעליו לשלם דידוע שזה הרגו. הגמ' סוברת שרוב וחזקה שווים, וא"כ הברייתות נחלקו במחלוקת רב ושמואל, והגמ' דוחה שלרב סובר התנא הראשון שלא הולכים אחרי חזקה, אבל הולכים אחרי רוב, ולשמואל סובר התנא השני שבחזקה שהגמל עצמו מוחזק בה מוציאים על פיה ממון, אבל מכח רוב אין מוציאים ממון.

המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צימחו, ואפי' זרע פשתן שרובו לזריעה, לתנא דמתני' אין המוכר חייב באחריות (ורשב"ג אומר שבזרעוני גינה שאינם נאכלים חייב המוכר באחריותם), ומבואר שלת"ק לא אזלינן בתר רובא בממונא, וצ"ל שרב סובר כתנא דברייתא שחולק, דבברייתא איתא שלרבי יוסי צריך המוכר לתת ללוקח דמי זרע, דאזלינן בתר רוב הפשתן שנמכר לזריעה, ואמרו לו שרוב בני האדם לוקחים אותה לדברים אחרים, ואזלינן בתר רובא דאינשי.

צ"ג: כמה משלם המוכר ללוקח- המוכר לחבירו זרעוני גינה שאינם נאכלים וזרעם ולא צמחו, משלם לו דמי זרע, אבל לא הוצאה דגרמא בעלמא הוא, וכן הלכה, ולרשב"ג צריך לשלם לו אף את ההוצאה חרישה ושכר פועלים, ונראה דקנסא בעלמא הוא, וכמו שמצינו לרשב"ג שטוחן חיטים שלא לתת במים את החיטים ועשאן סובין או מורסן, או אופה שאפה פת ניפולין שנופל ממנה, או טבח שניבל את הבהמה, צריך לשלם דמי בושתו שזימן אורחים אורחים ואין לו מה לתת להם לאכול, ובושת אורחיו, וכ"ש שמשלם לו הוצאותיו, (ולת"ק חייב רק מה שקילקל דהוי כשומר שכר ומבואר בהגוזל שאם עשה בחינם פטור, וכתבו התוס' שלהו"א חייב אף בחינם דהוי כאדם המזיק דחייב באונס, ואע"פ שלא בכל אונס חייב מ"מ ס"ד דהוי אונס כעין אבידה שקרובה לפשיעה, ולמסקנה הוי אונס כעין גניבה שקרובה לאונס, ובוזה אדם המזיק פטור), וכן היה מנהג בירושלים שהמכין סעודה וקלקלה משלם דמי בושתו ובושת אורחיו, (עוד נהגו שכשהיתה מפה פרוסה ע"ג הפתח היו אורחים נכנסים, וכשהיו מסלקים אותה לא היו נכנסים).

צ"ד. הבורר עפר מגורנו של חבירו צריך לשלם לו דמי חיטים כיון שהיה יכול למכור את העפר יחד עם החיטים, אבל לחזור ולערב אסור משום "לא תעשו עוול בעמלתי, וגם הלוקח אינו מוחל. וחיבו הוא משום מזיק בידיים כיון שהצורות שוות לו כמו חיטים. רשב"ם ור"י. עוד פי' הרשב"ם דחייב משום גרמי (גרמי היינו

תמצית מסכת בבא בתרא

איירי אינו נמכר בחנות אלא בקרנות, ולרב חסדא אף
בנמכר בחנות מברכים עליו שהכל.

צ"ו. דין מפרש תרומה מחבית יין שנמצאה חומץ-

בברייתא איתא שג' ימים זה ודאי ושאר הימים בספק.
ריו"ח מפרש שג' ימים אחרי הבדיקה הראשונה זה ודאי
יין, שדרך היין להחמיץ מלמעלה והוא טעמו ולא היה
חומץ, וכשמתחיל להחמיץ ג' ימים יש לו רק ריח חומץ,
ודינו אז כיון, ושאר הימים זה ספק חומץ. ולריב"ל ג'
ימים האחרונים זה ודאי חומץ, וכל שאר הימים זה ספק,
מפני שהיין מתחיל להחמיץ מלמטה ולכן אין הטעימה
מבררת, ואפי"ן אם היין מתחיל להחמיץ מלמעלה י"ל
שנעשה ריחו חומץ מיד אחרי הבדיקה, ויין שריחו חומץ
דינו כחומץ. ולדרומאי אליבא דריב"ל ג' ימים הראשונים
ודאי יין והאחרונים ודאי חומץ והאמצעיים בספק, ואיירי
שנמצא חומץ חזק, ולכן אף שייך שרק ריחו חומץ דינו
כיון, כאן בג' ימים האחרונים ודאי גם טעמו חומץ.

צ"ז. המוכר חבית לחבירו והחמיצה לשיטת רב אם

החמיצה בג' ימים ראשונים צריך המוכר להחזיר ללוקח
מעותיו, אבל אחרי ג' ימים הפסיד הלוקח, ולשמואל
חטא הבעלים גרם ליין להחמיץ ואין המוכר חייב באחריותו.
ורב יוסף עשה כרב בשיכר וכשמואל ביין, והלכה
כשמואל.

ברכת שיכר - שיכר תמורים ושיכר שעורים מברכים
עליהם שהכל.

דיני יין ושמרים

ברכת שמרי יין שנתן בהם מים - לרבא אם הכניס ג'
חלקים ומצא ד' מברך הגפן לכו"ע, (דס"ל שייך שאין בו
ג' רבעים מים אינו יין), ואם מצא כמה מים שהכניס
מברך שהכל, ואם מצא ג' וחצי, לרבנן נמצא היין מזוג
בששה חלקים מים וברכתו שהכל, ולאחרים תולים
שחלק מהמים נשאר בשמרים ונמצא שהמיגה פחותה
מו' חלקים וברכתו הגפן.

צ"ז. ולרבא הא דתנן שאם נתן מים בשמרים ומצא כדי
מידתו פטור ממעשר ולר"י חייב, לרבנן פטור אף במצא
יותר מכדי מידתו, ונקט בכדי מידתו לאשמועינן שאפ"ה
לר"י חייב.

שמרים שיש בהם טעם יין לא הוא אלא קיוהא בעלמא.

שמרים של שנתן בהם מים כמה פעמים -

שאיין דין זה דומה לדינו של רב הונא לענין אם קונסים הכל,
לדל"ק יש לחלק ששם יתכן שגם פחות מהשיעור
המוכר עירב בעצמו כיון שיש רגלים לדבר שעירב מקצת שמא
עירב הכל, וכתבו התוס' דעוד יש לחלק דשם יש אחד שודאי אינו
רמאי משא"כ במקח, ולרבי יוסי דווקא במנה שלישי
קונסים כיון דאיכא ודאי רמאי.

שטר שיש בו ריבית - לדל"ק אינו גובה אפי"ן את הקרן
משום קנס, ולחכמים גובה את הקרן ולא את הריבית.
הגמ' אומרת ש"ל שלת"ק דווקא בריבית קונסים הכל
משום שמשעת כתיבה עבר על האיסור, ולחכמים
דווקא כאן לא קונסים על הקרן, משום שהקרן ודאי
מותר (אבל בטינופת י"ל שעירב את הכל).

צ"ח. המוכר בית כור והותיר יותר מל' רבעי הקב

מחזיר את הכל, ולא רק את מה שיותר מהשיעור. הגמ'
מבארת שבאמת המוכר מוחל על מעט מפני שאינו
חשוב, אך יותר מרובע קב כיון דחזי לאיצטרופי יש להכל
חשיבות ולכן מחזיר הכל.

אונאה - פחות משתות נקנה מקח, שתות קנה ומחזיר
אונאה, יותר משתות בטל מקח. הגמ' מבארת שמה
שבשתות מחזיר הכל, ולא די שיחזיר מעט כדי
שהשיעור יהיה פחות משתות, משום שכוונתו לקנות
בשוויה, אלא שפחות משתות אינו ניכר, ושתות כיון
שניכרת מחזיר הכל.

אילנות שאינם עושים פירות - הנוטע שדה לחבירו,
הבעלים מקבל עליו עד עשר בוריות אילנות שאינם עושים
פירות, ואם יש יותר מעשר מגלגלים עליו את הכל, הגמ'
מבארת שכשיש עשר הרי זה כבא מתחילה ליטע שכיון
שיש הרבה קרקע הראויה ליטע הוי כשדה בפני עצמה.

דיני יין וחומץ

צ"ה: איזה יין צריך לתת ללוקח - הקונה מרתף יין אם
קנה מרתף בסתמא אם אמר לו למקפה צריך לתת לו יין
שכולו יפה, ואם לא אמר לו למקפה נחלקו רב אחא
ורבינא אם מקבל עליו עשר קוססות למאה או לא. ואם
קנה מרתף זה של יין, אפי"ן יין הנמכר בחנות הגיעו ואפי"ן
כולו קוססות, אא"כ אמר לו שקונה למקפה שאז מקבל
עליו רק עשר קוססות למאה, ואם אמר לו מרתף זה
אפי"ן כולו חומץ הגיעו.

דין יין שריחו חומץ - לרב יהודה יין הנמכר בחנות
מברכים עליו בורא פרי הגפן, והא דתנן (פת שעפישה
ותבשיל שעוברת צורתו) יין שהקרים מברך עליו שהכל,

תמצית מסכת בבא בתרא

המוכר, דאומר לו שלא היה עליו להשוותו, אבל אם קנה מזמנו יין למקפה להשתמש בו מעט מעט, אם היין בקנקנים של המוכר חייב, דאמר ליה הא חמרך והא קנקנך, ואם היין בקנקנים של הלוקח אינו חייב באחריותו. ולרב חייא בר יוסף לעולם אין המוכר חייב באחריותו, דמזלא דמריה גרים. ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות באמר ליה למקפה, ואם אמר לו שרוצה יין מבושם יביא לו יין שיחזיק עד עצרת.

המביא יין לחנוני למוכרו והחמיץ כשמכר חלק מהיין, ההפסד של המביא, אא"כ המוכר החליף ברזא, או שעבר יום השוק.

המביא יין לחבירו בעיסקא למוכרו במקום אחר, והוזל היין לפני שהגיע לשם, ההפסד על המביא, אבל בהחמיץ לא דמזל שניהם גרם, ולרבי יוסי רבבי חנינא המביא חייב באחריות בקנקנים דמוכר.

המוכר יין ישן צריך להביא יין משל שנה שעברה, ומיושן יביא יין בשנתו השלישית, שיכול להתיישן עד החג.

שיעורי בתים

צ"ח: שיעור בית - הקונה או המקבל מקום לבנית בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו, (אבל איפכא לא דאין דרך חתן לדור בבית חמיו, ואורח המכניס אורח גרוע מזה, ומשיב דבר בטרם ישמע גרוע משניהם), לר"ע בונה ארבע אמות על שש, ולרבי ישמעאל השיעור גדול יותר.

רפת בקר שיעורה ארבע על שש (ויש לישנא בגמ' שלר"ע שיעורה פחות מזה).

בית קטן שש על שמונה.

בית גדול שמונה על עשר.

טרקלין עשר על עשר.

קנתיר שתיים עשרה על שתיים עשרה.

גובה הבתים לתנא דמתני' חצי מאורכם ורוחבם יחד, כבנין ההיכל, ולרשב"ג לל"ב אין כל הבתים חשובים כמו ההיכל, ולאחרים גובה הבית כקורותיו, שהם יותר מרוחב הבית, או משום שהקירות צרים יותר למעלה, או משום שהקורות נכנסים לתוך הכותל.

צ"ט. קודש הקדשים

היה גובהו ל' אמה, והא דתני "עשרים אמה קומתו" היינו משפת הכרובים ולמעלה, וקמ"ל שכמו שבכ' אמות

בתרומה בפעם הראשונה והשניה אסור, ובפעם השלישית לת"ק מותר ולר"מ אם יש טעם אסור.

במעשר ודאי בפעם הראשונה אסור, ובשניה מחלוקת ת"ק ור"מ, ובמעשר דמי אף בפעם הראשונה מותר.

בהקדש בקדושת דמים אף בפעם השלישית אסור, ובפעם הרביעית מחלוקת ת"ק ור"מ, ובקדושת הגוף לעולם אסור.

ולענין הכשר לקבלת טומאה בין מים ובין יין מכשירים לקבל טומאה, ואם נתן לשמרים מי גשמים הרי החשיבם בכך ומכשירים, ואם נפלו מעצמם והוציאם ג"כ מחשיבם, אך אם שתתה אותם פרה, המים הראשונים והשניים דינם כיון מכשירים, ומהפעם השלישית דינם כמים ואין מכשירים.

צ"ז: איזה יין ראוי לקידוש - לרב צריך יין הראוי לינסך ע"ג המזבח, ואין כוונתו למעט יין מגיתו, או יין מפי החבית או משוליה, או יין כושי או בורק או היליסטון או מהמרתף או העשוי מצימוקים, שהרי כל אלו כשרים לניסוך בדיעבד, וממילא לקידוש הם כשרים לכתחילה, ואף יינות הפסולים לניסוך אף בדיעבד (קוסס, מזוג, מגולה, של שמרים, שריחו רע) לא בא למעטם, דין קוסס נחלקו בו ריו"ח וריב"ל, ויין מזוג כשר לקידוש דעלווי עלייה (דאין מברכים על כוס של ברכה עד שיתן לתוכו יין), ויין מגולה הרי זו סכנה, ויין של שמרים אם השמרים הם רמי תילתא ואתא ארבעה זה יין מעליא, ואי אתא תלתא ופלגא נחלקו בזה רבנן ואחרים, אלא בא למעט יין רע, או שבא למעט יין מגולה שהעבירו במסנת, דפסול לקידוש משום "הקריבהו נא לפחתך הירצץ או הישא פניך".

יין לבן כתיב ביה "אל תרא יין כי יתאדם" ולכן יין אדום קודם לנסכים, וי"מ לקידוש ולא נהירא.

המוכר קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פיטסות למאה, והיינו נאות ומגופרות, אבל שבורות ורעעות ממש אפי' אחד לא מקבל.

צ"ח. גבר יהיר ולא ינוה - י"מ שבעל גאווה אפי' בביתו אינו מתכבד. וי"מ שכל המתגאה בטלית של ת"ח ואינו ת"ח, אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה.

אחריות על יין שהחמיץ

המוכר יין לחבירו והחמיץ - לרבי יוסי בר חנינא בסתם מכירה אינו חייב באחריותו גם אם היין בקנקנים של

תמצית מסכת בבא בתרא

מאותה שדה, י"מ משום שידוע שכלו לאותה שדה, וי"מ משום שכך קיבל עליו בעל השדה.

ז. מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה ונתן להם מן הצד, מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו, שלו לא הגיעו אע"פ שבמקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה, גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון, וי"א דאיירי כשנתן להם דרך עקלתון, וי"א שכל דרך מהצד היא עקלתון לחלק מהאנשים. ומה שנתן נתן י"מ כר"א דס"ל שרבים שבררו לעצמם דרך מה שבררו ברוו, י"מ דר"א איירי כשאבדה להם דרך, וי"מ דאיירי בסתמא ואין הלכה כר"א, אלא טעמא דמתני' משום דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.

קנין ע"י הילוך - לר"א ההולך בקרקע לאורכה ולרחבה קנה מקום הילוכו, דכתיב "קום התהלך בארץ לאורכה ולרחבה כי לך אתננה", (ובמקרה הנ"ל קנו הרבים את הדרך ע"י ההילוך), ולחכמים אין הילוך קונה עד שיחזיק, וקרא משום חביבותא דאברהם כדי שיהא נח לכבוש לפני בניו. אמנם בשביל של כרמים כיון שנעשה להילוך אפשר לקנותו בהילוך.

שיעורי דרכים

שביל של כרמים - אם יש מחיצות בצדדים שיעורו שיוכל כדי לישא זמורות על כתפיו ולהסתובב, ואם אין מחיצות שיעורו כדי הנצרך להילוך.

דרך היחיד - לתנא דמתני' שיעורה ד' אמות, ולאחרים כדי שיעבור חמור במשא, והיינו שני גמדין (אמות קטנות ממרפקו עד אצבעותיו, וי"מ אמות שלימות) ומחצה.

דרך מעיר לעיר שמונה אמות, ודרך הרבים ט"ז אמה.

ק: דרך ערי מקלט ל"ב אמה, דכתיב "תכין לך דרך".

דרך המלך אין לה שיעור, מפני שמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.

דרך הקבר אין לה שיעור, משום כבוד המת.

המעמד -

שיעורו קרקע בת ד' קבין.

אין פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת לנחם את האבל ולהרבות צער ולשוב בתשובה, לרב יהודה אומרים עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו, ואמרו לו דא"כ יהיה מותר לעשות כך בשבת.

העליונות לא היה מונח כלום, גם ב' התחתונות לא, דמסורת בידנו מאבותינו שמקום ארון וקרובים אינו מן המידה, וכדאיתא בברייתא שגם אחרי הנחת הארון שעשה משה, נשאר בכל צד י' אמות.

רבנאי מוכיח בשם שמואל שגוף הכרובים לא תפס מקום, מהא דכתיב "וחמש אמות כנף הכרוב האחד, וחמש אמות כנף הכרוב השנית, עשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו", וכתיב "ויפרשו את כנפי הכרובים ותיגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני, וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף", ומבואר שגופם לא תפס מקום.

הגמ' דוחה די"ל שגופם היה בולט כתרנגולים, או שלא היו ממש אחד מול השני, או שהיו עומדים באלכסון, או שבגובה היה קודש הקדשים רחב יותר, או שהכנפים היו כפופות מעט, או שהכנפים היו זה לצד זה או זה מעל זה.

איך היו הכרובים עומדים - י"א שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום פניהם איש אל אחיו, ואם אין ישראל עושים רצונו של מקום פניהם לבית, וי"א שפניהם לבית ומצדדי אצדודי כתלמיד הנפטר מרבו.

מעבר ברשות של אחר

מי שיש לו בור לפני מביתו של חבירו יכול להכנס ולצאת בשעה שרגילים להכנס ולצאת, ואינו מכניס בהמתו לשם אלא מוציא לה מים החוצה, ויש מנעול לבעל הבית ולבעל הבור שלא יכנסו זה בלא זה, בעה"ב לא יכנס לבד שלא יקח מים מהבור, ובעל הבור לא יכנס לבד משום חשד אשתו.

צ"ט: מי שיש לו גינה לפני מגינתו של חבירו יכול

להכנס ולצאת בשעה שדרך בני אדם להכנס ולצאת, ולא יכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס דרך שם לחצר אחרת, והחיצון זורע את הדרך, אבל אם נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהם יכול להכנס ולצאת מתי שרוצה, ויכול להכניס לתוכה תגרים, ושניהם אינם יכולים לזרעה.

המוכר לחבירו אמה בית השלחין צריך לתת לו ב' אמות לאמה עצמה, ועוד אמה מכל צד לאגפיה, ואם מכר לו אמה בית הקילון נתן לו אמה לאמה ועוד חצי אמה מכל צד לאגפיה, לרב יהודה יכול בעל השדה לזרוע או ליטוע באגפים, ולרב נחמן אינו יכול אלא ליטוע, אבל לא לזרוע משום דמחלחלי. ואם כלו אגפיה מתקנה

ושיעור עשרים אמה שבדק ממנו ולהלן, לר"ש השיעור הוא כ"ב אמה, ולרבנן בודק באלכסון את המערה הראשונה, ולכן זה יוצא כ' אמה. ולרב שישא בריה דרב אידי שיעור כ' אמה הוא כר"ש, ואירי שהמערה הראשונה נמצאו בה נפלים.

ק"ב: ואף שמצינו לענין קברות שלר"ש רואים את האמצעיים כאילו אינם ולרבנן לא, מ"מ לגבי כרם שהמרחק בין השורות הוא פחות מד' אמות, לר"ש לא אמרין רואים את האמצעיים כאילו אינם, דלא נטעי אינשי אדעתא ליעקר אבל בקברות שמא קברו בין השמשות ויפנוהו אח"כ, ולרבנן בקברות כיון שזה ניוול להוציא לא חשיב קבר, אבל בכרם בעל הכרם יקח איזה שורה שתצליח, והשניה תהיה לעצים.

בית כור:

מתי נקעים או סלעים נמדדים עם השדה

ק"ג. בהקדש- המקדיש שדהו בזמן שהיובל נוהג ובא לפדותה, שיעור הפדיון הוא בית זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, נקעים עמוקים י"ט או סלעים גבוהים י"ט אין נמדדים עם השדה, אבל פחות מ"ט נמדדים עם השדה, ומה שביותר מ"ט אינם קדושים בפני עצמם, אף שהתורה מרבה אפי' חצי תרקב, משום שפחות מבית כור לא קדשי אלא להפדות בשוויים, ואירי שהנקעים מלאים מים ואינם ראוים לזריעה דומיא דסלעים, ומ"מ בפחות מ"ט נמדדים עימה משום שהם נחשבים חלק מהקרקע.

במכירה- האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, אם יש בה נקעים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים, הם אינם נמדדים עם השדה, ואפי' אין הנקעים מלאים מים, ושאני מהקדש דלעיל, דאין אדם רוצה קרקע בכמה מקומות. אבל נקעים וסלעים פחות מ"ט נמדדים עם השדה, ואם אמר כבית כור עפר, אף הגבוהים י"ט נמדדים עמה.

אם הסלעים הפחותים מ"ט הם בשיעור יותר מבית ארבעת קבין, אינם נמדדים עימה, ודווקא כשהם מפוזרים, אבל אם הם מובלעים בבית חמשת קבין אינם

אין עושין מעמד אלא בקרובים, וביום הראשון, ובמקום שנהגו, ובבית הקברות.

דיני מכירת קבר

המוכר את קברו או את הדרך לשם או את מקום המעמד או ההספד, בני משפחתו קוברים אותו בע"כ, משום פגם משפחה.

ק"א. שיעור הקבר והכוכים-

הקונה מקום לקבר או המקבל מחבירו לעשות לו קבר, צריך לעשות תוך המערה ד' אמות על שש, ופותח בתוכה ג' כוכים משני הצדדים ושניים ממול הפתח, ואורך הכוכים ד' אמות, וגובהם ז' טפחים, ורחבם ו' טפחים, וחצר בפתח המערה שש על שש כשיעור המיטה וקובריה, ופתוחים לתוכה שתי מערות.

לר"ש גודל המערה שש על שמונה, ופותח בתוכה ד' כוכים מכל צד, ושלוש ממול הפתח, וב' בצידי הפתח, ואינם לכיוון חוץ שהרי דורכים שם, ועוד דהא תנן שהעומד בחצר טהור, אלא הם כמין נגר זקופים כמין בור, ולריו"ח שזו קבורת חמורים שמשליכים בבור עושה את הכוכים בקרן זוית ומעמיק, ולחצר המערה פתוחים ארבע מערות בד' הצדדים.

ק"א: לרב אשי אינם נוגעים זה בזה משום שמעמיק, ולרב הונא בריה דרבי יהושע עושה את הכוכים באלכסון, והגמ' דוחה שכיון שריבוע אמה יוצא האלכסון אמה ושתי חמישיות, והאלכסון שבין המערות אורכו אחד עשרה אמות וחמישית, וא"א להכניס שם שמונה כוכים. ועוד מתרצת הגמ' ש"ל שבכוכים הקרובים קוברים נפלים.

לרשב"ג שיעור הכוכים כפי חוזק הסלע.

ק"ב. המוצא מת או שתיים מושכבים כדרכם, נוטלם עם תפוסתם, ואם מוצא שלש אם המרחק ביניהם מארבע עד שמונה אמות הרי זו שכונת קברות, וצריך לבדוק עד עשרים אמה, ואם מוצא שם אפי' רק קבר אחד צריך לבדוק ממנו עוד עשרים אמה, שרגלים לדבר שיש שם עוד קברות.

ומבואר שלתנא זה שיעור המערה לר"ש הוא ד' אמות, וכן מבואר מדברי ר"ש דלהלן.

אם מוצא את המתים סמוכים ואין ביניהם מארבע אמות עד שמונה, לת"ק יש להם תפוסה אבל לא שכונת קברות, ולר"ש בן יהודה בשם ר"ש אם בלא האמצעיים יש ג' מתים מד' אמות ועד שמונה, הרי זו שכונת קברות.

תפוס לשון ראשון או אחרון-

ואם אמר שמוכר לו מידה בחבל הן חסר הן יתר או איפכא, לבן ננס מה שאמר בסוף ביטל את מה שאמר בתחילה.

ק"ה. לרב רשב"ג ורבי יוסי דלהלן חולקים על בן ננס, וס"ל שהדבר מוטל בספק וחולקים, וקמ"ל שאף שהכא ליכא למימר דפרושי קמפרש לא אמרינן שודאי חזר בו.

וכמו שמצינו לגבי מרחץ שמי ששכר מרחץ בי"ב זהובים לשנה דינר זהב לחודש, דלרשב"ג ורבי יוסי יחלוקו את חודש העיבור דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, וממון המוטל בספק חולקין.

לשמואל חכמים חולקים על בן ננס, וס"ל שהולכים אחר הפחות שבלשונות שמפחית את כוחו של הלוקח, וכוונת שמואל שאין הלכה כבן ננס, שהרי שמואל סובר לגבי מרחץ הנ"ל, דאיירי בבא באמצע החודש, אבל בבא בתחילת החודש הכל למשכיר, ובבא בסוף החודש הכל לשוכר, דאזלינן בתר האי דתפיס.

ומה שמצינו שרב ושמואל סוברים שמי שמוכר כור בשלושים סאה בסלע אין יכול לחזור בו באמצע, דראשון ראשון קנה, (אבל באמר רק כור בשלושים יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה), ג"כ הטעם הוא משום שהלוקח תפוס במה שבידו.

ק"ה: ושיטת רב לגבי מכירה שאם מכר באיסתרא מאה מעי או מאה מעי איסתרא, הולכים אחרי הלשון האחרון, וכן לגבי מרחץ הכל למשכיר, ולא משום דפרושי קמפרש, אלא משום שהולכים אחרי הלשון האחרון.

ק"ו. ואם מכר בית כור עפר בסימניו ובמצריו בתוך הסימנים והמצרים שאתה רואה, אם חיסר פחות משתות הגיעו דהוי כמוכר לו שדה ז', ואם חיסר יותר משתות ינכה הלוקח מהמעות שמשלם דכיון שאמר בית כור צריך שיהיה קרוב לכור, ואם חיסר שתות בדיוק, לרב הונא דינו כפחות משתות, ולרב יהודה דינו כיותר משתות.

ושיעור שתות הוא כמו בשום הדיינים ששמו נכסי היתומים למוכרם למזון האשה והבנות, ואמנם שם לכו"ע אם טעו שתות בדיוק בטילה השומא, ובטל המקח לגמרי, וכאן י"א ששתות כפחות משתות, וגם ביותר משתות מחזיר את הפרש ולא בטל המקח.

נמדדים עימה, ולריו"ח אם אינם מפוזרים ברוב השדה אין נמדדים עימה.

ק"ג: כמה ספיקות- אם רובם במיעוטה ומיעוטם ברובה, כשיר, כשורה, איצטדינין, דרך עקלתון, תיקו.

סלע יחידי סמוך לשדה או אפי' סמוך למיצר ואפי' גובהו כל שהוא, אינו נמדד עימה. והגמ' מסתפקת מה הדין אם מופסק עפר בינתיים, או שיש שיש עפר מלמטה וצונמא מלמעלה או להיפך, תיקו.

המוכר בית כור עפר ופיחת או הותיר

המוכר בית כור עפר מידה בחבל אם פיחת כל שהוא ינכה, ואם הוסיף כל שהוא יחזיר. ואם אמר הן חסר הן יתר אפי' אם ההפרש הוא רובע לסאה חל הקנין, ואם ההפרש גדול יותר יעשה חשבון ויתן הלוקח למוכר מעות או קרקע כפי שירצה המוכר. ואם הוסיף שיעור בית ט' קבין או בגינה בית חצי קב ולר"ע בית רובע, צריך לתת לו דווקא קרקע, ומחזיר הכל ולא רק את מה שיותר מהשיעור.

ק"ד. ואם לא אמר מידה בחבל הרי הוא כאומר הן חסר הן יתר, או כאומר כבית כור עפר אני מוכר לך, שאפי' פיחת או הותיר רובע לסאה הגיעו.

ואם הותיר יותר מז' קבין ומחצה לכור כופין את המוכר למוכר ואת הלוקח ליקח, והיינו היכא שהוזלה השדה, שיכול הלוקח לומר למוכר שלא יתן לו אלא כזולא דהשתא, ואם התייקרה השדה נותן לו כשער הקניה.

אם קנה יותר מבית כור לרב הונא אם שיר ט' קבין מחזיר לו את הקרקע, לרב הונא איירי אף בבקעה גדולה, ולרב נחמן כוונת מתני' שהשיעור הוא ז' קבין ומחצה לכל כור, ואם יצא ההפרש יותר מט' קבין מחזיר את הקרקע ולא מעות.

שדה ונעשית גינה או איפכא, הגמ' מסתפקת אם שיעורה כשדה או כגינה, תיקו.

אם יש למוכר שדה סמוכה אפי' בהותיר כל שהוא יחזיר לו קרקע. ורב אשי מסתפק אם בור או אמת המים או דרך הרבים או שורת דקלים מפסיקה או לא, תיקו.

דיינים שנחלקו בשומא

שבאו לשום את הנכסים לצורך מזון האשה והבנות, ואין שומא פחות משלשה.

אם יש אחד כנגד שניים בטל היחיד במיעוטו דכתיב "אחרי רבים להטות".

ואם אחד אומר במאה והשני אומר בשמונים והשלישי אומר במאה ועשרים-

לת"ק דנים את הקרקע במאה, שזה השומא הממוצעת, דשני דיינים אומרים שאינה שוה פחות ממאה, ונראה דה"ה אם שומתו יותר ממאה.

ק"ז: לר"א ברבי צדוק דנים את הקרקע בתשעים, דתולים ששני הראשונים טעו בעשר, דאדם טועה בעשר להוזיל או להוקיר, ואין ללכת אחרי מי שאומר מאה ולומר שרק הוא צדוק, ואין אומרים ששוויה מאה ועשר והשניים האחרונים טעו בעשר, דיש לנו לילך אחר הפחות דתפשת מועט תפשת.

ולאחרים מחלקים לשלש את ההפרש, ושוויה תשעים ושלוש ושליש, מפני שהראשון טעה ב"ג ושליש דזה הטעות השייכת בדבר ששוה יותר משמונים, והשני ג"כ טעה כך אלא שלא רצה להוסיף על הראשון יותר מעשרים, ואין נ"מ מי פסק ראשון, דמ"מ כל אחד יודע מה שבלב חבירו ואין אומרים ששוויה שלישי פחות מהמרבה, דיש לנו לילך אחרי הפחות. דייני גולה רוב הונא פסקו כאחרים, ורב אשי אמר שאם אין אנו יודעים טעמם איך נפסוק כך הלכה.

המוכר חצי שדה לחבירו-

משמנים ביניהם את שויה הכולל של השדה, ונוטל ממנה כפי חצי משווייה בחלק הכחוש של השדה דידי על התחנתנה, דשמא כוונתו לחצי שווי השדה, ואם אמר לו חציה שבדרום אני מוכר לך משמנים ביניהם כמה שוה החצי שבדרום, ונוטל חציה בדרום כשווי חציה בדרום באיזה מקום שירצה המוכר, דדילמא כוונתו לשווי חציה שבדרום.

והמוכר נותן את מקום הגדר, ואת החריץ שרוחבו ששה טפחים, ואת הבן חריץ שרוחבו ג' טפחים, וביניהם טפח, כדי שלא תקפוץ חיה (ואם היה רק חריץ היתה נכנסת לתוכו ועוברת כיון שהוא רחב, ואם היה רק את הבן חריץ היתה קופצת מעליו) החריץ חיצוני מהבן חריץ אך שניה מאחורי הגדר.

ק"ז: ואם הלוקח מכיר את הקרקע ויודע שהיא פחותה יותר משתות מהמידה שהמוכר אמר לו הגיעו, דסבר וקיבל, והמוכר טוען שמה שאמר שהיא גדולה יותר, כוונתו שהיא שוה כמו גדולה יותר.

חלוקת יורשים

מתי חל הקנין בגורל- יורשים שחלקו ע"י גורל, לרבי יוסי ברגע שהאח הראשון עלה חלקו בגורל, קנו כולם שאין האחרים יכולים לחזור בהם כלפי חלקו, ואם הם שני אחים קנה השני את חלקו. רבי אלעזר אומר שהטעם הוא כמו שבחלוקת הארץ הגורל קנה, והגמ' שואלת דא"כ יצטרכו קלפי ואורים ותומים, ורב אשי מפרש דגמרו ומקנו בלב שלם בההיא הנאה דקא צייתי להדדי לחלוק בגורל ולא להמשיך להיות שותפים.

ואם אח"כ הגיע אח נוסף ממדינת הים לרב בטילה כל החלוקה, דס"ל דהדר דינא כיון שלא היתה כוונתם לחלוק לשלשה, אבל ג' שותפים ששניים מהם חלקו בפני ב"ד של שלשה הדיוטות כיון שחלקו לשלש חלוקתם קיימת. ולשמואל בג' אחים כל אחד מקמץ לו מחלקו, דס"ל קם דינא, ואף שבמוכר כור יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה (אא"כ הוסיף ואמר סאה בסלע שאז ראשון ראשון קנה), שם תיקנו חכמים שיוכל לחזור בו כיון שזה גם לטובת המוכר אם תתייקר התבואה בינתיים, ולדעת כך מוכר, אבל בחלוקת קרקע נח להם להפטר מהר זה מזה. לרב פפא הלכה שמקמצין שיתן חצי מהשדה לאחיו מאיזה צד שירצה, ובלבד שתהיה שוה כמו החצי השני, ולאמימר הלכה כרב, וכן הלכה.

ק"ז: אחים שחלקו ירושה ובעל חוב נטל חלקו של אחד מהם לרב בטילה החלוקה וחולקים בשוה את מה שנשאר, דס"ל שדינם כיוורשים שכולם חייבים לפרוע את חובת אביהם, ומה שחלקו יש ברירה והוברר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו, ולא קנו זה מזה כלום, (ולדבריו אין מחזירים זה לזה ביובל), ולשמואל הפסיד חלקו, דס"ל שדינם כלקוחות שלא באחריות (דרק בנותן מעות אמרינן אחריות טעות סופר, אבל כאן נח לשניהם לא להשתעבד זה לזה), ולרב אסי נוטל רביע בקרקע או במעות, דמספקא ליה אי דינם כיוורשים או כלקוחות, הרשב"ם מפרש דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל, ולכן משלם רבע, ואותו רבע נותן לו קרקע מהחלוקה, או מעות מפני שהיה יכול לפרוע לבעל חוב מעות. עוד ביאר הרשב"ם שאי כלקוחות היינו כלקוחות באחריות, ולפי זה נותן רביע בקרקע כדין יורש, ועוד רביע במעות כדין לוקח באחריות. ולהלכה בטלה מחלוקת, ומבואר שהאחים שחלקו דינם כיוורשים.

יבום בן ובת שווים, ה"ה לגבי ירושה שניהם קודמים לאב.

ומה שלא מרבים מ"שאריו" שהאב קודם לאחי האב, ונמעט מ"הקרוב" שאחי המת קודמים לאב, משום דאחי האב יורשים מכח האב, וא"כ לא יתכן שירשו לפני האב, ואע"פ ש"שאריו" שמרבה את האב כתוב אחרי ירושת אחי האב, הפסוקים לא נכתבו לפי סדר הירושה.

מקור נוסף שהאב קודם לאחים - כתיב "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם", ללמד שהעברת הנחלה מהאב אינה אלא לבת ולא לאחים, ואין לומר שכוונת הפסוק להעביר את הנחלה מהאחים לבנות, אבל האב עצמו קודם לבת, דא"כ א"צ לכתוב "והעברתם". ומ"שאריו" לומדים שהבעל יורש את אשתו.

ק"ט: תולין הקלקלה במקולקל, דכתיב "ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני" תלאו הכתוב במנשה אע"פ שגרם היה בן משה משום שתולין הקלקלה במקולקל, וכן מבואר מדכתיב על אדוניה "ואותו ילדה אחרי אבשלום" והיינו שעשה מעשים כאבשלום שמרד במלכות, אבל אמו היתה חגית, ואם אבשלום היתה מעכה.

לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא את בת יתרו יצא ממנו יהונתן, ואילו אהרן שנשא את בת עמינדב יצא ממנו פנחס, ואמנם היה גם מזרע יתרו, דכתיב "אלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל", הכונה שהיו אם אמו ואם אביו אחד מזרע יוסף שפטפט ביצרו, ואחד מזרע יתרו שפיטם עגלים לע"ז, ולהכי כתיב פוטיאל עם י' ללמד שהיה מזרע שניהם.

ק"י. הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, דכתיב "אחות נחשון", ותנא רוב בנים דומים לאחי האם.

יהונתן ופסל מיכה - כתיב "ויאמרו לו מי הביאך הלום, ומה אתה עושה בזה, ומה לך פה", והיינו שטענו לו שהוא בא ממשה שכתוב בו "אל תקרב הלום" ו"מה זה בידך" ו"אתה פה עמוד עימד". והא ענה להם שקיבל ממשה שלעולם ישכיר אדם עצמו לע"ז ואל יצטרך לבריות, (וכוונת משה היתה לעבודה הזרה למי שעוסק בה, וכמו שאמר רב שעדיף להשתכר מפשיטת נבילה בשוק ולא להצטרך לבריות, ולא לומר שהוא גברא רבא וזילא ביה מילתא), ולבסוף כשראה דוד שהמזמון חביב עליו ביותר מינהו על האוצרות, דכתיב "ושבאל בן גרשם

יש נוחלין:

מי מוריש ומי יורש, וסדר הירושה

ק"ח. נוחלין ומנחילים - אב את הבנים, והבנים את האב, והאחים מן האב. והתנא הקדים ירושת האב מבניו לירושת הבנים מאביהם, אע"פ שזה פורענות, והתורה התחילה מירושת הבן את האב, משום שדבר שנלמד מדרשה חביב לתנא.

נוחלין ולא מנחילים - האיש את אמו ואשתו, ובני אחיות.

מנחילים ולא נוחלין - האשה את בניה ובעלה, ואחי האם.

לא מנחילים ולא נוחלין - האחים מן האם.

ק"ח: המקור שהאב יורש את בנו אחרי בני המת ולפני האחים -

כתיב "ונתתם את נחלתו לשאריו הקרוב" "שאריו" זה האב, מכאן שהאב יורש את בנו, וכתיב "הקרוב" ללמד שהקרוב יותר קודם, והבן קרוב יותר שהרי קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה, אבל האב לא מצינו שהוא קם תחת בנו.

ומה שלא מרבים מ"הקרוב" את האחים שיקדמו אף לבן, משום שבן קם תחת אביו ליעוד, ואף שאח קם תחת אחיו ליבום, מ"מ אין יבום אלא במקום שאין בן, (ומכח סברא זו אנו למדים שגם בשדה אחוזה בן קם תחת אביו ולא אח תחת אחיו). (ההמשך מק"ט:). והא דכתיב "והעברתם" היינו שרק ירושת הבת מעבירה נחלה משבט לשבט, כיון שיוורשים אותה בנה או בעלה. והא דאמרינן ש"שאריו" זה האב ולא האם שהרי כתיב "שאר אביך היא" וכן "שאר אמן היא", משום דהמשך הפסוק הוא "ממשפחתו", ורק משפחת האב קרויה משפחה כדכתיב "למשפחותם לבית אבותם", והא דכתיב "ממשפחת יהודה והוא לוי" אין הכונה שהוא לוי וא"כ משפחת יהודה היינו משפחת אמו, אלא תלאו הכתוב ביהודה לפי שעשה מעשים כמנשה שהגיע מיהודה, וכמו שקראו הכתוב "יהונתן בן גרשם בן מנשה" וגרשם היה בן משה, ומבואר שתלאו הכתוב במנשה וכנ"ל.

ק"ט. ומה שלא מרבים מ"שאריו" שהאב יקדם לבת, ונמעט מ"הקרוב" שהבן קודם לאב, משום שכמו שלענין

ולא לה, ולא דווקא בבחור שנשא אלמנה, אלא אפי' בחור שנשא בתולה אין הבכור יורש פי שניים דכתיב "ראשית אוננו" ולא כתיב ראשית אונה, וכיון דהוי מצי למיכתב ראשית און לומדים ג"כ שהבא אחר נפלים נוטל פי שניים, ואין לומר דאיירי באלמון שנשא בתולה, אבל בבחור ובתולה נוטל פי שניים בירושת אימו, דכתיב "לו משפט הבכורה" שאין בכורה אלא בירושת איש ולא בירושת אשה.

ירושת הבעל את אשתו

בעל יורש את אשתו דכתיב "שאריו", והיא אינה יורשת אותו, דכתיב "וירש אותה", לאביי דורשים את הפסוק ונתתם את נחלתו לקרוב אליו, שארו וירש אותה", ולרבא דורשים "ונתתם את נחלת שארו לו" דקסבר גורעין ומוסיפין.

ק"ב. ולתנא דבי רבי ישמעאל לומדים מדכתיב "וכל בת יורשת נחלה וכו' לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" והיינו שע"י שהבעל יורשה יש הסבת נחלה, ואם תאמר דע"י הן איירי, הא כתיב "ולא תסוב נחלה לבני ישראל וכו' ", ואם תאמר דקרא לעבור עליו בשני לאוין, הא כתיב "ולא תסוב נחלה ממטה למטה", וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין ועשה, הא כתיב "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס", וכי תימא שפנחס ירש אותה מאמו, הא כתיב "ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים", וכי תימא שירשם מאמו, א"כ תרי קראי למה לי. ואין לומר שפנחס קנה את השדה, דא"כ תחזור לבעליה ביובל ונמצא צדיק קבור בשדה שאינה שלו, אך י"ל שנפלה לו משדה חרמים.

הסבת נחלה ע"י אשה ובת- אביי שואל מה מועיל שבת יורשת נחלה תינשא לאחד ממשפחת מטה אביה, והרי היא מסיבה את נחלת אימה. והגמ' אומרת די"ל דשאני נחלת האם שהיא כבר הוסבה, והגמ' רוצה להביא ראיה לסברת שכבר הוסבה ממה שהיא צריכה להנשא למשפחת אביה אע"פ שהיא מסיבה את נחלת אימה, והגמ' אומרת די"ל שהיא צריכה להנשא לאחד שאביו משבטו של אביה ואמו משבטה של אימה, והא דלא כתיב בקרא הכי, כדי שלא תאמר שתנישא לאחד שאביו משבט אימה ואמו משבט אביה.

ק"ב: הגמ' מביאה ברייתות שמבואר בהם דהא דכתיב "ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה אחר" איירי ע"י ירושת הן, והא דכתיב "ולא תסוב נחלה ממטה

בן מנשה נגיד על האוצרות" ונקרא שבאל ששב לקל בכל ליבו.

המקור שהבן קודם לבת-

כתיב "ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו" מכאן שאם יש לו בן הוא קודם לבת, ואין לומר שכוונת הפסוק שאם אין בן תירש רק הבת, אבל אם יש בן שניהם יירשו יחד, דלא איצטריך קרא לומר שאם יש רק בן אחד הוא יירש הכל, ולא איצטריך קרא לומר שבת שייכת בירושה, דהא כתיב "וכל בת יורשת נחלה".

ק"י: וא"א ללמוד שבן קודם לבת מדכתיב "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן", די"ל שכך אמרו בנות צלפחד, אך אח"כ נתחדשה ההלכה שבן ובת יורשים יחד.

ואין ללמוד שבן קודם לבת מדכתיב "הקרוב", דאין לנו מקור שבן נחשב יותר קרוב, דמה שבן קם תחת אביו ליעוד זה לא שייך במציאות בבת, ומה שבן קם תחת אביו בשדה אחוזה, אין יודעים דין זה אלא מסברת כלום יש יבום אלא במקום שאין בן וסברא זו שייכת גם בבת.

עוד אפשר ללמוד שבן קודם לבת מדכתיב "והתנחלתם אותם לבניכם", ואמנם הא דכתיב "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" זה כולל גם בנות, דברכה שאני שהיא לכל ישראל.

ירושה באחים- אחים מן האב יורשים זה מזה, אבל לא אחים מהאם, דכתיב "ממשפחתו וירש" ורק משפחת האב קרויה משפחה, ומה שאמר רבה שלומדים אחוה אחוה מבני יעקב, ושם היו אחים מהאב ולא מהאם, היינו לענין יבום.

ק"א. המקור לירושת בן את אמו- כתיב "וכל בת

יורשת נחלה ממטות", מכאן שבת יורשת את אימה, דאל"כ לא שייך שתירש שתי מטות, ולומדים בן מבת שהרי כח בן חזק משל בת בנכסי האב, וממילא יפה כח הבן מכח הבת גם בנכסי האם. וי"א שבן שוה לבת בנכסי האם, דאמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון, ות"ק סובר שאף שדיו דאורייתא (מדכתיב ואביה ירוק ירוק בפניה הלא תכלם שבעת ימים" וק"ו לשכינה, ומ"מ דיה להכלם ג"כ ז' ימים ולא י"ד יום), שאני הכא שהוקשה האם לאב מדכתיב "ממטות". הגמ' מביאה שהיו שרצו לפסוק הלכה שבן שוה לבת בנכסי האם, ודעת רב ושמואל שהבן קודם לבת.

ק"א: בכור אינו יורש פי שניים בנכסי האם אע"ג דהוקשו דכתיב "מטות", דכתיב "בכל אשר ימצא לך" לו

שיטת תנא דמתני' שהאיש יורש את אמו, אבל אין יורש אותה בקבר להנחיל לאחים מן האב, ואשה אינה יורשת את בנה כלל, ואע"ג דדריש "ממטות", דמהא יליף שכן קודם לבת בנכסי האם, מ"מ כתיב "וכל בת יורשת נחלה" יורשת ואינה מורשת.

קט"ו. שיטת רבי זכריה בן הקצב שכן ובת שווים בנכסי האם, ולא דריש "ממטות" כלל, ולדבריו אין האם יורשת את בנה.

סדר הירושה

בן קודם לבת דכתיב "איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו".

יוצאי יריכו של בן קודמים לבת, דכתיב "ובן אין לו" עיין עליו.

בת קודמת לאחים.

יוצאי יריכה של בת כגון בת הבת או בן הבת או בת בן הבת קודמין לאחים, דכתיב "ואם אין לו בת" עיין עליו.

אחים קודמים לאחי האב.

יוצאי יריכו של אחים קודמים לאחי האב.

זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמים, והאב קודם לכל יוצאי יריכו.

קט"ו: אם לא הניח צאצאים הנחלה ממשמשת והולכת עד ראובן בן יעקב, ולא עד יעקב דגמירי דלא כלה שבטא.

בת הבן קודמת לבת המת והצדוקים היו אומרים בתחילה ששתיהן יורשות יחד, ולא היה להם מקור לזה, מלבד זקן אחד שאמר שאם בת הבן יורשת, כ"ש שבת המת הבאה מכח המת עצמו תירש, וענה לו ריו"ח דכתיב "אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ לוטן ושוכל וצבעון וענה" ומאידך כתיב "ואלה בני צבעון ואיה וענה", ובהכרח שבא צבעון על אמו והוליד את ענה, (דאין לומר דתרי ענה הוו, דכתיב "הוא ענה"), ונמצא שהיה בן בנו של שעיר, ומדכתיב "בני שעיר החורי יושבי הארץ" מבואר דבני בנים הרי הם כבנים לנחלה, ואמר לו הזקן בכך אתה פוטרני שהרי ענה הוא בן ולא בת, ואמר לו ריו"ח שיש פירכא על הק"ו, שבת בנו יפה כוחה במקום האחים, אבל בתו הורע כוחה במקום אחים, ונצחום בכ"ד טבת ועשאוהו יו"ט.

קט"ז. תיקנו חכמים שבשבת בנימין אין בת הבן יורשת עם האחים, מפני שאחרי מעשה פילגש בגבעה נשאר משבט

למטה אחר" איירי ע"י ירושת הבעל, שהרי כתיב הכא למטה אחר, ובן לא נחשב אחר.

קי"ג. בעל אינו נוטל בראוי כבמוחזק וכדכתיב "ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלוש ערים בארץ הגלעד", ועוד כתיב "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו", ומהיכן היתה להם נחלה שלא היתה לאביהם, בהכרח שירשו את אימם, ולא ירשה אביהם לפי שהנכסים היו ראויים ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. וא"א ללמוד רק מיאיר דשמא שם ירש את אשתו, אבל פנחס לא ירש את אשתו, דכתיב "בנו" ללמוד שירושה זו היתה ראויה לאביו.

קי"ג: בן קודם לבת בין בירושת אביהם ובין בשאר ירושות, דכתיב "וירש" מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה שהבן קודם לבת.

ירושה בלילה - אע"פ שודאי מי שמת בלילה שייכים בו דיני ירושה, מ"מ היכא שהוא חולה ורוצה לחלק את ממונו ויש שם שלשה, שיכולים או לכתוב את דבריו או לעשות דין, אם זה בלילה אין יכולים לעשות דין אלא לכתוב, ואף ביום אין יכולים להיות דיינים ע"פ מה שראו בלילה, דבלילה הוו עדים ואין עד נעשה דין אבל ביום א"צ עדות, דלא תהא שמיעה גדולה מראיה, וכן שניים אינם עושים דין אלא כותבים.

קי"ד. עד מתי אדם יכול לחזור בו מקנין - לרבה יכול לחזור בו כל זמן שיושבים דעל דעת כן הקנה, ולרב יוסף יכול לחזור בו בזמן שעסוקים באותו ענין של המתנה, ואין להוכיח כדברי רב יוסף ממה שחולה שחילק נכסיו ושמעוהו שלשה יכולים לכתוב את דבריו או לדון, ומשמע שעדיין הם יושבים, ד"ל דאיירי שקמו וחזרו לשבת, שהרי גם לרב יוסף צריך להעמיד כשאנינם עסוקים באותו ענין.

קי"ד: הלכה כרב יוסף בשדה שאין אחד האחים יכול לתבוע חלקו בירושה בסמוך לשדה, ענין כנ"ל בסוגין שיכול לחזור בו ממתנה בעסוקין באותו ענין, ומחצה שהאומר לאשתו נכסי לך ולברך, האשה מקבלת חצי מהנכסים.

ירושת אם ובנה

שיטת רבי יהודה בן ר"ש שאשה יורשת את בנה מן התורה, דהוקש מטה האם למטה הרב דכתיב "ממטות",

ק"ח. למ"ד שנתחלקה לבאי הארץ, קשה מה הכונה "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו". ולדבריו טענת בנות צלפחד היתה לענין חזרה ליטול בנכסי חפר. ולדבריו מה שצווחו בני יוסף על חלקם הקטן, היינו משום שהיו להם טפלים רבים.

אב"י מוכיח שלא היו מי שלא היה לו חלק בארץ, שאל"כ היה צווח ולמה לא מוזכר בתורה שצווח, והגמ' דוחה שלא הוזכר כי לא הועילה צווחתו, ובני יוסף הוזכרו אע"פ שלא הועילה צווחתם, משום תשובת יהושע שכדי להנצל מעין רעה ילכו להחביא עצמם ביערים, ואמרו לו שבבני יוסף לא שולטת עין רעה.

ק"ח: מתלוננים שבעדת קרח לא היה להם חלק בארץ, וי"א שיהושע וכלב נטלו חלקם, ונחלקו אם מקישים מתלוננים למרגלים.

הגמ' מוכיחה שבנות צלפחד נטלו גם חלק אחד או שניים מאחי אביהם, חלק אחד כדדריש ראב"י מ"נתן נתן", וחלק נוסף מ"אחוזת נחלה".

ק"ט. בני המרגלים והמתאוננים - למ"ד שהארץ נתחלקה ליוצאי מצרים קיבלו בזכות אבי אביהם או אבי אמותיהם, ולמ"ד שהארץ נתחלקה לבאי הארץ אם היו בני עשרים קיבלו בזכות עצמם.

ארץ ישראל נחשבת "מוחזק" ביד יוצאי מצרים, דאל"כ לא היו בנות צלפחד נוטלות חלק בכורה של אביהם, וכך היה שמעון השקמוני אומר יודע היה משה שבנות צלפחד יורשות, אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה, והיינו שהסתפק אם חשוב מוחזק וכנ"ל, דהא דכתיב "ונתתי אותם לכם מורשה" י"ל שהכונה שהיא ירושה מאבותיהם, או שהכונה שהם יורשו את הארץ אבל לא ירשוה, וענו לו שהפסוק מלמד את שני הדברים, וראויה היתה פרשת נחלות להכתב ע"י משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידם, ללמדך שמגלגלים זכות ע"י זכאי, וכן יודע היה משה שהמקושש במיתה, אך לא ידע באיזה מיתה, וראויה היתה הפרשה להכתב על ידו, אלא שמגלגלין חובה ע"י חייב.

ק"ט: תביאמו ותיטעמו בהר נחלתך - היו מתנבאים שהם עצמם לא יכנסו לארץ, ולא היו יודעים מה מתנבאים.

בנימין שש מאות איש, ואם תעבור הנחלה לבת הבן יפסיד השבט נחלה גדולה, והפקר ב"ד הפקר.

כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה, והא דכתיב "אשר אין חליפות למו ולא יראו אלוקים", לרביה דר"ח קאי על מי שלא מניח בן ליורשו, ולריב"ל קאי על מי שאינו מניח תלמיד, (והיה הולך לנחם רק מי שלא הניח בן והיה אומר "בכו בכה להולך").

דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה, ויואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה.

קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמישים מכות.

כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים.

אבי אביו של המת קודם בירושה לאחי אביו של המת.

קט"ז: לרבא אבי האב קודם לאחי המת, ולרמי בר חמא אחי המת קודמין.

חלוקת הארץ וחלק בנות צלפחד

בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה, חלק אביהם שהיה בעצמו מיוצאי מצרים, מה שירש אביהם עם אחיו מנכסי אביו חפר, חלק בכורה בירושת חפר.

ק"ז. ומבואר ממתני' כמ"ד שהארץ נתחלקה ליוצאי מצרים, וכרבי יאשיה שדרש מ"לשמות מטות אבותם ינחלו" שנתחלקה ליוצאי מצרים, שהרי משה אמר ליוצאי מצרים "ונתתי אותם לכם מורשה". והא דכתיב "לאלה תיחלק הארץ בנחלה" והיינו כאלה ולא לטפלים.

שיטת רבי יהונתן שהארץ נתחלקה לבאי הארץ דכתיב "לאלה תיחלק הארץ בנחלה" והא דכתיב "לשמות מטות אבותם ינחלו" היינו שחלוקה זו משונה שהמתים יורשים את החיים, שאחרי שחילקו את הארץ לבאי הרץ חזרה הנחלה לאבותיהם מיוצאי מצרים והאבות התחלקו עם האחים וחזרו הבנים וחלקו בשוה.

ק"ז: שיטת רשב"א שהארץ נתחלקה גם ליוצאי מצרים וגם לבאי הארץ, ומי שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ נטל ב' חלקים.

חלק המרגלים ניתן ליהושע וכלב, דכתיב "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם" ובניהם נטלו מכח אבי אביהם ואבי אמותיהן.

אסורה להנשא לשאר השבטים, דכתיב "זה הדבר", ומצינו דינים שנוהגים רק לדורות (מצוות התלויות בארץ), לכן הוצרך הפסוק לומר שהמצוה נוהגת באותו הדור ולדורות

ק"ב: שחוטי חוץ ונדרים - בנדרים ושחוטי חוץ כתיב זה הדבר ומ"מ נהג לדורות, דבשחוטי חוץ כתיב "לדורותם", ויליף נדרים בגז"ש זה זה משחוטי חוץ, (אבל לבת יורשת נחלה לא לומדים, דא"כ לישתוק קרא מזה הדבר), כמו שלומדים מגז"ש זו שבנדרים א"צ דווקא ראשי המטות ומהני ג' הדיטות, והא דכתיב ראשי המטות היינו שבמומחה מספיק יחיד, ולומדים מנדרים לשחוטי חוץ שיש שאלה על הקדש, ולב"ש דס"ל שהקדש בטעות הקדש ולא מהני שאלה, ולומדים מזה הדבר דשחוטי חוץ שעל מליקה בחוץ לא חייבים, ומזה הדבר דנדרים לומדים שחכם מתיר ולא בעל, ובעל מיפר ולא חכם, והא דמהני הפרת נדרים בג' הדיטות לב"ש לומדים מ"וידבר משה את מועדי ד' ", ולא נאמרה כאן שבת, ללמד שרק מועדי ד' צריכים מומחים ולא נדרים (וראשי המטות היינו שבמומחה מספיק יחיד), וכן לומדים ששבת א"צ קידוש בי"ד.

קב"א. לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים שבנות ישראל היו יוצאות בהם בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין לו, והשמחה ביה"כ היא מחמת שהוא יום סליחה ומחילה, ומחמת שניתנו בו לוחות אחרונות, והשמחה בט"ו באב י"מ משום שהותרו שבטים לבוא זה בזה (דכתיב "זה הדבר"), וי"מ ששבט בנימין הותר בו לבוא בקהל (דכתיב "איש ממנו אל יתן"), וי"מ מפני שכלו בו מתי מדבר וחזר הדיבור למשה, וי"מ שביום זה ביטל הושע בן אלה את השומרים ששם ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל, וי"מ משום שביום זה ניתנו הרוגי ביתר לקבורה (ותיקנו ברכת הטוב והמיטיב שהיא מזרובנו, הטוב שלא הסריחו והמיטיב שניתנו לקבורה), וי"מ משום שביום זה פוסקים מלכרות עצים למערכה, (ומיום זה ואילך צריך להוסיף על לימודו גם בלילה והמוסיף יוסיף ימים, ומי שלא מוסיף תקבריה אימיה).

שבעה קיפלו את כל העולם כולו - מתושלח ראה את אדם, שם ראה את מתושלח, יעקב ראה את שם, עמרם ראה את יעקב, אחיה השילוני ראה את עמרם (שנכנס לארץ, דלא נגזרה מיתה במדבר על שבט לוי, אבל בשאר השבטים נשאר רק כלב ויהושע, או מי שהיה פחות מבן כ' או יותר מבן ס', כמו יאיר בן מנשה שנכנס לארץ

ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה - לרבי יאשיה סרס המקרא ודרשהו, ועמדו בתחילה לפני העדה וכו', אבל לא היו שואלים לתלמיד לפני הרב דאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. ולאבא חנן היו יושבים בבית המדרש ועמדו לפני כולם ושאלו, דחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, והלכתא שאם הרב חולק לו כבוד חולקים לו כבוד, ואם אין הרב חולק לתלמיד כבוד אין חולקים לו כבוד.

מעלות בנות צלפחד - חכמניות הן שדיברו בשעה שהיה מלמד משה פרשת יבמין, ואמרו שאם הן חשובות כבן יתנו להם נחלה כבן, ואם לאו תתייבם אימם. דרשניות הן שידעו שאם יש בן הן לא יורשות (והא דכתיב בת יש למחוק או שהכונה שלא היו תובעות אם היתה בת לבן). צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן, ואף הקטנה שבהן לא נישאה פחות מגיל ארבעים, ואף שאשה שנישאה בת ארבעים שוב אינה יולדת, מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס (כמו ליוכבד וכדלהלן), והנישאת פחות מגיל כ' יולדת עד גיל ס', והנישאת בת כ' יולדת עד גיל מ').

ק"ב. יוכבד - הורתה בדרך למצרים ולידתה בין החומות. וכשהיתה בת מאה ושלושים נולדו בה סימני נערות, נתעדן הבשר, נתפשטו הקמטים, וחזר היופי למקומו, ולכן נקראה יוכבד בת לוי. כשהחזירה עמרם עשה בה מעשה ליקוחין, הושיבה באפריון ואהרן ומרים משוררים לפניה, ומלאכי השרת אמרו אם הבנים שמחה.

סדר מעלת בנות צלפחד - התורה מונה אותם ב' פעמים, כל פעם בסדר אחר, י"מ שפעם אחת מנאום לפי סדר גדולתן, ופעם אחת לפי סדר חכמתן, ומכאן סיוע לרבי אמי שאמר שבישיבה אם הקטן מופלג בחכמה מהגדול הוא יושב לפניו, ובמסיבה אם הזקן מופלג בזקנה הוא יושב לפני הצעיר. אבל לתנא דבי רבי ישמעאל הם היו שקולות, דכתיב "ותהינה".

למי הותרו לינשא - לשמואל הותרו להנשא לכל השבטים דכתיב "לטוב בעיניהן תהינה לנשים", והא דכתיב "אך למשפחת מטה אביהם תהינה לנשים" זה עצה טובה.

אמור אליהם לדורותיכם - אליהם היינו לעומדים על הר סיני, ולדורותיכם היינו לדורות הבאים, דהו"א שכיון שמצינו דבר שהוא רק לאותו הדור (שבת יורשת נחלה

תמצית מסכת בבא בתרא

צלפחד שהיה בכור, ונטלו בנותיו גם חלק בכורתו. ועוד מאי אלא.

רב אשי מבאר שגם בן בין הבנים וגם בת בין הבנות אם אין בן יכול האב לומר שירשו את כל נכסיו. והגמ' שואלת דכבר שנינו כך בשם ריו"ח בן ברוקה, דיכול לומר כך על מי שראוי ליורשו, דכתיב "ביום הנחילו את בניו" מנחיל לבניו מה שירצה, כיון דבר ירושה הוא במקצת, אבל באחר הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, וצריך לתת לו בלשון מתנה. ואין לומר שבא לסתום כדבריו, דהוי סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם, ועוד מאי אלא. והקשו התוס' שאף כשיש מחלוקת אהני סתם למיחשיב יחיד לגבי רבים, ושמא גרע טפי כשאין מחלוקת בסמוך, דאיכא למימר שרבי חזר בו.

מר בר רב אשי מתרץ דבן ובת אם אין בן שווים בין בירושת האב בין בירושת האם, אלא שהבן נוטל פי שניים בנכסי האב ולא בנכסי האם, אבל בת אינה יורשת אף מאב פי שניים דכתיב "וילדו לו בנים וכו'".

הבנות ניזונות מנכסי האב בזמן שיש נכסים מרובים הבנים יירשו והבנות יזונו, ובנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים, דכך כותב לאשתו "בן נוקבן דיהווי לכי מינאי יהון מיתזנן מנכסאי עד דתלקח לגוברין". ואין הבנות ניזונות מנכסי האם בין בנכסים מרובים בין בנכסים מועטים, והבנים יורשים הכל.

קב"ג. כמה נוטל הבכור – הבכור נוטל פי שניים מכל אחד מהאחים, אבל אינו נוטל שני שלישי מהנכסים, דכתיב "והיה ביום הנחילו את בניו" יש כאן רבוי נחלה לאחים. ואם תאמר שלומדים מזה כריו"ח בן ברוקה הנ"ל, הרי כתיב "ובני ראובן בכור ישראל, כי הוא הבכור, ובחללו יצועי אביו ניתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל, ולא להתייחס לבכורה", וקיבל פי שניים משאר האחים, והוי גילוי מילתא מדברי קבלה. ואם תאמר שאין ללמוד מ"בכורתו" ל"בכור", הא כתיב "והבכורה ליוסף". ואם תאמר מנלן שיוסף קיבל פי שניים משאר האחים, הרי כתיב "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך", ואין לומר שנטל תוספת דיקלא בעלמא, דכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" כנגד שני שבטים, דהארץ נתחלקה לשבטים. והא דכתיב בחרבי ובקשתי היינו בתפילה ובבקשה שהתפלל על בניו, וזכה ע"י התפילה לקנות הבכורה מעשיו.

ראובן הפסיד את הבכורה מפני שחילל יצועי אביו, ויוסף קיבלה (ואמנם אינו בכור אלא לירושה, אבל ראובן נשאר שמו הבכור), ולא קיבלה משום שכלכל את יעקב, דא"כ היה ליעקב לתת משלו ולא משל שאר האחים, ובאמת נתן לו משלו ממון וכן ברכות "וידגו לרוב" שאין עין הרע שולטת בהם, ו"מאל אביך ויעזרך", אלא באמת היתה הבכורה ראויה לצאת

שנאמר עליו "ויכו מהם אנשי העי כשלושים וששה איש" והיינו יאיר שהיה שקול כרובה של סנהדרין).

קב"ב. חלוקת הארץ

ארץ ישראל נתחלקה לשבטים, ולא לאנשים בחלוקה שוה.

עתידה א"י להחלק ל"ג שבטים והחלק הי"ג יהיה לנשיא מלך המשיח, שבתחילה לא נתחלקה אלא ל"ב.

ארץ ישראל לא נתחלקה אלא בכסף, ואין הכונה שמי שקיבל קרקע גרועה קיבל כסף ממי שקיבל קרקע טובה יותר, אלא שמי שקיבל קרקע הקרובה לירושלים נתן למי שקיבל קרקע רחוקה יותר, לר"א נתן לו כסף ולרבי יהושע נתן לו קרקע.

א"י לא נתחלקה אלא בגורל, באורים ותומים, שהיה אלעזר מלובש אורים ותומים, ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, והיו לפניו קלפי של שבטים וקלפי של תחומין, והיה אומר ע"פ רוח הקודש בכל פעם איזה שבט יעלה בגורל ומה יקבל, וכמו שהיה אומר כך היה עולה.

בחלוקת הארץ היה מי שקיבל שדה לבן ואחר שדה אילן וכדו', אבל לעת"ל כל אחד יהיה לו חלק בהר בשפלה ובעמק, והקב"ה מחלק להם בעצמו.

יהושע וכלב לא נטלו חלקם בגורל אלא על פי ד', יהושע קיבל את תימנת סרח בהר אפרים, וכלב קיבל את פרוורי חברון. (ובמק"א כתיב תמנת חרס, שבתחילה פירותיה כחרס ולבסוף מסריחים, ו"א איפכא).

ירושת הבן והבת

קב"ב: מתני' – אחד הבן ואחד הבת לנחלה, אלא שהבן נוטל פי שניים בנכסי האב, ואינו נוטל פי שניים בנכסי האם.

אין לפרש שחולקים את הנכסים בשוה, שהרי בן וכל יוצאי יריכו יורשים לפני הבת.

רנב"י מבאר ששניהם נוטלים בראוי כבמוחזק, שאם מת הסבא אחרי האבא, גם בן הבן, וגם בת הבת אם אין בן, יורשים את הסבא, דכתיב "ובן אין לו" עיי' עליו. והגמ' דוחה דכבר תני הכי גבי בנות צלפחד שירשו חלק הראוי לאביהם צלפחד בנכסי חפר (מלבד חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים). ועוד מאי אלא דקתני בסיפא, דרישא לא איירי בירושת האם.

רב פפא מבאר ששניהם נוטלים חלק בכורה אם מת הסבא אחרי האבא והאבא היה בכור, שגם בת אם אין בנים נוטלת חלק בכורה של אביה. והגמ' דוחה שגם דין זה נאמר לגבי בנות

תמצית מסכת בבא בתרא

מקודשת, ועל כן אין הבכור נוטל פי שניים, אמנם לריה"ג שהם ממוזן בעלים לכל דבר אף לקדש בהם אשה, דכתיב "ומעלה מעל בד' " לרבות קדשים קלים שהם ממוזנו דחייב אשם גזילות אם כפר ונשבע והודה, דהבשר והעור שלו, נוטל בהם הבכור פי שניים, ודווקא מחיים, אבל לאחר שחיטה אף לריה"ג משלחן גבוה קא זכו.

קכ"ד שבה ששבחו נכסים אחר מיתת האב-

שבחא דבידים- אם היתומים השביחו את הנכסים, כגון שבנו בתים או נטעו כרמים, אין הבכור נוטל פי שניים.

שבחא דממילא- אם הניח האב בהמה מוכרת או מושכרת לאחרים, ושבחה ממילא (שאף שהאחרים חורשים ועובדים בה, כלפי היורשים שאין טורחים בה חשיב שבחא דממילא), ולא חסרי בה מזונא, או שהיתה רועה באפר שאין צריכים להאכילה, וילדה, לחכמים אין הבכור נוטל פי שניים, דכתיב "לתת לו פי שניים", כמתנה דאינה מתנה עד שהגיעה ליד המקבל, ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואמנם כתבו התוס' שיכול הבכור לומר לאחים או תחלקו או אטול פי שניים בשבח. ולרבי הבכור נוטל פי שניים, דכתיב "פי שניים" מקיש חלק בכורה לחלק פשוט, והפשוט נוטל אף בראוי, וכיון דהוי שבח דממילא הוי כאילו הוחזק בהם האב, (אבל בהשביחו יתומים אינו נוטל פי שניים, דלהכי אהני "בכל אשר ימצא לו"). (ולרבנן לומדים משם שנותנים לו את שני החלקים במיצר אחד כחלק פשוט, ונ"מ שבמקום שיצא לו בגורל חלק פשוט יטול שם חלק בכורה, ואם יש ב' בנים לא יטול הפשוט את השדה האמצעית, אלא יטילו גורל על השדות החיצוניות ויטול הבכור האמצעית עמה. ולרבי י"ל דהאי סברא נפקא ליה מהקישא. ורבי לומד מ"לתת" שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי, ורבנן לומדים דין זה מ"לו" שאינו זוכה עד שגיע לידו).

וכן נחלקו רבי ורבנן בשחת שנעשתה שיבלים או שפרחי הדקל נעשו תמרים דהוי שבחא דממילא.

וכן נחלקו לגבי חוב, שלרבי אם ירשו שטר חוב הבכור נוטל פי שניים, דכיון שהוא מוחזק בשטר הוי כשבח דממילא. רשב"ם. (הקשו התוס' דאם זוכה פי שניים בשטר אף לרבנן יטול פי שניים בחוב). אמנם במלוה על פה כיון שיכול לכפור אינו נוטל פי שניים. ונוטל פי שניים בריבית מעכו"ם. ולחכמים לשיטת שמואל אינו נוטל פי שניים במלוה, ולא אמרינן דכיון שהמלוה נקיט שטרא כמאן דגביא דמי, ומא"י שלחו (קכ"ד:) שנוטל פי שניים במלוה, דכמאן דגביא דמיא, אבל אינו נוטל פי שניים בריבית, דדווקא מלוה כמאן דגביא דמי מחמת השטר, דהוי כמו משכון דנוטל פי שניים דבעל חוב קונה משכון, אבל ריבית אף שכתוב בשטר ועבר הזמן, מ"מ הוי ראוי שהרי לא היה שלו מעולם.

מרחל שיוסף יהיה ראשית אונו, אלא שהקדימתה לאה ברחמים, שהיתה שומעת על פרשת דרכים שאומרים שהיא תינשא לעשיו הרשע, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה, (וזהו ועיני לאה רכות, דאין הכונה לגנאי שהרי אפי' בבהמה טמאה אמר הכתוב "אשר איננה טהורה", וי"מ רכות שמתנותיה ארוכות כהונה לוייה ומלכות), וראה הקב"ה ששנואים מעשי עשיו בפניה (וזהו "כי שנואה לאה"), ויפתח את רחמה, והחזיר הקב"ה לרחל את הבכורה מתוך צניעות שהיתה לה, שמסרה הסימנים לאחותה (שאמרה ליעקב שלבן יתן לו את לאה בלילה, ואמר לה שהוא אחיו ברמאות, והדבר מותר דכתיב "ועם עיקש תיתפל", ומסר לה סימנים שתאמר לו בלילה, וכשראתה רחל שלאה עומדת להתבייש מסרה לה את הסימנים).

יוכבד נולדה במצרים בין החומות, והיא השלימה לשבעים נפש, ואין לומר שהיתה זו התאומה שנולדה עם דינה, שהרי איתא שנולדה תאומה עם בנימין, ובעלמא אמרינן שנולדה תאומה עם כל שבט ושבט. תוס'.

קכ"ג: יעקב הלך מלבן כשיוסף נולד, משום שראה שאין זרעו של יעקב נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, ומה שמצינו שהכה דוד את עמלק, הרי היו עמו מבני מנשה, ומה שמצינו שמבני שמעון הכו את הר שעיר וישבו שם, היו בראשם בני ישעי שהוא מבני מנשה.

במה הבכור נוטל פי שניים ובמה לא

זרוע לחיים וקיבה- אם כבר הגיעו ליד האב הכהן פשיטא שנוטל פי שניים, ואם לא הגיעו ליד האב אינו נוטל פי שניים, ובמכירי כהונה אם נשחטה הבהמה בחיי האב, אם מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיון, נוטל הבכור פי שניים.

הרשב"ם כתב שבמכירי כהונה מזכים לו זכוי גמור במתנות מיד כשנשחטו לפני ההפרשה, ובהמשך דבריו כתב שגמרו ומקנו לו את המתנות כשהם בתוך הבהמה, והוי כמו שהוחזק בהם בחייו (וכאתו לדידה בטיבלייהו דיוצאים בדיינים). והתוס' כתבו דמכירי כהונה הוי כמתנה מועטת דאסור לחזור בו ואפי' בדברים בעלמא, ואף שאם ירצו יוכלו לחזור בהם, מ"מ כל זמן שלא חזרו הוי כמוחזק, אמנם אם נשחטה הבהמה אחר מיתת אביהם לא זכו במתנות.

מוקדשין- קדשי קדשים כגון חטאות ואשמות אין הבכור נוטל בהם פי שניים, דאינם ממוזן האב דישי בהם מעילה כל זמן שלא נשחטו. וקדשים קלים כגון שלמים שאין בהם מעילה מ"מ אינם ממוזנו, ואפי' נשחטו שיכול לאוכלם אינם שלו, כדתנן המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה

תמצית מסכת בבא בתרא

ולתת למלוה מעות או קרקע אחרת, נחשבת הקרקע ראוי, ואין הבכור נוטל בה פי שניים.

רבה מבאר שמה שחילק בין קרקע למעות זה אליבא דבני מערבא, דס"ל שהבכור נוטל פי שניים במלוה, וקאמר שהניחא קרקע שהיתה משועבדת לאביהם, והיה יכול לטורפה בחובו אפי' מהלקוחות, אבל מעות הרי הלווהו מעות אחרים, ולמה יטול בהם פי שניים, (ובהיא סבתא אין הבעל נוטל אף בקרקע, כיון שהסבתא לא היתה חייבת כלום לאשה, והוי ראוי גמור), אבל לשיטת רבה עצמו אין חילוק בין קרקע למעות, ובין גבו קרקע בין גבו מעות אין הבכור נוטל פי שניים, דהאב לא היה מוחזק לא בקרקע ולא במעות. רשב"ם.

ור"ת מבאר שלבני מערבא הוי מוחזק בקרקע כיון שיכול לגבות את הקרקע, ואפי' במלוה על פה אם לא יקנו אותה יכול לגבותה, אבל במעות לא חשיב מוחזק, ובההוא סבתא לא חשיב מוחזק אף בקרקע משום שהסבתא לא חייבת כלום לבעל או לאשתו, ורבה עצמו סובר שאף בקרקע לא חשיב מוחזק כיון שיכול לפרוע לבעל חוב מעות, וכן בההוא סבתא לא חשיב מוחזק כיון שהסבתא היתה יכולה למכור, או דאף בלאו האי טעמא חשיב ראוי, וא"צ הטעם שיכולה למכור אלא משום דס"ל דכל האומר אחריו כאומר מעכשיו דמי, אבל לבני מערבא דלאו כאומר מעכשיו דמי, וממילא לא חשיב מוחזק.

רב נחמן אמר שאם גבו מעות נוטל פי שניים, ואם גבו קרקע אינו נוטל פי שניים, דמעות הלוהו ולא קרקע, ובמעות חשיב מוחזק. רשב"ם. והתוס' כתבו דא"כ בתשלומי נזיקין אף מעות הוי ראוי כיון שלא הלווהו, ובב"ק מבואר שבנזיקין לרב נחמן רק קרקע נחשבת ראוי, ולכן ביארו התוס' דבמעות הוי מוחזק כיון שדרך לפרוע מעות ועלייהו סמיכי, משא"כ קרקע.

ואב"י שואל שאם הטעם שאינו יורש פי שניים בקרקע משום שלא השאיר להם אביהם קרקע, א"כ גם במעות לא השאיר להם אביהם מעות אלו, ועוד שהרי לרב נחמן עצמו בעל חוב גובה קרקע שגבו היתומים עבור חוב אביהם, ומבואר שהקרקע נחשבת מוחזק, שהרי בעל חוב אינו גובה בראוי (כמו שאין האשה נוטלת כתובתה בראוי), שהרי יתומים שקנו קרקע אחר מיתת אביהם אין בע"ח גובה קרקע זו, ומטלטלי דיתמי לא משתעבד לבעל חוב.

רבה מבאר שדברי רב נחמן שחילק בין קרקע למעות הם רק אליבא דבני מערבא דס"ל שהבכור נוטל פי שניים במלוה, וטען רב נחמן שלפחות קרקע לא יירש פי שניים, דקרקע זו לא שבק להו אבוהו, אבל לשיטת רב נחמן עצמו אין חילוק בין קרקע למעות. לשיטת הרשב"ם רב נחמן סובר שבין גבגבו קרקע בין בגבו מעות אין הבכור נוטל פי שניים, דאין הקרקע נחשבת מוחזק אלא ראוי, שהרי יכול לסלקו בזויו, ואם לרבנן אין הבכור נוטל פי שניים בשבחה דממילא כ"ש שאינו נוטל פי שניים במלוה, ומה שבעל חוב גובה קרקע שגבו היתומים בחובת אביהם, דין זה הוא אפי' למ"ד בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה, והטעם הוא משום שיעבודא דרבי נתן, שהלוה של אביהם משועבד גם למלוה של אביהם ולא רק לאביהם עצמו.

יתומים שיצא עליהם שטר חוב שאביהם חייב לאחרים (ומילתא באפי נפשה היא) הבכור נותן פי שניים שכל הנכסים השתעבדו למלוה, ואם אמר איני נוטל פי שניים בירושה ואיני נותן פי שניים אלא כנגד מה שאני נוטל רשאי, ונ"מ שצריך לתבוע את שאר היורשים, ואם אינו יכול לכופם מפסיד, וכן אם הלכו למדה"י אין ב"ד מורידים אותו לקרקע עד שישמעו מהי טענת היתומים, והתוס' כתבו דנ"מ היכא שהיורשים קטנים, דאין נזקקים לנכסי יתומים אא"כ ריבית אוכלת בהם. וי"מ שמספיק שהבכור יסתלק מחובות שחייבים לאביו, וכתב הרשב"ם שישבש גמור הוא. ור"ת מפרש שמדובר בחוב שהבכור חייב, והוא מוחל על חלק הבכורה כדי שהבעל חוב לא יוכל לגבות.

ומה שיכול להסתלק מוחלק בכורה באמירה בעלמא אף אחר מיתת האב, ולא אמרינן שכבר זכה בנכסים, ילפינן מדכתיב "לתת לו" דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה דאינו זוכה בעל כרחו, אבל מוחלק פשיטותו אינו יכול להסתלק בלא קנין.

דיקלא ואלים שגדל ונתעבה, או שהקרקע שירשו עלה בה שרטון וזבל ונתייפתה בכך, אף לחכמים הבכור נוטל פי שניים דעדיין שמו עליו.

ולענין הלכה (במחלוקת רבי וחכמים הנ"ל), לרבי חייא עשה כדברי רבי עשה כדברי חכמים עשה, דמספקא ליה אם הלכה כרבי רק מחבירו או גם מחבריו. לרשב"ם הספק הוא בכל מחלוקת רבי ורבנן, ולתוס' בכל מקום אין הלכה כרבי מחבריו, ורק כאן מספקא ליה. ולרב אסור לעשות כדברי רבי, דס"ל הלכה כרבי מחבירו, ועובר על "לא תטה משפט" דהא אם עשה אינו עשוי. ולרב מותר לעשות כדברי רבי דס"ל הלכה כרבי מחבירו. ולרבא אסור לעשות כדברי רבי, ואם עשה עשוי, דס"ל שמטיין לפסוק כחכמים.

אם יש חילוק בין קרקע למעות בירושת פי שניים בהלואה

קכ"ה. רבה אמר שאם היתומים גבו קרקע הבכור נוטל פי שניים דהקרקע השתעבדה לאביהם בחייו והוי כמשכון וחשיב מוחזק, ואם גבו מעות אינו נוטל פי שניים, דהמעות שהלווהו להוצאה ניתנו ואלו הם מעות אחרים ולא חשיב מוחזק. **אב"י שואל** שאם הטעם שאינו יורש פי שניים במעות הוא משום שלא השאיר להם אביהם מעות אלו, א"כ גם בקרקע לא השאיר להם אביהם קרקע שהרי היה יכול לפרוע לבעל חוב מעות, ועוד שהרי הקרקע נחשבת ראוי, שהרי מטעם זה רבה עצמו אמר שבעל שאשתו מתה אינו יורש את הסבתא, אם אמר נכסי לסבתא ואחריו ליורשי, ומתה הבת היורשת לפני הסבתא, דכלפי הבעל נקראים הנכסים ראוי, כיון שהסבתא היתה יכולה למכור את הנכסים, וא"כ ה"ה במלוה כיון שהלוה היה יכול למכור את הקרקע

בכור אינו נוטל פי שניים בראוי כגון שגדלו תמרים שנשתנה השם, אבל אם הדקל התעבה או שהקרקע השביחה שעדיין השם הראשון עליהם נוטל פי שניים לכו"ע, וענבים שבצורם אפי' לרבי אינו נוטל פי שניים אע"פ שלא נשתנה השם, כיון שהשבח הגיע מכח היתומים, ואם מת הבכור בניו יורשים חלק בכורתו. וכן אינו נוטל פי שניים במלוה אפי' בשטר, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות דהוי ראוי כיון שלא הניח להם אביהם מעות אלו או קרקע, אבל אם יש לאב משכון נוטל פי שניים, דבעל חוב קונה משכון.

גבית כתובה בראוי - כתבו התוס' שאע"פ שלגבי בעל ובכור, מלוה נחשב ראוי, מ"מ אשה גובה כתובתה מקרקע שגבו היתומים בחובת אביהם, אע"פ שאינה גובה משבח או מראוי, ובזמן הזה שתיקנו הגאונים שהאשה גובה אף ממשלטי דיתמי, אף אם גבו מעות האשה גובה מהם את כתובתה, דמשום דרבי נתן נחשב כאילו האב כבר גבה מחיים.

קכ"ו. בכור שלוה מאביו חולקים הבכור והפשוט את החלק בכורה, דהוי ממון המוטל בספק, אי חשיב מוחזק לאביו אף ששאר מלוה הוי ראוי, דכוונת הבכור להקנות נכסיו לאביו שיהיה מוחזק בהם לגמרי, או דילמא לא שניא משאר מלוה. רשב"ם. ולתוס' בכל ממון המוטל בספק לא קיימא לן כסומכוס, והכא תקנת חכמים היא.

כמה דינים בירושת בכור

בכור שמחה באחיו שלא ישיחו את הנכסים - לרב אסי נוטל פי שניים בשבח, דמשעה שחפץ לזכות בחלק בכורה זכה, ודידיה אשבח. ואמר רבה שכך מסתבר אם בצרו ענבים או מסקו תאנים בלא ידיעתו או שלא רצו לחלוק, כיון שהענבים נשאו ענבים, והוי כגזול פרה והוקירה שמשלם את הפרה עצמה, אבל אם דרכום ע"מ לזכות בשבח הדריכה לא נוטל פי שניים. ולרב יוסף אפי' אם דרכום נוטל פי שניים בשווי הענבים שהזיקו לו בשעת הדריכה, אבל אינו נוטל פי שניים ביין, דמעיקרא ענבים והשתא יין וקנה בשינוי, ואינו נוטל אלא דמי ענבים. (הקשו התוס' לפי' זה, דהא איכא למ"ד שינוי במקומו עומד).

ר"ח מפרש שבכור שמיחה היינו שאמר שאינו מוחל חלק בכורה, דאז א"צ למחות פעם נוספת, ואמר רבה שכל זה כשמחה על ענבים שנבצרו או על זיתים שנמסקו, אבל אם דרכו אותם וחלקו ולא מחה ויתר על חלק בכורה. והרשב"ם חולק וסובר שאין ויתור על חלק בכורה אלא כשיטול חלק באחת מהשדות כפשוט.

בכור שנטל חלק כפשוט באחת השדות, לרב אסי ויתר על חלק בכורתו דכיון דמתנה קרייה רחמנא והוא לא רוצה במתנה לא הויא מתנה, ולא יזכה בה ויתר. לרב פפא הכונה שבאותה שדה אינו נוטל פי שניים, דאין לו כלום לא לתת ולא למכור לפני החלוקה, דכתיב "לתת" זמן שמגיע לידו, ורק שדה זו הגיעה לידו ורק בה חלה המחילה, אבל בשאר הנכסים אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, (ובחלק

ולשיטת ר"ת לרב נחמן בין בגבו קרקע בין בגבו מעות הבכור נוטל פי שניים, וכמו שמבואר ממה שבעל חוב גובה קרקע שגבו היתומים, ורק לבני מערבא שלא אמרו שבכור נוטל פי שניים בין בקרקע בין במעות, ס"ל דיותר חשיב מוחזק במעות מבקרקע.

קכ"ה: שכיב מרע שאמר שיתנו כל נכסיו לסבתא

אם אביו או אם אמו, ואחריה לירשיו שאחרי מותה לא יירשו יורשיה אלא יורשיו, הקרוב קרוב קודם, והיתה לשכיב מרע בת נשואה והיא מתה לפני בעלה ולפני הסבתא, ואח"כ מתה הסבתא -

לרב הונא מקבל בעלה את הנכסים, דכשאמר "לירשיו" כלול בזה גם היורשים של היורשים, ואף שאין הבעל יורש בראוי, ס"ל דכל האומר אחריו כאומר מעכשיו דמי, והבת זוכה בחייה בנכסים, ואין לסבתא אלא פירות בחייה, וכיון שזכתה בנכסים מחיים הוי מוחזק ולא ראוי, וממילא הבעל שהוא יורש של היורשת יורש את אשתו ב"מוחזק".

ולרב ענן לא כלול בזה יורשי היורשים, וכיון שכשמתה הסבתא אין לו יורשים אלא יורשי יורשים נשארים הנכסים ביד יורשי הסבתא, וכמו שמיצינו שהאומר נכסי לך ואחריו לפלוני, שאם מת אותו פלוני עוברים הנכסים ליורשי הראשון, (אף אם אמר אחרי אחריו לפלוני. תוס').

ובא"י פסקו שרק הבעל לא יורש, ואף שכשאמר "לירשיו" כלול בזה גם יורשי היורשים, מ"מ הרי הבעל אינו יורש ב"ראוי" ונכסים אלו אינם אלא ראוי כלפי האשה שעדיין לא נפלו בידה, ולכן אינו חשוב יורש, אבל אם היה לה בן הוא מקבל את הנכסים, דבן יורש בראוי, וכשאמר "לירשיו" כוונתו ליורשים שצריכים לרשת מן התורה באותה שעה, וכיון שמתה הבת הרי בנה הוא היורש.

ואמר רבא דמסתבר כבני מערבא שנכסים אלו נחשבים ראוי, שהרי אילו הסבתא מכרה היתה המכירה חלה, דהאומר נכסי לך ואחריו לפלוני, אם קדם הראשון ומכר חלה המכירה, ואם לא שייר כלום לא שקיל מידי, ומבואר שכל האומר אחריו לאו כאומר מעכשיו דמי, ולכן אין הנכסים נחשבים "מוחזק" לאשה. ואם אמר נכסי לך ואחריו ליורשי, אם מת הראשון קנו יורשי הנותן או יורשי היורשים, אבל בעל לא דאינו נוטל בראוי. ואם נתן לאשה את הנכסים מהיום ולאחר מיתה, חשובה מוחזק, ואפי' אם מתה בחיי הסבתא הבעל יורשה.

פסקי רב פפא -

בעל אינו נוטל פי שניים בראוי כבמוחזק, והיינו כגון שמתה אשתו ואחרי כן נפלה לה ירושה, דלכו"ע אינו יורשה, אבל בראוי כגון שגדלו תמרים בדקל, אף שנחלקו בזה רבי ורבנן לגבי בכור, מ"מ הבעל יורש דכשמתה נהיה הכל שלו וברשותו השביחו. וכתבו התוס' שאשה שהלוותה אפי' מנכסי מילוג אין הבעל יורש, שהרי נזק נחשב כנכסי מילוג ואין הבעל יורשו.

תמצית מסכת בבא בתרא

זה אמר רבה בר בר חנה שאם יש עדות שהאב קרא לבנו בכור שוטה אינו נוטל פי שניים, דשמא כוונתו לבכור מאמא, שגם הוא נקרא בכור שוטה לפי שאינו בכור גמור. ואמנם אם אמר פלוני בני בכור הוא ורוקו מרפא עיניים נוטל פי שניים, דגמירי שרק בכור מאבא וקו מרפא עיניים.

טומטום שנקרע ונמצא זכר

ירושא- לרב אמי אינו נוטל פי שניים, דכתיב **"והיה הבן הבכור"** עד שיהיה בן משעת הויה, וכן איתא בברייתא, וכ"ש אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוודע. ולאמימר אף אינו ממעט חלק בכורה, שחולקים את הנכסים כאילו אינו יורש ונוטל הבכור חלק בכורה, ואת השאר מחלקים לכל הבנים כולל הטומטום וחלק פשוט של הבכור, דכתיב **"וילדו לו בנים"** שהבכור חולק כנגד מי שיהיה בן משעת לידה.

ואינו נדון **כבן סורר ומורה**, דכתיב **"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה"**,

קכ"ז. לרב שיזבי אינו **נימול לשמונה** לדחות שבת, דכתיב **"וילדה זכר... וביום השמיני נימול"** שיהיה בן משעת לידה.

לרב שרביא אין אמו **טמאה לידה** שבוע זכר או שבועיים כנקיבה שהיולדת טמאה אף אם לא ראתה דם, דכתיב **"וילדה זכר וטמאה שבעת ימים"**, עד שיהיה זכר משעת לידה. ובמתני' בנדה איתא שהמפלת טומטום ואנדרוגינוס יושבת ימי טוהר לזכר עד מ' יום מהלידה, וימי טומאה לנקיבה שבועיים, ומוכח שטמאה טומאת לידה, וכן קשה על רב שיזבי, ואין לומר דהתנא מחמיר מספק, דא"כ היה לה להטמא אף בטומאת נדה.

בכור שלא ידוע שהוא בכור- שתי נשים של אדם אחד שילדו שתי זכרים במחבא, אם בשעת לידה ידעו מי הבכור ואח"כ נתערבו, כותבין הרשאה זה לזה, ויבוא ויתבע חלק בכורה בשבילו או בשביל אחיו, אבל אם לא הוכרו מעולם אין כותבין הרשאה זה לזה, דכתיב **"בכור"** ולא ספק, וקרא ממעט מאי דדמי טפי, דהיינו שלא הוכרו מעולם.

הרשב"ם כתב דהא דמהני הרשאה היינו משום דפסקינן שיש לבכור קודם חלוקה, ויכול למכור או לתת חלק בכורתו לכל מי שירצה, ולתוס' אף למ"ד אין לבכור קודם חלוקה יכול אחד מהם לבוא ולתבוע חלק בכורה מדין שליחות.

פשיטות לדעת הרשב"ם פשיטא שאין זוכה לפני החלוקה שלא הוברר חלקו, ואמנם אם מת הבכור או הפשוט לפני החלוקה בנם יורשם, ולתוס' (ד"ה לא) בחלק הפשיטות פשיטא שזוכה לפני החלוקה. וממילא לא מחל אלא בשדה שחלקו.

ולרב פפי הכונה שאינו נוטל פי שניים אף בשאר הנכסים, דס"ל שיש לבכור אף קודם חלוקה, דכיון שיכול לזכות בחלק בכורה (אך לא בחלק פשוט) יש לו כח גם לתת או למחול, וממילא מחילה באחד היא מחילה בהכל, וכן סובר רב אשי.

ומחלוקתם היא במה שפסק רבה שבכור שמכר את הנכסים לא עשה ולא כלום, אם כוונת רבא רק לפלגא בחלק פשיטות וחלק אחיו, אבל חלק בכורה מכר. רשב"ם. ולתוס' חלק פשיטות מכר, או שכוונתו להכל.

קכ"ז: והלכתא **יש לבכור קודם חלוקה** ואם מכר, או מחל או נטל חלק אחד כפשוטו, ויתר בכל הנכסים כולם.

אם האב יכול לשנות חלוקת הירושה-

אין האב יכול לומר שהבכור לא יטול פי שניים, או שאחד האחים לא יירש עם אחיו, דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, וכ"ש שאינו יכול לעקור נחלה מהאחים ולתת רק לאחד מהם. ויכול לתת רק בלשון מתנה כדלהלן, או שיאמר שאר בני יירשו כל נכסי ואליבא דריו"ח בן ברוקה.

לא מיבעיא לדעת ר"מ דס"ל שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו מקודשת ותנאו בטל, דה"ה בירושה תנאו בטל, אלא אפי' לר"י שהלכה כמוותו דס"ל שבדבר שבממון שאר וכסות תנאו קיים וחלים הקידושין ואינו חייב בשאר וכסות, (אבל בעונה חייב דהוא צערא דגופה), שאני התם דידיעה ומחלה בההיא הנאה דמקדש לה, אבל בירושה אף שזה דבר שבממון אין הבן מוחל דאיהו הנאה יש לו, ומה ששתק זה כדי שלא להכעיס את אביו.

וכל זה בתורת ירושה, אבל בתורת מתנה, וכגון שכתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף משום מתנה, יכול האב להוסיף או למעט למי שרוצה, או להשוות את הבכור לפשוט, דקודם מותו יכול לתת נכסיו במתנה למי שירצה, ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, כיון שלאחר מותו לא נשאר לו מה להוריש. ולריו"ח בן ברוקה אף בלשון ירושה יכול לחלק אף שירצה, לכל מי שראוי לירושו.

נאמנות האב על הבכורה- האב נאמן לומר איש פלוני הוא בני בכור, ונוטל פי שניים, ואפי' לרבנן שאינו נאמן, הני מיילי כשמוחזק שאינו הבכור, אבל בלא מוחזק האב נאמן, אבל אם אמר איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שניים, דשמא כוונתו לבכור מאמא שהוא בכור לכהן אבל לא לנחלה, דלא הוי **"ראשית אונו"** דידיה, והוי ספק ואפי' תפס מפקין מיניה. ומטעם

יכיר

קכ"ז: נאמנות האב על בניו- ר"י דורש מדכתיב "יכיר" שהאב נאמן לומר זה בני בכור, אף שמוחזקים ע"י קול בעלמא בבן אחר שהוא הבכור, ואף אם מוחזקים בבן זה שהוא אינו הבכור, וכן נאמן לומר בני זה בן גרושה מחזיר גרושתו או שנשא גרושה והוא חלל, או בן חלוצה שהוא חלל מדרבנן, ואמנם אם יש עדים אין האב נאמן כנגדם. ולרבנן אינו נאמן, ודורשים מ"יכיר" למקום שאף אחד לא מוחזק בכבוד. ואף שיכול לתת לו פי שניים במתנה גם אם אינו בכור, והוא נאמן במיגו היכא שאין השני מוחזק בכבוד, (אבל במוחזק לא אמרינן מיגו כנגד עדים), מ"מ יש נ"מ בנאמנותו, על נכסים שהגיעו לידו אחרי שהעיד שהוא בכור, ולר"מ דס"ל שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ איכא נ"מ בהגיעו לידו נכסים כשהוא גוסס, דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו, ובר ירושה הוא, ואמנם כיון שאינו יכול לדבר ואין לו כח לתת לאחרים, אינו יכול לתתם אף לפני שהוא גוסס. וכתבו התוס' דה"ה דהוה מצי לשנויי בנכסים דלא עבידי דאתו. ונכסים שנפלו לאב אחר מיתה אין הבכור יורש פי שניים.

מה המקור שהאב נאמן לפסול את בניו- לרשב"ם סברא הוא, דכתיב "יכיר" מה לי בכור מה לי לדבר אחר. והתוס' כתבו שהמקור הוא שכיון שנאמן לומר שהוא בכור אף על אחד מבניו הקטנים, אף שע"ז עושה בניו הגדולים ממזרים, א"כ בהכרח נאמן גם לפסול ורבינו אליהו מפרש ד"יכיר" קאי נמי אבן השנואה, והיינו שנואה בנישוואה.

ופסק בה"ג שהאב נאמן לפסול ע"י הכרת בכורה, אבל בסתמא אינו נאמן לפסול, ור"י פוסק שנאמן בכל גוונא.

אב שחזר בו מדבריו- אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן, דהתורה האמינה להודאת פיו, וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ואפי' אם מתחילה היה משמשו כבן, וכתב הרשב"ם שאפי' אם האב חוזר בו בתוך כדי דיבור אינו נאמן. ואם אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא, לריו"ח נאמן ואין בזה סתירה לדבריו הראשונים דכוונתו היתה שהוא משמשו יותר מדאי כעבד, אבל עבד לעולם אין דרך לקרוא לו בן. ולדבריו הא דאיתא בברייתא שאם היה משמשו כעבד ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן, איירי שקראו לו "עבדא מיצר מאה" והיינו עבד ששוה מאה, דאין קורין כך אלא לעבד. ואם היה בבית המכס שצריך לשלם מכס על עבד ולא על בן, ואמר בני הוא ואח"כ אמר שהוא עבדו נאמן דלא אמר שהוא בנו אלא מיראת המכס, אבל אם אמר עבדי הוא ואח"כ אמר שהוא בנו אינו נאמן.

קכ"ח. חזרה מהסכמה לבעל דין-

האומר לחבירו עבדי גנבת, והמוחזק אומר שקנאו או קיבלו במתנה מהמערער, דאף שהגודרות אין להם חזקה, מ"מ

היכא שהחזיק ג' שנים, או קטן המוטל בעריסה, או כשלא ראה אותו בעדים בביתו של המוחזק, נאמן המוחזק בטענתו, ואם אומר המוחזק שאם המערער ישבע יטול את העבד, לרבי אבא נשבע המערער ואין המוחזק יכול לחזור בו, ולומר משטה הייתי בך שהרי לא עשינו קנין, דכיון שהאמינו בשבועה הרי זה כהודאה שהוא שלו. ודין זה הוא גם במטלטלין, וקמ"ל שאף בעבדים שהמוחזק פטור אף משבועה, דקיימא לן אין נשבעים על העבדים, והתובע אינו יכול מדעתו להשבע וליטול, דכל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמים, מ"מ כיון שהאמינו בשבועה נאמן.

וס"ל לרבי אבא שמה שנחלקו ר"מ וחכמים לגבי אדם שאומר לבעל דינו שהוא מוכן לדון בפני אבא או אביך שהם פסולים לעדות, דכתיב "לא יומתו אבות וכו'", או בפני ג' רועי בקר שאינם בקיאים בדין, (ולא נקט רועי צאן לפי שרועי בהמה דקה הם גזלנים ופסולים לכל דין שבעולם), שלר"מ יכול לחזור בו דהוי דברים בעלמא בלא קנין, ולחכמים אינו יכול לחזור בו, מחלוקת זו היא גם בהתחייבות לתת, אבל במחילה לכו"ע אינו יכול לחזור בו, וס"ל לרבי אבא שהלכה כדברי חכמים אע"ג דמסתבר טעמיה דר"מ, ואיכא מ"ד שלא נחלקו אלא במחול לך, דמחילה כקנין, אבל באתן לך לכו"ע יכול לחזור בו. וכתבו התוס' שלרבי אבא אינו יכול לחזור בו, היינו היכא שכבר נשבע אבל אם עדיין לא נשבע יכול לחזור בו, והביאו ששיטת רש"י שאף קודם שנשבע אינו יכול לחזור בו, אך יתכן שדווקא כאן א"צ שישבע, דכשאמר רצונך השבע וטול הוי כגמר דין.

שלה ליה רבי אבא לרבי יוסף בר חמא

גבית עבדים מהיורשים עבור חוב- לרבי אבא גובים דכמקרקעי דמי, ואין הלכה כך, דבע"ב מבואר שאף לרבי אבא אין גובים מעבדים. ולרב נחמן אין גובים, שאף שהוקשו לקרקעות לא הוקשו אלא לדברים הכתובים בתורה, לקנותם בכסף שטר וחזקה, ושאינן נשבעים עליהם, ואין בהם אונאה, אבל גבית בעל חוב מקרקעות אינה אלא משום שבעל חוב סומך על קרקע שאינה יכולה להאבד או לזוז ממקומה, וטעם זה אינו שייך בעבדים. (והלכה כרבי אבא ואף שהלכה כרב נחמן בדיני גורסים וכן אמר רב נחמן. קכ"ח:).

עדות קרובים- לרבי אבא שלישי בשני כגון נכד של ראובן להעיד לבן של שמעון אחיו כשר, אבל בן ראובן לבן שמעון פסול, ויש מ"ד בסנהדרין שאף שלישי בשני פסול, ולרבי אבא שלישי בראשון להעיד לשמעון עצמו כשר וכן הלכה, ומר בר אשי הכשיר עדות לסבא עצמו, אף ששני בשני פסול שאני סבא דאיתפלג דרא. תוס'. ואין הלכה כמר בר רב אשי, לרשב"ם פסול עד סוף כל הדורות, דבן ירך אביו הוא, ולר"י כיון דאיתפלג דרא כ"כ כשר. ור"ת (קכ"ט). פוסל שלישי בראשון מדרבנן, ובה"ג פוסל שלישי בראשון מדאורייתא.

עדות באדם שראה ואח"כ נתעוור- לרבי אבא פסול אפי' בקרקע להעיד עד היכן גבולו, דאינו יכול להעיד מאומד

שכתבו שא"צ לקיימו. תוס'), אבל בנכסים משועבדים יכולים הלקוחות לטעון שהם מאמינים לעדים והמלוה והלוה עשו קנוניא ביניהם לגבות מהלקוחות, ואפי' לר"ע שאני הכא דכיון שיש עדים ואינו יודע לטובת מי הם יעידו הוא מפחד לומר שפרע הכל, ואמנם כיון שהוא מביאם להעיד לטובתו הוא מעיז לכפור הכל, אלא שירא שיחזרו בהם. תוס'. ומר בר רב אשי שואל דאדרבה אף לרשב"ג הכא אינו נשבע, דשאני הכא שיש עדים שמסייעים לו. והלכה כרבי אבא.

שינוי חלוקת הירושה בלשון מתנה

קכ"ט. אם כתב לשון מתנה דבריו קיימים, ואם כתב גם לשון ירושה, אם כתב תינתן שדה פלונית לפלוני ויירשה, או שכתב יירשה ותינתן לו, או שכתב יירשה ותינתן לו ויירשה, דבריו קיימים, שאף שלשון ירושה אינו מועיל, לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, מ"מ הוי כאילו לא אמר כלום, ולשון מתנה מועיל.

ואם נתן ב' שדות לאדם אחד או שדה אחת לשני בני אדם, וכתב באחד מתנה ובאחד ירושה-

לרבי אלעזר קונה, שכיון שנתן לשניהם בדיבור אחד, גם לשני התכוון לתת, אבל בב' שדות לב' בני אדם לא קונה, וכן סובר רב נחמן.

ולריו"ח לרב דימי לא קונה את מה שנכתב בלשון ירושה, אף באדם אחד ושתי שדות, או בשני בני אדם ושדה אחת, ד"ל שלאחד נתן ולשני הוריש וכן סובר רב המנונא.

לרבין אליבא דריו"ח קנה, וכן סובר רב ששת.

ולר"ל בשני בנ"א ושתי שדות לא קנה אם אמר לשון מתנה וירשה קנה רק אותו שאמר לו לשון מתנה, ואפי' אמר לשניהם יחד תינתן שדה פלונית לפלוני ושדה פלונית לפלוני ויירשום, עד שיאמר לשון ירושה בתחילה ובסוף ולשון מתנה באמצע- פלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום.

האומר תנו שקל לבני לשבת – לשבוע, והוא שכיב מרע, או בריא שהלך למדה"י, והם צריכים לסלע, נותנים להם סלע דכוונתו שלא יתנו יותר מכדי צורכם. ואם אמר אל תתנו אלא שקל, נותנים להם שקל דאל תתנו הוי קפידא, ומצוה לקיים דברי המת (וי"א שיתנו להם סלע דכוונתו לזרם). ואם אמר שאם מתו יירשו אחרים תחתיהם ולא בני בניו, הוי גילוי שדעתו לצמצם יותר כדי שישאר לאחרים, גם באמר תנו וכו' אין נותנים להם אלא שקל.

קכ"ט: אין להביא ראייה מהסיפא, דאף בב' שדות וב' בני אדם קונה, שהרי אמר לשון מתנה לבניו ולשון ירושה

הדעת, ולשמואל כשר בקרקע מפני שיכול לכוון גבולותיה ע"י סימנים בשדות שמסביב, אבל בבגד לא לפי שהרבה בגדים מידתם שוה, ולרב ששת אף בבגד כשר לפי שיכול לכוון מידת האורך והרוחב, אבל בנסכא לא, ולרב פפא אף בנסכא יכול לשער את המשקל. אמנם בברייתא דלהלן מבואר שפסול בכל גוונא, תיובתא דכולהו שמואל רב ששת ורב פפא.

תחילתו וסופו בכשרות בעדות – עד שהיה פסול רק בזמן הגדת העדות (נעשה חתנו, נתעוור, נשתטה, נתחרש היינו נשתטה, וי"מ שאינו יכול לכתוב ופסול משום "מפיהם" ולא מפי כתבם, והפירוש הראשון עיקר), או רק בזמן ראית העדות, פסול, דכתיב "והוא עד או ראה" דבשעת ראייה יהיה ראוי לעדות, אבל אם חזר להכשרו והיה תחילתו וסופו בכשרות כשר. ואמנם בגט נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם אף אם נסתמא, דהתם הכשירו אפי' עדות אשה וקרובים. תוס'.

קכ"ח: האומר על תינוק בין הבנים – לרבי אבא נאמן, ולרבי יוחנן אינו נאמן. אביי מבאר דאירי שאומר שתינוק בין הבנים יירש כל נכסיו, לרבי אבא נאמן כריו"ח בן ברוקה שאם אמר הכי על מי שהוא ראוי ליורשו דבריו קיימים, וכן הלכה, ולריו"ח אינו נאמן כחכמים. ולרבא אירי שאומר על תינוק בין הבנים שהוא בכור ואחר מוחזק לנו בכור, שלרבי אבא נאמן כר"י וכן הלכה (אמנם אם האב לא אמר כלום מי שמוחזק לנו בכבור נוטל פי שניים), ולריו"ח אינו נאמן כחכמים. והלכה (קכ"ט). כרבי אבא.

האומר תיטול אשתי כאחד מן הבנים ונתרצתה לקבלם במקום כתובה, או שנתן לה חלק בנכסיו מלבד הכתובה, ואירי בשכיב מרע, או בבריא וע"י קנין, נוטלת בנכסים שיש לו עכשיו אבל בשל אח"כ לא, דאפי' לר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל, הני מילי במפרש, אבל בסתמא אין כוונתו אלא לדבר שהוא מוחזק בו, ונוטלת חלק כאחד מן הבנים שיש לו בשעת חלוקה בין נולדו בין מתו, דכוונתו לבנים שיהיו בשעת חלוקה.

מודה במקצת אי הוי משיב אבידה – שטר שכתוב בו סלעים, והמלוה תובע חמשה והלוה מודה בשלשה, לר"ע פטור משבועה, דהוי משיב אבידה בסלע השלישי כיון שהשטר מסייעו, ולרשב"ג חייב שבועה ככל מודה במקצת. המוציא שטר חוב על חבירו והמלוה טוען שלא קיבל כלום והלוה טוען שפרע מחצה, ואח"כ באו עדים שפרע הכל, לרבי אבא נשבע להפטר ממחצה (ואף שלהלכה הילך פטור, שטר שגובה בו רק מבני חורין לא חשיב הילך. תוס'), וגובה מחצה מנכסים בני חורין דהודאת בעל דין יותר ממאה עדים, (ומ"מ נאמן בשבועה דהוי כמלוה על פה, דהעדים מעידים נגד השטר, ולא דמי למודה בשטר

תמצית מסכת בבא בתרא

במקום בן, דלרבנן לא מהני משום שעקר את הירושה ממקומה, והוי מתנה על מה שכתוב בתורה, ולריו"ח בן ברוקה מהני, כיון שהבת ראויה לרשת אם ימות בנו, או אחר שראוי לירשו אם תמות בתו, אבל אם אמר שדודו יירש ויש לו אחים לא אמר כלום, כיון שאין ראוי לירשו עד שתמות בתו ואחיו. ובברייתא איתא בשם רבי ישמעאל בנו של ריו"ח בן ברוקה, שמחלוקת אביו וחכמים היא על בן בין הבנים ובת בין הבנות, דלריו"ח בן ברוקה מהני משום שעכשיו הוא ראוי לירשו, ולרבנן אף בזה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, אבל בת במקום בן או אחר במקום בת לכו"ע לא מהני.

ק"ל: ילפוטא לריו"ח בן ברוקה - כתיב "והיה ביום הנחילו את בניו" ולא כתיב "ביום שינחלו בניו", מכאן שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, לל"ק דווקא בבניו, ולל"ב שיכול להעביר גם לירש אחר, בניו לאו דווקא. והא דכתיב "לא יוכל לבכר" שזה מיותר דהא כתיב "כי את הבכור בן השנואה יכיר", היינו שאת חלק הבכורה אינו יכול להעביר, דהו"א שכיון שהורע חלק בכורה מחלק פשוט שאינו נוטל בראוי כבמוחזק, קמ"ל "לא יוכל לבכר". ואם היה כתוב רק לא יוכל לבכר הו"א שכ"ש שחלק פשוט א"א להעביר, קמ"ל "והיה ביום הנחילו את בניו".

הלכה - לשמואל ורבא הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה בבן בין הבנים או בבת בין הבנות. ובשם רבי י"א שהלכה כריו"ח בן ברוקה, וי"א שרבי הורה כריו"ח בן ברוקה, ונחלקו אם הלכה עדיפה דבהוראה י"ל שפסקו כך בגלל טעם אחר, כגון שאמור האב גם לשון מתנה, או שמעשה עדיף משום שסמכו על ההלכה לעשות כך למעשה.

ועל כן בין אם אמר פלוני בני יירש חצי נכסי, או שאמר יירש כל נכסי, או שכתב לשון זה, אבל חלק בכורה א"א להעביר לפשוט. והא דאיתא לקמן "הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא" ולכא"ו ה"ה בנו, הני מילי בכותב או אומר בלשון מתנה, דאיכא למימר שנתכוון לכבדו, דגם כשעשאו אפוטרופוס נתקיימה מתנתו, אבל בלשון ירושה קנה הכל.

על פי מה אפשר לעשות למעשה -

אין נוהגים למעשה לא על פי תלמוד שכך אמר הרב בדרך לימודו מסתבר טעמא דפלוני, דשמא אם יגיע כך למעשה ידקדק יותר, ולא מפי מעשה דשמא אינו מבין נכון את טעם המעשה, עד שיאמרו לו הלכה למעשה וראה שאין נתונים נוספים שיכולים לגרום שטעם הפסק הוא אחר, ויכול לעשות כך כל ימיו וא"צ לחזור ולשאול כל פעם שבא לידו. ואין לפסוק על פי מה שכתוב במשנה והלכה כדבריו, אא"כ קבעו בגמ' הלכה כמותו. והלכות הפסוקות בדברי האמוראים סומכים עליהם למעשה, כיון שפסקום וכתבום רבינא ורב אשי שהם סוף הוראה, וכ"ש שיש לסמוך על הלכות הכתובות בגמ' כמו שסידרם רב אשי. והכי איתא בירושלמי אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן

לאחרים, וכיון שהאחרים מקבלים מה שנשאר הוי כשתי שדות, די"ל דאירי בראוי לירשו שנתן לשניים מבניו שקל לשבת, ואם מתו יירש אחד משאר בניו מה שנשאר, דניחא ליה שישאר לו, וכריו"ח בן ברוקה.

נכסי לך - זה לשון מתנה, ואחריו יירש פלוני דהוי כשתי שדות, ואחרי אחריו יירש פלוני, אם מת הראשון קנה השני ואם מת השני קנה השלישי, אבל אם מת השני בחיי הראשון יחזרו הנכסים לירשי הראשון דאינו קונה אלא דרך השני.

ומבואר שאף בשתי שדות ושני בני אדם קנה, ואין לומר דאירי בראוי לירשו וכריו"ח בן ברוקה, שהרי לדעתו האומר נכסי לך ואחריו לפלוני ולא אמר לא לשון ירושה ולא לשון מתנה, אם הראשון ראוי לירשו, נשארים הנכסים ביד ירשי ראשון, דלשון זה הוא לשון ירושה וירושה עוברת לירשיים ולא לאחרים דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, דכל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין, דכתיב "ובן אין לו" עיין עליו. אבל לרבנן כיון שאינו יכול לשנות את הירושה בלשון ירושה, ודאי כוונתו למתנה.

ואמנם אין מכאן קושיא על ר"ל, די"ל שר"ל איירי שאמר לשון מתנה לאחר כדי דיבור ואז לא מועיל ב' שדות לב' בני אדם, אבל בתוך כדי דיבור לא דמהני לשון מתנה דראשון גם לשני. אבל לרב דימי ורבי אלעזר הוי תיובתא, דלדבריהם אף בתוכ"ד לא קנה.

והלכתא תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדיבור ולא חשיב נמלך, אלא כאילו אמר שניהם יחד, ואם שניהם יכולים לחול שניהם חלים, ואם סותרים זה את זה יש מקומות שאומרים תפוס לשון ראשון, ויש מקומות שאומרים תפוס לשון אחרון, ויש מקומות שאומרים יחלוקו, ויש מקומות דאזלינן בתר מוחזק, חוץ מעבודת כוכבים שאם התפס לע"ז וחזר בו תוכ"ד נאסרה משום חומרא דעבודת כוכבים, (והתוס' אומרים שלא שייך התפסה לעבודת כוכבים, אלא שאם אמר אלי אתה וחזר בו בתוכ"ד אין החזרה מועילה, ויכול להיות שזה גז"כ, ובנדרים מוסיף מגדף שגם בזה לא מועילה חזרה תוכ"ד), וקידושין שאם קידש אשה ובתוכ"ד אמר לשון מתנה, מקודשת ואינה מקודשת, וחומרא דרבנן היא משום לעז ממזרות. וכתבו התוס' שבנדרים מוסיף מגדף, ולגמ' שלנו מגדף בכלל מקדש. ר"ת מפרש שדין תוכ"ד הוא תקנה כדי שיוכל לומר שלום לרב כשהוא עושה סחורה, ומ"מ אף כשלא שייך טעם זה לא פלוג רבנן.

העברת הירושה לירוש אחר

ק"ל: מחלוקת ריו"ח בן ברוקה ורבנן - לרבנן א"א להעביר את הירושה, ולריו"ח בן ברוקה אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימים. לל"ק נחלקו באופן שהאב אמר שאחר כגון אחיו יירש במקום בת, או שבת תירש

תמצית מסכת בבא בתרא

מבואר שריו"ח בן ברוקה דיבר על בריא. לשיטת הרשב"ם הגמ' פשטה מכאן שריו"ח בן ברוקה דיבר גם בבריא, ולתוס' הגמ' לקמן דוחה פשיטות זו, ומ"מ ממה שאמר רבי נתן שמתני' כריו"ח בן ברוקה מבואר שדיבר גם בבריא.

רב פפא אומר שבהכרח כתובת בנין דיכרין חלה מכח תנאי בי"ד הפקר בי"ד הפקר, דאל"כ אף בלשון מתנה הרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואף לר"מ אינו יכול להקנות אלא אם הקונה בעולם שיש לו למי להשתעבד, וא"כ אף לרבנן כתובת בנין דיכרין חלה רק בתנאי בי"ד. כתבו התוס' בשם הרשב"ם שאם כותב לשון ירושה, לא חשיב מקנה לדבר שאינו בעולם, שהרי בזמן הירושה הבנים בעולם, והתוס' כתבו דאעפ"כ חשיב לדבר שאינו בעולם.

אבי דוחה שא"צ תנאי בי"ד כדי שזה יחול, אלא שכיון שמזון הבנות נכתב בלשון מתנה, לכן אע"פ שכתובת בנין דיכרין נכתבה בלשון מתנה, שניהם חלים, דהכותב לאחד בלשון מתנה ולשני בלשון ירושה בין בתחילה בין באמצע בין בסוף לשון מתנה דבריו קיימים, ואפ"י בשני בני אדם ושתי שדות, ובלבד שיהיו תוך כדי דיבור, קנה אף לרבנן, וכיון ששניהם תקנה של אותו בי"ד הוי כמו תוך כדי דיבור.

קל"א: הגמ' רוצה לומר שהם ב' תקנות של שני בתי דינים, והגמ' דוחה שהרי ר"א בן עזריה למד שכמו שכתובת בנין דיכרין היא רק לאחר מיתת האב, כך מזון הבנות הוא רק לאחר מיתת האב ואין כופים אותו לזונם בחייו, ומבואר שבי"ד אחד תיקן שניהם דאל"כ א"א ללמוד אחד מהשני.

והגמ' דוחה שיי"ל שזה ב' תקנות והבי"ד השני תיקן כפי התקנה של הראשון, כדי שלא יהיה שינוי בין התקנות.

מתי הנותן כל נכסיו אין כוונתו למתנה גמורה

שכיב מרע הכותב כל נכסיו לאשתו בלשון מתנה, ולא שייר לבניו, אין כוונתו אלא לעשותה אפוטרופוס, דלא מסתבר שיתן הכל לאשתו ולא לבניו, ולכן אנו מפרשים שהתכוון לעשותה אפוטרופוס, כדי שיכבדוה מכח שיהיו כפופים לה בפרנסה, ואם שייר נכסים קנתה.

וכן הדין בבנו הגדול שרוצה שיכבדוהו, כדדרשינן "את" לרבות אחיך הגדול, או בבנו הקטן אפ"י הוא מוטל בעריסה דגם בזה רוצה שיכבדוהו, ואפ"י יש לו אמא, ואם אין לבן אחים ודאי כוונתו למתנה, דאינו רוצה שהאם תכבד את הבן אלא להיפקר.

אבל הכותב לאחר שאינו חש לכבודו הוי מתנה, דכיון שלא שייר כלום דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, ואם היה רוצה לעשותו אפוטרופוס בגלל שבניו אינם בקיאים במשא ומתן, היה אומר לשון אפוטרופוס. וי"א שאם נתן לבנו ולאחר יחד, בנו אפוטרופוס והאחר מקבל במתנה, וכתב הרשב"ם דאין לחלק

התוספתות אלא מן הגמ', כלומר מן האמוראים, ולא מפי מעשה הכתוב במשנה או בברייתא, עד שיאמרו לו לעשות למעשה, או ששאל איך הלכה אם יצטרך לעשות וענו לו.

ורבי יוחנן אמר שלא לעשות מעשה כשאמר להם שכך ההלכה, עד שיאמר הלכה למעשה, דבשעת מעשה אדם ירא לדון ומכוון ליבו יותר, ולעצמו לבד היה מחמיר, שמא יחזור בו בחייו, אולם לאחר פטירתו יש לעשות מה שפסק, כיון שבכל ימי חייו לא חזר בו.

ויכול **לדמות דבר לדבר** בכל התורה, אבל בטריפות לא ידמה כגון ללמוד טריפות הכבד מן הריאה, שהרי מצינו שחותך מצד אחד בצומת הגידים והבהמה מתה, ואם חותך מצד שני למעלה מצומת הגידים אינה מתה, שאין חיות האברים שוה. והתוס' מבארים דאירי בטחול שאם ניקב בסומכיה טריפה, ואם ניקב בקולשיה כשירה.

איך לנהוג בהלכה שיש עליה קושיא - רבא אמר שאם יש קושיא על מה שפסק ומסר לאדם להיות ראייה בידו, לא יקרעוהו אלא ישאלוהו, ואז או שיענה להם או שיחזור בו, ואם ימצאו קושיא אחרי מותו לא יקרעוהו שמא היה לו תשובה על זה ושמא גם הם ימצאו תירוץ לקושיאתם, ולא ילמדו מדין זה, משום שאין לדיין אלא מה שענינו רואות, בין בראית העין בין בדבר התלוי בסברא.

דעת ריו"ח בן ברוקה בבריא וכתובת בנין דיכרין

קל"א. כתובת בנין דיכרין ומזון הבנות - תיקנו חכמים לכתוב בכתובה "בנין דיכרין דיהוון ליך מינאי אינון ירתון כסף כתובתך, יותר על חולקיהן דעם אחוהון" שאם האשה תמות בחיי בעלה, בניה הזכרים ירשו כתובתה, מלבד חלקם עם בני אשה אחרת, וטעם תקנה זו הוא כדי שירצה אדם לתת לבתו כמו לבנו, ולא יחשוש שירשוה בני אשה אחרת. (ואם לא נשאר דינר לירושה דאורייתא לא שייך דין זה). וכן יש לכתוב "בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי, יהוויין יתבן בביתך ויתזנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין, וגם אם לא כתב מ"מ חייב בתנאים אלו, משום שהם תנאי בי"ד.

הגמ' מסתפקת האם דינו של ריו"ח בן ברוקה הנ"ל הוא רק **בשכיב מרע** ששייך בו "ביום הנחילו את בניו", או גם **בבריא**.

רב משרשיא מוכיח ממה שטען נתן הבבלי שכתובת בנין דיכרין היא כריו"ח בן ברוקה, שהרי היא בלשון ירושה, וענה לו רבי שכותבים "יסבון", אך אמר רבי שאין האמת כך, שהרי אם זה מתנה למה לא גובים ממשעבדך, דלשון מתנה משמע מעשיו, וכל נכסיו משועבדים לזה, אבל ירושה אינה אלא לאחר מיתה. וכיון שכתובה היא בבריא

תמצית מסכת בבא בתרא

דאף שיש אומדנא שלא מחלה השעבוד, מ"מ ניחא לה שיצא קול שנתן לה את הנכסים והיא נאמנת עליו וחשובה בעיניו, ובהיא הנאה מחלה שעבוד כתובתה.

הנותן כל נכסיו ולאשתו נתן קרקע כל שהוא ולא פירש אם לשם מתנה, או לשם פרעון הכתובה וממילא שאר הנכסים משועבדים לה, איבדה כתובתה מאותם נכסים, (אבל אם קנה נכסים אחרים גובה מהם, ואם שייר נכסים מיגו שגובה מהם גובה מהכל) דנתרצית במתנה זו כיון שגם לה נתן. ואיירי שהראתה שהיא מסכימה, לרב איירי שזיכה להם על ידה ע"י סודר שלה, דחליפין בכליו של קונה, ולשמואל איירי שחילק לפניה ושתקה ואפי' לא הקנה על ידה דשתקה כהודאה (אבל אם לא נתן לה כלום לא שתקה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה, ולרבי יוסי ברבי חנינא איירי שאמר לה שהקרקע שנותן לה היא עבור הכתובה ואפי' לא היתה בשעת נתינה, דכיון שלא ערערה ודאי מחלה על השעבוד של שאר הנכסים. וזה קולא מיוחדת בכתובה דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא, אבל בסתם בעלי חובות שעושה טובה ללוה לא הפסידו אם לא מחלו בפירוש.

קל"ב: הגמ' דוחה ביאורים אלו דבסיפא כתיב שלרבי יוסי אם מחלה על הכתובה איבדה כתובתה גם אם לא נתן לה כלום, ומבואר ש"ק צריך גם כתיבה וגם קבלה מפורשת, וכן איתא להדיא בשם ר"י ש"ק צריך גם שתהיה שם וגם קבלה מפורשת דחזקה אין אדם רואה שנותנים ממונו בפניו ומחזיק את המתנה א"כ עושה בלב שלם. שיטת שמואל ורב נחמן שכיון שנתן לה חלק בין הבנים איבדה כתובתה וכרי יוסי שמספיק או קבלה או כתיבה.

רבא מסתפק אם גם **בבריא** הדין כך כיון שאין לו עכשיו נכסים אחרים ולא מסקה אדעתה שאולי יקנה אח"כ, או שדווקא בשכיב מרע שידועת שלא יהיה לו עוד נכסים וכיון שלא ערערה ושתקה ודאי נתרצית, אבל בבריא לא רוצה להכעיסו וסומכת על נכסים אחרים שיקנה. מ"מ אם יקנה עוד נכסים גובה מהם.

אם נתן לאשה מטלטלין - המחלק נכסיו לשתי בנותיו ונותן שלישי מהפירות לאשתו, אם נתן לה רק פירות תלושים לא איבדה כתובתה חוץ משווי אותם פירות, דלא איבדה כתובתה אם נתן לה מטלטלין, אבל אם נתן לה אפי' דקל אחד לאכול פירותיו עד שייבש האילן איבדה כתובתה שהרי הקנה לה יניקת קרקע, וה"ה בפירות מחוברים (ולא היו דשלב"ל שהרי הקנה לה בגוף הדקל).

קל"ג: ואם נתן לאשה ולשתי בנות כל אחת שלישי דמחלה השעבוד משני שלישי של הבנות, אם מתה אחת הבנות, יכולה לגבות מנכסים אלו, כמו שיכולה לגבות מנכסים שקנה הבעל שהרי לא מחלה את חוב הכתובה אלא השעבוד

ביניהם, והיה מקום לומר שהאחר זכה בחצי ושאר האחים בחצי השני ואותו אח הוא אפוטרופוס, אך אין נראה לפרש כך.

הכותב לאשה ארוסה או גרושה כוונתו למתנה דכיון דלא גייס בהו אינו חושש לכבודם.

הגמ' מסתפקת מה הדין כשכתב לבת ויש בנים אם כוונתו לכבדה כמו שמצינו שכשיש נכסים מועטים בירושה הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, או שרק לענין חזרת פתחים אינו רוצה שתתבזה, או שכתב לאשתו ויש לו רק אחים שאינם חייבים בכבודה, או שרוצה שיכבדה דאשתו כגופו, וכן כשכתב לאשה ויש לו בנים מאשה אחרת דאינם חייבים בכבודה כל כך אלא מיתורא דאת אבין. ואמר רבינא בשם רבא שלא קנו, ורב עוירא אמר בשם רבא שאשה אצל אחים או בני בעל לא קנתה, ובת אצל בנים קנתה, ובסברות בעלמא פליגי.

קל"ב: רבא מסתפק אם הדין הנ"ל הוא גם בבריא כשכתב נכסיו מהיום או מהיום ולאחר מיתה, דניחא ליה שמהשתא יכבדה ע"י שידעו שאח"כ יהיו כפופים לה, או שרק בשכיב מרע הדין כנ"ל.

מתי הנותן לאשתו חלק בקרקע אינה יכולה לגבות כתובתה

אם נתן לה את הפירות שהם בעין או שנתן לה קרקע לפירותיה יכולה לגבות כתובתה מהקרקע דלא מחלה השעבוד, וכן אם נתן לה קרקע לגמרי ופירות למחצה שלישי ורביע גובה משאר נכסיו, (וקמ"ל שאין היורשים יכולים לומר שתגבה מהשדה שקיבלה, לפי שהיא רוצה ליטול כתובתה מיד. תוס').

ואם נתן לה את כל נכסיו ואח"כ יצא עליו שטר חוב הקודם למתנה והוא מאוחר לכתובה, לר"א יכולה לקרוע שטר מתנה ולגבות את הנכסים מדין הכתובה דלא בא אלא ליפות כוחה ולא מחלה השעבוד, ולחכמים אין לה כח בנכסים הללו אלא מכח המתנה, והבעל חוב קודם, ולא היו מחילה בטעות כיון דבשעת מחילה היתה מתנה גמורה, אמנם אם קנה נכסים אחרים או משאר נכסיו יכולה לגבות. (ואין מכאן ראיה שבריא שכתב כל נכסיו לאשתו הוי מתנה ולא אפוטרופוסות, ד"ל דאיירי בשכיב מרע, ואיירי בנשים שנתבאר לעיל דהוי מתנה והיינו אשתו ארוסה או גרושה).

לרב נחמן הלכה כחכמים, ואף שלדבריו מי שבנו הלך למדה"י ואביו שמע שהוא מת וכתב כל נכסיו לאחרים ובא בנו, אין מתנתו מתנה, דאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן לו, דאזלינן בתר אומדנא שלא היה נותן אילו בנו קיים ואע"פ שלא פירש, (כר"ש בן מנסיא, ולת"ק הוי מתנה), ומבואר שהולכים אחר האומדנא, שאני התם

תמצית מסכת בבא בתרא

חולקים על רשב"ג, והגמ' מביאה בשם שמואל שאין להעביר נחלה אפי' מבן רע לבן טוב דילמא נפיק מיניה זרעא מעליא, וכ"ש מבן לבת, והלכה כרבנן ולא כרשב"ג, דשמואל חולק על הכלל שבכל מקום הלכה כרשב"ג חוץ מ... וכל כללי הפסק כגון הלכה כסתם משנה קיימא לן הכי אא"כ מפרש בגמ' שלא.

יוסף בן יעזר הקדיש נכסיו עיליתא מלאה דינרים (לרשב"ם היינו עלית גג, וכתבו התוס' דאין לומר הכא דהוי גוזמא, אלא עיליתא היינו כלי ששוואבים בו יין ושמון), מפני שלא היה בנו נוהג כשורה, והלך בנו ונשא את בת קולע העטרות של ינאי המלך, ומצא מרגלית בדג, ואמר לה שתמכור אותה להקדש לאבני האפוד (דלא בטל אלא שאלת אורים ותומים, אבל אפוד וחושן לא בטלו דאין כה"ג משמש בפחות מוח' בגדים) ולא למלך כיון שהמלך יקנה בזול, ולא תשום שוויה לומר בכך וכך אתננה להקדש, כיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ולא תוכל לקבל יותר (ודווקא כשמוריד משוויה, אבל בבא לפדותה בשוויה והזולה אינו נותן אלא שוויה הזול. תוס'), והגובר שהוא בקי ישום בשוויו משום שהוא ירא שמים, ושמו אותה הגזברים ב"ג עליות דינרים אבל היה להם רק שבע, ואמר להם ששווי האבן של שש הנוספות מוקדשות לשמים. וכתבו כל חכמי הדור שאביו הכניס להקדש אחת ובנו שש דזכות אביו שהקדיש אחת גרמה לבן שיוכשר להקדיש שש, וי"א לגנאי שאביו הכניס אחת ובנו הוציא שבע שרוק את ההקדש ולא השאיר להם עליה או שתים, ואם היה להם י"ג היה נוטלם, ונתגלגלה חובה בבן משום שלא היה לאביו להקדיש כל נכסיו.

הנותן נכסיו לאחר במקום לבנו, אם המקבל יכול לתת לבן - מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגים כשורה וכתב כל נכסיו ליונתן בן עוזיאל, ועמד יונתן בן עוזיאל מכר שלישי לצורכו והקדיש שלישי והחזיר לבניו שלישי.

בא אליו שמאי במקלו ותרמילו, דס"ל שכיון שיש אומדנא שהאב נתן על דעת שלא יתן לבניו והוי כאילו פירש לא חלה המתנה ויחזור ויקח מהם משום דמצוה לקיים דברי המת, (כמעשה דבית חורון שבן שאביו היה מוזר ממנו הנאה נתן לאחד ואמר לו אינן לפניך אלא כדי שתהא אתה ואביך אוכלים וכו', והמקבל הקדיש מה שקיבל, ואמר לו הנותן שלא נתן לו כדי שיקדיש, ואמרו חכמים שאם אינו יכול להקדיש לא הוי מתנה, ואפי' אמר הרי הן לפניך ויבוא אבא ויאכל וכו' לא הוי מתנה. וכתבו התוס' דמתנה ע"מ להחזיר נחשב יכול להקדיש כלפי הזמן שזה ברשותו, ור"י פירש שאין מתנה תלויה בהקדש, והכונה שהיא מתנה גרועה, כיון שאינה אלא לצורך שאביו יאכל).

קל"ד. אמר לו יונתן בן עוזיאל דלא דמי דהתם פירש להדיא שנותן ע"מ שאביו יאכל, אבל כאן שנתן בסתמא כוונתו

מאותם נכסים, והרי הבעל משעבד להדיא בכתובה נכסים שיקנה אח"כ.

המחלק נכסיו לאשתו ובניו בצוואת שכיב מרע **ושייר דקל אחד** שלא פירש למי, מתוך שגובה כתובתה מאותו דקל דלא מחלה כתובתה שהרי הניח לה מקום לגבות ממנו, יכולה לגבות גם משאר הנכסים דשתקה משום שסברה שתטרוף מהדקל ואח"כ תערער על השאר.

הדינים העולים - שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, או שחילק נכסיו לבניו, ועשה כך בפני אשתו ושתקה, וגם לה נתן קרקע כל שהוא, קנו שהרי מחלה להם שעבודה, אבל אם שייר אפי' דקל אחד שלא פירש למי, לא מחלה, וכן אם נתן לה מטלטלין לא איבדה כתובתה, וגם כשנתן לה קרקע אם קנה קרקעות אחרות, או שמת אחד מבניו, יכולה לגבות מנכסים אלו, ודווקא שכיב מרע אבל בריא הוי ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, אבל אם קנה נכסים יכולה לגבות מהם גם בבריא. רשב"ם.

שכיב מרע ששאלוהו למי יהיו נכסיו, דילמא לפלוני, וענה להם "אלא למאן" דהוי כאומר נכסי לך, ואין חילוק בין כתב לאמר, אם אותו אדם הוא יורש וכגון בין הבנים, נוטלם משום ירושה (ואגב אורחא שמעינן דס"ל כר"י"ח בן ברוקה, אך לא דבר זה בא להשמיענו), ואם יש קרובים ממנו, נוטלם משום מתנה דיש במשמעות דבריו ירושה ומתנה. ומ"מ אשתו ניזונית מנכסים אלו, דאם בירושה דאורייתא ניזונית, כ"ש במתנת שכיב מרע דרבנן אע"פ שבמכר גמור או מתנה אין האשה ניזונית מנכסים משועבדים, דמזונות זה דבר שאין לו קצבה ואין היורשים יכולים להזהר, ונ"מ בדין דלהלן באמר אחרין לפלוני, שאם הראשון ראוי ליורשו אין השני מקבל כלום,

האומר נכסי לך ואחרין לפלוני, אם הראשון יורש, אין לשני במקום ראשון כלום, גם אם מת הראשון, כיון שאין הלשון לשון מתנה אלא ירושה, ורחמנא אמר שהירושה עוברת ליורשים הבאים והוי מתנה על מה שכתוב בתורה, דהמעשה קיים והתנאי בטל. (ורב עיליש טעה בזה ותיקנו רבא, והתבייש רב עיליש שלא יחשוב רבא שטועה בכל הדינים שלא היו בפניו, וקרא עליו רבא "אני ד' בעתה אחישנה" שממציא ישועה לצדיקים כשהם זקוקים לישועה, וגם כאן לא טעה בעלמא, וכשטעה זימן הקב"ה את רבא שיתקנו).

נתינת הירושה לאחרים

כשהבן אינו נוהג כשורה

קל"ג: הכותב נכסיו לאחרים ולא לבניו מה שעשה עשוי, אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו וכועסים עליו מפני שעקר נחלה דאורייתא. ורשב"ג אומר שאם לא היו בניו נוהגים כשורה זכור לטוב. הגמ' מסתפקת אם רבנן

ובדברי ריו"ח יש סתירה אם נאמן, או שאינו נאמן דאם גירשה היה לזה קול (משא"כ באומר זה בני שנאמן כיון דבידו לגרשה), והגמ' מחלקת שלגבי למפרע אינו נאמן שאם אומר בא' אייר שגירשה בא' ניסן, ויש עדים שזינתה בט"ו ניסן, נידונת בחנק, (והקשו התוס' שדין זה פשיטא, שהרי אם יהיה נאמן יוכל אדם לחפות על בת אחותו שזינתה ולומר שגירשה), אך נאמן לגבי מכאן ולהבא אם מעיד שגירשה עכשיו או שמעיד בסתמא, דכיון שאין הנ"מ אלא למכאן ולהבא, בין לזנות בין לפוטרה מיבום בין להתירה לינשא, נאמן במיגו שהיה מגרשה עכשיו.

והגמ' (קל"ה). אומרת שאין לסמוך על תירוץ זה למעשה, די"ל שאינו נאמן אף מכאן ולהבא, דאם איתא דגירשה קלא אית ליה למילתא. דההוא שהיה מוחזק באחים ולא בבנים ואמר בשעת מיתתו שאשתו חזיא לכהנא רבה לאו דווקא אלא שמוותרת לכל אדם, רשב"ם. והוסיפו התוס' שהרי בלאו הכי אסורה אף לכהן הדיוט שהרי מתירה מטעם שגירשה, אלא כוונתו שאינה אסורה מטעם זיקת יבמין. והר"י מנחם גרס "חזיא לכהנא" כלומר שחוזרת לכהונת בי נשא לאכול בתרומה, שהרי אינה זקוקה ליבם. ואמרו אב"י ורבא שיש לחוש ולא להתירה לשוק. ומהכא שמעינן שבעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן.

ואם אמר שגירשה לפני כן י"א שנאמן לגבי מכאן ולהבא דאיכא מיגו, **דפליגין דיבורא** שאינו נאמן למפרע ונאמן למכאן ולהבא, וי"א שאינו נאמן אף לגבי מכאן ולהבא, דלא פליגין דיבורא בחד גופא והוא לא טען שגירשה היום אלא למפרע, וכיון שאינו נאמן לגבי למפרע, לא פליגין דיבורא ואינו נאמן כלל (אבל בסתמא נאמן כיון שאין הנ"מ אלא למכאן ולהבא), ורק בתרי גופי פליגין דיבורא, כדמצינו שאם אדם מעיד שאיש פלוני בא על אשתו, מצטרף הבעל עם אחר לחייב את הבעל מיתה, אע"פ שהאשה אינה חייבת מיתה דהבעל פסול לעדות על אשתו, וכתבו התוס' דקמ"ל שלא אומרים שמתוך שנאמן על הבעל יהיה נאמן גם על אשתו.

קל"ה. נאמנות לומר אם יש לו אחים-

אדם שמוחזק שאין לו אחים חזקה בעלמא בלא עדים, ויודעים בודאי שאין לו בנים, (ולולא החזקה שאין לו אחים היינו אוסרים אותה מספק) ואמר בשעת מיתה שאין לו אחים, דנתבאר לעיל שאע"פ שמוחזק שיש לו אחים נאמן במיגו שיכול לגרשה, אם יש קול שיש עדים במדינת הים שיודעים שיש לו אחים, רב יוסף רצה להתירה כיון שאין עדים לפנינו, כדאמרין "עדים בצד אסתן ותיאסר", ומכאן זה התירו שבויה שאמרה נשבית וטהורה אני, אע"פ שיש עדים במדה"י שנטמאה, ואב"י אסר משום שרק בשבויה הקילו שהרי הקילו בה לסמוך על אשה ועד אחד, דכיון דאשה משמרת עצמה מזנות אין לנו לאוסרה כיון שהיא בחזקת התר, אבל לא נקל באשת איש שזה איסור חנק, והיא בחזקת איסור, ואמר רבא שיש לחוש לדברי אב"י, ואין להתירה להינשא. ואם אנו יודעים ודאי שיש עדים במדה"י ודאי אסורה, ואם אין קול אין

שיעשה בה מה שירצה, ואם יוכל להוציא מה שהקדיש יוכל להוציא מה שנתן להם דאין מתנה לחצאין, והסכים עמו שמאי. וכתבו התוס' שהאב הדיר את בנו ממנו בחייו ובמותו, ושמאי היה סבור שהתנה עם יונתן שיתן לבנו, והיה סבור שנתן הכל, וטען שמאי שא"כ הבן אסור בנכסים, והשיב לו שנתן מתנה גמורה למכור ולהקדיש.

פ' תלמידים היו להלל הזקן, ל' ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו אלא שאין הדור ראוי לכך, ל' ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע ואף שגם למשה עמדה מ"מ אינם חשובים כמשה, וכ' בינוניים, גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, שבשעה שהיה יושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו היה נשרף, קטן שבכולם ריו"ח בן זכאי, שלא הניח מקרא ומשנה גמרא - סברת המשניות (לא שנו, חסורי מחסרא), הלכות למשה מסיני, ואגדות - תנחומא ב"ר ויקרא רבה, דקדוקי תורה כגון לימוד מיתור אות אחת, ודקדוקי סופרים גזירות דרבנן, וקל וחומר שאדם דן מעצמו, וגז"ש ותקופות המולד, גימטריאות ר"ת, ומשלות כובסים, ומשלות שועלים, שיחת שדים להשביעם וע"י זה עושים קמיע, ושיחת דקלים, ושיחת מלאכי השרת להשביעם, ודבר גדול - מעשה מרכבה, ודבר קטן - היות דאב"י ורבא, וכ"ש ששאר התלמידים היו כך להבין דבר מתוך דבר ויותר.

נאמנות אדם לומר זה בני, זה אחי,

גירשתי

קל"ד: נאמנות לומר זה בני - אדם נאמן לומר על אדם אחר שהוא בנו, ואותו אדם יורשו, במיגו שהיה יכול לתת לו נכסים אלו במתנה, (ואמנם נכסים שקיבל אח"כ שאין לו מיגו אינו נאמן, דדווקא על מי שהוא מוחזק כבנו נאמן לומר שהוא בכור), וכן פוטר את אשתו מן היבום, בין היכא שאינו מוחזק לא באחים ולא בבנים, דמוקי לה אחזקה קמייא, וגם אם יבוא אח"כ אדם ויאמר שהוא אחיו לאו כל כמיניה, ואע"פ שמוחזק שיש לו אחים נאמן במיגו, שהרי יכול לגרש את אשתו עכשיו בפנינו, ונאמן במיגו דמה לו לשקר שהרי יכול לפוטרה בגט. וכתבו התוס' דמיגו זה חשיב מיגו לפוטרה מיבום, אע"פ שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה.

ואם אומר שיש לו אחים ואינו מוחזק לא באחים ולא בבנים אינו נאמן לאוסרה דאינו יכול להוציא מחזקה שפטורה מיבום.

נאמנות לומר גירשתי את אשתי-

לרב יוסף אדם נאמן לומר גירשתי את אשתי, הואיל ובידו לגרשה.

תמצית מסכת בבא בתרא

בשטר, קנה, דלא גרע מצוואת פיו, ואע"פ שהשטר כתוב לאדם אחר.

איזוהי מתנת בריא שקונה לאחר מיתה כמתנת שכיב מרע, כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה והיינו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, ומתנה זו חזקה יותר ממתנת שכיב מרע, שאינו יכול לחזור בו, אלא רק להקנות את הפירות שבימי חייו, אבל הנותן מתנה לאחר מיתה ולא כתב מהיום, לא קונה, דאין כח לאדם לתת מתנה שתחול בזמן שאז הוא לא יוכל להקנות, ואם כתב מעכשיו גרידא קונה גוף ופירות מיד. וכתבו התוס' דבאמת במהיום ולאחר מיתה אינו יכול לחזור בו, אך הכא בברייתא איירי שאמר מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר המיתה, (ולכן אם מצא שטר כזה ואמר לתת שטר זה למאבד נותנים, ואין חוששים שכתב לאחר, כיון שבאמת יכול לחזור בו מכח תנאו. ואף שהלשון "מהיום ולאחר מיתה" במק"א אין כוונתו אם לא אחזור בי לאחר מיתה, כאן הכונה שונה).

שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת, או שאמר תנו וכתבו, אין כותבים ונותנים לאחר מיתתו, שמא לא רצה להקנות אלא ע"י השטר, ואין שטר מועיל לאחר מיתה, ולריו"ח תיבדק, ולא בא ריו"ח לחלוק אלא להוסיף, שאם כוונתו ליפות את כח המקבל שהשטר יהיה עדות על הנתנה, אבל הנתנה לא תלויה בשטר, כותבים שטר לאחר מיתה, דבשכיב מרע יש שטר לאחר מיתה דכנתב מחיים דמי דדבריו ככתובים וכמסורים, ונותנים לו את הנכסים, וכדאמר רב חסדא "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא", וגם הכא איירי שאמר "אף כתובו וחתומו", וכן הלכה, אבל בריא אע"פ שמיפה את כוחו אין כותבים ונותנים לאחר מיתה, דכיון שבריא צריך שטר לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.

דיתיקי מבטלת דיתיקי שאם השכיב מרע כתב נכסיו לאחד וחזר וכתבם לאחר, ולא זיכה לראשון, השני קונה, שהרי שכיב מרע יכול לחזור בו, אבל במתנת בריא אינו יכול לחזור בו והראשון קנה.

מהיום ולאחר מיתה

קל"ו. בריא הכותב נכסיו לבניו ורוצה שהפירות ישארו ברשותו בחייו-

לרבי יהודה צריך לכתוב "מהיום ולאחר מיתה", שמשמע גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, אבל אם לא כתב מהיום לא קנו, דאין מתנה לאחר מיתה.

ואף שהכותב גט "מהיום ולאחר מיתה" הוי ספק גט, ואם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם, ואם מת חולצת ולא מתייבמת, התם מספקא אי כוונתו לתנאי או לחזרה, משא"כ הכא שאפשר לפרש כוונתו לחלק בין הגוף לפירות, והכי משמע טפ"י.

חוששים שיש עדים במדה", דהא תנן נשבית וטהורה אני נאמנת. תוס'.

דין ירושת האב באומר זה אחי-

אדם האומר על אחר זה אחי, אם שאר האחים מסכימים עמו יורש כאחד האחים, ואם שאר האחים אומרים אין אנו יודעים, אינו נאמן דאמרי ליה אייתי ראיה, ואינו יורש על חשבון שאר האחים אלא נוטל מחלק האומר שהוא אחיו, וכגון אם היו ב' אחים וג' שדות, נוטל חצי שדה מחלק האומר זה אחי.

רבא מוכיח מהדין הנ"ל **שהאומר מנה לי בידך, והלה אומר איני יודע** פטור, דאוקי ממונא בחזקת מריה, ומחלוקת היא בכמה מקומות וקיימא לן דפטור, אלא שצריך להשבע שבועת היסט דאינו יודע, ואביי דוחה ד"ל דחייב דברי ושמא ברי עדיף, והכא דמי לטוען מנה לאחר בידך ואומרים לו לאו בעל דברים דידי את, והאח הספק הוא גם שמא. וכתבו התוס' דרב יהודה ס"ל לגבי מלוה דברי עדיף, דהוי ברי חשוב שאם לא הלווהו לא היה מעיז פניו לומר מנה לי בידך, והשמא של הלוה גרוע, שהרי היה לו לדעת אם לזה, ולכן חייב, אבל בשור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצידה, אף בבריא ושמא פטור, דהברי אינו חשוב והשמא אינו גרוע. אמנם אביי סובר שאף בברי גרוע ברי עדיף (משארסתני נאנסתי, היה מכיר מקצת אבניו בהבית והעליה).

ואם מת הספק יחזרו הנכסים שירש לאותו אח שמחלקו ירש, אבל שאר האחים כיון שלא מחל להם על חלקו שאצלם, בתורת גזל זה בידיהם, ועכשיו יורשים חלק זה שאצלם.

ואם נפלו לו נכסים ממקום אחר בחייו, או שקנה נכסים, ומת, אם האחים הכחישו שהוא אחיהם אינם חולקים עמו, ואם אמרו אין אנו יודעים יירשו עמו שהרי הוא הודה שהוא אחיהם.

קל"ה: **ואם שבחו הנכסים** - אם השבח מגיע לכתפים שקיבל קרקע ריקנית וחרש וזרע ועכשיו היא מלאה פירות, דינו כירושה ממקום אחר, והגמ' מסתפקת מה הדין בדיקלא ואלים שלא נשתנה שמו, או קרקע שהעלתה שרטון מעצמה, תיקון.

צוואת שכיב מרע

שכיב מרע שכתב שטר מתנה - מי שמת ונמצא דייתיקי צוואת שכיב מרע (שכתוב בה דא תהא למימך ולהיות) קשורה על יריכו, הרי זו אינה כלום אף אם החזיק המקבל בשטר, דהא דצוואת שכיב מרע קונה לאחר מיתה הטעם הוא כדי שלא תיטרף דעתו עליו, אבל הכא לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין לשטר כח צוואת שכיב מרע, (וקשורה על יריכו רבואת היא, שאע"פ שאין לומר שאחר כתבה, אינה כלום). ואם אמר השכיב מרע מחיים לאחר שהוא מקנה לו את מה שכתוב

תמצית מסכת בבא בתרא

ל" ומ"מ מביא דכתיב "מארצך" והרי שיעבד לו יניקת הקרקע. ולתוס' תיקנו רבנן שיביא משום קנין פירות, אבל לא תיקנו שיקרא משום דמחזי כשיקרא.

צריכותא בביכורים ובירושה - ואע"פ שנחלקו לגבי ביכורים הוצרכו לחלוק לגבי אב שהקנה לבנו והבן מכר ומת, לריו"ח קמ"ל דאף בזה לא אמרינן שהאב מוחל לבנו את הגוף לגמרי, ואם היה אומר רק בירושה הו"א שהטעם הוא משום שכיון שהנדון הוא כלפי עצמו האב מעדיף את עצמו אפי' כלפי בנו. ולר"ל קמ"ל שאף בזה שהנדון הוא כלפי האב עצמו, והו"א דנימא דהאב מעדיף את עצמו אפי' לגבי בנו, ואם היה אומר רק בירושה הו"א שהטעם משום שהאב מוחל לבנו, אבל בביכורים שזה לאחר לא, קמ"ל.

אחריו לפלוני

מי מקבל את הנכסים אם מת הראשון - האומר נכסי לך ואחריו יירש פלוני ואחריו יירש פלוני, כשמת הראשון קנה השני, וכשמת השני קנה השלישי. ואם מת השני לפני הראשון, כשימות הראשון יקבלו יורשיו את הנכסים, שהרי לא זיכה לשלישי אלא מכח השני, ואע"פ שלא היה לראשון אלא פירות בחייו זכו יורשיו בגוף ופירות, כיון שמי שאמור לקבל אחריו מת. למ"ד קנין פירות כקנין הגוף נחא, דכיון דקנין פירות של הראשון אלים כקנין הגוף, והנותן סילק עצמו מגוף ופירות, קנו היורשים הכל, (אמנם המוכר שדהו לפירות לא קנה הלוקח את הגוף, כיון שלהדיא פירש שמשייר לעצמו את הגוף), ולמ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף צ"ל דאחריו שאני דכוונתו שכל ימי חייו הראשון יהיו לו גוף ופירות, ורק אחריו יקבל השני, ויכול הראשון למכור את הגוף וכדלהלן.

ובברייתא אחרת מבואר באופן הנ"ל שיחזרו הנכסים ליורש הנותן, לרשב"ם הקושיא היא על ריו"ח דמבואר הכא דקנין פירות של הראשון לא אלים כקנין הגוף, ותי' הגמ' הוא דס"ל כרשב"ג דס"ל לגבי מכירת הראשון דקנין פירות כקנין הגוף והראשון יכול למכור, ודלא כרבי דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף ואין הראשון יכול למכור. ולתוס' הקושיא היא על ר"ל, דאי אחריו שאני א"כ למה יחזרו ליורשי נותן, ומשני שכבר נחלקו רבי ורשב"ג אי אמרינן אחריו שאני.

קל"ז. אם הראשון יכול למכור - האומר נכסי לך ואחריו לפלוני, ומכר הראשון, לרבי לא חלה המכירה אלא לגבי הפירות, אבל לגבי הגוף, השני מוציא מיד הלוקחות ולא ס"ל אחריו שאני, ולרשב"ג לכתחילה אין לו למזכרם שהרי הנותן גילה דעתו שרוצה שהראשון ישייר לשני, אבל בדיעבד חלה המכירה, והמשיא עצה לראשון למכור את הנכסים הרי זה רשע ערום דהרי הוא חוטא ולא לו, אבל הנותן לא נקרא רשע, אע"פ שלכתחילה אסור לעשות כן, שהרי נתן לו הנותן גוף ופירות.

ולרבי יוסי אף אם לא כתב מהיום קנו, מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו, דאם אין כוונתו ל"מהיום" למה כתב זמן בשטר, והלכה כרבי יוסי ומ"מ בגט תיקן רב לכתוב בפירוש שיחול "מן יומא דנן", משום חומרא דעריות, דגט אין בו קנין. והגאונים כתבו שנוהגים גם בשטר ממון לכתוב כך.

ומחלוקתם היא בשטר שכתוב "בדוכרן פתגמי דהווי באנפנא", שזה זכרון דברים ולא זכרון לקנין.

ואם עשה קנין סודר, וכתוב בשטר הקנין לרב נחמן ורב הונא בריה דרבי יהושע א"צ לכתוב מהיום, ולרב פפי ב"א קניייה וקנינא מיניה" א"צ לכתוב מהיום, דהקנין יתירא הוא יפוי כח לקנות מהיום, וב"קנינא מיניה ואקניייה" דהשני הוא פירוש של הראשון, צריך לכתוב מהיום. הרשב"ם מפרש שאחד כותב בראש השטר והשני בסוף השטר. והקשו התוס' שהרי אין למדין משיטה אחרונה.

אם קנין פירות כקנין הגוף -

מה יכול כל אחד מהם למכור - האב אינו יכול למכור את הגוף מפני שהם קנויים לבן, ולא חלה המכירה כשמכר בסתמא אלא עד שימות, וכשימות האב יטול הבן גוף ופירות, ואם מת הבן לפני האב יטלו יורשיו גוף ופירות. והבן אינו יכול למכור את הפירות שבחיי האב מפני שהם ברשות האב, וכשימות האב יקבל הלוקח גוף ופירות, ורק שניהם יחד יכולים למכור לגמרי.

קל"ז: ואם הבן מכר בחיי האב ומת לפני האב, לריו"ח לא קנה הלוקח ואף כשימות האב לא יקבל הלוקח את הנכסים, כיון שבפועל לא זכה בהם הבן, דקנין פירות שיש לאב כקנין הגוף וכי זבין לאו דידיה זבין, (ואמנם אם הבן לא מכר, ומת, היורשים יורשים מכוחו, כיון שלא סילק עצמו מהנכסים), ולר"ש לקיש קנה הלוקח, דקנין פירות לאו כקנין הגוף, וכי זבין דידיה זבין.

וכתבו התוס' דלריו"ח הא דתיקנו באושא שאשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה ומתה לא עשתה ולא כלום, איירי שכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסייך, אבל אם לא סילק עצמו מהפירות בלאו הכי לא מועילה המכירה, ואם סילק עצמו מהגוף, אף אחר תקנת אושא מכרה קיים. אי נמי קנין פירות דבעל אינו אלא מדרבנן, ולא הוי כקנין הגוף.

שיטת הרשב"ם שלריו"ח אם הבן מכר ומת גם יורשיו אינם יורשים כיון שאביהם סילק עצמו מנכסים אלו, ולר"ב"ם היורשים מקבלים את הנכסים, דכשמת הבן נפלו הנכסים ליורשים, וכשמת האב הבן יורש בקבר ואח"כ יורש אותם בנו.

הבאת ביכורים בקנין פירות - המוכר שדהו לפירות, לריו"ח הלוקח מביא ביכורים וקורא מקרא ביכורים, דקנין פירות כקנין הגוף, ולר"ל מביא ואינו קורא, דקנין פירות לאו כקנין הגוף, לרשב"ם אינו קורא דכתיב "האדמה אשר נתת

תמצית מסכת בבא בתרא

ששייר ראשון, וקמ"ל שאף באתרוג שאין בו פירות, לא נתן לראשון אלא לצאת בו.

עוד מדיני "לכם" באתרוג-

אתרוג של תפוסת הבית שקנהו מכספי הירושה או שירשוהו מאביהם, ועדיין לא חלקו, אם יכול לאוכלו ואין האחים מקפידים יכול לצאת בו יד"ח אתרוג, והיינו כשיש אתרוג לכל אחד או שכבר יצאו יד"ח, או שיש הרבה אתרוגים בעיר, אבל אם אין, לא יצא, ד"לכם" היינו שכולו יהיה שלו, (דהא לא כתיב פרי עץ הדרכם, כמו שכתוב ראשית עריסותיכם. והא דלא כתיב ולקחת לך, היינו ללמד שכל אחד צריך לקחת).

הנותן אתרוג במתנה ע"מ להחזיר אינו יוצא בו אא"כ החזירו, דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה, והמתנה תלויה בהחזרה, ולא בעינן תנאי כפול אלא בגיטין וקידושים, אבל בממונות שאף אם לא פירש אזלינן בתר אומדן דעתא, א"צ תנאי כפול. רשב"ם. והתוס' הקשו דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד, ומיהו י"ל דלרבא מהני תנאי ומעשה בדבר אחד, אי נמי ס"ל לרבא דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, וממילא לא חשיב תנאי ומעשה בדבר אחד, אי נמי רבא כרבנן ולא כר"מ.

ומנהגנו שכל הקהל מברך באתרוג אחד, וכל אחד מסכים לתת במתנה את חלקו לחבירו, על דעת שיחזירו. אמנם ביו"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול.

המקדיש שור שניתן לו במתנה ע"מ להחזיר, אם אמר לו ע"מ שתחזירהו, הוי מוקדש ומוחזר, שהרי החזירו ולא חיסרו, ואיגלאי מילתא למפרע שחלה המתנה, אבל אם אמר ע"מ שתחזירהו לי, כוונתו שיחזיר דבר הראוי לו.

אם המקבל חייב בשמירה - כתב הרשב"ם שהמקבל מתנה ע"מ להחזיר אינו חייב אלא בפשיעה, ולא בגניבה ואבידה או באונס, דאינו שומר אלא מקבל מתנה.

מתנה בע"כ של המקבל

אם המקבל צווח מעיקרא שכשמסר לו את השטר צווח שאינו חפץ במתנה לא קנה דאין מזכין לאדם בעל כרחו (דחוב הוא לו, דכתיב "שונא מתנות יחיה"), ואם שתק בתחילה בזמן קבלת השטר ואח"כ צווח קנה, דמעיקרא נתרצה, ואינו יכול להוציאו מרשותו אלא במתנה או שיפקיר.

קל"ח. שתק ולבסוף צווח - ואם זיכה לו את המתנה ע"י אחר, והמקבל שתק כשמסרו לאחרים את השטר או הקנו בקנין סודר, ולבסוף כשבאו למסור לו את השטר צווח, לת"ק קנה, דבתחילה הסכים ואח"כ חזר בו, ולרשב"ג לא קנה, דמה שלא צווח עד השתא, משום שלא באה לידו המתנה, והוי גנאי לצווח קודם. וכמו שמצינו שנחלקו בכותב נכסיו לאחר והיו לנותן עבדים, ואמר המקבל שאינו

ריו"ח מפרש שהמחלוקת היא אם קנין פירות כקנין הגוף או לא, לרבי לאו כקנין הגוף וממילא אינו יכול למכור, ולרשב"ג כקנין הגוף ויכול למכור. ולר"ל לכו"ע לאו כקנין הגוף, ולכן לרבי אין הראשון יכול למכור, ולרשב"ג אחריו שאני שהקנה לראשון גוף ופירות, ולכן יכול למכור, (וכן הלכה דקנין פירות לאו כקנין הגוף, כר"ל, ובאחריו לפלוני יכול הראשון למכור, כרבי).

ואמנם אם הראשון נתן את הנכסים במתנת שכיב

מרע, או במתנת בריא אם אמר מהיום ולאחר מיתה, דדינה כמתנת שכיב מרע, לא חלה המכירה אף לרשב"ג, כיון שאין מתנת שכיב מרע חלה אלא לאחר מיתה, דסתם אדם אין רוצה להוציא ממונו מכוחו עד שתיגמר מיתתו, ולאחר מיתה כבר קנה השני, דכוונת הנותן שמשעה שהתחיל הראשון לטרוף, שכבר אין לו צורך בנכסים, יקנה השני,

דאף שאביי אמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר מיתה, חזר בו אביי והסכים עם רבא שהמתנה חלה לאחר גמר מיתה, וראיה שאביי חזר בו דתנן שאם אמר זה גיטך אם מתי שאם אמות אז יהא גט, או זה גיטך מחולי זה לאחר גמר חולי זה, או זה גיטך לאחר מיתה, לא אמר כלום דאין גט לאחר מיתה, ומבואר שכוונת המגרש שלא תצא מכוחו עד לאחר מיתה, (ולרבי יוסי הוי גט, דזמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דאמר מהיום ולאחר מיתה, דחולצת ולא מתייבמת),

לריו"ח הלכה כרשב"ג, ואף אם הראשון שחרר עבדים חל השחרור, ולא אמרינן שלא ניתנו לו למיעבד איסורא דהמשחרר עבדו עובר בעשה ד"לעולם בהם תעבודו", ויכול לעשותם תכריכים למת, ולא אמרינן שלא ניתנו לו לעשותם איסורי הנאה, דניחא ליה לאיניש שיהנו מממונו ולא ילך לאיבוד.

קל"ז: ואם אמר הנותן ואחריו לעצמי (אשה שנתנה

דקל לרב ביבי בר אביי עד יום מותו, מפני שהיה בחצירו, והיה מקפיד עליה כשנכנסה, והקנהו רב ביבי לבנו דאף שבאחריו לפלוני אסור לכתחילה להקנות לאחר, הכא כיון שאחריה שיירה לעצמה התכוונה לעשות לו קורת רוח, שיוכל לתת למי שירצה), מודה רשב"ג שאין המקבל יכול להקנות לאחר דלא קנה אלא פירות בחייו.

אם הראשון יכול לצאת בזה יד"ח אתרוג- הנותן

אתרוג לחבירו עד מיתתו ואמר ואחריו לפלוני לגמרי, לרב נחמן בר רב חסדא, לרשב"ג יצא כיון שיכול למכרו, ולרבי לא יצא דאין לו אלא קנין פירות, דאינו יכול למכרו, ולא חשיב "לכם". ולרב נחמן בר יצחק הכא אף למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף, מ"מ יצא, שאם לא נתן לו כדי לצאת בו, למה נתנו לו, וחשיב "לכם" כיון שאין לשני חלק בו כל זמן שהוא אצל הראשון, ואין המחלוקת אלא אם הראשון יכול לאכול או למכור, דלרבי משלם דמיו לשני, ולרשב"ג אין לשני אלא מה

תמצית מסכת בבא בתרא

וכן הדין לגבי בעל חוב, אם אמר שיתנו לו מאתים זוז כראוי לו, נוטל מאתים זוז מלבד החוב, ואם אמר שיתנום בחובו, יכול ליטול או אותם או את חובו.

אם כותבים שטר חוב על פי דברי השכיב מרע - שכיב מרע שאמר שפלוני חייב לו מנה, לר"מ העדים כותבים זאת שכך שמעו שהשכיב מרע אמר, אע"פ שלא ביררו שהדבר אמת שהוא חייב לו, ועל כן כשבא הירוש לגבות עליו להביא ראיה. ולחכמים אין העדים כותבים זאת אם לא ביררו שהדבר אמת שחיישין שבי"ד יחשבו שהם ביררו את הדבר, וממילא יכול הירוש לגבות בלי ראיה שהרי כבר ביררו את הדבר, ומספיק לקיים את השטר.

אי חיישין לבי"ד טועים -

בברייתא אחרת מובאת המחלוקת הנ"ל בצורה הפוכה, ואיתא התם שלר"מ אין כותבין משום דחיישין לבי"ד טועים, דמן הדין היה לכתוב שטר, אלא שחוששים שיהיה בי"ד שיטעה לחשוב שכבר ביררו, ויסמכו על השטר. הלכתא אין חוששים לבי"ד טועים.

אין חולצים אא"כ מכירים שהוא היבם שלה, וכן **אין ממאנים אא"כ מכירים**, ואע"ג דלא חיישין לבי"ד טועים, הני מילי אחרי עדים כמו בצוואת שכיב מרע, שודאי יבדקו בי"ד אם העדים הכירו או לא, אבל בי"ד אינם בודקים אחרי בי"ד אחר (דאין חליצה ומיאון אלא בפני שלשה), ויסברו שהבי"ד הראשון בדקו ויתירוה, וכיון שאין חולצים ואין ממאנים אא"כ מכירים, לכן כותבים שטר חליצה ומיאון אע"פ שאין העדים מכירים אותם. וזו שיטת רבא, אבל לרב הונא חולצים וממאנים אע"פ שאין מכירים.

דין הפירות בכותב נכסיו מהיום ולאחר מיתה - האב יכול לתלוש פירות ולתת למי שירצה דהמקבל קנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, ופירות שהניח תלושים חולקים בהם כל היורשים, ופירות מחוברים אע"פ שעומדים ליתלש הרי הם של הבן שקיבל את המתנה דכגופה של קרקע דמי, אמנם באחר שהבן מקבל המתנה מכון לאחר בחיי האב, מקבלים היורשים את הפירות המחברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא הקנה, ושמיין את הפירות ללוקח ונותן דמיהן ליורשים. אי נמי דעת האב להקנות לבנו פירות מחוברים דדעתו קרובה אצל בנו, אבל הבן אין דעתו להקנות ללוקח אחר אלא גוף ולא פירות. וכן אם האב הקנה נכסיו לאחר מהיום ולאחר מיתה, לא זכה בפירות המחברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר.

רוצה בהם דאף למ"ד שיכול לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך, מ"מ לא ניחא ליה לעשות כך, שלת"ק קנה, ולכן אם השני כהן העבדים אוכלים בתרומה, ולרשב"ג אינם אוכלים בתרומה והלכה כרבנן, ובהכרח איירי בשתק מעיקרא, דאל"כ ודאי אינם אוכלים בתרומה.

מה דין החפץ כשהמקבל לא קונה - שיטת הרשב"ם דהלכה כר"מ שאם הנותן נתן והמקבל לא קנה, החפץ הפקר וכל המחזיק בו זכה, ואף שרשב"ג ס"ל שהחפץ של הנותן, דכך דעת הנותן, הלכה כרבנן ולא כרשב"ג (דברייתא אין כלל שתמיד הלכה כרשב"ג, אמנם ראב"י הלכה כמותו אף בברייתא). אבל התוס' סוברים שבצוח מעיקרא מודה ר"ל שהמתנה של הנותן, ורק בשתק ולבסוף צוח הוא הפקר.

כמה מדיני שכיב מרע

שכיב מרע שכתב מעותיו לכמה אנשים (ולא שייר כלום, דאם שייר צריך קנין), אין קדימה למי שכתוב קודם בשטר, ואם בא בעל חוב לפני שקיבלו את המעות (או שנתן להם קרקע, דבעל חוב גובה אע"פ שקיבלו את הקרקע) הוא גובה מכולם שכוונתו לתת לכולם יחד (וכגון שלא שתק ביניהם), וגובה מכל אחד לפי גודל המתנה שקיבל. אבל אם אמר ואחריו לפלוני, מי שקודם בשטר זוכה לפני אלו שאחריו, ואם בא בעל חוב גובה מהמאוחר לפני המוקדם לו, אע"פ שהשכיב מרע אוהב את המאוחר, ונתן לו מתנה גדולה יותר.

מתי הכונה להוסיף ומתי הכונה למה שמקבל בלא הכי - שכיב מרע שאמר לתת מאתים זוז לפלוני בכורו כראוי לו, נותנים לו מאתים זוז מלבד חלק בכורתו, וכן האומר לתת מאתים זוז לאשתו כראוי לה, נותנים לה מאתים זוז מלבד הכתובה, ואם אמר שיתנו לה אותם בבכורתו או בכתובתה, או שאמר שיתנו ולא אמר שזה לירושה או לכתובה, ידם על העליונה, ויכולה ליטול או אותם או את הירושה או הכתובה אם הם יותר ממאתים.

קל"ח: והיינו משום שהוסיף לומר "כראוי לו" דכוונתו להוסיף על מה שמגיע להם כבר, וכר"ע דדריש לישנא יתירא, כדמצינו שהמוכר בית וכתב ללוקח שזה כולל עומקא ורומא, אין הבור והדות בכלל הבית דהם תשמיש בפני עצמם, (וממילא בעומקא ורומא הוסיף עומקא ורומא, דבסתמא לא קנה עומקא ורומא), וצריך המוכר לקנות דרך מהלוקח דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך (ולחכמים א"צ), אך אם אמר לו חוץ מהבור הדות א"צ לקנות דרך מהלוקח, דכיון שגם בלי זה לא מכר בור ודות, כוונתו להוסיף על השיור את הדרך לבור ולדות (וגם לרבנן דורשים לישנא יתירא, אם יש מה לרבות, ונקט ר"ע לפי שהוא אמר דין זה).

שימוש בנכסי הירושה

כיוורש, ולא עשאוהו לוקח), (וכן חלק הבכורה שקיבל הבכור אינו חוזר ביובל דמתנה קרייה רחמנא),

אבל אשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה הבעל מוציא מיד הלוקוחות, דלגבי זה שוויהו רבנן כלוקח והוא קנה לפנייהם, אבל אי הוי יורש הרי המוריש יכול למכור, דאינהו אפסדו אנפשייהו, דלא היה ללוקוחות לקנות מאשה שיושבת תחת בעלה הראוי ליורשה, וכיון שהערימו להוציא מידו יפסידו. וכתבו התוס' כמה מקרים שאין אומרים דבעל הוי יורש אע"פ שאפסדו אנפשייהו, (היכא דסברו שיעשו פשרה לא חשיב אפסדו אנפשייהו, מתנה לא חשיב פסידא, דבר שאינו חוזר בדין אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כ"כ פסידא), והקשו התוס' דמבואר בב"ק פ"ט שמכח תקנת אושא אשה שחבלה בחרים אינה חייבת למכור נכסי מילוג כדי לשלם, דהבעל יוציא מיד הלוקוחות, והרי שם יש פסידא לאחרים, ותי' דאין הכי נמי אף הגמ' דחתה מטעם אחר, ובשם רשב"א תי' דתקנת אושא הכללית היא כשאין פסידא, ולא חילקו חכמים בתקנתם והבעל מוציא אף כשיש פסידא.

קל"ט. ללבוש ומזונות - הגדולים אינם נוטלים מנכסי הירושה לצורך הלבוש המרובה משל הקטנים, והקטנים אינם נוטלים לצורך המזונות המרובה משל הגדולים, אלא חולקים בשוה, וכן הדין בהניח בנות גדולות וקטנות. אמנם גדול האחים שנושא ונותן בנכסים שהתלבש מהירושה מאי דעבד עבד דניחא לקטנים דלישתמעון מילי, אבל אין לעשות כך לכתחילה, ואם הוא בטל שאין להם ריוח דבר צריך להחזיר.

להוצאות נישואין - אם נישאו הגדולים מהנכסים לצורכי החופה לאחר מיתת האב ישאו גם הקטנים, אבל אם האב השיא את הגדולים בחייו, אין הקטנים מקבלים מה שקיבלו הגדולים, וכן הדין בהניח בנות קטנות וגדולות. הבנות ניוזנות כשיש בנים בנכסים מרובים, שכך תנאי הכתובה, אבל לא כשיש רק בנות, דבכהאי גוונא ליכא תנאי כתובה.

בעל בנכסי אשתו,

אי דינו כיוורש או כלוקח

אם גובים חוב של האשה מהבעל - אבוא בר גניבא הסתפק בדין אשה שלוותה ואכלה ואח"כ נישאת, אם המלוה גובה מהבעל דדין הבעל כיוורש, או שדינו כלוקח ואינו גובה ממנו, דמלוה על פה גובה מיורשים ולא מלוקוחות. וכתב הרשב"ם דלמסקנה כיוורש הוי, משום פסידא דמלוה.

ומהא דמבואר בברייתא (ואולי זו כוונת המשנה) לענין ירושה שאם הבנות הגדולות הכניסו מהירושה לבעל, יטלו הקטנות מהבעל, ליכא ראייה להלוואה, די"ל דשאני פרנסה דאית ליה קלא והוי כמלוה בשטר דמוציאין מהלוקוחות.

קל"ט: רב אשי אומר שרבנן עשו את הבעל לטובתו פעמים כיוורש ופעמים כלוקח, לגבי מזונות האלמנה, אדם שמת והניח אלמנה ובת, האלמנה ניוזנת מנכסיו שזה מתנאי הכתובה, אף אם נישאת הבת והכניסה הנכסים לבעלה, ואף אם מתה אח"כ, ואע"פ שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, האלמנה ניוזנת מהנכסים, דשוויהו רבנן כיוורש משום פסידא דאלמנה והאלמנה ניוזנת מהיורשים, דכיון שתנאי מזונותיה קדם לנישואין, לא טוב להפסידה בידיים. ולעולם אלמנה ניוזנת עד שנישאת, או שתתבע כתובתה, או שירצו היורשים לתת לה כתובתה.

וכן לגבי יובל הבעל הוי כיוורש, ואין הנכסים שירש מאשתו חוזרים ביובל למשפחת אשתו, כדי שלא יפסיד (ואף דקסבר שירושת הבעל דאורייתא, מ"מ קאמר דהניחוהו רבנן להיות

מי שמת:

מתי הבנות ניוזנות מהירושה

נכסים מרובים - אם יש בנים ובנות, והנכסים מרובים, הבנים יירשו, והבנות יזונו (לרשב"ם הבנות מקבלות מזונות ופרנסת נישואין, ולתוס' מזונות היינו מאכל ומשתה), עד גרות או אירוסין, ונכסים מרובים לחכמים היינו בכדי שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו, ולר"ג בר רבי בכדי שיזונו הבנים והבנות י"ב חודש.

ואם הנכסים מועטים לת"ק הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, והיינו שיקחו הבנים את מה שנשאר ממה שלקחו הבנות למזונות, ואח"כ אם הוציאו הכל ישאלו על הפתחים, ולאדמוון הבנים והבנות ניוזנים יחד, דאין להם להפסיד בשביל שהם זכרים (ועוסקים בתורה לאביי, ולרבא אין חילוק בין יורש שעוסק בתורה לשאר יורשים לענין דינא, אבל מצוה לזון את הבנים העוסקים בתורה, ק"ו מהבנות. תוס'. אלא כוונת אדמוון שאין לבנים להפסיד מפני שהם ראויים לירש בנכסים מרובים אפי"ן מאה מנה, ואין הבת נוטלת אלא מזונות), והסכים ר"ג עם אדמוון, לרשב"ם הלכה כאדמוון, והר"ח והבה"ג והרי"ף פסקו כחכמים, ולר"ת אדמוון לא חולק על חכמים.

ק"מ. אם היו הנכסים מרובים ונתמעטו שהוקירו המזונות או נתקלקלו הנכסים, ואין מספיק למזון הבנים והבנות עד

דיני זכר ונקיבה טומטום

שיטת רשב"ג - בהמה שאמר לפני לידת הבכור שאם תלד זכר יהיה עולה ואם תלד נקיבה יהיה שלמים, וילדה טומטום ואנדרוגינוס, טומטום היינו אטום, ואינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, והוא ספק זכר ספק נקיבה, לרשב"ג אין חלה עליהם קדושה כלל, דאינו ספק אלא בריה בפני עצמה, ולא חלה עליו לא קדושת עולה ולא קדושת שלמים, וגם לא קדושת בכור, דלא קרינין ביה "הזכר תקדיש". ואם ילדה שני זכרים, אחד יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיו חולין, ואם ילדה שני נקיבות, אחד יקרב שלמים והשני ימכר לחייבי שלמים ודמיה חולין. וכתבו התוס' שלרב חסדא טומטום הוא ספק לכולי עלמא, וטעמא דרשב"ג הוא דקדושת פיו לא חלה אלא על זכר או נקיבה הידועים.

מת שהניח בנים ובנות וטומטום לאביי אינו נוטל לא עם הבנים ולא עם הבנות דאינו לא זכר ולא נקיבה, רשב"ם, וכתבו התוס' שאפי' לרבנן דרשב"ג הכא אינו יורש, דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ודאי או נקיבה ודאית (משא"כ בהקרבה דטומטום ראוי להקרבה), ולרבא לתנא דמתני' נוטל עם הנקיבות אם הנכסים מרובים דספק הוא ונוטל עם הנקיבות ממה נפשך, ואם הנכסים מועטים אינו נוטל כלל כמו הבנים, ואמנם לרשב"ג (הנ"ל) אינו נוטל כלל אף בנכסים מרובים.

קמ"א. האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה, או שאמר שאם תלד נקיבה יטול מאתים, והוא שכיב מרע, או בריא המזכה ע"י אחר, יטול הולד כפי שאמר, ואם אמר שאם תלד זכר יטול מנה ואם תלד נקיבה יטול מאתים, וילדה זכר או נקיבה, יטול הזכר מנה והנקיבה מאתים אבל אם ילדה תאומים זכר ונקיבה לא יטול כלום, ואם ילדה טומטום אינו נוטל כלל דבריה בפני עצמה הוא, (ולרבא היינו כרשב"ג) אא"כ אמר כל מה שתלד אשתי יטול, ואם אין שם יורשים אחרים הוא יורש הכל אע"פ שהוא בריה בפני עצמה, דלא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו, אי נמי יליף מדכתב "הקרוב אליו ממשפחתו וירש".

אם עדיף בן או בת - מבואר מהנ"ל שבת עדיפה מבן, ואף שכל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה מפני שמעביר נחלה ממטה למטה, הני מילי לענין ירושה, אבל לענין הרווחה בת עדיפה שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר. ולשמזואל בלידה הראשונה עדיף בת, שהיא סימן לבנים, י"מ משום שמגדלת את אחיה, וי"מ משום שע"ז לא תשלוט עין הרע. וי"א דמתני' כר"י דס"ל שמצוה לזון את הבנים משום "ומבשרך אל תתעלם" אבל אינו חיוב, וק"ו לבנות שלא יתבזו, ולר"מ מצוה לזון את הבנות, וק"ו לבנים דעסקי בתורה. וממה שאמר ר"י דהא דכתיב "וד' בירך את אברהם בכל" היינו בבית, (ולא

שיבגרו, אין לבנות אלא מה שקיבלו מתחילה, ואם היו הנכסים מועטים ונתרבו, יטלו הבנים את המותר ממה שנטלו הבנות למזונות, וכמו שמצינו שאם היתומים קדמו ומכרו את הנכסים המועטים חלה המכירה, דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, ומוכח שיש להם תפיסת יד בנכסים.

יתומים שקדמו ומכרו - לשיטת הרשב"ם אם עמדו הבנות בדין לגבות, ואח"כ מכרו הבנים, לא חלה המכירה, אבל התוס' כתבו שאפי' כבר תפסו הבנות או שהגבו להם ב"ד חלה המכירה, והחילוק בין נכסים מרובים למועטים, שבמרובים יכולים למכור לצורך גדול, אבל במועטים אין יכולים למכור כלל לכתחילה, וחילוק נוסף שבמרובים יזונו הבנות עם הבנים, ובמועטים לא יזונו כלל. עוד כתבו התוס' דלגבי כתובת בנין דיכרין שיש ב' נשים וכתובת אחת מרובה משל שניה, איתא שבמרובים נתמעטו או במרובים ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים, ולר"ש הכונה שבמרובים ונתמעטו זכו יורשי הכתובה הגדולה, ובמועטים ונתרבו זכו יורשי הכתובה הקטנה, וקשהאמאי הכא לעולם זכו הבנים, וצ"ל דשאני הכא שהבנים יורשים מדאורייתא, ועוד דהכא הרי לא פקע כוחם בנכסים לעולם, שהרי יכולים למכור, ולר"י נראה שאף במועטים ונתרבו זכו יורשי הכתובה הגדולה.

כמה ספיקות בדין נכסים מרובים -

אם מחשבים את הנכסים לבנים ולבנות אחרי קיזוז מזונות האלמנה, או לא אלא הבנות יזונו, והאלמנה ממעטת מהבנים, ולפירוש שני ברשב"ם יזונו הבנים והבנות והאלמנה יחד, כיון שאינה מקבלת מזונות אחרי שנישאת.

ואת"ל שאינה ממעטת ילה"ס אם המתחייב לזון את בת אשתו שאם מת מוטל על היורשים לזונה, אם מזונותיה ממעטים בנכסים ויזונו היא והבנות, והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שאינה מקבלת מזונות אם מתה והוי כמרובים ונתמעטו.

ואת"ל שאינה ממעטת, ילה"ס אם מחשבים את הנכסים אחרי קיזוז חובות האב והבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שמחסרי גוביינא ויזונו הבנים והבנות עד טריפת החוב, ואח"כ יזונו הבנות רק אם נשאר.

וכתבו התוס' שאם יש רק אלמנה ובנים או רק אלמנה ובנות, אין האלמנה עושה דין נכסים מועטים, כיון שאין לה דין ירושה כלל, משא"כ בנות שירשו כשאין בנים, והספק הוא כשיש בנים בנות ואלמנה, שהבנות כבר ממעטות בנכסים, אם בזה גם האלמנה ממעטת.

ק"מ: וי"א שהספק הוא לאידך גיסא, בעל חוב, בת אשתו, אלמנתו.

הגמ' פושטת שאלמנה קודמת לבנות, כשתובעות מזונות מתנאי כתובה, וכתבו התוס' דהיינו כשיש גם בנים, אבל כשהבת יורשת אינה נדחית מפני האלמנה.

תמצית מסכת בבא בתרא

המבשרני (וכנ"ל), או בשילדה כבר, דמלשון מתני' מוכח דלא איירי בהכי.

קמ"ב. שיטת רב נחמן שהמזכה לעובר לא קנה, ואם אמר שיקנה אחרי שיוולד קנה, דעובר נחשב בעולם, אבל המוכר פירות דקל יכול לחזור בו אף משבאו לעולם. וכתבו התוס' (קמ"א: ד"ה איתביה בת' השני) שהמקנה לעובר שהוא בנו קנה לרב נחמן, וכן פסק הר"ח והרשב"ם ובה"ג.

שיטת רב ששת שהמזכה לעובר קנה, אפי' אם לא אמר שיקנה לכשיוולד.

רב ששת מוכיח שעובר קנה מהמבואר בברייתא שגר שמת ואחרי שבזו ישראל נכסיו שמעו שיש לו בן או עובר, חייבים להחזיר להם, ואם החזירו ואח"כ שמעו שהבן מת או שאשתו הפילה, צריך לזכות מחדש בנכסים. והוכיח רב ששת ממה שצריך לזכות מחדש כשהפילה, שהמזכה לעובר קנה.

ואביי דוחה דשאני ירושה שהיא באה מאיליה. **ורבא דוחה** שהטעם שצריך להחזיק מחדש, משום שמתחילה החזיקו בצורה רפויה ולא נתכוונו להחזיק לגמרי כיון שיש להם ספק, ונ"מ שהחזיקו אחרי ששמעו שהעובר מת, והתברר שלא מת, שלרוב נתכוונו לחזקה גמורה אע"פ שאח"כ התברר שאז עדיין לא מת, ולאביי א"א להחזיק קודם מיתת העובר, דעובר קונה בירושה הבאה מאיליה.

והא דתנן שתינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל, ומשמע שלפני הלידה אינו נוחל ומנחיל, רב ששת מבאר שבן יום אחד נוחל בנכסי אמו, ואם מת מנחיל נכסים אלו לאחיו מן האב, שהרי אינם יכולים לירש מאמו של אחיהם, אבל עובר לא, דאם מת הוא ואמו, הוא מת לפני דאידי דזוטרא חיותיה עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומחטא ליה לסימונים. תוס'. ואף שראינו שפירכס אחרי אמו, הוי כפרכוס זנב הלטאה, אבל אם האם מתה תחילה עובר יורש ומנחיל לאחים מן האב. וכתבו התוס' שאם האם מתה ע"י אדם, או אם כבר נעקר הולד לצאת, יכול למות אחרי אמו, ובאופן זה נוחל נכסי אמו, ומנחיל לאחיו מן האב. עוד כתבו התוס' דהא דתנן התם ברישא שתינוק בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה, דמשמע שעובר אינו פוסל, אין משם ראייה שאין לעובר קנין, דאיירי שיש עוד אחים שהעבדים אוכלים מחמתם, ואין העובר פוסל דסומכים על הרוב שהוא או נקיבה או נפל, אבל עובר שאין לו אחים אף לרבנן פוסל את העבדים, כיון שאפי' נקיבה יורשת, ופוסלים מתרומה עד שיוולד דעובר אינו מאכיל. אבל לשמואל (ביבמות ס"ז) לרבנן אין עובר יורש, וממילא אינו פוסל את העבדים דאוכלים מחמת שאר היורשים.

קמ"ב: ובאופן אחר יש לברר דין תינוק הנ"ל, שתינוק בן יום אחד ממעט מחלק הבכורה, ואם מת אח"כ

השיאה ליצחק משום שהיתה קטנה, או שהיתה מהגר. תוס'). אין ראייה שבת עדיפה מבן, ולר"מ "בכל" היינו שלא היתה לו בת, ורב חסדא אמר שבשבילו בת עדיפה מבן, י"מ דכוונתו ללידה הראשונה, והרשב"ם מפרש דאיירי בכל הלידות, והטעם משום שלא נתקיימו לו בנים, והתוס' ביארו משום שהיו חתניו גדולי הדור.

ואם אמר שאם תלד זכר תחילה מאתים ונקיבה שאחריה לא תטול כלום, ואם תלד נקיבה תחילה תיטול מנה וזכר שאחריה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה ואין ידוע מי נולד תחילה, הזכר נוטל מנה ממה נפשך אפי' נולד אחרון, ובמנה השני חולקין מספק שהרי מי שנולד תחילה צריך ליטול. וכתבו התוס' שלרבנן בחיי האב שאין מוחזק יחלוקו, ואחר מיתת האב הכל בחזקת הזכר.

קמ"א: ואם אמר שיתן למי שיבשרו מה ילדה אשתו, אם יאמר שילדה זכר יטול מנה, או שאמר שאם יאמר שילדה נקיבה יטול מנה, נוטל כפי שאמר אם ילדה כמו שאמר, אבל אם ילדה תאומים אינו נוטל כלום, דלא אסיק אדעתיה שתלד תאומים, ואם אמר שאם יאמר שילדה זכר ונקיבה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה, אין לו אלא מנה, ואם אמר שילדה נפל לא יטול כלום, דסתם זכר ונקיבה היינו בני קיימא.

המזכה לדבר שלא בא לעולם

לרב הונא המזכה לעובר ע"י אחר לא קנה, אף אם אמר שיקנה אחרי שיוולד. וכתבו התוס' דאיירי בשכיב מרע, ואע"ג דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, לא קנה כמו שבבבא אינו קונה ע"י קנין, (ואמנם שכיב מרע שאמר הלוואתי לפלוני קנה אע"פ שבבבא לא קנה אף ע"י קנין).

והא דתנן במתני' **אם תלד אשתי יטול וכו'**, איני יודע מי שנאה לא מצינו לא יחיד ולא רבים, **דאף לר"מ דס"ל** אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומצינו ביבמות צ"ג שרב הונא עצמו סובר כר"מ, לא שמענו שאפשר להקנות כשהקונה אינו בעולם. **ואף לרבי יוסי** שעובר יורש, (ואם אביו כהן פוסל את העבדים לאכול בתרומה דעובר במעי זרה זר הוא, ואינו יליד כהן עד שיצא ממעי אימו, ומזה שמעינן שלרבי יוסי יש לעובר חלק בעבדים, ואינו מאכיל את אימו בתרומה כיון שהוא זר. ורש"י ביבמות מפרש שהוא פוסל את אמו שהיא בת כהן אם אביו ישראל, ואינו מאכיל אם אביו כהן ואמו בת ישראל, דעובר במעי זרה זר הוא), מ"מ דווקא בירושה שהיא באה מאיליה קונה דיש לזה כח לתפוס, ולא להקנות במתנה. **ואף לרבינו ח' בן ברוקה** שאפשר להעביר את הירושה מבן לבן אחר, מ"מ לא מצינו שאפשר להעביר לעובר, דמנין לנו לומר שהוא סובר כרבי יוסי. ואין להעמיד את המשנה באומר

תמצית מסכת בבא בתרא

שהיא מורה בפנים כשאר הקישואין, ד"כ המור יהיה תרומה על המור, אלא איירי שדווקא אותה שתרם נמצאת מרה, דלרבי יוסי אפילו שהפנימי מור אין החיצון מר כ"כ שאין עליו תורת אוכל, ולרבנן הוי תרומה וצריך לחזור ולתרום כנגד הכל.

המקדש חמש נשים שביניהם ב' אחיות, ע"י כלכלה

של תאנים שלהם בשנה השביעית דהוי הפקר, אבל בשאר השנים לא, דהמקדש בגזל אינה מקודשת ואפי' בגזל דידה, וקיבלה אחת ע"י כולם דאשה נעשית שליח לחברתה אפי' במקום שנעשית לה צרה, תלוי דין זה בדין קני את וחמור, ואם אמר הראויה מכס לביאה תתקדש לי הנכריות מקודשות והאחיות אינן מקודשות דהוי קידושין שאין מסורים לביאה.

פירוש כוונת נותן נכסיו

האומר לאשתו שנכסיו לה ולבניה - לרב יוסף היא מקבלת מחצה, כמו שאמר רבי על הפסוק "והיתה לאהרן ולבניו" שהלחם הפנים התחלק מחצה לאהרן הכהן הגדול ומחצה לבניו, ונטל אחת משתי חלות של עצרת, וד' או ה' מלחם הפנים, ולרבי לעולם נטל ה' (ומפרש התם אמאי אינו נטל ו'), ואביי דוחה דשם בלאו קרא היה אהרן בר חלוקה וממילא כוונת הכתוב שיקבל מחצה, משא"כ הכא שבלי שהיה נותן לה לא היתה מקבלת כלום, והגמ' מביאה ששמואל ורבי יוחנן נתנו לאשה חצי, ועוד היה מעשה שהמלך הטיל מס על העשירים והשרים ואמר רבי שכל צד ישלם חצי, והגמ' דוחה ששם היו השרים מסייעים לעשירים קצת, וכיון שעכשו המלך כתב גם את השרים כוונתו להוסיף שישלמו חצי.

קמ"ג: האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא

בשני כלים לכתחילה מביא שישים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואף לרב יוסף שכונתו לחצי חצי, שאני הכא דכוונתו לקרבן גדול בכלי אחד, ואמר בשני כלים כיון שא"א להביא בכלי אחד יותר משישים, שכן הציבור מביאים ביו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת, ס"א בכלי אחד, ודיו ליחיד שיהיה פחות מהציבור באחד, ורבי שמעון אמר טעם אחר, מפני שיותר משישים אינם נבלים יפה בכלי אחד, ובדיעבד אם הביא חמישים בכל כלי יצא.

והלכה כרב יוסף בשדה בקונה שדה הסמוכה לשדה אביו, ומת אביו, ענין שיכול המקנה לחזור בו בעסוקים באותו ענין, ומחצה כנ"ל, שהאשה יורשת מחצה ושאר היורשים מחצה, אבל בשאר המחלוקות רבה ורב יוסף הלכה כרבה.

השולח חתיכות בגד לבני ביתו ולא פירש למי, נותנים לבנים מה שראוי להם ולבנות מה שראוי להן, ואם יש

מתחלקים כל האחים והבכור בנכסיו בשוה, אבל עובר אינו מומעט חלק בכורה ואינו נוטל מהירושה אלא מחלק הפשוט של כל האחים והבכור, והבכור נוטל חלק בכורה כפי מספר הבנים שהיו בשעת מיתת האב, דכתיב "וילדו לו". וכתבו התוס' שיוצא דופן ממועט חלק בכורה.

בכור שנולד לאחר מיתת אביו כגון שנולדו תאומים, או ששתי נשים ילדו, אינו נוטל פי שניים, דכתיב "יכיר", אבל בנוולד בחייו אפי' לא ראהו אביו נוטל פי שניים, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.

שיטת רבי יוחנן שהמזכה לעובר לא קנה, אבל המזכה לעובר שהוא בנו קנה, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו וגמר ומקני בכל ליבו, ו**שמואל** אמר בפני עשרה לפרסומי מילתא שהמזכה לעובר קנה, והלכתא שהמזכה לעובר לא קנה אא"כ הוא בנו, וכריו"ח. וכתבו התוס' בשם ריב"ם שבירושה הבאה מאליה יכול להיות שהלכה כרבי יוסי שהעובר קונה, כיון שמסתבר טעמיה.

הקנאה שחלקה לא חלה

קני כחמור - האומר לאשתו שנכסיו יהיו לבנים שיהיו לו ממנה ועדיין לא היתה מעוברת, ולכן לא קנה העובר אף דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, הבנים ודאי לא קונים, ואם אמר לבן אחר שיקנה ג"כ חלק כמוהם, י"א שהוא מקבל חלק נוסף מלבד הירושה, שאם היו ד' בנים נוטל רבע מהנכסים, ובשאר חולק עמהם בשוה, וי"א שאינו מקבל חלק נוסף מלבד הירושה כיון שתלה את המתנה שלו במתנה שלהם, דאילו אמר ליה קני כחמור מי קני, (ונחלקו אם הלכה שיש לו חלק כמו הקשישים ולא כהדרדקי, או שכיון שהדבר תלוי בטעם אין לו חלק).

קמ"ג: קני את וחמור -

לרב נחמן קנה מחצה דלא תלאן זה בזה, והכי קיימא לן, ולרב המנונא לא קנה כלום דלא גמר בדעתו להקנות לזה בלא זה, ולרב ששת קנה הכל דאדם יודע שאין חמור קונה, וכוונתו להקנות הכל למי שיכול לקנות.

רב ששת מוכיח כדבריו ממה שהתורם קישות, שאין לתרום מן הרעה על היפה, ואין מר בקישות אלא חלקה הפנימי, ולכן יוסיף כביצה מקישות אחרת על החלק החיצוני כדי שלא יתרום מהרעה, ומבואר שאף שהתרומה לא חלה על החלק הרע, היא חלה על החלק היפה, וה"ה בקני את וחמור.

והגמ' דוחה ששם מדאורייתא חלה תרומה מהרע על היפה ואינו אלא איסור, דכתיב "ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו". וכתבו התוס' דלא איירי בקישות

תמצית מסכת בבא בתרא

כתובתה השבח לעצמה, והתוס' כתבו שהשבח בחזקת היורשים עד שישיבעוהו בבי"ד, אבל בסתמא השבח ליורשים, ואינה גובה כתובה אלא ממה שהניח בעלה, אפי' אינו אלא רביע כתובתה.

בן שהשיאו אביו אשה בבית אם הוא הבן הגדול שהוא חביב עליו יותר מאחרים ונישא ראשון ואשתו בתולה וזו אשתו הראשונה, קנה הבן את הבית, ודין זה הוא הלכתא בלא טעמא וקצת טעם יש דכיון שפינה את הבית סמכה דעתיה דבן, וסברא הוא שנתנו לו. תוס'. וזה תקנת חכמים לכבוד החתן, דגנאי הוא לשאת אשה בלי מקום לדור בו, ואיירי שיש לאב בית אחר לדור בו, ואם ייחד האב בית וכלי בית, והיו מונחים בבית זה כלים של האבא, לא קנה הבן את הבית, י"א שאפי' הניח בבית שובך לא קנה הבן, וי"א אפי' כלי של דגים מטוגנים, ומר זוטרא תלה בבית סנדל, ורב אשי תלה כוס שמן. ואם ייחד לו בית ועליה קנה את הבית ולא את העליה, והגמ' מסתפקת מה הדין אם ייחד לו בית ואכסדרא, או שני בתים זה לפנים מזה דאף את"ל שאכסדרא משועבד לבית י"ל ששני בתים לא קנה, רשב"ם, ולתוס' בית משתעבד יותר כיון שיש בו תשמיש, משא"כ אכסדרא, ת"קן.

הכותב כל נכסיו לאשתו, לא התכוון אלא לעשותה אפוטרופוס כדי שיכבדה הבנים, דלא מסתבר שיעקור נחלת הבנים לגמרי.

מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה, וטעם התקנה כדי שלא יצטרכו לטרוח לקנות. וכתבו התוס' שאם מחל אינו מחול.

דין אחים השותפים בירושה

קמ"ד: אם נפל אחד מהם לעבודת המלך אם זה מחמת האחים שמנהג המלך להעמיד אחד מכל בית, הרווח מתחלק לכולם, ואף אם חריף יותר אין אומרים שנטלוהו מחמת חריפותו, ואם נטלוהו מחמת עצמו והיינו מחמת חשיבותו או חריפותו הרווח שלו.

ואם אחד האחים נטל ממון והלך ללמוד תורה או אומנות, יכולים האחים לומר לו שאין לו מזונות אלא כשהוא עמהם, וימעטו לו כפי שנתמעטה ברכת הבית, וכרב הונא שברכת הבית היא לפי מספר הדרים בו, י"מ משום נר לאחד נר למאה, וי"מ משום שמואל דבי תרי עדיף. והקשו התוס' איך שייך לדעת כמה נתמעט בגללו, ולר"ת יבדקו לפי השנה הקודמת, והקשה ר"י שאין כל השנים שווים במזל אחד.

ואם חלה בפשיעה רפואתו משל עצמו, ואם באונס משל האחים, וכרבי חנינא דהכל בידי שמים חוץ מצנינים פחים, י"מ צינה וקור, וי"מ חום וקור, שאלו ביד האדם להשמר מהם, וכתבו התוס' דהא דתניא "הוסר ד' ממך כל חולי" היינו שיתן

כלה נותנים לה ולא לבנות, אבל אם הבנות לא נשואות שהם מוטלות עליו נותנים לבנות ולא לכלה.

האומר נכסי לבניי ויש לו בן ובת, אין ראה ממה שאמר לבני שהכונה גם לבתו, דהא כתיב "ובני דן חושים" ואם תאמר שהכונה שהיו מרובים כחושים של קנה שגדלים הרבה ביחד (ואע"פ שכשירד למצרים לא היו מרובים, כוונתו ע"ש העתיד. תוס'), הרי כתיב "ובני פלוא אליאב", וכתיב "ובני איתן עזריה", ומה שהוצרך לתת נכסיו לבנו, היינו לבטל דייתיקי או מתנה. תוס'.

ואם יש לו בן ובן הבן, לרב חביבא דרך לקרוא לנכד בן, ולמר בר רב אשי אין לדרך לקרוא לו בן, וכן מבואר ממה שהמודר הנאה מבנים מותר בבני בנים. ולענין פריה ורביה בני בנים חשיבי כבנים.

למי שייך השבח שהשיחו היורשים את הירושה-

אם הבנים הגדולים השיחו את הירושה לפני חלוקתה, אם השיחו ע"י הירושה עצמה ששכרו פועלים מנכסי אביהם ולא הוציאו משלהם כלום, השבח מתחלק לכל היורשים, והטעם משום שהגדולים מחלו לקטנים, שאם היו אומרים לקטנים מה הם עושים היו אוהבי הקטנים שוכרים אחרים שיעשו זאת עבורם, אא"כ התנו לפני שהשיחו שהם יקבלו את מה שישיבו, ואם השיחו את הירושה מכספם אף בלא התנו השבח לעצמם, ובאודייני כיון שגם הקטנים יכולים לעשות זאת, השכר מתחלק לכל היורשים, לרשב"ם אודייני היינו בור וכיסוי, ולתוס' הוא כלי גבוה ששומרים עומדים עליו ואפשר לישן עליו. ורב ספרא השיב את נכסי הירושה בלא תנאי, ואמר רבא דכיון שהוא גברא רבה ודאי לא טרח לאחרים והוי כאילו התנה.

קמ"ד. ואם האשה השיחה את הירושה, והיינו

אשה יורשת כגון שנשא את בת אחיו, ומת הוא ואחיו, ואח"כ מת אביו, ואשתו ובניו יורשים את הסבא, (ורבי"ם מפרש שמת הבעל והיא שהיא בת אחיו יורשת אותו מכח אביה יחד עם שאר האחים), או בבת בין הבנות, או בבת הבן בין הבנים, או שאמר הבעל שאשתו תיטול כאחד מן הבנים, דינה כמו אם אחד האחים השיב שבתמא השבח לכל היורשים, ואין אומרים שכיון שאין דרכה לטרוח הוי כאילו פירשה, ואם פירשה השבח לעצמה, ואין אומרים שכוונתה לטובת היתומים וחזרה בה ממה שהתנתה. ואלמנה שצריכה לגבות כתובה, ואמרה בבי"ד שהיא משיבחה את הנכסים עבור עצמה, השבח לעצמה, (וכתב הרשב"ם שאם היא נוטלת מזונות הא תנן דמעשי ידיה שלה, ובתוס' כתבו שאם לא לקחה כלום מכתובתה אלא נכסי מילוג שלה או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים, לא הפסידה מזונות. עוד נחלקו דלרשב"ם אם נתעצלו ב"ד להשיבעה על

תמצית מסכת בבא בתרא

ולענין הלכה מוהרי הדרי מוהר הוא ממון שמקדים לה באירוסין שייכתוב לה אותו בכתובתה כשתינשא, אבל כסף הקידושין לרב נחמן בנהרדעא נהגו להחזיר, ולרבה ורב יוסף אין מחזירין, ולרב פפא אין מחזירין אא"כ היא אינה רוצה להנשא לו, ולאמימר אין מחזירין שמא יאמרו קידושין תופסים באחותה, ואף שאמר רב אשי שגיטה מוכיח עליה בדוּתא היא, דיתכן שאחד שמע שהחזירה את הכסף ולא שמע על הגט.

דיני שושבינות

קמ"ה: נגבית בב"ד, דכמלוה דמאי.

חוזרת בעונתה ולא לפני שהשני ישא אשה, דלדעת כן הללוהו. אין בה משום ריבית אם מחזיר לו יותר, מפני שלא מחזיר לו יותר בתורת ריבית, ויכול גם לפחות לו.

אין שביעית משמטתה, דלא קרינן ביה לא יגוש, דאין שביעית משמטת אם לא הגיע זמן פרעון. רשב"ם ור"ת. ולר"י אין ראייה מכאן לענין אם לא הגיע זמן פרעון, דשאני הכא שיתכן שלא יבוא לידי גביה לעולם.

אין הבכור נוטל בה פי שניים היכא דחוזרת לאמצע כדלעיל, דאין הבכור נוטל פי שניים בראוי, בין גבו קרקע בין גבו מעות. רשב"ם. וכתבו התוס' שאפי' למ"ד שמלוה לא הוי ראוי, שושבינות הוי ראוי, דשמא לא יפרע לו לעולם.

אם מי שחייב שושבינות היה בעיר הוא צריך לבוא לחתונה והשושבינות נגבית בב"ד, ואם לא שמע את קול הפעמון יש לו תרעומת על שלא הודיעו אבל חייב לתת את מתנת השושבינות, ומוריד את דמי האוכל שלא אכל, והיינו עד זוז לא משלם, עד ד' זוזים משלם חצי, ומכאן ואילך כפי שהיה אוכל.

השושבינות חוזרת באופן שהיתה בראשונה, שאם עשה עמו בפומבי, או שעשה עמו בבתולה, או שעשה עמו באשה שניה, יכול לומר לו שיעשה עמו רק כדרך שעשה הוא. וכן אין השני יכול לבקש שישמח עמו בב' נשים, ויתן בכל אחת חצי, דאינו רוצה לטרוח בשתיים. ולריב"ם גורסים שאם עשה עמו בשתיים אינו יכול לתבוע הכל באשה אחת.

סוגי עשירות בתורה - בעל הגדות דומה לעשיר גלוי שדורש בכל מקום, מתוך שאין ההגדות צריכות עיון, בעל פלפול דומה לשולחני עשיר או עשיר בשמן שמרויחים תדיר, ובעל שמועות דומה לעשיר במידה כמוסה שכשמגיע עת הוראה יגלה שמועותיו. והכל צריכים לבעל גמרא סוגיות התלמוד ותירוצי משניות וברייתות, דאין למדים הלכה ממשנה בלא תלמוד כמו שצריכים למרי חטיא.

לך דעת להשמר מן הצינה. שאם האדם רוצה לאבד עצמו יכול אף באש או בנהר. והא דתניא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים היינו במדות האדם אם יהיה גבור וכו', אבל הכא איירי במאורעות שבאות על האדם. תוס'. וע"ע בתוס' שמחלקים בין רפואה שיש לה קיצבה לרפואה שאין לה קיצבה.

חזרת שושבינות כשמת האב-

דרך השושבינות שהשמח בחופת חבירו אוכל עמו ונותן לו מתנה, והוא מחזיר לו כשהוא נושא אשה.

אם האב שלח שושבינות ומת, אין המקבל חייב להחזיר, דיכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו, דאין העיכוב תלוי בו.

ואם שמח עמו בשבעת ימי המשתה ומת לפני שהספיק לתת את השושבינות, חייב להחזיר לו כיון ששמח עמו, והרי היא של כל האחים, שהרי היא נגבית בב"ד כדן מלוה אביהם, (אבל סתם מתנה בלי חופה, או בחופה אבל אינו אוכל שם, אינה נגבית בב"ד, מפני שהיא גמילות חסדים).

ואם חזרה לאחד האחים במתני' משמע שהיא של כולם, ובברייתא מבואר שהיא של מי ששלחו לו, ורב אסי שזה תלוי אם האבא ייחד ששולח את השושבינות דווקא ע"י בן זה, ולשמואל בסתמא השושבינות לאת, ומתני' איירי במת וירשו היבם, דאין היבם נוטל בראוי כבמוחזק דבכור קרייה רחמנא.

ואם האב קיבל שושבינות, מחזירים מנכסי כולם, דמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם.

ארוסה שלא נישאת, אם צריכה להחזיר את כסף הקידושין-

קמ"ה. המקדש אשה בכסף ומת בתולה גובה מאתים ואלמנה גובה מנה, ואיירי שכתב שיש לה כתובה מן האירוסין, אבל בלא כתב הוי בעיא דלא איפשטא, ולענין כסף הקידושין אם הבעל מת אינה חייבת להחזיר, דיכולה לומר תנו לי בעלי ואשמח עמו.

ואם מתה היא לרבי נתן הדבר תלוי אם נוהגים באותו מקום להחזיר או לא, ולרבי יהודה הנשיא אין מחזירים, דקידושין לטיבועין ניתנו, ומ"מ מודה שבסבלונות והיינו תכשיטים ששולח לארוסתו אחרי שקידשה, אם נהגו להחזיר מחזירים.

ובברייתא אחרת נחלקו בזה באופן שארוסה לכהן נאנסה (דאילו ברצון אין לה כתובה), לר"מ אינה מחזירה את כסף הקידושין, ולר"י מחזירה, ולרבי יוסי מחזירה חצי דמספקא ליה אי קידושין לטיבועין ניתנו או לא, וממון המוטל בספק חולקין. רשב"ם. והקשו התוס' אמאי לא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה.

תמצית מסכת בבא בתרא

ושאינם עשויים ליבלות כגון תכשיטי כסף וזהב צריך להחזירם.

מעשה באחד ששיגר יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן בעצרת, ובא להשמיענו חשיבותא דא"י שפירותיה ממהרים להתבשל בעצרת, או שאם טוען שזה מה ששלח טענתו טענה.

מעשה באחד שנכנס לחורבה לבדוק אם אשתו תתרנית שאינה יכולה להריוח, וזה מום שבסתר דבקידיש בסתמא תצא בלא כתובה ומיהו גט בעיא, ונפלה עליה החורבה ומתה, ואמרו חכמים **שכיון שנכנס לבדוקה אינו יורשה**, ואיירי בנשואה, ושמעינן מהכא שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שדעתו לגרשה שוב אינו יורשה, כמו שאין לו פירות. ויא דאיירי בארוסה, וצ"ע שהרי אף בלא עליה בימי אירוסין אינו יורשה עד שתכנס לחופה. ולרבינו יעקב איירי בנשואה, ואיירי שהחורבה שלו, שאם נכנסה הארוסה לרשותו יורשה.

קמ"ו: סבלונות מועטים שתשתמש בהם כשהיא בבית אביה, א"צ להחזירם. ואמר רבין סבא, שאם הוא או היא מתו או שהוא חזר בו, צריך להחזיר סבלונות שאין עשויים ליבלות, ולא מאכל ומשתה, אבל אם היא חזרה בה צריכה להחזיר אפי' כישא דירקא, לפי דמי בשר בזול, והיינו לפחות עד שלישי, מפני שאם היתה יודע שצריך להחזיר לא היתה אוכלת, אבל בזול משלמת כיון שנהנית.

דיני שכיב מרע

שכיב מרע שכתב נכסיו ועמד, אם כתב כל נכסיו חוזר אפי' קנו מידו, דלא היה נותן הכל אם לא מחמת מיתה, ואם לא כתב כל נכסיו (וכתוב בו קנין שהרי מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין אע"פ שמת, ומצוה מחמת מיתה שהזכיר מיתה בשעת צוואה לא בעי קנין אם מת, אבל אם עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה) אינו חוזר, דאזלינן בתר אומדנא דשלא מחמת מיתה נתן, ואע"פ שלא פירש. וה"ה בחילק בלא כתיבה. וכגון שהיה עדים שהיה שכיב מרע בזמן המתנה, או שכתוב כך בשטר.

לרב נחמן מתני' כר"ש בן מנסיא דס"ל שאם בנו הלך למדה"י ושמע שהוא מת וכתב כל נכסיו ולא כתב שנותן מחמת שבתו מת ובנו חזר אין מתנתו מתנה, (ולת"ק מתנתו מתנה כיון שלא פירש). ולרב ששת שאני הכא שזה אומדנא דמוכח, אבל חולה שרוב חולים לחיים ולא ציווה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי.

לרב ששת מתני' כר"ש שזורי, דתיקנו חכמים שהיוצא בקולר והמפרש והיוצא בשיירה שאמר כתבו גט לאשתי, יכתבו ויתנו לה שכיון שאין דעתו מיושבת עליו ולכן שכח לומר תנו, ור"ש שזורי אומר שה"ה במסוכן הקרוב למיתה, דכוונתו לפטור את אשתו מן היבום. וכתבו התוס' די"ל

כל ימי עני רעים זהו בעל תלמוד שממית עצמו לכוון הלכות ולתרץ הווייתו, וטוב לב משתה תמיד זהו בעל משנה, ורבא אמר איפכא שבעל משנה אינו יכול להורות הלכה ממשנתו ואינו יכול לתרצם, משא"כ בעל תלמוד. ולרבי חנינא קאי על אשה טובה או רעה, ולרבי ינאי קאי על איסטניס ומי שדעתו יפה שאין מזיק לו שום דבר מיאוס ולכלוך, ולר"י ח"ק קאי על רחמן שליבו בוכה תמיד ואכזר, ולרבי"ל קאי על מי שדעתו קצרה שעינו רעה בשלו ושל אחרים או רחבה. ואמר רבי"ל ששבתות ויו"ט נכללים בימי עני רעים אע"פ שהיו מחלקים בהם מנות, משום ששינוי וסת סוג המאכל הוא סיבה לתחילת חולי, ובן סירא מוסיף שגם לילות עני רעים, שגו נמוך והגשם יורד לשם, וכרמו גבוה והזבל נופל משם לכרמים של עשירים שנמצאים במקום שנח לעסוק בהם.

דיני הסבלונות כשלא נישאו

קמ"ו. השולח סבלונות לבית חמיו, שמנהג חתנים לשלוח למחרת הקידושין לכבוד אשתו תכשיטים ומיני פירות וכדי יין ושמן, **אם אכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אינו גובה** אם מת הוא או היא או שחזר בו, אפי' אם שלח מאה מנה, מפני שמחמת חיבת שמחת אכילה מחל על הסבלונות העשויות ליבלות, ואיירי בשלחם בסתמא ולא כדי שיבואו עימה לבית בעלה, ואם לא אכל שם או שאכל פחות מדינר גובה.

אם שלח סבלונות מרובים או מועטים **שתביא עימה לבית בעלה**, גובה אותם, לתוס' בפירוש השני במועטים בעינין שאינם עושיין ליבלות, אבל במרובים אפי' עשויים ליבלות גובה.

הגמ' מסתפקת מה הדין **בשתה**, ופושטת דדינה כאכילה, דמעשה ששיגר אחד מאה קרונות וכו' והוציאו לו כוס של חמין ושתה ומת.

הגמ' אומרת שאין מהמעשה ראייה שאף בפחות מדינר אינו גובה, דדילמא שחקו לו בחמין מרגניתא ששוה אלפא זוזי, אך יש ללמוד משם **שפתח בית חמיו כבית חמיו**.

הגמ' מסתפקת מה הדין אם שלח **שליח** והשליח אכל עמהם. ואם כשאכל **בפחות מדינר** מחל על חלק מהסבלונות, וכגון אם אכל בחצי דינר אם מחל על חצי מהסבלונות. ומה הדין **כשהשביחו הסבלונות** אם השביחו לו שהרי חוזרים אליו, או שכיון שאם יאבדו או יגנבו ישלמו לו, ברשותם השביחו, תיקו.

סבלונות שבלו א"צ להחזירם דנמחו ע"י הסעודה וכנ"ל, אבל אם עשויים ליבלות ולא בלו, הגמ' מסתפקת אם צריך להחזירם, ואם הם דבר מועט א"צ להחזירם,

תמצית מסכת בבא בתרא

ובעה"ב שמחים, לפי שהגשמים מועטים ובאותם גשמים הפירות מתברכים והפירות משתמרים ונמכרים ביוקר, ואם היה נוטה למזרח הכל שמחים, ואם היה נוטה למערב הכל עצבים שרוח מזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול. וכל זה לבני א"י, אבל לבני בבל שארצם לחה ואינה צריכה כ"כ למטר, רוח מזרחית יפה ורוח מערבית קשה ורוח צפונית יפה לחיטים שהביאו שלישי שאינם צריכים למטר, וקשה לזיתים בשעה שיניצו, ורוח דרומית להיפך מזה.

קמ"ז: המשך ענייני שכיב מרע-

לרב נחמן מתנת שכיב מרע היא תקנה דרבנן, וקראי דלעיל עצה טובה קמ"ל, כדי שלא תיטרף דעתו עליו מתוך צער שמא לא יקיימו צוואתו, ועשאוה חכמים כשל תורה, דאף שהמוכר שטר חוב לחבירו ומסרו לו וכתב קני לך איהו וכל שעבודיה, אי נמי כדפסקינן אותיות נקנות במסירה, וחזר המוכר ומחלו מחול דהשעבוד לא נעקר המלוה ויכול למחול שעבודו, ולא עדיף הלוקח מהמוכר, ומ"מ צריך להחזיר לו את המעות ששילם, דלהלכה דנים דינא דגרמי, ואפ"י היורש של המלוה מוחל, מ"מ אם נתנו במתנת שכיב מרע אינו יכול למחול, וכתב הרשב"ם דאיירי בכותב כל נכסיו, או בכותב מקצת נכסיו וע"י קנין, אי נמי בלא קנין אף דאי עמד חוזר.

שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה או שיאכל פירות דקל זה, אין באמירתו כלום דדירורים אין בהם ממש לקנותם, ופירות דקל לא באו לעולם, ומה שלא מועיל בבריא ע"י קנין, לא מועיל בשכיב מרע ע"י דיבור, ולא קנה עד שיאמר שיתנו לו את הבית או הדקל.

קמ"ח. הקנאה שאינה מועילה בבריא, אינה מועילה באמירת שכיב מרע, ומ"מ אם אמר תנו הלואתי לפלוני מהני אע"ג דליכא בבריא כיון דמלוה להוצאה ניתנה (ומ"מ בשטר קונה אם מסר לו את השטר), י"מ משום דמתנת שכיב מרע כירושה, וי"מ משום דאפשר להקנות חוב בבריא במעמד שלשתן.

שיר מקום הפירות- שכיב מרע שהקנה דקל לאחד ונמלך ונתן פירות לאחר, ילה"ס אי שייך לעצמו את הענפים, דמתחילה שייך הענפים ולא נתן אח"כ אלא את הפירות, והוי כשייך קרקע כל שהוא כיון שהאילן מחובר לקרקע, והוי מתנה ואם עמד אינו חוזר, אם עשו קנין, ואף אם לאחר לא הוי שיר, מ"מ בשייך הפירות לעצמו שייך גם את הענפים, דכל לשון מיותר בא לשייך לעצמו קצת מן המתנה, וכמו שמצינו שהמוכר בית ושייך דיוטא העליונה – עליה העליונה שע"ג הבית, ששייך לעצמו גם את מקום הזיזים. (ולרבי אבא הסתפקו מה הדין אם בריא מכר בית לאחד ודיוטא לאחר

דמתני' כרבנן והכונה למחלוקת זו, או י"ל דר"ש בן מנסיא אזיל בתר אומדנא יותר מרבנן. ולרב נחמן שאני הכא שאמר כתבו.

קמ"ז. חולה המוטל במיטה שאמרו לו נכסיך למי ואמר שחשב שיש לו בן ויתן לו את נכסיו, אבל עכשיו ששמע שאין לו בן נכסיו לפלוני, או שאמר שחשב שאשתו מעוברת ונתברר לו שאינה מעוברת, ונודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת, באופנים אלו לכו"ע אין מתנתו מתנה, כיון שאמר מפורש שנותן לאחר בגלל שאין לו בן, ואין אומרים שכוונתו להזכיר צערו להתאונן על מיתת בנו, אבל אין כאן אומדנא דמוכח שכוונתו לתלות את המתנה במיתת בנו, קמ"ל.

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה-

רב יליף מדכתיב **"והעברתם את נחלתו לבתו"**, לרמז על העברה ע"י מתנת שכיב מרע, שהוא ברשות הבת בלא קנין. לרשב"ם לומדים מ"והעברתם" שזה מיותר, ולר"ח לומדים מ"את", וי"מ מדכתיב והעברתם ולא ונתתם.

רבה בר אבוב יליף מדכתיב **"ונתתם את נחלתו לאחיו"** לרמז על נתינה אחרת ע"י מתנת שכיב מרע, (ומ"והעברתם" יליף שרק ע"י בת הנחלה עוברת משבט לשבט, ע"י שבנה ובעלה יורשים אותה. ורב לא יליף מ"ונתתם" דאורחיה דקרא הוא).

רב מנשיא בר ירמיה יליף מדכתיב (על חזקיהו) **"צו לביתך כי מת אתה"**, בצוואה בעלמא, אלמא צוואת שכיב מרע בעלמא קונה.

רמי בר יחזקאל יליף מדכתיב (על אחיתופל) **"ויצו אל ביתו ויחנק" בצוואה בעלמא.**

ג' דברים **ציוה אחיתופל את בניו**, אל תהיו במחלוקת, אל תמרדו במלכות בית דוד, ושאם יו"ט של עצרת - חג השבועות יהיה ברור בלא עננים, יזרעו חיטים שהחטים יצליחו באותה שנה, וי"א שיהיה בלול - מעונן, ובנהדרעי אמרי שאף אם יהיה בלול אם יהיה בו רוח צפונית שמפזרת את העננים, נקרא ברור. ואבא שאול אמר שאם הוא ברור זה סימן יפה לכל השנה, (ולרב זביד אם היום הראשון של השנה הוא סימן לכל השנה, אם הוא חם תהיה שנה חמה ברובה, ואם הוא קר תהיה שנה קרה, ונ"מ לתפילתו של כה"ג). ולרב יצחק בר אבדימי הדבר תלוי במוצאי יו"ט האחרון של חג דבחג נידונים על המים, שאם עשן המערכה נוטה בו לצד צפון והיינו ע"י רוח דרומית, היו העניים שמחים ובעה"ב עצבים, לפי שהגשמים מרובים והפירות מרקיבים ומתוך שאינם יכולים להשמר הם נמכרים בזול, ואם היה העשן כלפי דרום היו העניים עצבים

שכיב מרע שהודה שנכסיו לפלוני ואנו יודעים שהם היו של המודה קנאם הפלוני באודיתא, ואף דאדם עשוי שלא להשביע את בניו, ולכן אם הודה שהוא חייב לפלוני ופלוני מעות פטורים מלשלם, שאני הכא שהמזון בעין ו"ל שהפקידו אצלו או שהשכיב מרע הקנם לו ע"י אחר.

איסור גיורא היה לו פקדון אצל רבא ורצה להקנותם לבנו רב מרי, שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה שבת שמואל נשביט ובא עליה איסור בגיורתו ונתעברה ואח"כ נתגייר ואח"כ נולד מרי בר רחל, ואמר רבא שרב מרי אינו בר ירושה דרחמנא אפקריה לזרעיה דעכו"ם, וממילא מי שאינו בר ירושה אינו בר מתנת שכיב מרע, ואינו יכול להקנותם במשיכה מפני שאינם אצלו, ואינו יכול להקנותם בחליפין דאין מטבע נקנה בחליפין, ואינו יכול להקנותם באגב כיון שאין לו קרקע, ולא יוכל להקנותם במעמד שלשתן משום שהוא לא ילך, וממילא יקנה רבא את המעות, דנכסי גר הרי הם כהפקר, ואמרו התלמידים שיכול להקנותם באודיתא, וכך עשה איסור, והקפיד עליהם רבא.

קמ"ט:ט שכיב מרע ששייר כל שהוא מתנתו קיימת, וכמה כל שהוא, לרב קרקע כדי פרנסתו, ולרב ירמיה בר אבא אף מטלטלין כדי פרנסתו הוא ששיר, שהרי יכול לסמוך עליהם אם יעמוד. וטען רב יוסף דבמתני' כתיב שהשיר הוא דווקא קרקע, ואפי' כל שהוא. וטען לו אביי דהא תנן שהכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהרי העבד בכלל הנכסים ונמצא שהקנה לו את גופו עם שאר הנכסים, ואם שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין דעבדים הוקשו לקרקעות ואיכא למימר שכוונתו לעבד (אבל אם שייר שדה מסוימת לא), ואמר רב דימי בר יוסף שגם מטלטלין הוי שיר לעבד דמיטלטל הוא (אבל לא לכתובה שאם כתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהיא איבדה כתובתה, משום מחילה, אבל אם כתב לה מטלטלין לא, דעיקר גבית הכתובה הוא ממקרקעי), (ולר"ש הרי הוא בן חורין אם שייר קרקע כל שהוא, אא"כ שייר אחד מרובא בנכסים שכוונתו בזה לעבד, ולא כתב אלא דרך כבוד), והגמ' דוחה דשם כתוב קרקע, כיון שהרישא איירי בקרקע, (קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובביכורים ומועילה לכתוב עליה פרוזבול ולקנין אגב), אבל כאן אם לא שקרקע דווקא למה כתוב במתני' קרקע.

ק"ג.א אם לכל שהוא יש שיעור - לרב יוסף כיון דכתיב בשכיב מרע כל שהוא, מבואר שאין בזה שיעור, והגמ' שואלת מהא דתנן שהשיעור לראשית הגז לחכמים הוא חמש רחלות גוזזות כל שהוא, ואמר רב שצריך שיעור

אי הוי שיר, ואת"ל דהוי שיר האם באמר חוץ לדיוטא הוי שיר, ועל זה אמר רב נחמן שלרב זביד שבמוכר בית סתמא לא קנה דיטא העליונה, באומר חוץ לדיוטא הוי שיר, דשייר מקום הזיזים).

קמ"ח:ח דיני שכיב מרע שעמד -

שכיב מרע שחילק את כל נכסיו, אם היתה כוונתו מתחילה לחלק הכל, אם מת קנו כולם, ואם עמד חוזר מכולם, אבל אם מתחילה היתה כוונתו לתת חלק מנכסיו ונמלך ונתן הכל, אם מת קנו כולם, ואם עמד יכול לחזור בו רק מהנכס האחרון אבל בשאר הנכסים הרי שייר בהם כל שהוא, דסתמא דשכיב מרע שאינו מחלק אלא אחרי שמתבונן, ולא התבונן מה לתת לכל אחד אלא נמלך הוי.

לרב נחמן שכיב מרע שחילק כל נכסיו ועמד אינו חוזר, דחיישינן שיש לו נכסים במדינה אחרת, ואינו חוזר אלא אם אמר "כל נכסי" דהם נתנונים בכל מקום שהם ואין כאן שיר, או אם מוחזק לנו שאין לו נכסים אחרים.

שכיב מרע שחזר בו מחלק ממה שנתן לאדם אחד ונתנם לאחר, דאמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי, הוי חזרה בכל הנתנה דגלי דעתיה שמתחרט בראשון, וממילא יש שיר במתנת השני, והיורשים מוציאים מהראשון את השאר. וממילא שכיב מרע שנתן כל נכסיו לאחד, וחזר ונתן מקצתם לשני, בין אם מת בין אם עמד השני קנה והראשון לא קנה, ואם נתן מקצתם לראשון וכולם לשני, אם עמד קנה הראשון ולא השני, ואם מת שניהם קונים.

הגמ' מסתפקת מה הדין בשכיב מרע שהקדיש או הפקיר או חילק כל נכסיו לעניים, אם גם בזה אם עמד חוזר, דלגבי עצמו לא גמר ומקני, או שלגבי הקדש, או בהפקר שהוא לעניים ולעשירים וכוונתו לשמים לכל מי שיבוא ויזכה, אי נמי הוציאו לגמרי מרשותו ואינו רוצה עוד להנות ממנו, ואת"ל שבהפקר חוזר מה הדין או לגבי צדקה, גמר ומקני אף אם יעמוד, תיקו.

קמ"ט:ט שכיב מרע שמכר כל נכסיו ועמד, אם המעות בעין חוזר דהשאים בעין כדי שיחזירם אם יעמוד מחוליו, ואם פרעם בחובו אינו חוזר.

אלו לשונות מועילים במתנת שכיב מרע - אם אמר יטול או יזכה או יחזיק או יקנה, זהו לשון מתנה, ובברייתא איתא שגם יחסין וירש הם לשון מתנה בראוי ליורשו, וכריו"ח בן ברקא. וילה"ס מה הדין אם אמר ינהג בהם, או שיראה בהם, או שיעמוד בהם, או שישען בהם, תיקו.

תמצית מסכת בבא בתרא

ובדינים הנ"ל אף מטלטלין הוי שויר, חוץ מכתובה שתיקנו לגבותה מהקרקע, אמנם מטלטלין הרשומים בכתובה והם בעין הוי שויר.

מה נכלל באמירת נכסי לפלוני-

עבד דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין.

קרקע דתנן נכסים שיש להם אחריות וכו'.

גלימא דההמשך הוא ושאינן להם אחריות.

זוזי כנ"ל, דגם זוזי נקנים באגב.

שטרות כנ"ל דשטר נקנה באגב, דתנן אם אמר זכו בשדה זאת לפלוני וכתבו לו את השטר, יכול לחזור בו מיפוי הכח של השטר כיון שעדיין לא נמסר, ואינו חוזר מהשדה אחרי שזכו בה בקנין או בחזקה, וזכין לאדם שלא בפניו, אבל אם אמר ע"מ שתכתבו את השטר חוזר אף בשדה, ואם קדם מוכר וכתב שטר, דכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו דאינו חוב אלא למוכר, והחזיק הלוקח בקרקע, קנה הלוקח את השטר בכל מקום שהוא בקנין אגב דלדעת כן מוכר לו.

קנ"א. בהמה דתנן המקדיש נכסיו והיתה בהם בהמה הראויה למזבח, זכרים עולות, ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית.

עופות דתנן המקדיש נכסיו והיו בהם דברים הראויים למזבח, יינות שמנים ועופות.

תפילין דתנן המקדיש נכסיו מעלים לו תפילין שחל עליהם ההקדש, ופודה אותם בשוים.

הגמ' מסתפקת מה הדין בספר תורה, אם אינו בכלל נכסיו כיון שאסור למוכרו ומצוה לא נקראת נכס, אע"פ שיכול למוכרו, או שכיון שמוותר למוכרו ללמוד תורה ולישא אשה, הרי הוא בכלל נכסיו, תיקן.

מברחת שגילתה דעתה - אשה הכותבת נכסיה לאחר וגילתה דעתה שעושה כך כדי להבריחם מבעלה, ונישאה ונתגרשה, רב ביבי בר אבבי סבר שחלה המתנה כיון שנישאת ולא מהני הגילוי דעת א"כ לא נישאת, ואמר לו רב הונא בריה דרבי יהושע שאף למ"ד שמברחת קני, היכא שגילתה דעתה שעושה כן משום שנישאת ורוצה שיחזרו לה אחרי הגירושין, לא קני.

המשך דיני שכיב מרע

שכיב מרע שחזר בו ממתנתו בהיותו חולה, אם היה יכול לחזור בו אם עמד, יכול לחזור בן גם בהיותו חולה, בין להשאיר לעצמו בין לתת לאחרים.

מנה ופרס מכולם, וכל אחת תעשה חמישית משיעור זה. והגמ' דוחה דשם כיון שלרבי דוסא בן הרכינס השיעור הוא מנה ופרס מכל אחת, להכי תני כל שהוא לומר שמספיק שיעור קטן יותר.

המוכר מטלטליו לפלוני שכיב מרע בדיבור או בריא ע"י קנין, בכלל המוכר כל כלי תשמישו אבל לא חיטים ושעורים ובהמות, ואם אמר כל מטלטלאי, גם חיטים ושעורים וריחיים העליונה בכלל שמטלטלת כדי לתקנה, ואם אמר כל מטלטלאי דמטלטל קונה גם ריחיים התחתונה שגם אותה יכולים לטלטל.

אי עבדא כמקרקע או כמטלטלי-

רב אחא רצה להוכיח שעבדא כמטלטלי ממה שהמוכר עיר מכר בתים שיחין ומעורות ומרחצאות ובית הבדין ובית השלחין, אבל לא מכר מטלטלין, ואם אמר היא וכל מה שבתוכה מכר אפי' בהמה ועבדים. והגמ' דוחה דאף אי עבדא כמקרקעי שאני מקרקעי דניידי ממוקרקעי דלא ניידי. ואמנם לענין שבועה ולקנותם בכסף שטר וחזקה ושאר מילי דאורייתא ודאי דינם כמקרקעי, והנדון כאן הוא לגבי לשון בני אדם.

רבינא רצה להוכיח שעבדא כמטלטלי מהא דתנן שהכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין, ואם שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין, ואמר רב דימי בר יוסף שגם מטלטלין הוי שויר לעבד אבל לא לכתובה, (ולר"ש הרי הוא בן חורין אא"כ שייר אחד מרובא בנכסים), וביאר רבא הטעם דמטלטלין הוי שויר לעבד כיון שהוא מטלטלין, אבל לא הוי שויר לכתובה שהיא קרקע. ורב אשי דחה את הראייה דהטעם בגט הוא משום דלא הוי כרות גיטא, כיון שיש לבעל העבד זכות בשטר, וגמרינן לה לה מאשה דבעינן כריתות, ועוד דשמא כוונתו לשייר גם את העבד.

ק"נ: מתי אין המתנה חלה עד שיכתוב כל נכסיו-

שכיב מרע, וכנ"ל.

הכותב כל נכסיו לעבדו, וכנ"ל.

הכותב כל נכסיו לאשתו, לא עשאה אלא אפוטרופוס. הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, איבדה כתובתה, אבל אם שייר קרקע כל שהיא, מיגו דנחתא להאי קרקע, היא גובה גם משאר נכסים.

מברחת אלמנה שבאה להנשא ורוצה להבריח את נכסיה מבעלה, שתזכה בהם אם תתאלמן או תתגרש, צריכה לכתוב כל נכסיה לאחר וזו יש אומדנא שיחזרו לה לכשתרצה, אבל בשיירה כל שהוא לא יחזרו לה עולמית.

ובפומבדיתא מתנו בשם שמואל ששכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מיזו, אינו יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחרים, דכוונתו ליפות את כוחו. והלכה כשמואל בדיני.

קנ"ג. מתנת שכיב מרע במקצת שכתוב בה בחיים

ובמות, ויש בה קנין, לרב כיון דכתיב במות דינה כמתנת שכיב מרע שקונה לאחר מיתה ואם עמד חוזר, והא דכתיב מחיים זהו לסימן בעלמא שיחיה, ולשמואל כיון דכתיב בה מחיים דינה כמתנת בריא שאפי' לא שיר אם עמד אינו חוזר, והא דכתיב בה ובמות הכונה שהמתנה תהיה קיימת לעולם, והלכה כרב, ואף אם כתוב מחיים, דינה כמתנת שכיב מרע, ואמנם במקומו של שמואל אין לנהוג כרב. ורבא פסק לאשה אחת דדינה כמתנת בריא, והטרידה אותו, ואמר לסופר שיכתוב שיכולה לחזור בה, ויוסיף לכתוב שם שוכר עליהם או מטען, וקיללה אותו שתטבע ספינתו, ואע"פ ששרה את בגדיו במים, לא ניצלה ספינתו מטביעה.

אם הנותן טוען שהיה שכיב מרע והמקבלים אומרים

שהיה בריא, ולא כתוב בשטר שהיה שכיב מרע והיינו כדקציר ורמי בערסיה, וגם לא היה כתוב כד מהלך על רגלוהי בשוקא כמו במתנת בריא, והוא חוזר בו, לחכמים ורבי יעקב המוציא מחבירו עליו הראיה והנותן הוא המוחזק, ולר"מ עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע וכל זמן שאינו מביא ראיה זכה המקבל, ובברייתא מובא בשם רבי נתן שאם הוא בריא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע, ואם הוא שכיב מרע עליהם להביא ראיה שהיה בריא, דאזלינן בתר השתא בשעת העמדה בדין.

קנ"ג. אם כתוב בשטר "כד הוה קציר ורמי בערסיה"

ולא כתוב "ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה", לרבה כיון שהוא מת לפנינו דנים שמת ממחלתו הראשונה דבתר השתא אזלינן, ויש לנו לומר שמת מאותו חולי וקנה המקבל מתנה, ולאביי אם בספינה שרוב למיתה נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, כ"ש בחולה שרוב חולים לחיים, ויש לומר שהבריא ומת. וקיימא לן כרבה. והגמ' תולה מחלוקת זו במחלוקת הנ"ל של רבי יעקב ורבי נתן.

וכן נחלקו לענין טומאה, דמציינו שבקעה מגודרת בימות החמה דינה כרה"י לשבת אפי' ביותר מבית סאתים אסור לזרוק לשם מרה"ר ואסור לטלטל שם, וכרה"ר לטומאה דספיקו טהור, ובימות הגשמים רה"י לשבת ולטומאה דספיקו טמא, ואחרי שעברו עליו ימות הגשמים, אף בימות החמה דינה כרה"י. ואם נכנס אדם לבקעה ואינו יודע אם נכנס

שכיב מרע שאמר ששטרותיו ינתנו לאחר, אע"פ שלא משך קנה, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי.

קנ"א: שכיב מרע שאמר בשעת מתנה או לי שאני

עומד למות, הוי מצוה מחמת מיתה, דאפי' שייר לעצמו אם עמד חוזר, ואפי' קנו מיזו.

מצוה מחמת מיתה י"א שאף בכותב מקצת נכסיו א"צ קנין, וי"א שאף בזה צריך קנין, ולהלכה אם מת א"צ קנין, ואם עמד חוזר בו אע"פ שעשו קנין.

מתנת שכיב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא שאם עמד חוזר, ושיטת רב נחמן שהרי היא כמתנת שכיב מרע שאינה צריכה קנין ואם עמד אינו חוזר, ולרבה גם בזה דינה כמתנת בריא וצריכה קנין ואם קנו ועמד אינו חוזר וכ"ש שאם מת חלה המתנה, וכן הלכה שאע"פ שמת צריכה קנין.

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אע"פ שקנו מיזו,

אם עמד חוזר הואיל ולא שייר, ואע"פ שלא ציווה להדיא מחמת המיתה.

קנ"ב. מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ונתן כל נכסיו,

או שאין מוזכר קנין או אין שטר אבל הזכיר שזה צוואת שכיב מרע והקנה אותם בקנין סודר, לרב יש לה כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר, ויש לה דין מתנת שכיב מרע שיכול לומר הלוואתי לפלוני וקונה אפי' בלי מעמד שלשתן. ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה, דשמא לא גמר להקנות אלא בשטר ועקר כח מתנת שכיב מרע, ואין שטר לאחר מיתה.

שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת, לרב

אין כותבים ונותנים שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפי' בשכיב מרע, (וזה שונה מהמקרה הקודם שעשו בפועל קנין), ולשמואל כותבים ונותנים, והיינו במיפה את כוחו שכתב "וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא".

קנ"ב: שכיב מרע שכתב ב' שטרות לב' בני אדם ולא

מסר להם את השטר דייתיקי מבטלת דייתיקי והאחרון קנה, ואם כתב וזיכה לאחד, ואח"כ כתב וזיכה לאחר, לרשב"ם הכונה שמסר להם את השטר, ולתוס' היינו שזיכה ע"י אחר, לרב הראשון קנה דדינה כמתנת בריא, ולשמואל שני קנה דדינה כמתנת שכיב מרע. ואין ללמוד דין זה מדין מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, דהו"א דשאני היכא דקנו מיניה מהיכא דלא קנו מיניה, לרשב"ם במסר השטר ליכא קנין, ולתוס' הקנין לא כתוב בשטר.

תמצית מסכת בבא בתרא

המשפחה רצו להביא ראיה שהיה קטן, ובהם לא שייך קיום השטר, ועל זה אמר ר"ע שאף אם ירצו לנוולו אין לסמוך על הבדיקה, משום שהסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה.

ולהלן (קנ"ה). מבואר שריו"ח סובר שמספיק לקיים את השטר, וטען שאם צריך ראיה בעדים אין הלקוחות יכולים להחזיק בנכסים מלכתחילה, ועל זה ענה לו ר"ל שאין מתחשבים בערעור בני המשפחה, דחזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול שהנותן והמקבל והעדים כולם גדולים וכשרים.

אם נאמן לטעון שהשטר הוא שטר פסים או אמנה-
שטר מכירה שטוען המוכר שהשטר מזויף יתקיים השטר בחותמיו, ואם טוען שזה שטר פסים שנכתב רק כדי להחזיקו כעשיר, או שטר אמנה שהאמינו לתת לו את שטר המכירה לפני ששילם לו, אם אין לו עדים לטענתו, זוכה המחזיק מכח השטר, דאנן סהדי שאין העדים חותמים על שטר אמנה ופסים, ולא אמרינן מה לי לשקר במקום עדים. ואמר על זה ריו"ח שלכו"ע מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, היכא דליכא עדים שמערערים על כשרות השטר, וכוונת לריו"ח לכו"ע היינו רבנן, ורבנן לגבי ר"מ דברי הכל היא, והופכים את השיטות במתני' דהכא ודכתובות.

ולמסקנה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, ובין הוא בין עדים אין נאמנים לפוסלו.

מאיזה גיל אדם יכול למכור וכדו'

קנ"ה למכירה-

לרבא מבין י"ח ויום אחד, ואפי' אינו יודע בטיב משא ומתן יפה, ולרב הונא בר חיננא, ולשמואל (קנ"ו). מבין כ', אבל מגיל זה לא אמרו רבנן להמתין לחכמתו.

ובתוך שנה זו לרבא בר רב שילא דינו כהגיע לגדלות, ובשם רבא אמרו שדינו כקטן, והגמ' אומרת שאין ראיה שכך סובר רבא, משום שהמעשה שפסק כך היה באחד שהיה בו שטותא יתירתא, שהיה משחרר עבדיו ומאבד ממונו בחינם בלי שום הנאה, ולהלכה תוך הזמן כלפני הזמן (קנ"ו).

ומה שמצינו שרצו לבדוק קטן שמכר ומת אם הביא סימנים, לרבא רצו להוכיח שלא הביא סימני גדלות, ולרב הונא בר חיננא אף שמגיל כ' הוי גדול אף ללא סימני גדלות, והוי סריס (דאינו מייבם דלא קרינן ביה "להקים לאחיו שם" ואינו חולץ דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה), זה אינו אלא בנולדו בו סימני סריס, אבל

בימות החמה וטהור או בימות הגשמים וטמא, לרבי נתן הולכים אחרי זמן השאלה, ולרבי נתן הרי הוא בחזקת טהור.

מודה בשטר שכתבו אי צריך לקיימו

אם נאמן לטעון שכתב את השטר בעודו שכיב מרע-

קנ"ד. שטר שלא כתוב בו אם היה בריא או שכיב מרע ונתן כל נכסיו בלא שיעור ורוצה לחזור בו, לר"מ עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע אבל בלא ראיה זכה המקבל, ולחכמים המוציא מחבירו והיינו המקבל שמוציא מהנותן עליו הראיה.

לרב הונא היינו שביאו עדים שהיה בריא, ור"מ וחכמים נחלקו במחלוקת ר"נ ורבי יעקב כנ"ל, שלר"מ אזלינן בתר השתא שהוא בריא, ולחכמים הנותן מוחזק וצריך המקבל להביא עדים שבריא היה. וכן לרבה צריכים להביא ראיה בעדים, דכיון שבשטר לא כתוב לא כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא, ולא כד קציר ורמי בערסיה, ממילא אוקי ממונא בחזקת מריה.

וי"מ שלחכמים **מספיק שיקיימו את השטר** שלא יוכל הנותן לטעון שהוא מזויף, דס"ל מודה בשטר שכתבו אבל פרעתיו או הייתי שכיב מרע או שזה שטר אמנה או פסים צריך לקיימו, דאל"כ יוכל לפוסלו במיגו שהיה טוען מזויף, אבל אם קיימו א"צ עדים דלכו"ע אזלינן בתר השתא שהוא בריא, (ולר"מ א"צ לקיימו וצריך הנותן להביא עדים שהיה שכיב מרע).

ובאמת כבר נחלקו בזה לענין **אם העדים נאמנים לומר שהיו אנוסים או פסולי עדות** בכתבת השטר, ונחלקו אם אומרים בשטר הפה שאסר הוא הפה שהתיר או לא, אלא דהו"א דשאני התם דעדים אלימו ובכוחם לאורועי שטרא, אבל הוא לא, קמ"ל.

אם נאמנים לטעון שהמוכר היה קטן- מי שמכר בנכסי אביו ומת, ובני המשפחה טוענים שהיה קטן דקיימא לן שאינו יכול למכור בנכסי אביו עד גיל עשרים, לר"ע אין לבודקו משום ניוול, ומשום שהסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה, ואף שנראה כגדול י"ל שאם היה חי היו נראים כשומא, וממילא כיון שאין ללקוחות עדים הפסידו, דס"ל כחכמים הנ"ל שהמוציא צריך להביא ראיה שהיה בריא.

קנ"ד: ריו"ח מוכיח מהדין הנ"ל שצריך ראיה בעדים, דלהכי צריכים לבדוקו ולא מספיק לקיים את השטר, ולומר שמסתמא אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול. ולשיטת ר"ל שמספיק לקיים את השטר צ"ל שהנכסים היו בחזקת הלקוחות שהחזיקו בהם לפני הערעור, ובני

תמצית מסכת בבא בתרא

השחור כשיטת ר"י, אלא כבר אם הביאה ב' שערות אינה יכולה
לאמן. והלכה כשמואל בכל אלו.

שכיב מרע

קנ"ו: אם שכיב מרע צריך קנין - לרבי אלעזר דין

שכיב מרע כדין בריא, שקרקעות קונים בכסף שטר
וחזקה, ומטלטלין ע"י משיכה, ודבריו אינם ככתובים
וכמסורים ואע"פ שמת, ואפי' מצוה מחמת מיתה בעי קנין, ואם קנו
מידו י"ל דס"ל דאם עמד אינו חוזר. וטענו לו חכמים שמעשה
באימן של בני רוכל שאמרה תנו כבינתי לביתי, וקיימו
חכמים את דבריה, אמר להם ר"א בני רוכל תקברם
אימם, וטעמו לפי שהיו רשעים לפי שהיו מקיימים קוצים
בכרם, וס"ל לר"א שהדבר אסור, לפי שבערביא
מקיימים קוצים לגמליהם, ומאכל בהמה הוא כלאים בכרם,
ואפי' מקיים לוקה, ולכן קנסום חכמים שהבת תקבל את הנכסים
אף בלא קנין, (ולחכמים אינו אסור אלא באופן שדרך
לקיים גידולים אלו באותו מקום דאזלין בתר רובא דעלמא),
ור"א טען לחכמים שהיה מעשה במונוני אחד שרצה
להקנות מטלטלין ואמרו לו שאינו יכול להקנותם אלא
באגב, וכן עשה, ולמה לא הקנה באמירה, ואמרו לו
חכמים שהיה בריא בשעת מתנה, ולא שכיב מרע.

קונים משכיב מרע אפי' בשבת בין היכא ששייר דבעי קנין
בין היכא שחילק כל נכסיו, ולא מפני שהלכה כר"א דהא קיימא
לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, אלא כדי שלא
תיטרף דעתו עליו דלא סמכה דעתיה שתתקיים צוואתו
באמירה.

הקנאת שכיב מרע בשבת ובחול - לתנא דמתני' והיינו
ר"י, לרבי אליעזר שכיב מרע יכול להקנות בדיבור רק
בשבת מפני שמן הדין א"א לכתוב ולקנות בשבת, ולא בחול
שיכול לכתוב ולקנות ולא תיטרף דעתו, ולרבי יהושע בשבת
דליכא מיגו, וכ"ש בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.
ולר"מ לר"א בחול דבריו קיימים מפני שיכול לכתוב,
אבל בשבת אין דבריו קיימים, ולרבי יהושע בחול וכ"ש
בשבת.

קנ"ז: זכיה עבור קטן או גדול - לתנא דמתני' והיינו

ר"י, לת"ק זכין לקטן שכיון שאין לו יד לזכות לעצמו תיקנו
חכמים שאחר זכיה עבורו, ואין זכין לגדול שהרי יכול לזכות
לעצמו, ולרבי יהושע זכין לקטן לאדם שלא בפניו, וק"ו
לגדול שיכול לזכות לעצמו ולמנות שליח, ולר"מ לת"ק זכין
לגדול ואין זכין לקטן, ולרבי יהושע זכין לגדול וכ"ש
לקטן.

בסתמא עד רוב שנותיו ל"ו שנים אינו גדול, ובנולדו בו סימני
סריס לפני גיל עשרים נמי אינו גדול.

וכל זה במכירת קרקעות, אבל במטלטלין הפעוטות מקחן מקח
וממכרן ממכר, ואפי' אינם יודעים כ"כ בטיב משא ומתן, והיינו בגיל
שש או שבע כל אחד לפום חורפיה, דתיקנו רבנן משום כדי חייו.
ולענין עונשים ומצוות מבין י"ג חשיב גדול אם הביא ב' שערות.
ואיכא למימר שגם בקרקעות אם ניתנו לו במתנה מוכר פחות מגיל
עשרים.

סימני גדלות פעמים באים מחמת כחישותא, ופעמים
מחמת בריותא.

תינוקת בת י"ד שנה **היודעת בטיב משא ומתן** שיש בה
חכמה יתירא מקחה מקח וממכרה ממכר, וה"ה תינוק,
וה"ה בת י"ב שנה ויום אחד אם הביאה ב' שערות, אלא
שמעשה שהיה כך היה. ועוד היה מעשה באחד שהיה
פחות מבין כ' שיעצו לו קרוביו שיזרוק גרעינים לפני
רבא, וסבר רבא שאין ממכרו ממכר דהוי שוטה, ואמרו לו
הלקוחות שיאמרו איזה דבר חכמה לרבא, ואמרו רבא
שממכרו ממכר, ואע"פ שלימדוהו לומר זאת, כיון שהבין
מה שהסבירו לו הרי הוא חכם, ומה שזרק גרעינים זה
מחמת חוצפה יתירא.

לעדות מטלטלין אף פחות מבין כ' עדותו עדות, אבל לא
לעדות קרקע כיון שאינו יכול למכור, ופחות מבין י"ג אף
שמעונת הפעוטות יכול לקנות ולמכור, מ"מ בעינן
"ועמדו שני האנשים" וליכא.

לנתינת מתנה - לאמימר אף פחות מבין כ' יכול לתת,
וטענו לו רב אשי דק"ו שאינו יכול לתת כיון שאינו מקבל
תמורה, וענה לו אמימר דבמכירה יש לחוש שמוכר
מחמת המעות שרוצה לקבל, וימכור את כל נכסי אביו,
ולכן אפי' כשמוכר ביותר משוויו לא הוי מכירה, משא"כ
במתנה אם לא שהיה לו הנאה גדולה ממנו לא היה נותן
לו, ולכן תיקנו רבנן שזה יועיל כדי שטיבו לו. והלכה
כאמימר.

קנ"ו: לקידושין ולגירושין ולחליצה ולמיאונין -

לשמואל בודקים אם הביאו ב' שערות, אבל בלא זה אף אחר
גיל י"ג לזכר או י"ב לנקיבה, לא הוי ודאי, ונ"מ שאם קידש אשה
ובא אחר וקידש, קידושי שניהם בספק. והנ"מ בגירושין היא
כשייבם בעודו קטן, דקטן מבין ט' שבא על יבימתו קנאה,
ואינו יכול לגרש עד שביא ב' שערות. והחידוש בחליצה הוא
שגם אשה בודקים, לאפוקי מרבי יוסי דס"ל דבעינן גדול
לחלוץ דכתיב "איש" אבל קטנה כשרה לחליצה, קמ"ל
שמקישים אשה לאיש. והחידוש במיאון הוא שא"צ
שירבה השחור שהשערות יהיו שוכבות ונראה כמו שהרבה

יחלוקו כל אחד לפי מעותיו, כיון שהשעבוד חל בבת אחת, כשקנה אחרי ב' ההלוואות, ורב אשי במהדורא קמא אמר שהנכסים משועבדים לראשון ובמהדורא בתרא אמר שיחלוקו, (שהיה מסיים התלמוד בל' שנים), והלכתא יחלוקו.

דיני קדימה כשלא יודעים מי מת ראשון

קנ"ח. נפל הבית עליו ועל אשתו ואין לה בנים ממנו, ויורשי הבעל מאשה אחרת אומרים שהאשה מתה לפני הבעל והבעל ירש את אשתו, ויורשי האשה ממשפחת אביה אומרים שהבעל מת ראשון, לב"ש יחלוקו דמזון המוטל בספק הוא (אמנם בכתובה לא פליגי), ולב"ה הכתובה מנה ומאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל, ונכסי מילוג בחזקת יורשי האב שמאביה באו לה.

קנ"ח: ונכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה ושם אותם וכתבם בכתובה ואחריותם עליו, לב"ה במתני' איתא שהם בחזקתו, לריו"ח היינו בחזקת יורשי הבעל כיון שאחריותם עליו ויכול למוכרם הרי הם כממונו, ולרבי אלעזר בחזקת יורשי האשה, ולבר קפרא יחלוקו כיון שלשניהם יש טענת חזקה.

ואם נפל הבית עליו ועל אמו האלמנה ואין לה עוד בנים, לת"ק מזוים בזה ב"ה שיחלוקו כיון שהאשה היתה מוחזקת ושניהם באים בטענת ירושה, (ואם יש לה עוד בנים נראה שהבן השני יורש הכל, משום דהוי ודאי יורש במקצת, ואין ספק מוציא מידי ודאי), ולר"ע גם בזה לב"ה הנכסים בחזקתם, והיינו לרב אילא בחזקת יורשי האם, כיון שהוחזקה הנחלה באותו השבט ואפי' הכתובה והתוספת שגבתה מבעלה הוחזקו בשבט אביה שהיא מתייחסת אחריו, ולרבי זירא בחזקת יורשי הבן שמשמת בעלה הוא ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב, וכשהגיע רבי זירא לא"י חזר בו וסבר שהנכסים בחזקת יורשי האם, (ולמד מזה שאוירא דא"י מחכים ולכן נתן אל ליבו לצאת משיטתו הראשונה ולעמוד על אמיתת הדברים), ואמר בן עזאי לר"ע על החלוקים אנו מצטערים אלא שבאת לחלוק עלינו את השווים, (וממה שאמר שבאת למדה הגמ' שבן עזאי היה תלמיד חבר של ר"ע).

קנ"ט. בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו מה שהוא ראוי לירש, ומת הבן ואח"כ מת אביו, בנו של המוכר מוציא מיד הלקוחות מפני שהנכסים הם "ראוי" ולא באו לידי אביו מעולם, והראוי אינו משתעבד ואינו נמכר, וכן הלכה, והגמ' רוצה לומר שהטעם הוא שהרי הוא יורש מכח אביו אביו דבני בנים הרי הם כבנים, ואינו יורש מכח אביו, וממילא אין מכירת האב מכירה, דכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך" ולא כתיב תחתך יהיו בניך, ואף אם מכר חלק בכורה, שבנו יורש חלק בכורה

דיני קדימה כשלא יודעים מי מת ראשון - נפל הבית עליו ועל אביו או על שאר מורישיו שאין קרוב יותר מהם, והבן היה חייב כתובה והלוואה ואין לו ממה לפרוע, ויורשי האב טוענים שקודם מת הבן ואח"כ האב ומכח אביו דאב קאתינא, ובעלי החוב טוענים שהאב מת קודם, לב"ש יחלוקו ואע"ג דאין ספק מוציא מידי ודאי, ס"ל דשטר העומד ליגבות כגבוי דמי, ולב"ה הנכסים בחזקתם, דהיורשים הם ודאי יורשים, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

אם אפשר לגבות חוב מנכסים שקנה אחר ההלוואה

דאיקני - מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים והיינו שגובה מהלקוחות אם אין ללוה נכסים, ואפי' אם לא כתוב בשטר אחריות הוי טעות סופר, דלא שדי איניש זוזי בכדי, ושטרא קלא אית ליה והלקוחות אפסדו אנפשייהו שלא הניחו בני חורין לגבות מהם. מלוה בעדים גובה מנכסים בני חורין ולא מיורשים ולקוחות. ואם אמר שמשעבד לו גם דאיקני, וקנה נכסים, אם הנכסים בחזקתו ודאי גובים מהם, ואם מכרם או הורישם, לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם גובה גם מהם, ולחכמים שאין אדם מקנה דשלב"ל הגמ' מסתפקת אם גובים מקרקעות אלו או לא, דילה"ס אם שעבוד שונה מקנין או לא.

קנ"ז: הגמ' רוצה להוכיח ממה ששטרי חוב המאוחרים כשרים דמחל לו השעבוד עד הזמן הכתוב בו, שדאיקני משתעבד, דאל"כ יש לחוש שקנה נכסים בין תאריך ההלוואה לתאריך שכתוב בשטר, ויבוא לגבותם שלא כדין, והגמ' דוחה די"ל שזה לשיטת ר"מ שדאיקני משתעבד וכתב בשטר דאיקני, שאין כותבין אחריות לחצאין, ואם לא נכתב בשטר אחריות כלל לר"מ אין גובים ממשועבדים כלל, ואם כתב אחריות בלא דאיקני מודה ר"מ דמאוחרים פסולים אלא שזה לא שכיח. (שטרי חוב המוקדמים שנכתב בהם תאריך מוקדם לזמן כתיבתם, או שנכתבו בזמן ולוה אחרי הזמן שנכתב בהם, פסולים, שאין לו לטרוף אלא מזמן הכתוב בהם, ודלא כאביי דס"ל עדין בחתומי זכין לו).

הגמ' רוצה להוכיח ממה שהמוכר שדה לחבירו והשביחה בזיבול וחישה וזריעה, ובא בעל חוב וטרפה, הלוקח גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ואם מה שהשביח גובה מנכסים בני חורין, ואם מה שקונה לא משתעבד איך המלוה גובה את השבח מהלוקח, והגמ' דוחה די"ל שזה לשיטת ר"מ שדאיקני משתעבד.

לפי הצד שדאיקני משתעבד אם מכר או הוריש, אם **שיעבד לשניים** ואח"כ קנה קרקע, לפי אמוראי א"י הנכסים משועבדים לראשון, ולרב הונא ורבה בר אבון

תמצית מסכת בבא בתרא

הקרקע של המוכר, דפשיטא שלא מכר לו אלא קרקעות שקנה מבר סיסין. ולרבא המוציא מחבירו עליו הראיה, דאיירי שהלוקח מוחזק בקרקע זו.

אם הבעלים הראשונים טוען שהיה גר **בשכונני גוואי** בחדרים הפנימיים והיה עובר דרך החדרים החיצוניים, ולכן לא מחה, לרב נחמן צריך המחזיק לברר שהחזיק כדין, כמו שהלוקח בשטר צריך ראייה שהשטר נעשה כדין אם המוכר מערער על השטר, ולרבא המוציא מחבירו עליו הראיה, והמוכר הוא המוציא שהרי הלוקח מוחזק, ואין לחוש שהמערער היה גר שם כיון שלא שמענו זאת בלתי היום.

אע"פ שהבכור מת לפני אביו, כדאשכחן בבנות צלפחד, שבאופן זה אין בנו יכול לומר שהוא בא מכח אבי אביו, מ"מ יכול לומר מכח אביו דאבא קאתינא במקום אב קאימנא. והגמ' לקמן דוחה שאין ללמוד מהפסוק "תחת אבותיך יהיו בניך" וכאלו הנכד הוא הבכור, ד"ל שזה נכתב לברכה שיהיו לצדיקים בנים ובני בנים ליורשם, ולא לענין דינא, ונ"מ (קנ"ט:): שאם נפל הבית עליו ועל אביו והוא חייב כתובה והלוואה, אם יש לבן בנים אינם יכולים לטעון שהבן מת קודם ואח"כ האב, דמ"מ אינם יורשים אלא מכח הבן, והבעל חוב קודם, אבל אם אין בנים ואחי האב יורשים אותו, ממילא אם הבן מת קודם הם קודמים לבעל חוב.

מי שהיה חתום על שטר ממון ואח"כ נעשה גזלן דפסול לעדות ולקיים כתב ידו, דאנו מחזיקים כל דבריו בשקר ושמה עד פסול זייפו, אינו נאמן להעיד על חתימתו, אבל אחרים נאמנים. ודין זה קשה איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים, ומה הרווח שמכירים חתימתו הרי שמה פסול היה. וי"ל דאיירי בהחזק כתב ידו בבי"ד וכתבו הנפק לפני שנעשה גזלן, שבאותה שעה היה נאמן.

מי שהיה חתום על שטר, ואח"כ נעשה יורש על נכסי אותו אדם, הוא אינו נאמן לקיים את השטר, אבל אחרים נאמנים, ודין זה קשה איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים. וי"ל דאיירי בהחזק כתב ידו בבי"ד.

מי שהיה חתום על שטר ונעשה חתנו של המלוה, הוא אינו נאמן לקיים את השטר אבל אחרים נאמנים, ואע"פ שלא הוחזק כתב ידו בבי"ד, ואין כאן קושיא איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים, דגזירת מלך היא שאינו נאמן, ואין הטעם משום חשש משקר, וכמו שמשא ואהרן פסולים להעיד לחותנם.

קנ"ט: בן שמת ואח"כ מתה אמו, אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב. ולכן היכא שמתה האמא וגם אביה ובנה, ויש ספק אם האב מת קודם או בן בתו, או שיש ספק אם האם מתה ראשונה או הבן, יחלוקו, מפני שלפי הצד שהבן מת קודם אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב.

המוכר לחבירו את כל הקרקעות שקנה מבי בר סיסין, וטוען שקרקע שנקראת "דבי בר סיסין" לא קנאה מבר סיסין אלא כך שמה וירושה היא לו מאבותיו, לרב נחמן הרי היא של הלוקח, שכיון שהיא נקראת דבי בר סיסין ונראים הדברים שנקראת כך לפי שקנאה מבר סיסין, ולכן על המוכר להביא ראיה שלא קנאה מבר סיסין, ואם יביא ראיה תהיה

גט פשוט:

דיני גט פשוט ומקושר

ק"ס. גט (כל שטר קרוי גט) פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר, עדין מתוכו בסוף השטר, ומקושר עדין מאחוריו, כותב שיטה ומניח חלק כשיעור אותה שיטה, וכופלה על החלק, ותופר, וכן בהמשך בכל שיטה ושיטה בכל תורף השטר (אבל הטופס כתוב כמו פשוט), והעדים חתומים מבחוץ, ולא יהיו קשריו מרובים מעדיו, וצריך שהעדים יהיו נקראים ונראים מבחוץ.

גט פשוט שחתמו העדים מאחוריו פסול. גט מקושר שחתמו עדין מתוכו לת"ק פסול שלא נעשה כתיקון חכמים, ואם זה גט אין האשה מתגרשת, ואם זה שטר חוב אינו גובה מן הלוקחות, ולרבי חנינא בן גמליאל כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ע"י קריעת התפירות.

מספר העדים - גט פשוט עדין בשניים, ואם חתם בו אחד פסול. ומקושר עדין בשלשה, ואם חתמו בו שניים פסול.

ק"ס: מקור החילוק בין גט פשוט למקושר -

דין מקושר הוא מדרבנן, והפסוקים דלהלן נצרכים לענין אחר (עצה טובה, הכי הוה מעשה, להקיש שלשה לשניים), ואינם אלא אסמכתא בעלמא.

טעם התקנה - היה מקום שגרו בו כהנים שהיו קפדנים ביותר והיו מגרשים נשותיהם מתוך כעס, ותיקנו לכתוב גט מקושר כדי שעד שיסיימו תתישב דעתם, ותיקנו בכל השטרות כדי שלא לחלק בין גיטין לשטרות.

תמצית מסכת בבא בתרא

הגט ע"י המילים בן יעקב עד אם מכירים שזה כתב ידו של אותו בן יעקב, משום שחותמים ראובן בן בשורה אחת ואת שם אביו ותיבת עד בשורה הקודמת. ואין לחוש שנכשיר ע"י התיבות יעקב עד לבד ונאמר שיעקב עצמו חתם, ד"ל שלא כותבים תיבת עד, ואף אם כותבים תיבת עד, י"ל דכשר כשיודעים שזו אינה החתימה של שום יעקב באותה מלכות, ואין תולים שחתם בשם אביו כדי לכבדו, דאין אדם חותם בשם של אביו במקום בשם שלו, וגם אינו חותם בשם אביו כסימן (שהרי מצינו שהיו חותמים בסימן של דג או דקל או תורן של ספינה או אותיות), דלא חציף איניש לעשות שם אביו לסימן.

קס"א: מר זוטרא מתרץ כל הקושיות הנ"ל, דס"ל שצריך שכל החתימות יתחילו ויגמרו באותה שורה, ואי לא הכי פסול השטר המקושר, ובין אם התחילו למעלה וסיימו למטה ובין איפכא, אינו יכול להוסיף או לחתוך.

קיום המחיקות - כל מקום בשטר שנמחק, ואינו במקום כתיבת "שריר וקיים", צריך לקיימו בסוף השטר, דא"כ איכא למיחש שאחרי הכתיבה והחתימה מחק ושינה.

איך חותמים העדים בצורה המונעת זיוף

קס"ב: עד כמה יכולים להרחיק החתימות מהכתב-צריך בשורה האחרונה לחזור על דברים שכבר נכתבו בשטר, או שיכתוב שם דברים שאין בהם משמעות, ולא יכתוב שם דברים חדשים או תנאי, משום שאין למדים משיטה אחרונה, ואם יכתוב שם תנאי, יגבה בשטר שלא כדן אע"פ שלא נתקיים התנאי, שהרי אם הרחיק את העדים שורה אחת מן הכתב כשר, שאין העדים יכולים לקרב חתימתם כ"כ, וא"כ אפשר לזייף ולהוסיף דברים בשורה האחרונה, ואיירי כשאין כתוב בשטר "שריר וקיים". וה"ה אם הרחיק את העדים שורה וחצי כשר, אבל אם הרחיק שני שורות פסול כיון שיכול להוסיף ב' שורות ונלמד מהשורה הראשונה, ואפ"י יש עדים שלא הוסיף בו פסול, משום שלא נעשה כתיקון חכמים, וכמולה על פה דמ"א.

ואם נשאר רווח יכול להחתים שם עדים נוספים, ואפ"י קרובים או פסולים, (ואל תתמה שהרי אויר פוסל סוכה בג' טפחים, וסכך פסול פוסל בארבעה), וממילא אם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול, תתקיים העדות בשאר, אך כל זה דווקא אם הראשונים פסולים, אבל אם האחרונים פסולים פסול.

קס"ג. שיעור ב' השיטין - מה שנתבאר שאם נשאר שיעור ב' שורות בסוף השטר לפני החתימות השטר פסול, היינו ב' שורות עם אוירן, אבל בפחות מזה אינו נפסל,

לרבי חנינא המקור הוא מדכתיב "וכתוב בספר" זה פשוט כעין ספר, "וחתום" זה מקושר, "והעד" שניים דסתם עד היינו שניים, "עדים" שלשה.

לרפרם המקור הוא מדכתיב "ואקח את ספר המקנה" זה פשוט, "את החתום" זה מקושר, "ואת הגלוי" זה הפשוט שבמקושר הטופס הפשוט בגט שהתורף בו מקושר, "המצוה והחוקים" אלו הדינים החלוקים ביניהם.

לרמי בר יחזקאל יליף מדכתיב "על פי שניים עדים או על פי שלשה".

ומה שלכו"ע מקושר צריך שלשה ולא הפשוט, דמתוך שנתרבה בקשריו שהוא חמור לענין עשיית קישורין, הוא חמור נמי שנתרבה בעדיו.

מקום החתימות - לרב הונא העדים חותמים בין קשר לקשר כנגד כל הכתב מבחוץ, (שהרי מצינו שרבי ראה גט ולא ראה בו את הזמן מפני שהיה מובלע בקשרים, אבל את החתימות רבי ראה כיון שהם מבחוץ ונראים בין החריצים), ולרב ירמיה בר אבא חותמים אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ, וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר, ולדידה א"צ לכתוב שריר וקיים, דמקום חתימת העדים מקיים את הנכתב כנגדו בפנים.

למה אין חשש שיוסיף על הכתוב בשטר -

בשטר מקושר צריך לכתוב בסוף השטר הכל שריר וקיים, כדי שלא יוכל להוסיף מה שירצה, שהרי אין העדים חתומים בסוף השטר, ואין לכתוב נוסח זה אלא פעם אחת, כדי שלא יוסיף על השטר ויחזור ויכתוב הכל שריר וקיים, ואין לחשוש שמחק נוסח זה והוסיף על השטר, דכל מה שנכתב מהמחק והלאה, במקום ששייך לכתוב שם הכל שריר וקיים, פסול, באופן ששייך לכתוב במקום המחק הכל שריר וקיים או יותר, (אבל מילה תלויה בין שיטה לשיטה, שטעה הסופר והוסיפה אח"כ, אם היא מקוימת שכתב בסוף השטר תיבה פלוני דביני חיטי שריר וקיים, כשרה).

קס"א. ואין לחוש (לרב ירמיה בר אבא דס"ל שאין כותבים שריר וקיים) שיוסיף עדים, ויוסיף על הכתוב בשטר, ויאמר שהניח שם חלק ונתנוון להרבות עדים ולא נזדמן לו, וי"מ שיחתים שם עדים, ויאמר שאף שבמקושר מספיק ג' עדים, כוונתו להרבות עדים כדי לפרסם הדבר, משום שלשיטת רב ירמיה בר אבא העדים חותמים מלמטה למעלה, ולא כסדר כתיבת הגט, ואין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימות ולמעלה.

ואין לחוש שיחתוך את השורה האחרונה שכתוב בה תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר, וחתום בה ראובן, ונכשיר את

שטר שנכתב על מקום מחוק והעדים חתמו על מקום שאינו מחוק פסול, ולא יועיל שיכתבו "אנחנא סהדי חתמנא על ניירא, ושטרא על מחקא", דיש לחוש שימחוק פעם שניה, ואינו ניכר שנמחק ב' פעמים אלא היכן שמקום העדים נמחק פעם אחת דיכול להבחין באותו שטר שמקום אחד נמחק יותר ממקום אחר, ואין לבדוק בשטר אחר איך נראה מקום שנמחק פעם אחת, דאין שטר דומה לשטר אחר, שמחק של קלף עבה אינו ניכר כ"כ, ואין למחוק את החתימות אחר שנקבל אם החתימות בבי"ד כדי שבעל השטר לא יפסיד את העדות, ולבדוק איך נראה המקום כדי שלא יפסיד בעל השטר את העדות של עדי, דאינו דומה מקום שנמחק באותו יום למקום שנמחק לפני יומיים, ואין להשהות את השטר, דחיישינן לבי"ד טועים.

קס"ד: שטר מקושר שחתמו עדי מתוכו- לת"ק פסול, ולרבי חנינא בן גמליאל כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט, וטען לו רבי שיש שינוי בזמן הכתוב בשטר, דשטר רגיל כותבים את המנין האמיתי, אבל במקושר מוסיפים שנה אחת, (ושמא היו מונים כך לכבוד המלך שכבר החזיק שנה נוספת, ובמקושר הוסיפו הרבה חילוקים וחומרות משום תקנת הכהנים הקפדנים), ויש לחוש שילווה במקושר ויפרע לו לפני הזמן הכתוב במקושר ויטען שנאבד לו השטר ויכתוב שובר, ויעשהו פשוט, ויטען לו שחזר לזה ממנו אחרי זמן השובר, והגמ' אומרת שלרוב"ג אין כותבין שובר ואינו פורע לו עד שיקרע את השטר, ופלוגתא היא לקמן.

שטר שהיה כתוב בו **בשנת פלוני ארכן**, ולא כתוב כמה שנים למלותו, יבדקו מתי התחיל למלוך והכונה לשנה הראשונה, דמנהגם היה בשנה הראשונה לקרוא לו ארכן - מתוקן למלכות מחדש, ובשניה דיגון - שניים, ואין לחוש שהעבירוהו והחזירוהו, דאז קורים לו ארכן דיגון.

קס"ד: האומר הריני נזיר הינא חייב נזירות אחת - ל' יום, דיגון - שתיים - ס' יום, טריגון - שלש, טטריגון - ארבע, פנטיגון - חמש.

בית אינו מיטמא בנגעים אלא כשיש לו ד' קירות, אבל שתיים או שלש או חמש לא, דכתיב "קירות" ב' פעמים. אין לומר על דבר רע לא אני עשיתי "אלא פלוני", דזה לשון הרע.

אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך כך שמרבה בשבחו בא לידי גנותו.

והיינו לרב יצחק בן אלעזר כשיעור לכתוב לך לך זה ע"ג זה, והיינו ב' שורות וד' אווירים, שיוכל לכתוב ר' ומתחתיו ל', ולעולא השיעור הוא ג' אווירין, כדי לכתוב ל' למעלה ור' למטה, ויכול לאמן ידו להרחיק את הל' התחתונה מהר' העליונה, ולרבי אבהו השיעור הוא שיטה אחת ושני אווירין, כדי לכתוב ברוך בן לוי בשורה אחת.

ומשערים לפי **כתב כל אדם**, ולא לפי כתב סופר שהוא קטן יותר מפני שידוע לכוון ידי, דהמזייף לא הולך לסופר שמא לא ירצה, אלא עושה בצינעא.

אם נשאר ב' שורות או יותר בין העדים לאשרתא - קיום השטר, וטייט את הרווח - לכלכו בדיו, לשיטת רב כשר, דאין בי"ד חותמים לקיים את הטייטא, אבל אם ב' השורות חלקות פסול, שלא נעשה כתיקון חכמים, אבל בשטר רגיל אם השאיר ב' שורות לא יועיל לטייט שם, מפני שיאמרו שהחתימות הם רק על הטייטא, דאף עמי הארץ רגילים לחתום.

גט שהוא ועדי כתובים על מקום מחוק כשר, דניכר שהשטר לא נמחק אלא פעם אחת כמו מקום החתימות, אמנם אם כתוב עליו אשרתא, אין סומכים על האשרתא, דשמא מחק הכל וזייף גם את חתימות העדים, אלא צריך לקיים את חתימות העדים.

ושיטת רבי יוחנן שאם נשאר רווח בין העדים לאשרתא, אפ"ל שורה אחת פסול ואע"ג דמטייט, שמא יחתוך את השטר, ויכתוב בשורה זו דבר אחר ויחתים את העדים באותה שורה, דשטר כזה כשר לריו"ח, דלא פסלו רבנן שטר קטן יותר משטר גדול. אבל בשטר רגיל אם יחתוך את השטר ויכתוב בשורה האחרונה דבר אחר, והעדים בשורה הבאה, לא יסמכו על הכתוב בשורה זו, דאין למדים משיטה אחרונה. ואם יחתים גם את העדים בשורה שהוסיף, ויטען שהעדים הנוספים הם כדי לרבות בעדים, יצטרך לקיים דווקא את העדים שלמעלה.

קס"ד. שטר שנכתב על מקום שנמחק כשר, ואין לחוש שימחק שוב, דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. ואין העדים חותמים על המחק א"כ נמחק בפניהם, ויראו שמקום חתימתם אינו משונה במחיקה משאר השטר, ואם הוא על הנייר והעדים על המחק, יכתבו בין חתימה לחתימה (כדי שלא יגזור משפט זה) "אנחנא סהדי חתמנא על מחקא, ושטרא כתב על ניירא", שמא ימחק רק מקום החתימות, ואחרי שיחתמו ימחק את הכתוב בשטר ויכתוב מה שירצה.

תמצית מסכת בבא בתרא

לאמימר (הנ"ל) אם עד אחד חתום והשני מעיד בע"פ, לת"ק דריב"ק לא מצטרפים שהרי צריכים לראות יחד, ורבי ירמיה אמר שאינו ראוי להכריע בדבר, אך דעתו נוטה שלרבי"ק מצטרפים.

לרב אשי אם עד אחד העיד בבי"ד אחד והשני בבי"ד אחר, לת"ק דריב"ק נתן אינם מצטרפים ע"י שיבוא ב"ד אצל ב"ד, ואמר רבי ירמיה שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שלרבי נתן מצטרפים את ב' העדויות.

למר בר חייה אם שניים העידו בבי"ד אחד ואח"כ העידו בבי"ד אחר, לרבי נתן יכולים לצרף דיינים מזה ומזה, ואמר רבי ירמיה שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שגם לת"ק דריב"ק נתן מצטרפים.

לרבינא ג' שישבו לקיים שטר ומת אחד מהם אחרי שהעידו בפניהם על חתימת ידיהם, רבי ירמיה אמר שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שצריכים לכתוב "במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי" דלא מחזי כשיקרא.

ועל תשובה זו הכניסו את רבי ירמיה לבית המדרש שהשיב להם כהוגן, אחרי שהוציאוהו משום ששאל מה הדין ברגלו אחת חוץ לתחום, כדאיתא לעיל כ"ג.

שטרות שיש ספק במה שכתוב בהם

זוזין מאה דאינון סלעים עשרים, אין לו אלא עשרים, דיד בעל השטר על התחנותה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ויתכן שכוונתו למאה זוזים גרועים ששוים עשרים סלעים.

זוזין מאה דאינון תלתין סלעין, אין לו אלא מנה די"ל שהכונה לסלעים קלים.

כסף זוזין דאינון ונמחק ההמשך -המנין, או דרכונות דאינון ונמחק ההמשך, אין פחות משניים.

כתוב בו **מלמעלה מנה ומלמטה** כשכפל דבריו מאתים, או מלמעלה מאתים ומלמטה מנה, הולכים אחרי התחתון א"כ זה כתוב בשיטה אחרונה, ואין כותבין את העליון אלא כדי שאם תימחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון.

כסף שלוח כסף, אין פחות מדינר כסף, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכוונתו לנסכא, ואיירי במקום שאין רגילים בפרוטות כסף, דאל"כ י"ל שכוונתו לפרוטות כסף.

כסף דינרים או דינרים כסף, אין פחות משני דינרים כסף.

ג' עבירות אין אדם ניצל מהם בכל יום, הרהור עבירה, עיון תפילה שחושב שמוגיע לו שתתקבל תפילתו לפי שהתפלל בכונה, ואבק לשון הרע כגון שאומר נורא בי פלניא.

קס"ה. רוב בני האדם נכשלים בגזל שמורים התר במשא ומתן לעכב רווח הראוי לחבירו, ומיעוטם בעריות, וכולם באבק לשון הרע.

אם שינה הסופר ממה שאמר לו לכתוב - האומר לסופר שיכתוב לו שטר פשוט במקום שרגילים לכתוב פשוט וכתב לו מקושר, או איפכא, הוי קפידא ואם זה גט אשה פסול לגרש בו, ובמקום שרגילים בפשוט ובמקושר ושינה הסופר ממה שאמר לו, לת"ק הוי קפידא, ולרשב"ג הכל כמנהג המדינה, דסבר מראה מקום הוא לו, אבל אין כוונת רשב"ג שצריך לכתוב פשוט או מקושר כמנהג המדינה אם נהגו לשנות דינם, דת"ק נמי מודה לזה.

עוד מצינו תנאים הסוברים **מראה מקום הוא לו**, דאמר ר"ש שאם הטעה לשבח מקודשת, -האומר התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב, ואיירי בקידשה ע"י שלוחה, (אמנם ביוחסין שאמר שהוא לוי ונמצא כהן אינה מקודשת), וכן רבי אלעזר אמר שאשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני וקיבלו ממקום אחר כשר, (ולת"ק פסול לפי שאינה רוצה להתבייש במקום אחר).

מקושר שחתמו בו ב' עדים פסול, אע"פ ששטר אחר כשר בב' עדים, והא דתנא במתני' דפשוט שחתם בו עד אחד פסול, קמ"ל דאפי' יש עוד עד שמעיד בעל פה, פסול לטרוף בו מלקוחות, דהעדים החתומים הם מוציאים את הקול, ואינו גובה אלא מבני חרי כמלוה על פה, וכן יכול הלוה לטעון פרעתני ואינו יכול לטעון לו שטרך בידי מאי בעי, דכיון שלא נעשה כתיקון חכמים לא זכר לבקשו מהמלוה, ואמימר מכשיר עד אחד בכתב וכתב ידו מקוים ממקום אחר, ועד אחד על פה, ואפי' לטרוף מלקוחות, דשניהם מפקי לקלא, ולדבריו קמ"ל מתני' שכמו שעד אחד בפשוט פסול מדאורייתא, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש", כך שניים במקושר אמרו חכמים שיהיה כמו פסול מדאורייתא, ואם גט הוא אינה מגורשת, ואם שטר חוב הוא אינו גובה ממשעבדי א"כ יש עוד עד בעל פה.

צירוף לראית ולהגדת העדות

קס"ה: לת"ק אין עדות מצטרפת עד שב' העדים יראו יחד, ולרבי יהושע בן קרחה אפי' ראו בזה אחר זה מצטרפים. לת"ק אין עדות מצטרפת אלא כששניהם מעידים יחד, ולרבי נתן אפשר לשמוע עד אחד היום ואת השני למחרת.

זהירות מזיוף ע"י שינוי חלק מהשטר

קס"ז: החותם כדי להראות חתימתו לבי"ד, (כגון היכא שמת העד השני ורק ראובן ועוד אחד מכירים חתימתו, שהדין שראובן כותב ומשליך כתב ידו לבי"ד, ואז הוא יכול להתצטרף עם אחר לקיים חתימת השני), יחתום בראש השטר ולא בסופו, כדי שמי שימצא את השטר לא ימלא שם שטר חוב, ויגבה ממנו מנכסים בני חורין. ומעשה באביי שניזה מוכס להחתימו בסוף השטר, ואמר לו אביי כבר קדמוך רבנן.

וכן יש לזהר לא לכתוב את המספרים ממספר שלש עד עשר בסוף שורה, כדי שלא יוסיפו על הסכום, כגון תלת תלתין, (אבל באחד עשר אם יכתוב אחד ועשרין יראו שהו' דחוקה), ואם עשה כך שיחזור ויכתוב את הסכום באמצע השורה, שהרי אם כתוב יותר מפעם אחת, אין למדים אלא מן התחתון.

מעשה באחד שהיה כתוב בשטר תילתא בפרדיסא, ומחק חלק מהב' שיהיה ו', ושאלו אביי למה יש רווח בין הו' לפ', וכפתיה ואודי.

ומעשה באחד שהיה כתוב בשטר שקנה את חלקם של ראובן ושמעון אחי, והוסיף ו' לפי אחי, ורצה לקחת גם את חלק אחיהם שנקרא אחי, ושאלו אביי למה הו' של אחי דחוקה כ"כ, כפתיה ואודי.

ומעשה באחד שרצה לגבות ע"י שטר שחתומים בו רבא ורב אחא בר אדא, ואמר רבא שזו חתימת ידו, אך מעולם לא חתם לפני רב אחא בר אדא, כפתיה ואודי, ושאלו רבא איך זייף את חתימת רב אחא בר אדא שהיה רועד, וענה לו שחתם על החבל שלרוחב הנהר, וי"א שחתם על הכלי ששואבים בו מים.

כתיבת שטר מדעת אחד הצדדים בלבד, ומי משלם את שכר הסופר

קס"ז: גט - כותבין גט לאיש והעדים חותמים אע"פ שאין אשתו עימו, והוא יגרשה כשירצה, שהרי האשה מתגרשת בע"כ, ובלבד שיכיר את שם האיש והאשה, דאם אינו מכיר שמם יש לחוש שיעביר את הגט לאשה אחרת ויתירה להנשא שלא כדין. ואין חוששים לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת, דאמר רב שאם יש שני יב"ש בעיר אחת אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה. ואין חוששים שיבוא לעיר אחרת ויאמר שכך שמו ויכתבו לו גט ויתנהו לאשה אחרת, דאחר שהוחזק ל' יום בשם זה באותה העיר אין חוששים שרימה דחושש פן יודע הדבר. ואם לא הוחזק ל' יום, לאביי יקראו לו בשם זה, ואם יענה זה ראה שזה שמו האמיתי, ולרב זביד אין מזה ראה,

דהב אין פחות מדינר זהב, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכוונתו לנסכא, ואין לומר שכוונתו לפרוטות, דאין עושים פרוטות זהב בשום מקום.

קס"ו: זהב בדינרים אין פחות מזהב בשווי ב' דינרי כסף, ואין אומרים שכוונתו לשווי ב' דינרי זהב, דיד בעל השטר על התחתונה, וסתם דינרים הם של כסף.

כסף בדינרין אין פחות מכסף בשווי ב' דינרי זהב, דכוונתו שלוה כסף בשווי ב' דינרי זהב, ואין לומר שכוונתו לב' דינרי כסף, דכתב לשון דינרי.

אשה שהיו עליה ספק חמש לידות שהפילה ספק רוח ספק ולד, או שהיו עליה ספק חמש זיבות כגון שאינה יודעת אם היא בימי נידה או בימי זיבה, וראתה ה' חודשים ג' ימים רצופים בכל חודש, מביאה קרבן אחד תור לעולה ותור לחטאת, דחטאת העוף באה על הספק, ואינם נאכלים, ומותרת לאכול זבחים, ואינה חייבת להביא עוד קרבנות דבקושי התירו להביאה חטאת העוף על הספק, ולא התירו אלא כדי לטהרה מספק טומאתה. אבל אם היו לה **ודאי חמש לידות** וילדה לאחר מלאת ימי טהרה (אבל בילדה בתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד), או חמש זיבות, קרבן אחד מתירה לאכול זבחים, אבל חייבת להביא את שאר הקרבנות, ולרשב"ג אינה חייבת להביא את שאר הקרבנות, ונשבע רשב"ג וכו'.

קס"ו: אם נמחקה אות אחת בתחתון אפשר ללמוד מן העליון, וכגון שלמטה נכתב חנן ולמעלה חנני, אבל אם נמחקו ב' אותיות בתחתון אין ללמוד מן העליון כגון חן מחנני, שמה יזדמן שם של ג' אותיות ואין ללמוד את רוב השם מן העליון, וינתן למי ששמו כשם התחתון.

אם כתוב למעלה ספל ולמטה קפל – טלית שראויה לקפל, הולכים אחרי התחתון, ורב פפא מסתפק מה הדין אם כתוב למעלה קפל ולמטה ספל, אם חוששים שזבוב מחק את הרגל של הק' ונעשה ס' או לא, תיקו, והמוציא מחבירו עליו הראיה, דאין בי"ד מוציאים מספק מידי המוחזק, ולא דמי לממון המוטל בספק חולקים, ששם יש ספק עיקר המעשה ובי"ד פוסקים יחלוקו, אבל כאן בי"ד לא פוסקים אלא שותקים.

שטר שכתוב בו שית מאה וזוזא, אין הכונה שש מאות פרוטות וזוז, כיון שיכול לצרף את הפרוטות לזוזים, קצ"ב פרוטות הם דינר, אלא נותן לו שש מאות לרשב"ם זוזים, ולר"ח שש מאות איסתרא שזה חצי זוז, וזוזא, ולא נותן לו שש מאות ואחד זוזי, דיד בעל השטר על התחתונה.

תמצית מסכת בבא בתרא

שלא יטען על ידם טענות כנגדו, וממילא חשיב חסר ואין זו מידת סדום.

אסמכתא - אסמכתא היינו שאדם מבטיח דבר בתנאי שיקרה דבר מסוים, וסומך בליבו שיעשהו, וכשהגיע הזמן נאנס ולא יכל לקיים. הפורע מקצת מהחוב, והשליש המלוה את השטר מפני שזה טורח לכתוב שובר, ואמר הלוה לשליש שאם לא יפרע את שאר החוב עד תאריך פלוני יתן למלוה את השטר, והגיע הזמן ולא נתן, ולרבי יוסי יתן לו את השטר, דאסמכתא קניא, ולרבי יהודה לא יתן, דאסמכתא לא קניא. לרב ולריו"ח הלכה כרבי יוסי, ומסקנת הגמ' שאין הלכה כרבי יוסי, אלא אסמכתא לא קניא, אא"כ עשו קנין בב"ד חשוב, ולא היה אנוס.

קס"ח: דין שטר חוב שנמחק או נקרע -

מי שנמחק שטר חובו, מביא עדים כמה היה כתוב בו, ובי"ד כותבים "במותב תלתא הוינא אנו פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדיין", והיינו שמזכירים איזה עדים היו חתומים בשטר, ולתוס' מזכירים גם את העדים שהעידו על המחיקה, כדי שיוכל לפוסלם. ואם היה כתוב בו "הוזקקנו לעדותן של עדים החתומים בשטר ונמצאת עדותן מכוונת" יכול לגבות את החוב בלי ראיה, אבל בלא זה צריך להביא ראיה על הזמן ועל הסכום ועל כל מה שכתוב בשטר.

ואם נמחק או ניטשטש ורישומו ניכר כשר.

נקרע השטר ע"י אדם פסול, ואם נתקרע מעצמו כשר. לרב יהודה נקרע היינו קרע של בי"ד, שקרע את מקום העדים והזמן והתורף, ולאביי נקרע היינו שתי וערב.

כתיבת שתי שטרות

כשיש חשש שיגזלו את הקרקע והשטר הראשון - אין לכתוב שטר נוסף על בעלות בקרקע, שמא יבוא לטרוף פעמיים, שאם קנה באחריות ויטרוף ממנו בעל חוב את הקרקע, יבוא הלוקח ויגבה מלקוחות מאוחרים יותר, ויתן להם את שטר המקח כדי שיוכלו לגבות על ידו מהמוכר, וע"י השטר השני יגבה פעם נוספת מלקוחות אחרים, אלא (כשהיה חשש שהערבאי יגזלו את הקרקע עם השטר, והפצירו באביי שיכתוב להם שטר נוסף) יכתבו סתם אותיות וימחקום, ועל זה יכתבו את השטר על המחוק והעדים על הנייר, שזה שטר פסול, אבל לא יכתבו שטר כשר וימחקוהו, דאם יהיה רישומו ניכר יהיה כשר שהרי הם יכולים למחוק את הכתב השני.

כשאומר שהשטר הראשון אבד ואין לו עדים שאבד -

דרמאי זהיר ברמאותו, וצריך להמתין שיוחזק. והבעל צריך לתת את שכר הסופר, דכתיב "וכתב ונתן", והאידינא אמרו רבנן שהאשה תשלם, כדי שלא יעכבנה הבעל.

שובר - כותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עימה, דהוא חוב לאשה וזכות לבעל, וזכין לאדם שלא בפניו, ועל האשה להזהר שלא יגיע השובר לבעלה לפני שיפרע כתובתה. ובלבד שיכיר שם האיש והאשה, וכנ"ל לענין גט. והבעל משלם את שכר הסופר כיון שזה לזכותו שלא תחזור ותגבה כתובתה. צורבא מרבנן החתום על שובר, וטוען שהאשה שביקשה ממנו היה קולה שונה מהאשה הכתובה בשטר, אע"ג דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, נאמן לומר כך דהגדה ראשונה אינה כלום, שאין דרך צורבא מרבנן לדייק בזה. אמנם אם טוען שאזכר שזו היתה היא, כיון דדק דק.

קס"ח. צורבא מרבנן שהולך לקדש אשה, יקח עימו עם הארץ שמשתכל ומכיר בנשים, כדי שלא יחליפוהו.

שטר חוב - כותבים שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עימו, ואין כותבים שטר למלוה אם אין הלוה עימו, והלוה משלם את שכר הסופר, ואפי" בעיסקא.

מקח - כותבים שטר למוכר אע"פ שאין הלוקח עימו, ואין כותבים שטר ללוקח אם אין המוכר עימו, והלוקח משלם את שכר הסופר, אפי" בגוונא שהמוכר מוכר את שדהו מפני רעתה.

שטרי אירוסין ונישואין אירוסין היינו שטרי פסיקתא כמה כל אחד נותן לבנו ולבתו, ונישואין היינו כתובה, אין כותבים אלא מדעת שניהם אבי החתן והכלה, והחתן נותן שכר, אפי" אם החתן הוא צורבא מרבנן שנח לחמיו לקרבו ולהשיא בתו לת"ח.

שטרי אריסות וקבלנות אין כותבים אלא מדעת שניהם, והמקבל משלם את שכר הסופר, ואפי" בשדה בורה.

שטרי בירורין, וכל מעשה בי"ד וכגון שטר אדרכתא שיוכל לגבות מקרקע זו, אין כותבים אלא מדעת שניהם שיוכל הלוה לפרוע לפני כן, ושניהם בשטרי בירורין משלמים את שכר הסופר, ובירורין היינו טענות בעלי הדין כדי שלא יהיו חוזרים וטוענים, ופוסקים על פי הטענות האלו, וי"מ איזה דין בחר כל אחד לעצמו, ולרשב"ג כותבים לכל אחד שטר על שלו, ואין הכרח לפרש שנחלקו אם כופין על מידת סדום, דהאומר שלי שלי ושלך שלך י"א שזה מידה בינונית וי"א שזה מידת סדום, די"ל שלכו"ע כופין, ונחלקו אם יכול לטעון שאינו רוצה שטענתו תהיה ביד הצד השני, כדי

דעביד איניש דזבין ארעא ליומא, שאינו יכול לטרוף מהמוכר, אבל בסתם הלואה י"ל שכותבים שובר, (ופלוגתא היא, ד"א שיכול הלואה לטעון שאינו רוצה לשמור שובר מן העכברים, והפסיד המלוה חובו), ולא יאכל פירות כיון שהשובר ביד הלואה, ואין לחוש שילך המלוה עם השטר ויגבה מהלקוחות שאין להם שובר, דבהלואה כיון שרוצה מעות ילכו ללוה לברר אם שילם לו מעות, אבל במקח לא ילכו לברר כיון שהוא רוצה קרקע ולא מעות.

קס"ט: והא דאמרינן שכותבים שטר בלא אחריות, לרב נחמן כותבים בשטר שאינו השטר אלא כדי להעמיד את הקרקע בידו, אבל אינו יכול לגבות בו לא ממשועבדים ולא מבני חרי, ומבואר דאחריות טעות סופר, אבל לרב אשי כותבים שטר ולא מזכירים אחריות, דאחריות לאו טעות סופר.

שליח שקנה קרקע למשלחו בלא אחריות, כיון ש"לתקוני שדרתיך ולא לעוותי", צריך לקנות את הקרקע מהמשלח בלא אחריות, ולחזור ולמוכרה לו באחריות.

הנותן מתנה לחבירו וכתב לו שטר, לרשב"ג אם מחזיר לנותן את השטר חזרה הקרקע לנותן, **דאותיות נקנות במסירה,** דקיימא לן כרבי שיכול אדם לתת שטר שיש לו על קרקע, ועי"ז יקנה המקבל את הקרקע, אע"פ שלא כתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה, (ואין לומר שהטעם הוא דנעשה כאומר לו שדה זו נתונה לך כל זמן שהשטר בידך, דא"כ אף אם השטר נאבד או אבד תחזור הקרקע), ולחכמים לא חזרה הקרקע לנותן, דס"ל שאין אותיות נקנות במסירה.

ק"ע. התובע קרקע ויש לנתבע שטר וחזקה, לרשב"ג נדון בחזקה, ולחכמים נדון בשטר. ביאור מחלוקתם-

אין לפרש שנחלקו אם **אותיות נקנות במסירה,** ואיירי שראובן טוען ששמעון שקנאה מלוי הקנה לו אותה ע"י השטר שנתן לו לוי, דלרבי זוכה בקרקע מכח השטר, דאותיות נקנות במסירה, וא"צ עידי חזקה, ולרשב"ג אין אותיות נקנות במסירה וצריך עידי חזקה, דא"כ לרשב"ג אין נקנות במסירה, וא"א לפרש את המחלוקת הקודמת באופן אחר.

ואין לומר דאיירי שאחד מהעדים **נמצא קרוב או פסול,** ורשב"ג ס"ל שעדי חתימה כרתי וכו"מ, וחכמים ס"ל דעידי מסירה כרתי ואין העדים חותמים אלא הגט אלא מפני תיקון העולם, וכרבי אלעזר, ולכן לרשב"ג מספיק עידי מסירה, ולרבי אם אין עידי חתימה אין כאן שטר, וצריך עידי חזקה. שהרי

בשטר חוב אין כותבים שטר אחר, אע"פ שהעדים מעידים שכתבו ונתנו לו דאין חשש שכתב ללוות ולא לוח, ואפי"ב בלא אחריות אין כותבים שמא לא אבד הראשון או שימצאנו, ויגבה בשני השטרות מבני חרי.

ובשטרי מקח וממכר אם יש עדים שכתבו ונתנו לו, כותבים לו שטר אחר, כדי שלא יעוררו על בעלותו, אך אין כותבים בו אחריות, ולרשב"ג אף שטרי מקח וממכר אין כותבין, דחוששים שהלוקח החזיר את השטר למוכר ובטלה המכירה, דס"ל אותיות נקנות במסירה וכדלהלן.

קס"ט. ובטעם הדבר שאין כותבין אחריות אין לפרש שהחשש הוא שבעל חוב יגבה ממנו את הקרקע, והוא יחזור ויגבה בכל שטר מלוקח אחר, דנפיש עליה בעלי דינים, וישימו לב לגניבתו.

רב ספרא מבאר שחוששים שיבוא בעל חוב ויגבה ממנו את הקרקע, והלוקח יטרוף מלקוחות מאוחרים ממנו ע"י השטר, ויעשה קנוניא עם המלוה ויבקש מהמלוה שיתן לו להחזיק בקרקע ארבע או חמש שנים שיתיישן הדבר, ואחר זמן יחזור לטורפה ממנו פעם שניה, ויגבה מהלקוחות ע"י השטר השני.

והגמ' אומרת שבבעל חוב רגיל אין לחוש לזה, כיון **שקורעים את שטר ההלואה כשכותבים שטר טירפא,** וממילא לא יוכל המלוה להוציא את הקרקע מהלוקח בפעם השניה.

(**כך הוא הסדר-** אם הלואה לא בא לבי"ד משמתינן ליה, וכותבים שטר טירפא שיחפש היכן יש קרקעות ללוה, וע"י השטר טירפא בי"ד של אותו מקום יתנו לו את הקרקע, ויתנו לו שטר אדרכתא שהוא הבעלים, ויקרעו את שטר הטירפא כדי שלא יחזור ויטרוף בבי"ד אחר, וישומו בי"ד כמה מגיע לו מהקרקע, וככתבו שטר שומא, שהרי אם יש מעות ללוה יכול לסלק את המלוה מהקרקע לעולם, וכשכותבים לו שטר שומא קורעים את שטר האדרכתא, כדי שלא יחזור ויגבה על ידה. וכל טירפא שלא כתוב בה "קרעניה לשטרא דמלוה" לאו טירפא היא, ואדרכתא שלא כתוב בה "קרעניה לטירפא" אינה אדרכתא, ושומא שלא כתוב בה "קרעניה לאדרכתא" אינה שומא).

ולכן הגמ' מבארת שלא מלוה יבוא לטרוף מהלוקח, אלא יבוא אדם **ויטען שהקרקע היא של אבותיו** והמוכר גזלה ממנו, ויביא עדים על כך ויקבל את הקרקע, וכתבו ללוקח שיכול לטרוף קרקע אחרת מלקוחות של המוכר, והלוקח יעשה קנוניא עם הנגזל כמו שנתבאר לעיל לגבי בעל חוב.

ואין לכתוב שובר למוכר "כל שטרי דיפקון על ארעא דא פסולים, לבר מן דיפוק בזימנא דא", דאכתי יש לחוש שיטרוף מהלקוחות שאין להם את השובר, ואף שהלקוחות יבואו למוכר שיש לו שובר, מ"מ בינתיים יאכל פירות, או שיש לחוש שילך ללוקח בלא אחריות

תמצית מסכת בבא בתרא

הראשון, ואף דשמיע ליה לברייתא הנ"ל לא הדר ביה, דבי"ד אלימי לאפקועי ממונא דהפקר בי"ד הפקר, אבל העדים שכבר עשו שליחותם, מי נתן לה כח לעשות שטר אחר.

קע"א: ואף שמצינו שעדים כותבים י' שטרות על שדה אחת, איירי בשטר מתנה, או בשטר שאין בו אחריות, וכותבים בשטר שאין בוה אחריות, אבל שטר שאפשר לגבות בו מלקוחות אין להם כח לחזור ולכתוב.

שטר מאוחר - בסתם שטר מאוחר לר"י כשר, ולא תצא מזה תקלה כיון שאין כותבין שובר, ולרבי יוסי פסול, דכיון דכותבין שובר יצא מזה תקלה, שיטען שזו הלואה מאוחרת יות מהשובר, ויחזור ויגבה את כל החוב, אבל שטר שהתאריך שבו חל בשבת או ב' תשרי, לכו"ע כשר, דמוכח מתוכו שלא נכתב ביום זה, ולכן תולים שהוא מאוחר, ואין תולים שהוא מוקדם ושטר מוקדם פסול, דמדאורייתא עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבי"ד, ורבנן הצריכו קיום, ש"מ שהבא לפסול שטר צריך להביא ראיה, וכן מצינו שאם אומרים על העדים עימנו הייתם כשר, דחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו.

קע"א: אם כותבים שובר על כל החוב - לרב הונא בריה דרבי יהושע אם הלוח פרע את כל החוב לכו"ע אין כותבים שובר, דהמלוה אפסיד אנפשיה שלא שמר את השטר, והגמ' אומרת שזה לא נכון, שהרי היה מעשה שפרע אחד את כל החוב, ולא רצו לכתוב שובר מפני שלרב ושמואל אין כותבין שובר, ואמרו שלדעת ריו"ח ור"ל ורבי אילעא כותבין שובר, וכן מסתבר שאל"כ אם יאבד המלוה את השטר, ירויח הלוח וישמח באכילת ממון אחרים חיים, אבל אם יאבד השובר אין לחוש שירויח המלוה וישמח, דעבד לוח לאיש מלוה.

דין שטרות מוקדמים או מאוחרים - שטרי חוב המוקדמים פסולים, כיון שיכול לטרוף לקוחות שקנו לפני ההלואה, וזה שלא כדין, ולכן השטר פסול ואינו גובה בו גם מהזמן האמיתי, ודין זה הוא לכו"ע כשכתבו בשטר תאריך מוקדם ליום כתיבתו, אבל כתב בניסן תאריך של ניסן ולא לוח עד תשרי, יש פוסלים, ויש מכשירים דס"ל עדין בחתומי זכין לו, ושטרי חוב המאוחרים כשרים, ואמר רב המנונא שדווקא שטרי הלואה מאוחרים כשרים, אבל שטרי מקח וממכר מאוחרים פסולים, דיש לחוש שימכור ע"מ שאם יהיה לו כסף יחזור ויקנה ממנו, ובאמת יחזור ויקנה את הקרקע מהלוקח, לפני הזמן הכתוב בשטר, ויאמר הלוקח שנאבד לו שטר הקנין, ויכתבו לו שובר, ויטען הלוקח שקנה ממנו אחרי שמכרה לו, אבל בשטרי הלואה אין לחוש שיטען שהשובר הן של הלואה אחרת מוקדמת יותר, דס"ל

ר"א מודה שמזויף מתוכו כגון שחתמו שקר או שהם פסולים פסול.

אלא איירי בשטר שאין בו עדים כלל, ונחלקו אי ע"ח כרתי או ע"מ כרתי וכנ"ל.

ועוד י"ל דאיירי בשטר שאינו מקוים, דלרשב"ג מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולכן צריך להביא ראיה על החזקה, אבל השטר לא מועיל אא"כ נתקיים, ולחכמים א"צ לקיימו שמעיקר הדין לא נחשדו ישראל לזייף שטרות, אלא שחכמים הצריכו קיום, לא הצריכו קיום אלא היכא שיש ערעור.

ואמנם כיון שמצינו שלרשב"ג מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, ולחכמים צריך לקיימו (בשניים אדוקים בשטר, וכדלהלן), ממילא צריך להפוך את השיטות.

או דנימא שנחלקו אם הטוען שיש לו כמה ראיות צריך לברר את כולם וממילא כאן אף שמספיק עידי חזקה, מ"מ כיון שטען שיש לו שטר חייב להביא גם שטר, או לא דאין אדם צריך לברר את כל הטענות שטען, אם גם בלי טענה זו היה זוכה, וממילא כאן מספיק עידי חזקה, או שטר מכירה, וכמו שמצינו שאע"פ שהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים, מ"מ אם טוען פרעתין בפני פלוני ופלוני, צריך להביאם להעיד, ואמנם אם באו ואמרו להד"מ, נשבע הלוח שפרעו ופטור, דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה.

שניים אדוקים בשטר, וטוען המלוה שהשטר שלו וממנו נפל והלוח מצאו, והלוח טוען שפרע את החוב וממנו נפל השטר, אם השטר מקוים יחלוקו לכו"ע, כמו בשניים אוחזים בטלית, ואם השטר אינו מקוים, לרבי יתקיים השטר בחותמיו, דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, ולרשב"ג יחלוקו, דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו.

אם כותבים שובר, ודין שטר מאוחר או מוקדם

ק"ע: מי שפרע מקצת חובו ויש לחוש שיתבע המלוה את כל החוב ע"י השטר, לר"י יחליף את השטר, ואין כותבים שובר כדי שלא יהיה צריך לשומרו מהעכברים, ולרבי יוסי כותבים שובר, וישמור שוברו כדי שלא יורע כח המלוה דעבד לוח לאיש מלוה, ובברייתא איתא שלר"י העדים קורעים את השטר הראשון, וכותבים שטר חדש מהזמן הראשון, ולרבי יוסי ישאר השטר אצל המלוה וכותבים שובר, כדי שלא יכופ את הלוח לפרוע את שאר החוב, שדואג פן יפסיד שוברו וכדי שהמלוה יוכל לגבות מהזמן הראשון (וטענה זו היא רק אם ר"י סובר שכותבים שטר מהזמן השני), ורב אמר שלהלכה בי"ד הם קורעים את השטר וכותבים שטר חדש מהזמן

שני יוסף בן שמעון בעיר אחת

אין אחר יכול להוציא עליהם שטר חוב, דכל אחד דוחה אותו לשני, א"כ יש עדים.

כיצד יעשו – ישלשו – יכתבו שם אבי אביו, ואם היו משולשים יכתבו סימן – גוף או לבן או גיחור, ואם היו סימניהם שוים יכתבו כהן, ואם שניהם כהנים יכתבו ד' דורות.

קע"ב: שטר שכתוב בו אני פלוני בן פלוני לוית

ממך ואדם אחד מוחזק בו וטוען שהוא המלוה, לרב הונא ממך היינו אפי' מריש גלותא או משבור מלכא, ושמא אדם אחר הלוח והשטר נפל ממנו, ולרבה ממך היינו ממוחזק השטר, וכמו שאמר אבא שאול שגט שאין בו זמן דדינו שהוא פסול ואם נישאת הולד כשר, ואם כתוב בו גירשתיה היום, מעידים על פיו על היום שיצא בבי"ד, דהיום היינו היום שהגט יוצא בו בבי"ד, וזה זמן גמור, ואין לומר שאבא שאול סובר כרבי אלעזר דעידי מסירה כרתי, ולדבריו גט שאין בו עדים או זמן כשר, דהע"מ מעידים על הגט והזמן, ואין חותמים אלא מפני תיקון העולם, ואין כותבים זמן אלא משום פירי או שמא יחפה, וכשיש עדים אין חשש זה, ומה שאבא שאול מצריך לכתוב היום, אינו משום זמן, אלא משום דבעי ידים מוכיחות שנתגרשה משעה שקיבלה את הגט, ואין כוונתו לגרשה עוד שנה או שנתיים, אבל בשטר שכתוב לו לויתי ממך חוששים לנפילה, ואין חוששים שהגט נפל מאחר, ואביי סובר שדווקא בשני יב"ש אין חוששים לנפילה דנימא שדווקא יב"ש השני מצאו, אבל כאן שיכול ליפול מכל אדם חוששים לנפילה.

אם שני יב"ש יכולים להוציא שט"ח על אחרים – במתני' משמע שיכולים, דאין חוששים לנפילה. ובברייתא איתא שאין יכולים, ונחלקו אם אותיות נקנות במסירה, דלנפילה לא חיישינן, אלא י"ל שמסרו לו וקנה את החוב, או שאין אותיות נקנות במסירה, ויטען למחזיק שהשטר פקדון אצלו, ולמלוה יטען אין השטר בידך, אמנם אם כתבו הרשאה זה לזה ישלם לו בעל כרחו. או שלכו"ע אותיות נקנות במסירה בלי שטר מכירה אחר, ונחלקו האם הקונה שטר צריך להביא ראיה שמסרו לו לקנין ולא לפקדון, כשיטת אביי, או שא"צ להביא ראיה והשטר בחזקת המחזיק כשיטת רבא.

קע"ג: אביי מוכיח שהלוקח צריך להביא ראיה ממה

שאם אחד מהאחים מוציא שטר חוב של אביו, צריך להביא ראיה, ורבא דוחה דשאני אחים דשמטו מהדדי. ולל"ב רבא מדייק משם שדווקא אח צריך להביא ראיה לפי ששמטי מהדדי, אבל בעלמא לא, ואביי דוחה דקמ"ל שאפי' אחים לא זהירים.

שאין כותבים שובר. והאידינא שכותבים שובר, צריך לכתוב בשטר מאוחר "לא בזימניה כתבתיה אלא אחרונהו וכתבנוהו", ואחרי שאמר רב ספרא לסופריו לכתוב בשובר את הזמן הכתוב בשטר, ואם לא יודעים שלא יכתבו תאריך כלל, ממילא אין לחוש שיטען שהשובר הוא של הלואה אחרת, ואפי' רבי יוסי מכשיר בזה, ואף שהאידינא לא עבדינן הכי, מ"מ חכמים תיקנו שיוכל לעשות כך, ואם לא עשה איהו דאפסיד אנפשיה.

קע"ב: כתיבת זמן בשטרי אקנייתא – אם יודעים

מתי נעשה הקנין, שיכתבו זמן זה בשטר, ודין זה שייך בשטר מתנה בלא אחריות, או בשטר מכירה אפי' עם אחריות, דדינו לטרוף לקוחות כבר מזמן המכירה כיון שמכירה בעדים יש לה קול אף בלי שטר, (אבל בהלואה דבצינעא יזיף אין קול בלי שטר ואין לכתוב אלא את זמן הכתיבה, מפני שאין שעבוד אלא מזמן הכתיבה, ואפי' נכתב ביום ונחתם בלילה הוי מוקדם ופסול, ואם לא יודעים מתי נעשה הקנין, יכתבו את יום הכתיבה, כדי שלא יהא מחזי כשיקרא. ומטעם זה יש לכתוב בשטר הלואה או מכירה או מתנה או זכרון עדות את מקום כתיבתו, אע"פ שמעידים על מקום אחר, כדי שלא יהא מחזי כשיקרא.

מלוה שרוצה שיחליפו לו את השטר –

מלוה שרוצה שיכתבו לו שתי שטרות של חמישים במקום שטר אחד של מאה, אין שומעים לו, דניחא למלוה שיזדרז הלוח לפרוע הכל כדי שלא יצטרך לשמור ושוברו, וניחא ללוה שהשטר שבידי המלוה יפגם דאינו נפרע על ידו אלא בשבועה.

ואם המלוה רוצה שיעשו לו שטר אחד של מאה במקום שתי שטרות של חמישים, אין שומעים לו, דניחא למלוה שלא יפגם שטרו, וניחא ללוה שיוכל לפרוע חמישים.

ואם המלוה רוצה שיעשו לו שטר אחד של חמישים במקום שטר של מאה, אין שומעין לו, דחיישינן שפרע מקצת וכתבו שובר, ויבוא לגבות בשטר זה ויטען שזו הלואה אחרת.

חלוקת ירושה – אם האב השאיר מרחץ ובית הבד, אם הם להשכרה הרווח לשניהם, ואם הם לשימוש יכול העשיר לומר לעני שיקנה עבדים ויתרחצו שם, או שיקנה זיתים ויעשם בבית הבד, ואינו יכול להביא אנשים מבחוץ, אלא כאותם אנשים שהכניס האב, ואף למ"ד שיכול לכפות ולמר גוד או אגוד, שאני הכא דגוד איכא אגוד ליכא.

תמצית מסכת בבא בתרא

אליך" כאילו קיבלתיו בידי. לרב יצחק לומדים מ"לקח בגדו כי ערב זר", ואומר "בני אם ערבת לרעך וכו'".

לאמימר שעבוד ערב תלוי אם **אסמכתא קניא**, דכל "דאי" הוי אסמכתא, ולרב אשי אף למ"ד אסמכתא לא קניא, בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמור ומשעבד נפשיה בלב שלם, ושליחותא דערב קא עביד מלוה, כאילו הוא עצמו הלוח.

אם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה, לא יפרע מן הערב אא"כ אין נכסים ללוה, וערב קבלן אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מהקבלן אם ירצה, ולרשב"ג גם בזה אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב, ואין הלכה כרשב"ג, דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה.

קע"ד. מהו לשון ערבות ומהו לשון קבלנות - הלוה ואני ערב לכו"ע זהו לשון ערבות, הלוה ואני פורע, הלוה ואני חייב, הלוה ואני אתן, לרב הונא ורב יצחק הם לשון ערבות, דהא לשון הלוהא קאמר, ולרב חסדא הם לשון קבלנות, תן לו ואני קבלן, תן לו ואני פורע, תן לו ואני חייב, לרב הונא ורב יצחק ורב חסדא הם לשון קבלנות, ולרבא הם לשון ערבות, דמשמע אני יפרע בשבילו אם הוא לא יפרע, ואם אמר תן לו ואני נותן לכו"ע זה לשון קבלנות, וה"ה תן לו ואני קבלן, והלכה כרבא בתן לו ואני נותן, ולאמימר בכהאי גוונא אין למלוה על הלוה כלום, והגמ' אומרת שהלוה לא נפטר, אלא כשהערב נשא ונתן ביד.

רב חנין בריה דרב ייבא סילק מלהיות דיין, דיין שהוריד את המלוה לנכסים לפני שתבע את הלוה, ואמר רבא שטעמו דנכסי האדם ערבים על חובו, דכתיב "אם אין לך לשלם למה יקח משכבך תחתיו", וכתיב יוציא אליך את העבט החוצה" ואין נכון לתבוע את הערב לפני הלוה שמה יפרע הלוה עצמו, וכמו כן אין לזלזל בנכסיו קודם שרואים שאינו יכול לסלקו במעות.

ערב של יתומים שפרע לפני שהודיע ליתומים, אינו יכול לגבות מהיתומין עד שיגדלו, לרב פפא הטעם הוא דפריעת בעל חוב מצוה, והערב נעשה בעל חוב ומצוה על היתומים לפורעו, ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו, וכשיגדלו יעשה עמם דין, ולרב הונא בריה דרבי יהושע יתמי בני מיעבד מצוה ניהו, אלא הטעם הוא דאימור שאביהם בחייו צררי אתפסיה למלוה כדי לפטור את הערב, ובמלוה ע"פ חוששים לצררי, ונ"מ כשהלוה הודה בשעת מיתתו, או שנידוהו ומת בנידויו ולא רצה לפורע בחייו, ולהלכה כשנידוהו ומת בנידויו או שהלוה הודה חייבים היורשים לשלם בקטנותם, והא דאמר רבא אין נזקקים לנכסי יתומים אא"כ ריבית אוכלת בהם, לא איירי בשהחייב מודה, דכאומר תנו דמי, וגובה ממקרקעי דיתמי, ובזמן הזה דליכא מקרקעי כ"כ גובה אף ממטלטלי.

אם שני יב"ש יכולים להוציא שט"ח זה על זה - לתנא דמתני' אין יכולים, ויש ברייתא שסוברת שיכולים, דס"ל אין כותבין שטר ללוה אם אין מלוה עימו, וא"כ מסתמא שניהם היו שם, ולא הקפידו זה על זה, ולנפילה הא לא חיישינן, ולתנא דמתני' כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עימו, וממילא יש לחוש שיכתבו שטר ויגבה בו מיב"ש השני.

שטר על יב"ש וכתבו גם את הדור השלישי, ומצא אחד בין שטרותיו שובר על יב"ש שאינו משולש, שטרות שניהם פרועים, ואע"פ שסימפון היוצא מתחת יד המלוה פסול, איירי הכא שהשטר נמצא בין שטרות קרועים, דהורע כוחו.

מי שלוח משני יב"ש ומצא שובר שכתוב בו שטרו של יב"ש עלי פרוע, שטרות שניהם פרועים, דיד בעל השטר על התחתונה, ואם כתבו הרשאה זה לזה נראה דיכולים לגבות חוב אחד, אא"כ טוען שפרע לשניהם והשובר נכתב בסתמא על שניהם.

מה הדין כשיש ספק איזה שטר פרוע -

האומר לבנו שאחד משטרותיו פרוע ואינו יודע איזה הוא, וציווה כך בשעת מיתתו, ואמר שהלוה האמין לו, והוא לא רוצה ליענש, כל השטרות פרועים חוץ מאותם שידודו שלא פרע להם, ואם יש שתי שטרות של אחד, הגדול מביניהם פרוע, דשטר משמע אחד ולא שניים.

האומר לחבירו שטרך שבידי פרוע, הרי השטר הגדול שיש בידו עליו פרוע, אבל אם אמר חוב שלך פרוע דמשמע כל החובות ואפי' בשטרות הרבה, כל השטרות פרועים, דיד בעל השטר על התחתונה, אבל בכותב שדי מכורה לך, מכר אין הגדולה מכורה, ואם כתב שדה שיש לי מכורה לך, אין כל השדות מכורות, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

דיני ערב

קע"ג: אם יכול להפרע מן הערב תחילה - בסתמא אין המלוה נפרע מן הערב תחילה, עד שיתבע את הלוה בב"ד ויחייבוהו ולא יהיה לו מה לשלם, ובטעם הדבר אמרו רבה ורב יוסף "גברא אשלימת לי, גברא אשלימי לך" והרי הוא לפניך לתבוע ממנו, ורק אם ימות או יברח אני ישלם, ולרב נחמן אין בזה טעם דא"כ מה מהני ערבות, אלא הכונה היא שלא יתבע את הערב תחילה, דלא נעשה ערב אלא שאם ימות או ימאן לבוא לב"ד או שיחייבוהו ב"ד ולא יהיה לו מממה לפרוע, יפרע הלוה. ובי דינא דפרסאי נפרעים מהערב תחילה.

מנין לערב שמשמעבד באמירה בלא קנין, לרב הונא לומדים מ"אנוכי אערבנו מידי תבקשנו", ולרב חסדא שם זה קבלנות, דכתיב "תנה אותו על ידי ואני אשיבנו

השטר אינו מקוים והחייב מודה, אם אמר תנו נותנים דקיימיה לשטרא, ולא משום מצוה לקיים דברי המת, דא"כ לא יתנו אלא לאחר מיתה, ואם לא אמר תנו אין נותנים דלא קיימיה לשטרא, ואדם עשוי שלא להשביע את בניו שרוצה שלא יחזיקו אותו את בניו כעשירים, ואינו גובה עד שמקיים את השטר.

נאמנות היורשים על פרעון – רבה אמר שאם כיב מרע שאמר מנה לפלוני ביד, נאמנים היורשים לומר פרענו, ואם אמר תנו מנה לפלוני אין נאמנים לומר פרענו, והגמ' אומרת שמסתבר לומר הפוך, דאם אמר תנו מסתבר שעשו כדבריו, אלא הכי איתמר, שאם אמר מנה לפלוני ביד, וטוענים היתומים שאביהם אמר להם פרעתי, נאמנים, דתולים שנזכר שפרע ולכן לא רצה לומר להם תנו, אבל אם אמר תנו מנה לפלוני, וטוענים היתומים שאמר להם שפרע, אין נאמנים, דאם באמת פרע לא היה אומר להם תנו.

שכיב מרע שהודה שטען לו בעל חובו מנה לי בידך, ואמר הן, דבעלמא יכול לטעון משטה אני בך, הכא א"צ לומר אתם עידי, דאין אדם משטה בשעת מיתה, וא"צ לומר כתובו, אע"ג דבעלמא הודאה בפני שניים וצריך לומר כתובו, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו.

אי שעבודא דאורייתא

מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים – מכורים, ואפי' אם לא כתוב בשטר אחריות, אמרינן אחריות טעות סופר. מלוה בעדים או בכתב ידו, גובה רק מנכסים בני חורין, דבעינן גם שטר וגם עדים כדי שיצא הקול, ובלא קול לא אמרינן שהלקוחות אפסדו אנפשייהו.

קע"ה: לעולא שעבודא מדאורייתא דכתיב "יוציא אליך העבוט" וה"ה למקרקעי, ואף מלוה ע"פ גובה ממשועבדים, ואמרו חכמים שלא יגבה משום פסידא דלקוחות, שאינם יכולים להזהר בדבר שאינו ידוע, אבל בשטר גובה, דאינהו אפסדו אנפשייהו.

לרבה שעבודא לאו דאורייתא, ו"יוציא אליך העבוט" איירי במשכנו שלא בשעת הלוואתו, ואף בשטר מדאורייתא אינו גובה ממשועבדים, ואמרו חכמים שיגבה כדי שלא תנעול דלת בפני לווי, ומלוה ע"פ אינו גובה, דלית ליה קלא. ואף שרבה אמר שיוורשים שגבו קרקע על חוב, נוטל בזה היורש פי שניים, דקרינן ביה "בכל אשר ימצא לו", אבל במעות לא, (ואין לומר איפוך, שהרי עולא אמר שמדאורייתא בעל חוב דינו בזיבורית דכתיב "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא" ודרכו להוציא פחות שבכלים), טעמא דבני

קע"ד: ערב שבא עם השטר חוב אינו גובה מהיתומים עד שיגדלו, ואז ישבע ויפרע מהם, אא"כ כתב בו המלוה התקבלתי, דאז חשיב הערב מוחזק בשטר, ובזה מודה רב פפא, כיון שטרח וכתב ליה התקבלתי.

ערב על חוב לעכו"ם שפרע לעכו"ם לפני שתבע את היתומים, בשם רבא אמרו דכיון שהעכו"ם הולך לערב לא חיישינן לצררי דחושש שיגבה גם את הצררי וגם מהערב, ולרב אשי חיישינן לצררי, דכיון שהעכו"ם הולך לערב, לא היה מסכים להיות ערב בלי צררי.

הערב על כתובת אשה וגירשה בעלה ואין לו נכסים וצריך הערב לפרוע, לרשב"ג ידירנה הבעל הנאה על דעת רבים דאין לו הפרה, שמא עשו קנוניא על נכסיו וכוונתו להחזירה ולאכול כתובתה.

מעשה במשה בר עזרי שהיה ערב על כתובת כלתו, ובנו רב הונא היה ת"ח עני, ואמר אביי שיגרש את אשתו, שלא בבי"ד – כדי שלא ידירוהו הנאה, ואחרי שיגבה את הכתובה מאביו יחזירנה, (ולבסוף התברר שהוא כהן, דבתר עניא אזלא עניותא), ואף שהמשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג הרי זה רשע ערום מפני שמתעבר על ריב לא לו ומבטל דעת הנותן (באמר אחרין לפלוני, ומ"מ חלה המכירה, דאין לשני אלא מה ששייר ראשון), בנו שאני, וצורבא מרבנן שאני.

דין ערב וקבלן בכתובה ובהלוואה – ערב דכתובה לכו"ע לא משתעבד, קבלן דבעל חוב לכו"ע משתעבד, קבלן דכתובה וערב דבעל חוב י"א משתעבד רק אם יש נכסים ללוה, אבל אם אין לו נכסים לא גמר בליבו להשתעבד כדי להפסיד, ואינו אלא פטומי מילי, (אמנם אבא לבנו משתעבד), וי"א שבכל גוונא משתעבד. ולהלכה כל ערב משתעבד אע"פ שאין נכסים ללוה, חוץ מערב דכתובה שאינו משתעבד אפי' אם לבעל נכסים, דמצוה הוא דעבד ואין כוונתו לפרוע אלא לזווגם, שע"י ערבות זו מתרצים, ולאן מידי חסרה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.

דיני שכיב מרע

שכיב מרע שהקדיש את כל נכסיו ואמר מנה לפלוני ביד, אם יש שטר נאמן, דחזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש, אבל אם אין השטר מקוים אינו נאמן, דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו.

קע"ה: שכיב מרע שאמר מנה לפלוני ביד, אם אין שטר אין גובים מהיורשים, דמלוה ע"פ אינו גובה מיורשים או מלקוחות, ואם יש שטר מקוים נותנים, ואם

שעבוד ערב

ערב היוצא לאחר חיתום שטרות שכתב אני פלוני בן פלוני ערב, אחרי חתימות העדים, **לרבי ישמעאל** גובה מהערב מנכסים בני חורין דמלוה ע"פ היא, וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות. והיוצא קודם חיתום שטרות, אם כתב פלוני ערב גובה מנכסים בני חורין, דדילמא לא העידו העדים אלא על הענין הראשון, ואם כתב ופלוני ערב- לרב וריו"ח גובה מנכסים משועבדים.

וכן מצינו שעדים החתומים על גט שכתוב בסופו שאילת שלום, אם כתוב ושאלו בשלום פלוני כשר, ואם כתוב שאילו בשלום פלוני פסול.

ולבן ננס בערב היוצא לאחר חיתום שטרות אינו גובה אף מבני חורין, שלא על אמונתו הלוהו, והוי כרואה אחד חונק את חבירו בשוק, ואמר לו הנח לו ואני אתן לך, ואינו חייב אלא באומר הלוהו ואני אתן לך. ולרבי ישמעאל אף בחנוק גובה מנכסים בני חורין, דמשום צערא דחבריה גמר ומקנה.

ואמר רבי ישמעאל שהרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, והן כמעין המתגבר, והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס.

ואע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס, הלכה כרבי ישמעאל שגובה מנכסים בני חורין, ואפי' בחנוק.

קע"ו: אי ערב בעי קנין - לשמואל סתם ערב לא בעי קנין, ובחנוק בעי קנין. ולרב נחמן אף סתם ערב בעי קנין, ורק ערב דבי"ד לא בעי קנין. ולהלכה ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין, ואף בנעשה לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים, ואחר מתן מעות בעי קנין אפי' בחתום בשטר, ואם חתם לאחר חיתום שטרות בעי קנין וגובה מבני חורין, וערב דבי"ד לא בעי קנין, דבההיא הנאה דמיהן ליה גמר ומשעבד נפשיה.

מערבא קאמר, וליה לא ס"ל, אלא ס"ל שבכור נוטל פי שניים במעות, דמעות הלוהו ומעות משלם, ולא בקרקע דשעבודא לאו דאורייתא.

לרב ושמואל מלוה ע"פ אינו גובה לא מיורשים ולא מלקוחות, דשעבודא לאו דאורייתא.

לריו"ח ור"ל מלוה ע"פ גובה בין מיורשים בין מלקוחות, דשעבודא דאורייתא.

ולהלכה גובה מן היורשים כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, ואינו גובה מהלקוחות דלית ליה קלא.

חיוב היורשים בנוקי האב - החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור ומת החופר, פטור, ואם מת השור, חייבים היורשים לשלם לבעל השור, דמעשה ב"ד כמלוה בשטר. הגמ' מבארת שאם שעבודא לאו דאורייתא איירי שעשאו טריפה ועמד האב בדין קודם שיצאה נשמתו, או שישבו הדיינים על פתח הבור לפני מותו וחייבוהו.

קע"ז. כתב ידו אע"פ שהוחזק בבי"ד ע"י הודאתו וכתבו בי"ד אשרתא, אינו גובה מנכסים משועבדים כשטר שיש בו עדים, אלא מנכסים בני חורין, ואהני בי"ד שלא יוכל להכחיש שזה כתב ידו, ואע"פ שלענין גט כתב ידו בלא עדים החתומים אלא שנמסר בפני עדים, הגט פסול לינשא בו, ואם נישאת הולד כשר, (וכן ביש עליו עדים ואין בו זמן, או שיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד), ולרבי אלעזר אע"פ שאין עדים חתומים בשטר, אלא שיש עידי מסירה כשר לכתחילה, דעידי מסירה כרת, ואם הוא שטר מלוה גובה מנכסים משועבדים, שאני התם שמשעת כתיבה שעבד עצמו, דנעשה ע"מ להמסר בעדים, אבל הכא לא נעשה אלא כדי שלא יוכל לומר פרעתי.